إِنْ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ

للہ الحمد ہر آنچیز کہ خاطر میخواست * آخر آمد زپس پردۂ تقدیر پدید

اعنی

بہ فضل رحمانی و امداد یزدانی حصہ اول از دفتر اول

کہ فیض نقشبندی است ارزانی یادباد
کہ ہستی ز ارزانی بہم قند

سال طبعش از جناب غیب دستیاب
سنہ دو دفتر ابن سیمین

بآئین نوی

مکتوباتِ امامِ ربانی

حضرت مجدد الف ثانی

شیخ احمد سرہندی قدس سرہ

باہتمام و تصحیح خاکسار نور احمد عفی اللہ عنہ بسروری ثم امرتسری

در مطبع نامی مجددی واقع امرتسر مطبوع گردید

فهرست جدید کتاب منتطاب مکتوبات امام ربانی مجدد الف ثانی رح حصه اول از دفتر اول

ھذا بصائر للناس

بصیرت اول ۔ قال اللہ تعالیٰ اَلَاۤ اِنَّ اَوْلِیَاۤءَ اللّٰهِ لَا خَوْفٌ عَلَیْهِمْ وَلَا هُمْ یَحْزَنُوْنَ اَلَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَكَانُوْا یَتَّقُوْنَ لَهُمُ الْبُشْرٰی فِی الْحَیٰوةِ الدُّنْیَا وَفِی الْاٰخِرَةِ لَا تَبْدِیْلَ لِكَلِمٰتِ اللّٰهِ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِیْمُ ۔ وفی صحیح البخاری عن ابی ہریرۃ رضی اللہ تعالیٰ عنہ قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ان اللہ تبارک وتعالیٰ قال مَنْ عَادٰی لِیْ وَلِیًّا فَقَدْ اٰذَنْتُهٗ بِالْحَرْبِ وَمَا تَقَرَّبَ اِلَیَّ عَبْدِیْ بِشَیْءٍ اَحَبَّ اِلَیَّ مِمَّا افْتَرَضْتُ عَلَیْهِ وَمَا یَزَالُ عَبْدِیْ یَتَقَرَّبُ اِلَیَّ بِالنَّوَافِلِ حَتّٰی اُحِبَّهٗ فَاِذَا اَحْبَبْتُهٗ كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِیْ یَسْمَعُ بِهٖ وَبَصَرَهُ الَّذِیْ یُبْصِرُ بِهٖ وَیَدَهُ الَّتِیْ یَبْطِشُ بِهَا وَرِجْلَهُ الَّتِیْ یَمْشِیْ بِهَا وَاِنْ سَاَلَنِیْ اَعْطَیْتُهٗ وَلَئِنِ اسْتَعَاذَنِیْ لَاُعِیْذَنَّهٗ ۔

بصیرت دوم ۔ باید دانست کہ کشف اہل اللہ راست ودرست است ولیکن دربعض اوقات حقیقۃ الامر را بطریق اجمال درمی یابند ودربعض اوقات بتفصیل ودربعض اوقات بتشبیہ ودربعض اوقات بغیر حجاب ۔ ومتتبعان کلام صوفیہ ناچار اند از دانستن اجمال وتفصیل واغماض نظر از مخالفتے کہ قائل را درمیان کلام مجمل وکلام مفصل مے باشد ونیز دانستنی است کہ حقائق اجمالیہ کہ بر اہل اللہ ظاہر میشود وچون لغت وعرف از تعبیر آن کوتاہ است این طائفہ لفظے از کتاب وسنت کہ بحسب فن اشارہ واعتبار بر آن حمل توان کرد میگیرند وآنرا عنوان آن حقائق اجمالیہ فائضہ بر قلب ایشان میگردانند وسخن را بآن مربوط میسازند وآن معارف غامضہ را در پردۂ آن لفظ ادا میفرمایند ۔ مطالعہ کنندگان متفرس را لازم کہ از خصوصیت این لفظ اغماض کنند ومطمح نظر خود ہمان حقیقت اجمالیہ ومعرفت غامضہ سازند چنانکہ

صحف مطهرة فيها كتب قيمة

به امداد و تائید یزدانی
و فضل رحمانی

حصّهٔ اول از

دفتر اول

از

مکتوبات

حضرت امام ربانی
مجدد الف ثانی

در مطبع مجددی امرتسر بتاریخ غرّه محرم سنه ۱۳۲۷ مطبوع گردید

درصورت رأیتُ اسداً اگر کسی اعتراض بفقدان ناب و اظفار و ذنب اسد وجهے ندارد ۔ و یا متشابهات کلام ایشان را موافق محکمات کلام شان تاویل کنند و یا بعالم السر والعلانیه واگذارند و معذور دارند چراکه این قوم را عذرهائے بسیار عارض میشوند گاه در غلبه حال عبارات ایشان بمرادات ایشان مساعدت نمی کنند و گاه اطلاع بر اصطلاح ایشان میسر نمے آید و گاه در معلومات بنابر غلط وهم وخیال خطا واقع مے شود و دران خطا مثل خطاء اجتهادی معذور اند بلکه یک درجه صواب یابند ۔

بصیرت سوم۔ بدانکه بعد از هزار سال از هجرت نبویه علی صاحبها الف الف صلوٰة وسلام و تحیه فتح دوره دیگر شده است که بعض اعتبارات اجمال فیوض متقدمه است و بعض اعتبارات تفصیل فیوض سابقه ۔ و حضرت شیخ مجدد قدس سره ارباص این دوره اند بسا معارف مختفیه این دوره از زبان شیخ بطریق رمز و ایما سر زده و بسیارے از علوم غیر متعارفه که در قرون اولیٰ مشهود بود بالخیر شیوع داشته و بعد قرون ثلثه در پرده کمون رفته از جناب ایشان بظهور پیوسته بجهت خصوصیت طینت مطهره حضرت ایشان که از بقیه طینت مقدسه حضرت رسالت مآب بوده و شیخ قطب ارشاد این دور است و بر دست وے بسیارے از گمراهان بادیه طبیعت و بدعت خلاص شدند تعظیم حضرت شیخ مجدد تعظیم حضرت مدور ادوار و مکون کائنات است و شکر نعمت حضرت شیخ شکر نعمت مفیض اوست تعالیٰ و تقدس ۔

بصیرت چهارم۔ اگر میسر شود مجلدات ثلثه مکاتیب حضرت ایشان را قدس الله سرهم الاقدس مطالعه باید نمود که این از برائے رفع توهمات فاسده و ازاله خیالات باطله اقرب ترین طرق است ۔

بصیرت پنجم۔ خواجه محمد هاشم جامع مجلد ثالث مکتوبات شریف در خطبه از حضرت امام ربانی نقل مے فرمایند که "دوش ندا در دادند و ظاهر ساختند که این همه علوم که نوشته بل هرچه در گفتگوئے تو آمده همه مقبول و مرضی است" و اشارت بنوشته هائے من کرده فرمودند "این همه ما گفته ایم و بیان ما است" و دران وقت آن علوم را بنظر من داشتند و من بر یک یک اجمالاً و تفصیلاً نظر میکردم سیما علومیکه وقتے مرا در انها تردد ے بود و همه را دران حکم داخل یافتم ۔

بصیرت ششم۔ جمله عدد مکاتیب حصه اول چهل است ۔ منجمله از انها بست مکتوب اولین عرضداشتهاست به پیر بزرگوار حضرت خواجه محمد الباقی قدس سره ۔ و مکتوب بست و یکم بنام شیخ محمد مکی ۔ و مکتوب بست و دوم بنام شیخ عبد المجید ۔ و مکتوب بست و سوم بنام شیخ عبد الرحیم المشهور بخانخانان ۔ و مکتوب بست و چهارم بنام محمد قلیج خان ۔ و مکتوب بست و پنجم بنام خواجه جهان ۔ و مکتوب بست و ششم و سی و سیوم و سی و چهارم و سی و پنجم و سی و ششم بنام حاجی محمد لاهوری ۔ و مکتوب بست و هفتم و بست و هشتم بنام خواجه عمک ۔ و مکتوب بست و نهم و سی ام بنام شیخ نظام تهانیسری و مکتوب سی و یکم بنام شیخ صوفی و مکتوب سی و دوم بنام مرزا حسام الدین احمد و مکتوب سی و هفتم و سی و هشتم و سی و نهم و چهلم بنام شیخ محمد چتری صدور یافته ۔

خاکسار نور احمد عفی عنه پسروری ثم امرتسری چوک فرید مسجد شیخ بڈها مرحوم

مکتوب اوّل

در بیان احوالی که مناسبت باسم الظاهر دارند وظهور قسم خاص از توحید وبیان عروجات که بر فوق محدّد واقع شده است وانکشاف درجات بهشت وظهور مراتب بعضی از اهل الله به پیر بزرگوار خود نوشته اند وهو الشیخ الکامل المکمّل الواصل الی درجات الولایة الهادی الی طریق اندراج النهایة فی البدایة مؤیّد الدین الرضی شیخنا وامامنا الشیخ محمد الباقی النقشبندی الاحراری قدّس الله تعالی سرّه الاقدس وبلّغه الله سبحانه الی اقصی ما یتمنّاه

عرضداشت - کمترین بندگان احمد بدرود عرض میرساند حسب الامر الشریف گستاخی مینماید واحوال پریشان را معروض میدارد که در اثناء راه آنقدر بتجلّی اسم الظاهر متجلّی گشت که در جمیع اشیا بتجلّی خاص علیحده علیحده ظاهر گشت علی الخصوص در کسوت نسا بلکه در اجزاء اینها جدا جدا وآنقدر منقاد این طائفه گشتم که چه عرض نمایم ودرین انقیاد مضطر بودم وظهوریکه درین کسوت بوده در هیچ جا نبوده خصوصیات لطائف ومحسّنات عجائب که درین لباس مینموده از هیچ مظهری ظاهر نمیشده پیش ایشان تمام گداخته آب شده میرفتم وهمچنین در هر طعامی وشرابی وکسوتی جدا جدا متجلّی شد لطافتی وحسنی که در طعام لذیذ پر تکلّف بوده در ماوراء آن نبوده ودر آب شیرین تا آب غیر شیرین همین تفاوت بود بلکه در هر لذیذ وشیرین یک خصوصیت کمال علی تفاوت الدرجات جدا جدا بود خصوصیات این تجلّی را بتحریر بعرض نمیتواند رسانید اگر در ملازمت علیه می بود شاید معروض میداشت امّا در اثناء این تجلیات آرزوی رفیق اعلی داشتم وباینها مهما امکن ملتفت نمیشدم امّا مغلوب بودم چاره نداشتم ودرین اثنا معلوم شد که این تجلّی بآن نسبت تنزیهی جنگ ندارد وباطن همچنان گرفتار آن نسبت است بظاهر اصلا ملتفت نیست وظاهر را که از آن نسبت خالی

بامداد یزدانی و فضل رحمانی

بسم اللہ الرحمن الرحیم

حق حق حق

الحمد للہ رب العلمین اضعاف ما حمدہ جمیع خلقہ کما یحب ربنا ویرضی والصلوۃ والسلام علی من ارسلہ رحمۃ للعلمین کلما ذکرہ الذاکرون وکلما غفل عن ذکرہ الغافلون کما ینبغی لہ ویحری وعلی آلہ واصحابہ البررۃ التقی النقی ط

اما بعد نمودہ می آید کہ این دفتر اول است از مکتوبات قدسی آیات حضرت غوث المحققین قطب العارفین برہان الولایۃ المحمدیۃ حجۃ الشریعۃ المصطفویۃ شیخ الاسلام والمسلمین شیخنا وامامنا الشیخ احمد الفاروقی النقشبندی سلمہ اللہ سبحانہ وابقاہ ابن الشیخ عبد الاحد قدس سرہ

این حقیر قلیل البضاعۃ کمترین خاک نشینان آن مقدس درگاہ یار محمد الجدید البدخشی الطالقانی جمع نمودہ در تحریر آوردہ رجا آنکہ نفعے ازان بطالبان حق جل و علا برسد۔

والمسئول من اللہ سبحانہ العصمۃ والتوفیق ط

ومقاماتِ سائرِ انبیاء علی نبینا وعلیہم الصلوٰۃ والسلام یک طرف علیحدہ ازمقامِ آن سرور بود ۔ وہمچنین مقاماتِ ملائکہ عالین صلوات اللہ وسلامہ علی نبینا وعلیہم اجمعین درطرفِ دیگر جُدا ازان مقام بود امّا مقامِ آن سرور را از جمیع مقامات فوقیت وسروری بود واللہ سبحانہ اعلم بحقائق الامور کلہا وہرگاہ میخواہم بعنایت اللہ سبحانہ عروج واقع میشود ودر بعضی اوقات بیخواست ہم واقع میشود وچیزہای دیگر ہم دیدہ می شود وبر بعضی عروجات آثار ہم مترتّب می شود واکثر چیزہا فراموش می شود وہرچند میخواہم کہ بعضی حالات رابنویسم کہ در وقتِ عرضداشت کردن بیاد آید میسّر نمی شود زیراکہ در نظرِ محقّرے در آید جائے آن دارد کہ ازان استغفار کردہ شود چہ جائے آنکہ بنویسد در اثناءِ املاءِ عریضہ ہم بعضی چیزہا بیاد بود تا آخر وفا نکرد کہ نوشتہ شود زیادہ گستاخی نہ نمود حالِ ملّا قاسم علی بہتر است غلبۂ استہلاک واستغراق است واز جمیع مقاماتِ جذبہ بفوق قدم نہادہ وصفات را کہ اول از اصل می دید حالا با وجودِ آن صفات را از خود جدا می بیند وخود را خالی محض می یابد بلکہ نورے کہ صفات قائم باو بیند نیز از خود جدا می بیند وخود را ازان نور در طرفِ دیگر مے یابد واحوالِ یارانِ دیگر ہم روز بروز در بہی است در عرضداشتِ دیگر انشاء اللہ العزیز بتفصیل عرضداشت خواہد کرد ؎

مکتوبِ دوم

دربیانِ حصولِ ترقیات ومُباہات بعناباتِ خداوندی جلّ سلطانہٗ نیز بہ پیرِ بزرگوارِ خود نوشتہ اند قدس سرہٗ

عرضداشت کمترین بندگان احمد بذروہ عرض میرساند امر باستخارہ متّصل ماہِ مبارک رمضان مولانا شاہ محمد رسانید آنقدر فرجہ ندید کہ تا ماہِ رمضان خود را العتبہ بوسی مشرف تواند ساخت بضرورت بر مُضِیّ آن خود را تسلّی داد از عنایاتِ خداوندی جلّ وعلا کہ بہ برکتِ توجہاتِ علیۂ حضرتِ ایشان

عہ قولہ مُضی بضم میم وکسر ضاد وتشدید یاء در آخر بمعنے گذشتن ۱۲

ومعطّل بود باین تجلّی مشرّف ساخته اند والحق همچنان یافتم که باطن اصلا بر ایچ بصر مبتلا نیست

واز جمیع معلومات وظهورات معرض است وظاهر که متوجه کثرت و اثنینیّه بود باین تجلیات مستعد

گشته است بعد از چندگاه این تجلّیات روبخفا آوردند وهمان نسبت حیرت و نادانی بحال خود ماند

وصارت تلك التجلیات کان لم یکن شیئا مذکورا وبعد ازان یک فناء خاص رو داد

وهمانا که آن تعیّن علمی که بعد از عود تعیّن پیدا شده بود درین فنا گم شد واثرے از مظان آنا نماند۔

درین وقت آثار اسلام و علامات انهدام معالم شرک خفی بظهور آمدن گرفتند و

همچنین دید قصور اعمال و متّهم داشتن نیّات و خواطر بالجمله بعضی امارات عبودیت ونیستی ازان بازظاهر

گشته اند حق سبحانه وتعالی به برکت توجه حضرت ایشان بحقیقت بندگی رساند وعروجات بر فوق محدد بسیار واقع میشود

مرتبه اوّل که عروج واقع شد بعد از طیّ مسافت چون بر فوق محدد رسید دار خلد از انجا بماتحت مشهود

گشت وران اثنا بخاطر آمد که مقامات بعضی مردم را درانجا مشاهده نمایم چون متوجه شدم مقامات آنها

درنظر آمد وآن اشخاص را نیز دران محال دید علی تفاوت درجاتهم مکانا ومکانةً وشوقا وذوقا

مرتبه دوم باز عروج واقع شد مقامات مشایخ عظام وائمهٔ اهل بیت وخلفاء راشدین ومقام

خاصّه حضرت رسالت پناه صلّی الله تعالی علیه وعلیهم وسلم وبارک وهمچنین مقامات سائر انبیاء

ورسل علی التفاوت ومقامات ملائکه ملأ اعلی فوق محدد مشهود گشت وفوق محدد آن مقدار عروج

واقع شد که از مرکز خاک تا محدد یافته که کمتر ازین وتا مقام حضرت خواجه نقشبند قدس الله تعالی

سرّه الاقدس منتهی شد وفوق آن مقام چندی از مشایخ بودند بلکه درهمان مقام با فوقیت قلیله

مثل شیخ معروف کرخی وشیخ ابوسعید خراز وباقی مشایخ بعضی در ته آن مقام مقامات داشتند

وبعضی درهمان مقام بودند اما در تحت مثل شیخ علاء الدوله وشیخ نجم الدین کبری وفوق آن مقام

ائمهٔ اهل بیت بودند وفوق آن خلفای راشدین رضوان الله تعالی علیهم اجمعین

مکتوب سوم ۳

دربیان محبوس شدنِ یاران بمقامِ مخصوص وگذشتنِ بعضی ازان ورسیدن بمقاماتِ تجلّیِ ذاتی نیز بہ پیر بزرگوارِ خود نوشتہ اند ع عرضداشت آنکہ یارانیکہ اینجا اند وہمچنین یارانِ آنجائی ہر کدام بمقامے محبوس اند طریق برآوردنِ آنہا ازان مقاماتِ متعسرات آن قدر قدرت کہ مناسبِ آن مقام است درخود نمی یابد حق سبحانہٗ بہ برکتِ توجہاتِ علیہ حضرت ایشان ترقی بخشد یک کس از خویشان این کمینہ ازان مقام گذشت وبمقدمۂ تجلیاتِ ذاتی رسید حالش بسیار خوب است قدم بر قدمِ حقیر دارد ودربارۂ دیگران ہم امیدوار است ودیگر بعضی از یارانِ آنجائی بطریقِ مقربین مناسبت ندارند موافقِ حالِ آنہا طریقِ ابرار است فی الجملہ یقینے کہ حاصل کردہ اند ہم غنیمت است بہمان طریق امر باید فرمود ع "ہر کسے را بہر کارے ساختند" در تفصیلِ اسامیِ آنہا جرأت نمی شود کہ از ایشان مخفی نخواہد بود وزیادہ گستاخی نمی شود روزِ تحریرِ عرضہ داشت میر سید شاہ حسین در مشغولیِ خود چنان دیدند کہ گویا بدروازۂ کلان رسیدہ است میگویند کہ دروازۂ حیرت است درونِ او کہ نظر میکنم حضرتِ ایشان را ونزا مے بینم ہر چند سعی میکنم کہ خود را درون اندازم پائے من یاری نمیکند۔

مکتوب چہارم ۴

دربیانِ فضائلِ شہرِ عظیم القدر شہرِ رمضان ودربیانِ حقیقتِ محمدی علیہ وعلیٰ آلہ الصلوٰۃ والسلام نیز بہ پیر بزرگوارِ خود نوشتہ اند۔ عرضہ داشتِ احقر الخدمہ آنکہ مدّتے است کہ از راہِ مفاوضۂ شریفہ از احوالِ خدمۂ آن عتبۂ علیہ اطلاعے ندارد ونگران میباشد قدومِ ماہِ مبارک

علی التواتر والتوالی فائض وواردانند چه عرض نماید. شعر

من آن خاکم که ابر نو بهاری ... کند از لطف بر من قطره باری

اگر بر روید از تن صد زبانم ... چو سبزه شکر لطفش کے توانم

هر چند اظهار این قسم احوال موهم جرأت وگستاخی است ومشعر افتخار ومباهات است. شعر

ولے چون شه مرا برداشت از خاک ... سزد گر بگذرانم سر ز افلاک

ابتداء عالم صحو وبقا از اواخر ماه ربیع الآخر است وتا حال بہ بقائے خاص در هر یک مدتی مشرف میسازند ابتدا از تجلی ذاتی حضرت شیخ محی الدین است قدس سره در صحو می آرند باز بسکر می برند ودر نزول وعروج علوم غریبه ومعارف عجیبه افاضه میفرمایند وباحسان وشهود خاص در هر مرتبه که مناسب بقائے آن مقام است مشرف میسازند بتاریخ ششم ماه مبارک رمضان ببقائے مشرف ساختند واحسانے میسر شد که چه عرض نماید بیداند که نهایت استعداد تا آنجا بود ووصلے که مناسب حال بود هم آنجا میسر گشت وجهت جذبه اکنون تمام شد وشروع در سیر فی الله که مناسب مقام جذبه است واقع شد هر چند فنا اتم باشد بقا مترتب بران اکمل خواهد بود وهر چند بقا اکمل باشد صحو بیشتر خواهد بود وهر چند صحو بیشتر باشد افاضه علوم موافق شریعت غرا می افتد چه کمال صحو انبیا را بود علیهم الصلوٰة والسلام ومعارفیکه از ایشان سر بر زده اند شرائع است وعقائدیکه در ذات وصفات بیان فرموده اند ومخالفت ظاهر آن از بقیه سکر است الحال معارفے که باین کمینه فائض اند اکثر تفصیل معارف شرعیه است وبیان آنها وعلم استدلالی کشفی وضروری میگردد ومجمل مفصل میشود. ع

گر بگویم شرح این بے حد شود

میترسم مبادا منجر بگستاخی شود. مصراع. بنده باید که حد خود داند.

بالضم وتشدید رائی مهمله در آخر یعنی کشیده شده ۱۲

وآن قابلیّتِ محمدیّه برزخ است میانِ ذاتِ جلّ سلطانهٗ و میانِ این قابلیّاتِ متعدّده
وحکمِ آن بعض بواسطهٔ آنست که او را در خانهٔ صفات قدمگاه است وبس ونهایتِ عروجِ آن
خانه تا بآن قابلیّت است لاجرم آن را بآن سرور نسبت کرده علیه الصلوٰة والسلام والتحیة
وچون این قابلیّتِ اتصاف هرگز مرتفع نمیشود وآن بعض نیز حکم کرده بآنکه حقیقتِ محمّدی
همیشه حائل است والا قابلیّتِ محمدیّه را علی مظهرها الصلوٰة والتحیّة که مجرد اعتبار است
در ذاتِ جلّ شانهٗ ارتفاع از نظر ممکن است بلکه واقع است وقابلیّتِ اتصاف اگرچه
نیز اعتبار است امّا بواسطهٔ برزخیّت رنگِ صفات گرفته که در خارج موجود اند بوجودِ زائد
وارتفاعِ او از امکان برآمده لاجرم حکم میکنند بوجودِ آن حائل دائماً امثالِ این
علوم که منشأ آن جامعیّتِ اصالت وظلّیت است بسیار وارد میشوند اکثر آنها
در پرچهاء کاغذ نوشته می شود مقامِ قطبیت منشأ دقائقِ علومِ مقامِ ظلّی است
ومرتبهٔ فرویّت واسطهٔ ورودِ معارفِ دائرهٔ اصل امتیاز میانِ ظلّ
واصل بی اجتماعِ این دو دولت میسّر نیست لهذا بعضے از مشائخ قابلیّت
اولی را که تعیّنِ اوّل میگویند زائد بر ذات نمیدانند وتجلّی ذاتی شهودِ
آن قابلیّت را مے انگارند والحقّ ما حقّقتُ والامر ما اوضحتُ والله سبحانه
یحقّ الحقّ وهو یهدی السبیل ، رساله که بتسویدِ آن
مامور شده بود باتمامِ آن موفّق نمے شود وهمان
مسوّدها افتاده اند تا حکمتِ آلهی جلّ سلطانهٗ
درین توقّف چه بوده باشد زیاده گستاخی
از ادب دور است

والطف من قلبه صلی الله علیه وآله وسلم فی عالم الخلق والامر اعز واشرف احداً علی قلبه اذ لم یخلق الله ... الله صلی الله علیه وسلم ان بعض العارفین لم یذکر رسول ... یدفع البلاء عن هذه الامة قال ابدال الله مکانه من العامة بهم کلما مات واحد من الثلثمائة ابدال الله مکانه من الثلثمائة و کلما مات واحد من الاربعین وکلما مات واحد من الاربعین و واحد ابدال الله مکانه من السبعة الخمسة وکلما مات من الخمسة من الثلثة ابدال الله مکانه من مکانه من الثلثة وکلما مات واحد اسرافیل کلما مات الواحد ابدال الله میکائیل وله واحد قلبه علی قلب

رمضان مبارک باشد این ماه را با قرآن مجید که حاوی جمیع کمالات ذاتی و شیونی است و داخل دائرهٔ اصل است که هیچ ظلیتے باو راه نیافته است و قابلیت اولی ظل اوست مناسبت تمام است و بآن مناسبت نزول آن درین ماه واقع شده شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِیْ اُنْزِلَ فِیْهِ الْقُرْاٰنُ مصداق این سخن است و بآن مناسبت این ماه نیز جامع جمیع خیرات و برکات است هر برکتے و خیرے که در تمام سال بهر که میرسد از هر راه که می آید قطره ایست از دریائے بی نهایت برکات این شهر عظیم القدر جمعیت این ماه سبب جمعیت تمام سال است و تفرقهٔ این ماه سبب تفرقهٔ تمام سال فطوبی لمن مضی علیه هذا الشهر المبارك ورضی عنه وویل لمن سخط علیه فمنع من البرکات وحرم من الخیرات وایضاً سنت ختم قرآن درین ماه بواسطهٔ آن تواند بود که تا جمیع کمالات اصلی و برکات ظلی میسر شود فمن جمع بینهما یرجی ان لا یحرم من برکاته ولا یمنع من خیراته برکاتیکه با ایام این شهر وابسته اند دیگر اند و خیراتیکه بلیالی آن متعلق اند دیگر و از جهت این سر تواند بود که حکم باولویت تعجیل افطار و تاخیر تسحر بوده باشد تا امتیاز تمام بین اجزاء الوقتین حاصل آید قابلیت اولی که بالا مذکور شد حقیقت محمدی عبارت ازان است علی مظهرها الصلوات والتسلیمات نه قابلیت ذات است مر اتصاف جمیع صفات را کما حکم بعض بلکه قابلیت ذات است عز سلطانه مر اعتبار علم را که متعلق شود بجمیع کمالات ذاتی و شیونی که حاصل حقیقت قرآن مجید است و قابلیت اتصاف که مناسب خانه صفات است و برزخ است میان ذات جل شانه و صفات او حقائق انبیاء دیگر است علی نبینا و علیهم الصلوات والتسلیمات والتحیات همین قابلیت بملاحظهٔ اعتبارا که مندرج اند در وی حقائق متعدده گشته قابلیتے که حقیقت محمدی است علیه الصلوة والتحیة اگرچه ظلیت وارد و آثار رنگ صفات باو ممتزج گشته است و هیچ حائلی درمیان نیامده و حقائق جماعهٔ محمدی المشرب قابلیات ذات است عز شانه مر اعتبار علم را که متعلق شود به بعض آن کمالات

تربیت فرمود و بهر دو صفت جمال و جلال مربی ساخت حالا جمال عین جلال است و جلال عین جمال در بعضی حواشی رسالهٔ قدسیه این عبارت را از مفهوم صریح خود منحرف ساخته بر مفهوم موهوم خود حمل کرده است و عبارت محمول بر ظاهر خود است قابل انحراف و تاویل نیست و علامت این تربیت متحقق شدن نسبت محبت ذاتی پیش از تحقق آن امکان ندارد و محبت ذاتیه علامت فناست و فنا عبارت از نسیان ماسواست پس تا زمانیکه علوم تمام از ساحت سینه رفته نشود و جهل مطلق متحقق نشود از فنا بهره ندارد و این حیرت و جهل دائمی است امکان زوال ندارد نه آنست که گاہے حاصل شود و گاہے زائل گردد غایتہ ما فی الباب پیش از بقا جهالت محض است و بعد از بقا جهالت و علم باہم جمع اند در عین نادانی به شعور است و در عین حیرت بحضور که این موطن حق الیقین است که علم و عین حجاب یکدیگر نیستند و علمی که پیش از چنین جهالت حاصل شود از حیز اعتبار خارج است با وجود آن اگر علم است در خود است و اگر شهود است هم در خود و اگر معرفت است یا حیرت نیز در خود است تا زمانیکه نظر در بیرون است بی حاصل است اگرچه در خود هم نظر واشته باشد نظر از بیرون بالکل منقطع میباید که شود حضرت خواجه بزرگ قدس الله سره میفرمایند که اهل الله بعد از فنا و بقا هرچه مے بینند در خود می بینند و هرچه مے شناسند در خود مے شناسند و حیرت ایشان در وجود خود است از اینجا هم صریحاً مفهوم مے شود که شهود و معرفت و حیرت در نفس است و بس در بیرون هیچکدام اینها نیست تا زمانیکه یکے ازین ثلثه در بیرون است اگرچه در خود هم دارد از فنا بهره ندارد فکیف البقا نهایت مرتبه در فنا و بقا این است و این فنا مطلق است و مطلق فنا عام است و بقا باندازهٔ فناست لهذا بعضے اهل الله بعد از تحقق بفنا و بقا در بیرون نیز شهود دارند اما نسبت این عزیزان فوق همه نسبتها است ؎ «نه هر که آئینه دارد سکندری داند ٭ نه هر که سر بتراشد قلندری داند»

مکتوب ۵ پنجم

در سفارش خواجه برهان الدین که یکی از مخلصان بود با بیان بعضے احوال او نیز به پیر بزرگوار خود نوشته اند عرضداشت احقر الخدمه آنکه رساله در بیان طریقت حضرات خواجگان قدس الله تعالی اسرارهم نوشته ارسال داشته است بنظر مبارک خواهد در آمد هنوز مسوّده ا خواجه برهان بسرعت راهی شدند فرجه بیاض آن نشد محتمل که بعضی علوم دیگر هم بآن ملحق شوند روزے رساله ۵ سلسلة الاحرار بنظر در آمد دران اثناء بخاطر فاتر رسید که بایشان عرضداشت بکنم تا خود چیزے در باب بعضی علوم آن رساله بنویسند یا بفقیر امر کنند تا چیزے دران باب بنویسد این ۵ خاطر خیلے ۴ قوی گشت متصل آن بعضے از علوم این مسوده فائض گشتند و فی الجمله معذرت ۵ بعضی علوم آن رساله در ضمن آن مبیّن گشت اگر همین مسوده را تکمله آن رساله سازند گنجایش دارد و اگر بعضے علوم مناسبه را ازان انتخاب نموده بآن رساله ملحق سازند هم وجهی دارد و زیادت جرأت از ادب دور است خواجه برهان درین مدت کار خوب کرده اند و از سیر ۵ سیوم که مناسب مقام جذبه است نیز نصیبے یافته اند خاطر بواسطه مهم مدد معاش صوبه مالوه مشوّش وقت میشد در ملازمت رسیده اند هر چه امر خواهند فرمود مبارک خواهد بود ؎

مکتوب ششم

در بیان حصول جذبه و سلوک و تربیت یافتن بهر دو صفت جمال و جلال و بیان فنا و بقا و ما یتعلق بذلک و بیان فوقیت نسبت نقشبندیه نیز به پیر بزرگوار خود نوشته اند عرضداشت کمترین بندگان احمد آنکه مرشد علی الاطلاق جل شانه به برکت توجه عالی بهر دو طریق جذبه و سلوک

می یافت و آن مقام بحضرت خواجهٔ بزرگ قدس الله سره الاقدس اختصاص داشت
بعد از زمانے بدن عنصری خود را نیز در ہمان مقام یافت و دران وقت چنان متخیل
گشت که این عالم بتمام از عنصریات و فلکیات بته فرو رفت و نام و نشان ازان
نماند و چون دران مقام نبودند الا بعضے از اولیاء کبار این زمان که تمام عالم را بخود در جائے
و مقامے شریک می یابد حیرت دست مید ہد که باوجود بیگانگی تمام خود را با ایشان می بیند
الغرض حالیتکه گاه گاه دست میداد که دران نه خود میماند و نه عالم نه در نظر چیزے می آمد نه در علم
حالا آن حالت مستمره است و وجود خلقت عالم از دید و دانش برآمده بعد ازان در ہمان مقام
یک کوشک عالی ظاہر شد که زینها نهاده اند آنجا برآمد و آن مقام ہم در رنگ عالم بتدریج
فرو رفت و ساعة فساعة خود را متصاعدے یافت اتفاقاً نماز شکر وضو بگذارد که مقامے
بس عالی نمایان شده و اکابر اربعه نقشبندیه را قدس الله اسرارهم دران مقام دید و مشائخ
دیگر ہم مثل سید الطائفه وغیره درانجا بودند و بعضے دیگر از مشائخ بالائے آن مقام ہستند
اما قوائم آنرا گرفته نشسته اند و بعضے پایان علی تفاوت درجاتهم و خود را بسیار دور ازان
مقام یافت بلکه مناسبت ہم ندید ازین واقعه اضطراب تمام پیدا شد نزدیک بود که
دیوانه شده برآید و از فرط اندوه و غصه قالب تهی کند چندگاه برین نهج گذشت آخر بتوجهات
علیه حضرت ایشان خود را مناسب آن مقام دید اول سر خود را محاذی آنمقام یافت
بتدریج رفت و بالائے آن مقام نشست بعد از توجه چنان مخطور شد که آن مقام
مقام تکمیل تمام است که بعد از تمامی سلوک بآن مقام میرسند مجذوب سلوک تمام ناکرده را
ازان مقام بهره نیست و نیز دران وقت چنان متخیل گشت که وصول باین مقام
از نتائج آن واقعه است که در ملازمت حضرت ایشان دیده بود و بعرض رسانیده که

تواضع ظاهرا با خلق بود بحقیقت با حق سبحانه باشد و ایشان مظاهر آثار قدرت و حکمت بینند - وفات حضرت خواجه علاؤ الدین قدس سره بعد از نماز خفتن شب چهار شنبه بستم رجب سنه ۸۰۲ھ

هرگاه از اکابر این سلسله بعد از قرون بسیار یکے یا دوئی را باین نسبت مشرف سازند از سلاسل دیگر چه گوید این نسبت حضرت خواجه عبد الخالق غجدوانی است قدس سره و متمم و مکمل آن حضرت خواجهٔ خواجها است اعنی حضرت خواجه بهاء الدین المعروف به نقشبند قدس سرهم و از خلفاء ایشان حضرت خواجه علاؤ الدین باین دولت مشرف شده بودند این کار دولت اکنون باکرا میدهند عجب کاریست اوّلا هر بلا و مصیبت که واقع میشد باعث سرور و فرحت میشد و هل من مزید میگفت و هرچه از امتعهٔ دنیویه کم میشد خوش می آمد و این قسم را آرزو میکرد حالا که بعالم اسباب فرود آورده اند و نظر به عجز و افتقار خود افتاد اگر اندک ضرر لاحق میشود در اول وهله نوعی از حزن رو میدهد هرچند بسرعت زائل میشود و هیچ نمی ماند و همچنین اگر دعا میکرد از برائے دفع بلا و مصیبت مقصود از دعا رفع آن نبود بلکه امتثال امر ادعونی بود حالا مقصود از دعا رفع بلیه و مصائب است و خوف و حزنیکه زائل شده بودند باز رجوع کردند و معلوم شد که آن از سکر بود در صحو هرچه عوام الناس راهست این راهست از عجز و افتقار و خوف و حزن و غم و شادی در ابتدا هم که مقصود از دعا رفع بلا نبود دل را این معنے خوش نمی آمد لیکن حال غالب بود بخاطر میگذشت که دعاء انبیاء از این قبیل نبود که حصول مراد بخواهند حالا که بآن حالت مشرف ساختند و حقیقت کار را واضح گردانیدند معلوم شد که دعاهاء انبیاء علیهم الصلوات والتسلیمات از سر عجز و افتقار و خوف و حزن بود نه بمجرد امتثال امر بعضے امور که رو میدهد بحسب امر گاه گاه بعرض آن گستاخی مے نماید

مکتوب هفتم

در بیان بعضی از احوال غریبه خود با بعضے استفسار هائے ضروری نیز به پیر بزرگوار خود نوشته اند

عرضداشت کمترین بندگان احمد آنکه مقامیکه فوق محدد بود عروج خود را بطریق عروج در آنجا

مکتوب ہشتم

در بیان احوالیکه به بقا و صحو تعلق دارند نیز به پیر بزرگوار خود نوشته اند عرضداشت کمترین بندگان احمد آنکه از آن زمان که بصحو آورده اند و بقا بخشیده اند علوم غریبه و معارف نادره غیر متعارفه بتواتر و توالی فائض و وارد اند اکثر آنها به بیان قوم و اصطلاح متداول شان موافقت ندارند هر چه از مسئله وحدت وجود و توابع آن گفته اند در اوائل بآن حال مشرف ساخته اند و شهود وحدت در کثرت میسر شد از آن مقام بدرجات بالا بردند و انواع علوم درین ضمن افاده فرمودند امّا مصداق آن مقامات و معارف از کلام قوم صریحاً یافته نمی شود اشارات و رموز اجمالیه در کلام شریف بعضی از بزرگان اینها هست لیکن گواه عدل بر صحت آنها موافقت ظاهر شریعت و اجماع علماء اهل سنت است در هیچ چیز مخالفت بظاهر شریعت نه دارند و هیچ موافقت بحکماء و اصول معقوله آنها ندارند بلکه از علماء اسلام جماعه که مخالفت باهل سنت دارند با اصول آنها نیز موافق نیست استطاعت مع الفعل منکشف شده است پیش از فعل قدرتے ندارد قدرت بمقارنت فعل می بخشند و تکلیف بر سلامت اسباب و اعضا مید هند کما قرره علماء اهل السنة و درین مقام خود را بر قدم حضرت خواجه نقشبند قدس الله تعالی سره الاقدس می یابد ایشان درین مقام بوده اند و حضرت خواجه علاؤ الدین را نیز ازین مقام نصیبے هست و از بزرگان این سلسله علیه حضرت خواجه عبد الخالق اند قدس الله تعالے سره الاقدس و از مشائخ ما تقدم حضرت خواجه معروف کرخی و امام داؤد طائی و حسن بصری و حبیب عجمی قدس الله تعالی اسرارهم المقدسة حاصل این همه کمال بُعد و بیگانگی است

۵ قوله و حبیب عجمی آن ولی تیز غیرت آن صفی پردهٔ وحدت آن صاحب صدق آن صاحب همت کرامات و ریاضات شامل حال داشت در ابتدا مالدار بود و رباخوار آخر کار را از و بر آمد و بدست حسن بصری توبه کرد

حضرتِ امیر کرم اللہ تعالیٰ وجہہ میفرماید کہ آمدہ ام تا ترا علمِ سمٰوات تعلیم کنم الخ وچون نیک متوجہ شد این مقام را مخصوص بحضرتِ امیر در میانِ سائر خلفاء راشدین رضی اللہ تعالیٰ عنہم اجمعین یافت واللہ سبحانہٗ اعلم دیگر چنان ظاہر میشود کہ اخلاقِ سیئہ ساعت فساعت می برآیند بعضے در رنگِ رشتہ از وجود می برآیند و گاہے در رنگِ دُود بیرون مے آیند در بعضے اوقات متخیل میشود کہ تمام برآمدہ اند در ثانی الحال چیزے دیگر باز ظاہر میشود و مے برآید ثانیاً معروض میگرداند کہ توجہ از برائے دفعِ بعض امراض و شدائد آیا مشروط بآنست کہ اول مرضیِ حق سبحانہٗ دانستہ شود کہ دران توجہ ہست یا نہ یا مشروط نیست آنچہ ظاہر از عبارتِ رشحات است کہ از حضرتِ خواجہ قدس اللہ تعالیٰ سرہ الاقدس نقل میکنند مفہوم میشود کہ نیست درین باب بہ ہرچہ حکم فرمایند با آنکہ خوش نمی آید توجہ کردن ثالثاً بعرض میرساند کہ بعد از تحققِ حضور مر طالبان را آیا از ذکر باز داشتن و امر بنگاہداشتِ حضور کردن لازم است یا نہ دیگر کدام مرتبہ حضور است کہ دران ذکر نگویند لیکن بعضے ہستند کہ از اول تا آخر ذکر گفتہ اند و اصلا از ذکر ممنوع نشدہ اند و کار نزدیک بنہایت رسانیدہ اند حقیقتِ کار چیست بہرچہ امر فرمایند رابعاً معروض آنکہ حضرت خواجہ در فقرات میفرمایند آخر بذکر امر میکنند کہ بعضے مقاصد ہستند کہ بے آن میسر نمے شوند تعیینِ آن مقاصد فرمایند خامساً بعرضِ اقدس میرساند کہ بعضے طالبان اظہارِ طلبِ تعلیم طریقہ میکنند لیکن در لقمہ احتیاط نمیتوانند کرد با وجودِ بے احتیاطی حضور و نحوِ استغراق پیدا میکنند و اگر تاکید در لقمہ کردہ میشود از سستیِ طلب ترکِ کلی میکنند درین باب چہ حکم است و بعضی دیگر ہستند کہ مجردِ اتصال باین سلسلہ شریفہ بطریقِ ارادہ میخواہند بی آنکہ طلبِ تعلیمِ ذکر کنند این قسم اتصال ہم مجوز ہست یا نہ و اگر مجوز است طریقِ آن چیست زیادتِ گستاخی بے ادبی تمام است

ف بضم میم وسکون دال وفتح بای موحده پشت داده شده یعنی کسیکه دولت وبخت او را پشت داده باشد ای برگشته باشد ۱۲

وقدرت را بمعنی صحت فعل وترک بیقین تصور مینماید نه بمعنی إن شاء فعل وإن لم یشاء لم یفعل که شرطیه ثانی ممتنع باشد کما قال الحکماء وبعض الصوفیة زیرا که این سخن بایجاب میکشد وموافق اصول حکماست ومسئله قضا وقدر را بطور علما بپذیرد اند فللمالك ان یتصرف فی ملکه کیف یشاء وقابلیت واستعداد را هیچ دخل نمیدهد که بایجاب میکشد وهو سبحانه مختار فعال لما یرید، علی هذا القیاس چون عرض حال از جمله ضروریات است بنا بر آن بجرأت آن گستاخی نموده۔ ع بنده باید که حد خود داند

مکتوب نهم ۹

در بیان احوالیکه بمقام فرود آمدن مناسبت دارند نیز به پیر بزرگوار خود نوشته اند

عرضداشت مدبر سیاه رو ومقصر بد خو مغرور وقت وحال مفتون وصل وکمال کارش همه نافرمانبرداری مولی است وعملش همه ترک عزیمت واولی است نظرگاه خلق را آراسته ومنظر حق تعالی وتقدس را خراب ساخته همتش مقصور بر ظاهر آرائی باطنش ازین رهگذر همواره برسوائی است قال او منافی حال اوست وحال او مبنی بر خیال او ازین خواب وخیال چه آید وازین قال وحال چه گشاید ادبار وخسارت نقد وقت است غباوت وضلالت برکف دست مبدأ فساد وشرارت است منشأ ظلم ومعصیت بالجمله عیوب مجتمعه است وذنوب مجتمعه خیرات او لائق لعن ورد وحنا او شایان طعن وطرد رب قاری القرآن والقرآن یلعنه در حق او گواه عدل است وکم من صائم لیس له من صیامه الا الظمأ والجوع در شان او شاهد صدق فویل لمن کان هذا حاله ومنزله وکماله ودرجته استغفاره ذنب کسائر الذنوب بل أشد

لیس له من صومه الا الجوع والعطش ذکر نموده ودر روایت دارمی کم من صائم لیس له من صیامه الا الظمأ وارد شده ۱۲ قوله فویل لمن کان هذا حاله

کار از معالجه گذشته است تا زمانیکه حجب سدّ دل بوده اند سعی واهتمام گنجائش رفع آنها داشت اکنون بزرگی او حجاب او است فلا طبیب لها ولا راقی مگر کمال بیگانگی وبی مناسبتی را وصل واتصال نام نهاده اند هیهات هیهات همان بیت یوسف زلیخا موافق حال است

درافگنده دف این آوازه از دوست
که زو بر دست دف کوبان بود پوست

شهود کجا است وشاهد کیست ومشهود چیست. ع. خلق را روئے کے نماید او. ما للتراب ورب الارباب خود را بنده مخلوق غیر قادر میداند وهمچنین تمام عالم را خالق وقادر حق را عزوجل میداند غیر این هیچ نسبت اثبات نمی کند عینیت ومرآتیت خود کجا ع. در کدام آئینه در آید او. وعلماء ظاهر اهل سنت وجماعت هرچند در بعضی اعمال مقصر باشند اما جمال درستی عقائد اینها در ذات وصفات آن قدر نورانیت دارد که آن تقصیر در جنب آن مضمحل وناچیز در نظر می درآید وبعضی متصوفه باوجود ریاضات ومجاهدات چون در ذات وصفات آن قدر درستی عقیده ندارند آن جمال در اینها یافته نمی شود ومحبت بعلماء وطلبه علوم بسیار پیدا شده است روش ایشان خوش می آید وآرزو دارد که در جرگه اینها باشد وتلویح را از مقدمات اربعه بطالب علمی مباحثه میکند وهدایه فقه نیز مذکور میشود ودر معیت واحاطه علمی با علما شریک است وهمچنین حق سبحانه را نه عین عالم میداند ونه متصل عالم ونه منفصل ونه با عالم ونه جدا از عالم ونه محیط ونه ساری وذوات وصفات وافعال را مخلوق او میداند نه آنکه صفات اینها صفات او است وافعال اینها افعال او بلکه در افعال مؤثر قدرت او را میداند قدرت مخلوقات را تاثیرے نمیداند کما هو مذهب العلماء المتکلمین وهمچنین صفات سبعه را موجود میداند وحق سبحانه وتعالیٰ را مرید مے داند

شرارت ونقص را دران موطن چه مجال جز آنکه علم بآن متعلق شود این علم بواسطهٔ شهود تام بخیر محض است که در جنب آن همه شر می‌نماید این بعد از فرود آمدن نفس مطمئنه است بمقام خود. هذا. تا این قسم خود را بر زمین نزند وکارش تا باین انجام نرسد از کمال مولای خود جلشانه بی نصیب است فکیف که خود را عین مولا داند وصفات خود را صفات او انگارد تعالی الله عن ذلک علواً کبیراً این الحاد در اسماء وصفات است ارباب این در زمرهٔ ذروا الذین یلحدون فی اسمائه داخل اند نه آنکه هر که جذبه او بر سلوک او مقدم است از محبوبین است لیکن تقدم جذبه شرط است در محبوبیت آری در هر جذبه نحوی از معنی محبوبیت حاصل است که جذب بی آن نمی شود وآن معنی از عوارض پیدا شده است ذاتی نیست آن معنی ذاتی غیر معلل است بشیء من الاشیاء چنانکه هر منتهی را آخر جذبه میسر است اما داخل زمرهٔ محبان است بواسطهٔ عارض معنی محبوبیت پیدا شده است وهو لا یکفی فیه وآن عارض تزکیه وتصفیه است ودر بعضی مبتدیان اتباع آن سرور علیه الصلوة والسلام ولو بالجملة باعث حصول آن معنی فی الجملة است بلکه در منتهی هم اتباع است وبس ودر محبوبان ظهور آن معنی ذاتی تفضلی نیز وابسته باتباع آن سرور است علیه الصلوة والسلام والتحیة بلکه گویم آن معنی ذاتی هم بواسطهٔ مناسبهٔ ذاتیهٔ آنحضرت است علیه الصلوة والسلام واسمی که رب اوست مناسب اسمیکه رب آنحضرت است علیه الصلوة والسلام والتحیة واقع شده است در حق این خصوصیت وازانجا این سعادت اکتساب کرده است والله سبحانه اعلم بالصواب والیه المرجع والمآب والله یحق الحق وهو یهدی السبیل

مکتوب دهم ۱۰

در حصول قرب وبعد وفرق ووصل بمعانی غیر متعارفه بالعضی علوم مناسبهٔ آن نیز

ولتوبته معصیة کسائر المعاصی بل اقبح کل ما یفعله القبیح قبیح بمصداق این سخن است
ع زگندم جو ز جو گندم نیاید ، مرضِ او ذاتی است علاج نمی پذیرد و دوائی اوصلی ا
قبولِ دوائی کند ما بالذات لا ینفک عن الذات مصراع سیاهی ز حبشی کی رود که خود
رنگ است ، چه توان کرد . وما ظلمهم الله ولکن کانوا انفسهم یظلمون . آرے
خیر محض را شر محض میباید تا حقیقتِ خیریت بظهور آید ، وبضدها تتبین الاشیاء
خیر و کمال مهیا بودن شر و نقص و ریبائیت حسن و جمال را آئینه در کار است و آئینه نمی باشد
مگر در مقابل شئ پس لاجرم خیر را شر و کمال را نقص آئینه آمد پس در هر چه نقص و شرارت
بیشتر نمایند گی خیر و کمال زیاده تر عجائب کار و بار است این ذم معنی هم پیدا کرد و این
شرارت و نقصان محل خیر و کمال گشت پس لاجرم مقام عبدیت فوق جمیع مقامات
باشد چه این معنی در مقام عبدیت اتم و اکمل است محبوبانرا باین مقام مشرف میسازند
محبان بذوق شهود متلذذ ذاند التذاذ در بندگی و انس بآن مخصوص بمحبوبانست انس محبا
بشاهده محبوبست و انس محبوبان به بندگی محبوب درین انس ایشانرا باین دولت
میرسانند و باین نعمت سرفراز میسازند شهسوار یکه تاز این میدان آن سرورِ دنیا
و دین و سید اولین و آخرین حبیب رب العالمین است علیه من الصلوات اتمها
ومن التحیات اکملها و کسی را که بمحض فضل خواهند که باین دولت رسانند او را بجمالِ
متابعت آن سرور علیه الصلوٰة والسلام متحقق میسازند و بتوسل آن بآن ذروهٔ
علیا می برند ذالک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم مراد از کمال شر
و نقص علم ذوقی است بآن نه آنکه بشرارت و نقص متصف شود صاحب این علم متخلق
باخلاق الله است تعالیٰ شانه و تقدس این علم هم از جملهٔ ثمرات آن تخلق است

واقوال و ظهورِ سرِّ کلامِ شیخ ابوسعید ابوالخیر که گفته است عین نمی ماند اثر کجا ماند و بیان احوالِ بعضی یاران نیز به پیرِ بزرگوارِ خود نوشته اند **عرضداشت** کمترینِ بندگان احمد آنکه مقامیکه سابقاً خود را دران دیده بود چون حسب الامر العالی باز ملاحظه نمود عبورِ خلفاءِ ثلثه رضوانُ اللهِ تعالی علیهم در آن مقام در نظر آمد اما چون مقام و استقرار در آنجا نداشت در دفعهٔ اولی بنظر نه در آمدند چنانکه از آئمهٔ اهلِ بیت غیر از امامین و امامِ زین العابدین رضی الله تعالی عنهم اجمعین در آن مقام استقرار و ثبات ندارند لیکن عبوری دران واقع شده است بدقتِ نظر مینوان یافت و آنکه اول خود را بآن مقام نامناسب میدید بی مناسبتی دو نوع است یکی آنکه بواسطهٔ عدمِ ظهورِ طریقی از طرق بی مناسبتی طاری میشود چون راهی بانمودند آن بی مناسبتی برطرف میشود دیگر بی مناسبتی مطلق است که به هیچ وجه قابلِ زوال نیست و راهها که موصلِ آن مقام اند دو اند که ثالث ندارند یعنی در نظر ورای آن دو طریق طریقِ دیگر ظاهر نمیشود یکی دیدِ نقص و قصورِ است و نیاتِ خود را متهم داشتن است در خیرات با قوتِ جذب دیگر صحبتِ شیخ مکملی مجذوبِ سلوک تمام کرده حضرتِ حق سبحانهٔ و تعالی بطفیلِ عنایتِ حضرتِ ایشان طریقِ اول را بقدرِ استعداد عنایت فرموده است هیچ عملی از اعمالِ خیر بوقوع نمی آید مگر آنکه خود را دران عمل متهم میسازد بلکه تا زمانیکه بوجوه تهمت نه نهد بیقرار و بی آرام میباشد نزدِ خود چنان میداند که هیچ عملی از وی صادر نمی شود که قابلِ کتابتِ ملائکهٔ یمین باشد و میداند که صحیفهٔ یمین از اعمالِ خیر خالی است و کتبهٔ آن معطّل و بیکار اند خود شایانِ آنحضرتِ جلّ و علا کے بوده باشد و هر که در عالم است حتّی که کافرِ فرنگ و ملحدِ زندیق از خود بوجوه بهتر میداند و بدترینِ همهٔ اینها خود را می انگارد و جهتِ جذب به هر چند تمامی سیرِ الی الله

مرزاجان جانان قدس سره باختصار یسیر

به پیر بزرگوار خود نوشته اند عرضداشت احقر الخدمه آنکه مدّتی است که از احوالِ خدمهٔ آن عتبهٔ علیه
اطلاع ندارد دیگر آنست بیت عجبی نیست اگر زنده شود جان عزیز ؛ چون ازان یار جدا مانده پیامے برسد ؛
میداند که شایان دولت حضور نیست ع این بسکه رسد ز دور بانگِ جرسم ؛
عجائب کار و بار است نهایتِ بعد را قرب نامیده اند و غایتِ فراق را وصل گفته اند
گویا فی الحقیقت در ضمن این اشارت بنفی قرب و وصال کرده اند . شعر

کیف الوصول الی سعاد و دونها — قلل الجبال و دونهن حیوف

پس حزنِ ابدی و فکرِ دائمی لاجرم و انگیز آمد مراد را نیز آخر الامر باراده مرید مرید میباید شد
و محبوب را محبتِ محب میباید گشت آن سرورِ دین و دنیا علیه من الصلوات اکملها و من
التحیات افضلها با وجودِ مقامِ مرادیت و محبوبیت از محبین آمد و از مریدین گشت لاجرم از حالِ او
چنین خبر داده اند که کان رسول الله صلی الله علیه وسلم متواصل الحزن دائم الفکر و آن سرور
فرموده علیه الصلوٰة والسلام ما اوذی نبی مثل ما اوذیت محبان بارِ محبت توانند کشید محبوبان را
تحمّل این بار دشوار است این قصه پایانے ندارد ع قصة العشق لا انفصام لها
حالِ عرضداشت شیخ الله بخش نخوی از جذب و محبت دارد بابرام چند کلمه بجاذبان ایشان
نویسانیده الغرض که شوقِ ملازمت ظاهر ساخته متوجه آن حدود گشته است اول بعضی اراده ظاهر
ساخت چون در آن باب ازین حقیر تقاعد مفهوم کرد به مجردِ ملاقات راضی شده
چند کلمه نویسانیده زیاده گستاخی از ادب دور است ؛

مکتوب ۱۱ یازدهم

در بیان بعضی کشوف و حصولِ مقام دیدنِ قصورِ خود و متهم داشتن خود را در جمیع اعمال

یعنی ذکر کرده آید وصول بسعاد نا ممکن است. الحاصل که وصول یار پسے دشوار است بلکه محال. منه سلمه الله تعالیٰ.

وثبات وبالائی آنمقام ہیچ مقامی مفہوم نمیشود الا مقام حضرت رسالت خاتمیت
علیه من الصلوات اتمہا ومن التحیات اکملہا ومحاذی مقام حضرت صدیق رضی الله
تعالی عنه مقامی دیگر نورانی بس شگرف که ہرگز مثل آن در نظر نیامده بود وظاہر شد واندکے
ازان مقام ارتفاع داشت چنانکه صفّه را از روئے زمین بلند میسازند ومعلوم شد که
آنمقام مقام محبوبیت است وآنمقام رنگین ومنقش بود خود را ہم بانعکاس آنمقام رنگین و
منقش یافت بعد ازان ہمان کیفیت خود را لطیف یافت ودر رنگ ہوا یا قطعهٔ ابر در آفاق
منتشر دید وبعضی اطراف را درگرفت وحضرت خواجهٔ بزرگ در مقام صدیق اند رضی الله تعالی
عنهما خود را در مقام محاذی آن مییابد بکیفیتی که معروض داشت دیگر ترک اشتغال باین
عمل مرضی نمی نماید کیف وحال آنکه عالمی بگرداب ضلالت غرق میشود وکسی که در خود قوت
برآوردن ازان گرداب مییابد چگونه خود را معاف دارد ہرچند کار دیگر پیش داشته باشد
اشتغال باین عمل ضروری است ومرضی است اما بشرط آنکه از بعضی وساوس وہواجس
که در اثنائے این عمل رو دہند استغفار را لازم باید داشت بہمین شرط داخل رضا میشود
بی ملاحظهٔ این شرط داخل رضا نمی شود در رتبه می ایستد اما در مادهٔ حضرت خواجه نقشبند وحضرت
خواجه علاؤ الدین عطار قدس الله تعالی اسرارہما بی آنکه این شرط را ملاحظه کرده شود مرضی است
وعمل این کہنه الحال بملاحظهٔ آن شرط گاہے داخل است وگاہے در رتبه می ایستد ودیگر
در نفحات در سخنان حضرت شیخ ابوسعید ابوالخیر مذکور است که عین نمی ماند اثر کجا ماند لا تبقی
ولا تذر این سخن در اول نظر مشکل نمود که حضرت شیخ محی الدین وتابعان ایشان برآنند که زوال
عین که معلومی است از معلومات الله سبحانه محال است والا انقلب العلم جہلاً وچون عین
زائل نشود اثر کجا رود وہمین طور در ذہن این سخن متمکن شده بود سخن حضرت شیخ ابوسعید

ف قوله عین نمی ماند اثر کجا ماند این قول را شیخ ابوسعید ابوالخیر بجواب سوال ابونصر محمد سراج فرموده بود وچون این قول را شنید نعره بزد وبزمین افتاد ودر ان بحال رفت. از نفحات.

ف قوله لا تبقی ولا تذر یعنی باقی نگذارد ودست باز ندارد یعنی ترک نکند ف قوله والا انقلب العلم جہلاً یعنی ورنه علم بجهل مستبدل گردد. المصحح سلمه الله تعالی

تمام شده بود اما بعضی از لوازم و توابع آن مانده بودند که در ضمن فنائیکه در مرکز مقام سیر فی الله
واقع شده بود تمام شدند و احوال آن فنا را در عرضداشت سابق به تفصیل نوشته است
و میباید که حضرت خواجه احرار که نهایت این کار را فنا گفته اند همان فنا بوده باشد که بعد از
تجلّی ذات و تحقق سیر فی الله متحقق شده و فنای اراده هم از جملهٔ شعب همان فناست

هیچکس را تا نگردد او فنا　　نیست ره در بارگاه کبریا

و نامناسب این مقام هم که دو طائفه اند در نظر اند جماعه متوجه آنمقام و جویای طریق
وصول آنند و طائفهٔ دیگر هیچ التفات و توجه بآنمقام ندارند و توجه حضرت ایشان
بطریق دوم از طرق وصول آنمقام بیشتر ظاهر میشود و مناسبت بهمان طریق مینماید چون
از جانب حضرت ایشان مامور بود امتثالاً للامر بعضی امور جرأت و گستاخی نمود والا ع
من همان احمد پارینه که هستم هستم ثانیاً معروض آنکه در اثنای ملاحظهٔ آنمقام مرةً ثانیة
مقامات دیگر بعضها فوق بعض ظاهر شدند بعد از توجه بنیاز و شکستگی چون بمقام
فوق آن مقام سابق رسیده شد معلوم شد که این مقام حضرت ذی النورین است و خلفاء
دیگر را هم در ان مقام عبوری واقع شده است و این مقام هم مقام تکمیل و ارشاد است
و همچنین دو مقام فوق هم که اکنون مذکور میشود و بالای آن مقام مقام دیگر در نظر آمد
چون بآن مقام رسیده شد معلوم گشت که آن مقام حضرت فاروق است و خلفاء
دیگر را هم در آنجا عبوری واقع شده است و فوق آنمقام مقام حضرت صدیق اکبر
ظاهر شد رضی الله تعالی عنهم اجمعین بآنمقام نیز رسیده شد و از مشائخ خود حضرت
خواجه نقشبند قدس الله سره الاقدس را در هر مقامی با خود همراه می یافت و خلفای
دیگر را هم در آنمقام عبوری واقع شده است تفاوت نیست الا در عبور و مقام و مرور

نرسیده در حرکات وسکنات آزار میرسد وقباحت نمی فهمد بیخواست کار او در توقّف می افتد
همچنین اکثر یاران بواسطهٔ عدمِ رعایتِ آداب کار اینها در توقّف می افتد درین باب
حیران است که ازین طرف هیچ ارادهٔ توقّف نیست بلکه ارادهٔ ترقیِ آنهاست بخواست درکا
نکث واقع میشود والّا راه اقرب است مولانا معهود به نقطهٔ پایان فرو رفته است وکار جذبه را
بانجام رسانیده وبه برزخیتِ آن مقام رسیده وفوق راهن وجه بنهایت رسانیده اول صفات را
بلکه نوری که صفات بآن قائم اند از خود جدا دیده وخود را شیخ فانی یافته بعد ازان صفات را
از ذات جدا دیده وباین دید با حدیثِ مقامِ جذبه رسیده حالا عالم وخود را چنان گم ساخته است
که نه با حاطه قائل است ونه به معیّت وچنان بابطن بطون متوجه است که غیر از حیرت
ونادانی حاصل ندارد وسید شاه حسین هم نزدیک بنقطهٔ پایان از مقامِ جذبه رسیده است
وسرّش بنقطه رسیده است وهمچنین صفات را از ذات جدا دیده لیکن ذاتِ احد را در همه جا
مے یابد واز ظهور مخلوظ است وهمچنین میان جعفر هم نزدیک به نقطهٔ پایان رسیده است
وخیلے بشوق وولوله ظاهر میشود قریب بشاه حسین است ودر یارانِ دیگر هم تفاوت ظاهر
میشود میان شیخی وشیخ عیسے وشیخ کمال در جذبه بنقطهٔ فوق رسیده اند وشیخ کمال
نیز متوجه نزول است وشیخ ناگوری در تهٔ نقطهٔ فوق آمده است امّا خیلے مسافه در پیش دارد
واز یاران اینجائی تا الحال هشت یا نُه کس بلکه ده کس در تهٔ نقطهٔ فوق آمده اند بعضے داخل
نقطه شده رو به نزول دارند بعضی دیگر قریب اند وبعضے بعید میان شیخ مزمّل خود را گم مییابد
وصفات را از اصل می بیند ومطلق را در همه جا مییابد واشیا را در رنگ سراب بی اعتبار
می داند بلکه هیچ نمی یابد در باب مولانا معهود چنان ظاهر میشود که اجازتِ تعلیم او مر مردم را
از جملهٔ مرضیات است امّا اجازتیکه مناسب جذبه است هر چند بعضے امور مانده اند که اورا

هیچ حل نمی شد بعد از توجه تام حق سبحانه و تعالی سرّ این سخن را منکشف ساخت و متحقق گشت که نه همین میماند نه اثر و در خود نیز همین معنی را یافت و هیچ مشکل نماند و مقام این معرفت نیز در نظر آمد بس عالی است فوق مقامی که حضرت شیخ و متابعان ایشان فرموده اند این دو مبحث با یکدیگر هیچ منازعت و جنگ ندارند یکی از جائی است و دیگری از جائی دیگر به تفصیل عرض داشتن موجب تطویل و ملال است و ایضاً آنچه حضرت شیخ از دوام این حدیث فرموده اند نیز ظاهر گشت که حدیث عبارت از چه چیز بود و دوام آن چه بود و در خود نیز این حدیث دائمی یافت اگرچه از نوادر است دیگر کتاب دیدن اصلا خوش نمی آید مگر آنکه ذکر اقدام عالیه اکابر که در مقامات واقع شده اند جائے ثبت کرده باشند خوش می آید که این قسم چیزے دیده شود و احوال مشائخ متقدمین بیشتر مرغوب است کتب حقائق و معارف علی الخصوص سخنان توحید و تنزلات مراتب را نمی تواند مطالعه کرد خود را درین باب بحضرت شیخ علاء الدوله بسیار مناسب می یابد و در ذوق و حال درین مسئله بشیخ مشار الیه متفق است امّا علم سابق تا بانکار و شدت آمدن نمے دهد دیگر چند مرتبه از برائے دفع بعضی امراض توجه کرده شد و اثر آن ظاهر گشت و همچنین احوال بعضی موتی که از عالم برزخیت ظاهر شده بود نیز از برائے رفع آلام و شدائد آنها توجه کرده شد امّا حالا قدرت بر توجه نمانده است که بر هیچ چیز خود را جمع نمی توانم ساخت بعضی شدائد از مردم بر فقیر گذشتند و ستمها نمودند و جمع کثیر از متعلقان این جانب را بناحق ویران ساختند و جلاوطن نمودند امّا بخاطر غبار و کلفت راه نیافت چه جائے آنکه بد آنها بخاطر گذرد بعضی از یاران که از مقام جذبه شهود و معرفت پیدا کرده اند و تا غایت قدمی در منازل سلوک نه نهاده اند شمّه از احوال اینها معروض میدارد امید است که حق سبحانه و تعالی بعد از تمام جهت جذبه بدولت سلوک مشرّف گرداند شیخ نور در همان مقام جذبه است بنقطه فوق که در مقام جذبه است

چنان معلوم گشت که سابقاً آنچه از فناء صفات میدانستم فی الحقیقت فنائے خصوصیتِ صفات و مابه الامتیازِ آنها بود که در ضمنِ وحدت مندرج شده بودند و خصوصیات زائل گشته بودند الحال اصلِ صفات ولو کانت علی سبیلِ الاندماج والاندراج نیز برطرف شده و قہرمانِ احدیت ہیچ چیز را نگذاشته و تمیزے که از مرتبه علم جملی یا تفصیلی حاصل شده بود نماند و تمام نظر بر خارج آمده کان الله ولم یکن معه شئ وهو الآن کما کان این زمان مطابق حال گشته و سابقاً علم بمضمونِ این حدیث بود نه حال امید میدارد که بر صحت و سقم متنبه خواهند ساخت دیگر چنان می نماید که مولانائی قاسم علی را از مقامِ تکمیل نصیبے هست همچنین بعضے یارانِ این جائی را نیز از ان مقام نصیبی معلوم میشود والله سبحانه اعلم بحقیقة الحال ◆

مکتوب دوازدهم ۱۲

در بیانِ حصولِ مقامِ فنا و بقا و حصولِ ظهورِ وجهِ خاص هر شئے و حقیقتِ سیر فی الله و تجلی ذاتی برقی و جز آن نیز به پیر بزرگوار خود نوشته اند عرضداشت کمترین بندگان احمد بدروه عرض میرساند از تقصیراتِ خود چه عرض نماید ما شاء الله کان و ما لم یشأ لم یکن ولا حول ولا قوة الا بالله العلی العظیم علومی که تعلق بمقامِ فنا فی الله والبقاء بالله داشتند حق سبحانه بعنایتِ خود منکشف ساخت و همچنین معلوم کرد که وجه خاص هر شئے چیست و سیر فی الله بچه معنی است و تجلی ذاتی برقی چه می باشد و محمدی المشرب کیست و امثالِ آن و در هر مقامی لوازم و ضروریات آن را می نمایند و میگذرانند و کم چیزی مانده باشد که اولیاء الله آن را نشان داده اند در راه فروگذارند و ننمایند قبل من قبل بلا علة

استفاده می باید کرد لیکن در رفتن سرعت کرد و توقف نه نمود بحضور اقدس میرسد هر چه
صلاح کار خواهند دانست خواهند فرمود آنچه در علم کمینه آمد معروض داشت والحکم عندکم
خواجه ضیاء الدین محمد چند روز اینجا بودند فی الجمله حضور و جمعیت پیدا کرده بودند آخر الامر از
قلت اسباب معیشت نتوانستند خود را جمع ساخت متوجه لشکر شدند و پسر مولانا شیر محمد هم متوجه
ملازمت است فی الجمله حضور و جمعیت دارد و بواسطه بعضے موانع چندانی ترقی نکرد و زیاده گستاخی است
بنده باید که حد خود داند ، بعد از تحریر عرضداشت کیفیتی رو داد و حالی پیش آمد که در تحریر گنجائش
بیان آن نیست و در آنجا فنای ارادت متحقق گشت همچنانکه سابقا تعلق ارادت بمرادات
برطرف شده بود لیکن اصل ارادت مانده بود چنانچه در عرضداشت معروض داشته بود
الحال ارادت هم از بیخ بر آمد و حینئذ لا مراد ولا ارادة و صورت این فنا نیز در نظر در آمد
و بعضی علوم که مناسب این مقام بوده اند فائض گشتند چون در تحریر آن علوم بواسطه
دقت و غموض تعسرے بود لاجرم عنان قلم را از تحریر آن علوم گردانیده و در وقت تحقق
این فنا و افاضه علوم بنظر خاص در ماوراء وحدت پیدا شده است هر چند مقرر است که
در ماوراء وحدت نظری نیست بلکه هیچ نسبتے نیست اما آنچه می یابد معروض میدارد
و تا زمانیکه به یقین نه پیوست بر نوشتن جرأت نه نمود و صورت آن مقام را در ماوراء وحدت
چنان می بیند که آگره ماورائے دہلی است و هیچ شبه دران راه نمی یابد هر چند در نظر
نه وحدت است نه ورائی آن و نه هیچ مقامی که بعنوان حقیقت بداند یا حق را ورائی آن داند
حیرت و جهل بهمان صرافت است وازین دید هیچ تفاوت نشده نمیدانم چه عرض نمایم
همه تناقض در تناقض است در گفت نمی آید و حال بی شبه متحقق است استغفر الله
واتوب الی الله من جمیع ما کره الله قولا و فعلا و خاطرا و ناظرا وایضا این زمان

یا از سکر باطن از ظاہر ہیچ مخالف نیست در توسط راہ مخالفت در نظر مے آید۔ و محتاج بتوجیہ و جمع میشود۔ اما منتہی حقیقی موافق ظاہر شریعت باطن را می یابد درمیان علماء و این بزرگواران ہمین قدر تفاوتست کہ علماء استدلالاً و علماً میدانند و ایشان کشفاً و ذوقاً مے یابند و اَیُّ دَلِیْلٍ عَلٰی صِحَّۃِ حَالِھِمْ اَدَلُّ مِنْ ھٰذِہِ الْمُطَابَقَۃِ یَضِیْقُ صَدْرِیْ وَلَا یَنْطَلِقُ لِسَانِیْ نقد وقت است۔ نمیدانم چہ عرض نمایم توفیق بر تسوید بعض احوال ندارد و در عرضداشتہا ہم گنجایش تحریر نیست شاید حکمت درین بودہ باشد این محروم مہجور را از توجہ غریب پروری محروم ندارند و در راہ نگذارند ؎

این سخن را چون تو مبدأ بودہٖ گر فزون گردد تواش افزودہٖ

زیادت گستاخی نمود ع۔ بندہ باید کہ حد خود داند ❖

مکتوب چہاردہم (۱۴)

دربیان حصول وقائع کہ در اثناء راہ روداده بودند و بیان احوال بعضے مسترشدان نیز بہ پیر بزرگوار خود نوشتہ اند۔ عرضداشت کمترین بندگان احمد آنکہ تجلیاتیکہ در مراتب الوان ظاہر شدہ بودند۔ پارہ ازان در عرضداشت سابق معروض داشتہ بود بعد ازان مرتبۂ وجوب کہ جامع صفات کلیہ است ظاہر شد و بصورت زن غیر جمیلہ مسوَدُّ اللون متمثل گشت و پس ازان مرتبۂ احدیت بصورت مرد دراز بالا کہ بر دیوار باریک پہن ایستادہ است متجلی گشت و این ہر دو تجلی بعنوان حقانیۃ ظاہر شدند بخلاف تجلیات سابق کہ نہ باین عنوان بودند و در ہمین اثناء آرزوئے موت پیدا شد۔ و چنان در نظر آمد کہ من گویا شخصے ام بر کنار دریائے محیط ایستادہ ام بارادۂ آنکہ

همچنانکه ذوات اشیا را مجعول میداند اصل قابلیات و استعدادات را نیز مجعول و مصنوع میداند او سبحانه محکوم قابلیات نیست و نشاید که چیزے بروے حاکم باشد زیاده گستاخی نه نمود ع "بنده باید که حد خود داند"

مکتوب سیزدهم ۱۳

در بیان بی نهایتی راه و مطابقت علوم حقیقت با علوم شریعت نیز به پیر بزرگوار خود نوشته اند

عرضداشت کمترین بندگان احمد معروض میگرداند آه هزار آه از بی نهایتی این راه۔ سیر باین سرعت و واردات و عنایات باین کثرت ازین جا است که مشائخ عظام فرموده اند سیر الی الله پنجاه هزار ساله راه است تَعْرُجُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوحُ اِلَيْهِ فِيْ يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهٗ خَمْسِيْنَ اَلْفَ سَنَةٍ مگر ایمائے باین معنی داشته اند چون کار بیاس رسید و امیدها منقطع گشت هُوَ الَّذِيْ يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوْا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهٗ در کار شد چند روز است که سیر در اشیا واقع شده است و مردم مسترشد باز غلو کرده اند فی الجمله شرعی در کار ایشان کرده شده است امّا هنوز خود را قابل آن مقام نمی یابد لیکن از ابرام مردم بواسطهٔ مروت و حیا چیزے نمی گوید و در مسئلهٔ توحید که سابقاً متوقف بود چنانکه مکرر بعرض رسانیده بود و افعال و صفات را باصل میداد چون حقیقت کار معلوم گشت از توقف برآمد و بلّه همه از وست راه چرب یافت و کمال را دران بیشتر دید از مقوله همه اوست و افعال و صفات را هم برنگ دیگر معلوم کرد همه را یک یک نموده بفوق گذرانید ریب و شبهه بالکل برطرف شد تمام کشفیات مطابق ظاهر شریعت برآمدند و سرموئی از ظاهر شریعت مخالفت ندید و آنچه بعضی صوفیه مخالف ظاهر شریعت کشفها را بیان میکنند یا از سهو است

که هر طرفِ او از یکدیگر جدا گشته اند وبکمال فرق متحقق شده اند وآن پوست که در میانِ
آن جامهٔ کهنه وآن نور واقع شده است برزخ است بَین الوجود والعدم وخود را که در
آخر آن پوست یافتم اشارتست بوصول به برزخیت وسابقاً در وقائع نیز خود را برزخ بین
الوجود والعدم میافتم اما ظاهر آن به نسبت آفاق بود این نظر بانفس است ویک فرق
دیگر هم دران وقت ظاهر شده بود اما در وقتِ نوشتن فراموش گشت ـ هذا ـ آنچه دائم
حاصل است حیرت ونکارت است وگاه گاه همین طور شعبده پیدا میشود وبرطرف
میگردد ومعرفتِ آن میماند ودر تعبیر بعضے وقائع در می ماند واگر چیزے در علم مے آید
بران اعتماد نمیکند بهمان تقریب در عرضداشتها گستاخی مینماید باشد که باعلام
حضرتِ ایشان یقین بامرے پیدا شود امیدوار است که بتوجهاتِ علیه از گرفتاریِ
تعلقاتِ دنیّه نجات میسّر شود ـ والا کار بسیار مشکل است ؎

بیعنایاتِ حق وخاصانِ حق   گر ملک باشد سیاه هستش ورق

شیخ طٰه پسر شیخ عبدالله نیازی که از مشاهیر مشائخ سرهند است وخدام حاجی عبدالعزیز
به تفصیل بایشان آشنا اند قدمبوسی ونیاز مندی معروض داشته است واو را داعیهٔ
انابت باین طریقهٔ علیهٔ شریفه پیدا شده است وبصدق ونیاز ملتجی شده است استخاره
گفته ام که بکنند ظاهرا مناسبته دارد ویارانی که این جا تعلیم ذکر گرفته اند اکثر بطریق رابطه
مشغول اند ـ بعضے از آنها در واقعات دیده رابطه گرفته همراه مے آیند وبعضے پیش از
آمدن از دهلی رابطه داشتند واولاً به حضور واستغراق میروند بعضے از انها صفات
هم باصل میدهند وبعضے نه اما هیچکس براهِ توحید وانوار وکشوف نمیرود وملا قاسم علی
وملا مودود ومحمد وعبدالمومن ظاهرا بنقطهٔ فوق رسیده اند از مقامِ جذبه اما ملا قاسم علی

خود را در دریا انداز د اما از عقب او را بریسمانے مضبوط کرده اند که نمی تواند بدریا درون
رفت و آن ریسمان عبارت از تعلّقات بدنِ عنصری خود میدانستم و آرزو میکردم که این
ریسمان گسسته شود و ایضاً کیفیتے خاص رو داد که در آن وقت بطریقِ ذوق دریافت که
دل را هیچ بایستے غیر از حق سبحانه نمانده است بعد ازان صفاتِ کلیه وجوبیه که باعتبارِ
محالّ و مظاهر خصوصیات پیدا کرده بودند در نظر آمدند پس ازان آن خصوصیات بتمام از آنها
فرو ریختند و باقی نماندند الّا بعنوانِ الکلیّة الوجوبیة و صورتِ تجرید آنها از خصوصیات
نیز در نظر در آمد و حینئذٍ معلوم گشت که اکنون حقیقةً صفات را باصل وادی و پیش از تجرید
از خصوصیات باصل وادن معنی نداشت مگر آنکه بطریقِ تجوّز باشد کما هو حالُ اربابِ
التجلّی الصوریِّ و فنائے حقیقی این زمان متحقق گشت بعد از تحقّقِ این حالت صفاتی
که در خود و در غیر خود بودند بیک نهج یافت و امتیازِ محالّ برخاست و درین وقت از بعضی
دقایقِ انواعِ شرکِ خفی خلاصی میسّر شد و حینئذٍ نه عرش ماند و نه فرش نه زمان و نه مکان
نه جهات نه حدود و اگر فرضاً سالها فکر کنم هرگز در علم نیاید که یک ذره از عالم مخلوق گشته است
بعد ازان تعیّنِ خود در نظر آمد و وجهِ خاصِ خود نیز و تعیّن در رنگِ جامه بود کهنه پاره پاره
شده که شخصے پوشیده باشد و آن شخص را وجهِ خاص دانستم امّا بعنوانِ حقانیة منصور
نگشت بعد ازان بالائے آن شخص متصل پوست رقیق در نظر آمد و خود را عینِ آن پوست
یافتم و این جامهٔ تعیّن را از خود بیگانه دیدم و نورے که دران پوست بود در نظر آمد بعد از ساعتی
آن نور از نظر غائب گشت و این پوست و جامه نیز از نظر مرتفع گشتند و همان جهالتِ سابق
ماند تعبیرِ این صورتِ واقعهٔ مذکوره آنچه در علم آمد بعرض میرساند که تا صحت و سقم او معلوم شود
و آن آنست که این صورتِ مذکوره عینِ ثابته است کالبرزخ بینَ الوجوب والامکان

فرود آورند با وجودِ تخلّصِ روح از نفس وخروجِ نفس بعد از اطمینان از غلباتِ انوار روح اورا جامع هر دو جهتِ روح ونفس ساخته اند وبه برزخیتِ این جهتین اورا مشرف گردانیده اند استفاده از فوق وافاده به تحت اورا معاً بواسطهٔ حصولِ این برزخیت عطا فرموده اند در عینِ استفاده مفید است ودر عینِ افاده مستفید ؎

گر بگویم شرحِ این بیحد شود ور نویسم بس قلمها بشکند

معروض میگرداند که دست چپ عبارت از مقامِ قلب است که بیش از عروج بتقلّبِ قلب حاصل است بعد از هبوط از فوق که بمقامِ قلب فرود می آیند آن مقام دیگر است که برزخِ چپ وراست است کما هو الظاهر علی اربابه ومجذوبانِ سلوک ناکرده از اربابِ قلوب بعد رسیدن بتقلّبِ قلوب وابسته بسلوک است وتعلّقِ مقام بشخصے کنایت از حصولِ شانِ خاص است اورا درین مقام وامتیاز علیحده است اورا از اربابِ این مقام از جملهٔ آن امتیاز آن سبقتِ انجذاب است در ما نحن فیه وبقاءِ خاص است که منشاءِ علوم ومعارف مناسبهٔ آن مقام شده تحقیق علومِ مقامِ قلب وحقیقتِ جذبه وسلوک وفنا وبقا وامثالِ آنها در رسالهٔ موعوده به تفصیل تحریر یافته است میر سید شاه حسین باضطراب راهی شدند فرصتِ بیاضِ آن نشد متعاقب ان شاء الله تعالیٰ شرف از مطالعه خواهد یافت عزیز متوقف از فوق فرود آمده است در مقامِ جذبه آمارویش بعالم نیست توجه بفوق دارد چون عروجِ فوقانی بقسر بود بالطبع مناسبة بجذبه داشت در وقتِ نزول از فوق همراه خود چیزے کمتر آورده است مایهٔ نسبتی که از توجهِ قاسر بود وعروج اثرِ آن توجه بود هنوز باقی است در نسبتِ جذبه کالروح فی الجسد است وکالنور فی الظلمة لیکن این جذبه حال غیر جذبه

رو بنزول دارد و آن وی معلوم نیست که فرود آیند و شیخ نور هم نزدیک بنقطه است اما
نرسیده است ملا عبد الرحمن هم نزدیک بنقطه است اما مسافۀ قلیله در میان هست
ملا عبد الهادی حضور با استغراق در این پیدا کرده است و نیز میگوید که مطلق منزه را جلشانه در
اشیا به صفتِ تنزیه می بینم و افعال را هم از وتعالی میدانم دولتِ ایشان است که بطالبان
و مستعدان فائض میشود و این کمینه را در افاضۀ آن هیچ نصیبی نیست ؛ ع
من همان احمدِ پارینه که هستم ؛ روزے فرموده بودند در بیان واقعه
از وقائع که اگر نه معنے محبوبیّت در وی بودی توقف بسیار در وصول بمقصد واقع میشد
و محبوبیّت او را نسبت به عنایتِ خود هم بیان فرموده بودند از آن سخن امیدواری تمام است
و این جرأت و گستاخی از آنست ؛

مکتوب پانزدهم (۱۵)

در بیان احوالیکه مناسب مقاماتِ هبوط و نزول است با بعضے اسرارِ مکنونه نیز به پیر بزرگوار
خود نوشته اند عرضداشتِ حاضر غائب واجد فاقد مقبل معرض آنکه مدتها او را
می جست خود را می یافت بعد از آن کار او با آنجا انجامید که اگر خود را می جست او را می یافت
اکنون او را گم کرد اما خود را می یابد با وجودِ گم کردن جویائے او نیست و با تحققِ فقدان خواهان
او نه از روئے علم حاضر و واجد و مقبل است و از روئے ذوق غائب و فاقد و معرض
ظاهرش بقاست و باطنش فنا در عینِ بقا فانی است و در عینِ فنا باقی لیکن فنا علمی است
و بقا ذوقی کار و بارش به هبوط و نزول قرار یافته و از صعود و عروج باز مانده . و همچنانکه
او را از قلب به مقلّبِ قلب برده بودند اکنون باز از مقلّبِ قلب در مقامِ قلب

بالتماسِ بعضے یاران میسّر شده التماس نموده بودند که نصائح منویسید که در طریقه نافع باشد وبمقتضائے آن زندگانی کرده شود الحق رسالهٔ غیر مکرر کثیر البرکات است بعد از تحریر آن چنان معلوم شد که حضرت رسالت خاتمیّت علیه الصّلوٰة والسّلام والتحیّة با جمعے کثیر از مشائخ اُمّت خود حاضر اند وہمین رساله را در دستِ مبارک خود دارند واز کمالِ کرمِ خویش آن رابوسه میکنند وبه مشائخ مینمایند که این نوع معتقدات می باید حاصل کرد.

وجماعه که باین علوم مستسعد گشته بودند نورانی وممتاز اند وعزیز الوجود ورُوبروئے آن سرور علیه الصّلوٰة والسّلام والتحیّة ایستاده اند والقصّة بطولها ودرہمان مجلس باشاعتِ این واقعه حقیر را امر فرمودند ۔ ع باکریمان کارہا دشوار نیست ✤

از آنروز که از ملازمت برآمده است بواسطهٔ میل بفوق بمقامِ ارشاد چندانی مناسبت ندارد. چندگاه خود ہمّت آن بود که درگوشه خزیده شود ومردم در صحبت ہیچو بیرونیبر در نظر مے درآمدند عزمِ عزلت مصمّم شده بود امّا استخاره موافق نے افتاد عروج در مدارجِ قرب بغایة الغایة ہرچند غایت ندارد میسّر شد ومیشود ومیبرند ومی آرند کُلَّ یَوۡمٍ هُوَ فِیۡ شَاۡنٍ بر مقاماتِ جمیعِ مشائخ اِلّا ماشاء الله تعالیٰ گذرانیدند ✤

گلے بردند زین دہلیزهٔ پست بدان درگاهِ والادست بروست

درین میان اگر توسطِ روحانیاتِ مشائخ را تعداد نمایم بطول انجامد بالجمله از جمیع مقاماتِ اصل در رنگِ مقاماتِ ظلّ گذرانیدند از عنایات چه نویسد قبل من قبل بلا علةٍ چندان وجوهِ ولایت وکمالاتِ آنرا وانمودند که چه در تحریر آرد. در شهرِ ذی الحجه درمدارجِ نزول تا مقامِ قلب فرود آوردند واین مقام مقامِ تکمیل وارشاد است امّا ہنوز چیزہا از متمّم ومکمّل ازبرائے این مقام درکار است تا کے میسّر شود امر آسان نیست ✤

ف قوله قبل من قبل بلا علة یعنے بے سبب وبے علت مقبول گردید ہرکه مقبول گردید یعنے منشاء این ہمه کمالات وترقیات محض عنایت خداوندی است عزّ اسمهٔ وجلّ سلطانهٔ ۱۲.

خواجہا است قدّس اللہ تعالیٰ اسرارہم جذبہ ایست کہ حضرتِ خواجہ احرار را از آبائے کرامِ خود رسیدہ است وشانِ خاص ایشانرا درین مقام بودہ است و در واقعۂ بعضے طالبان کہ نمودہ بودند کہ خواجہ را چنانچہ بودہ اند آن عزیز متوقف خوردہ ا ظہورِ اثرِ آن درین مقام است این جذبہ مناسبت بمقامِ افادہ ندارد ہمیشہ درین مقام رو بفوق است و سکرِ دائمی لازمِ آنست بعضے از مقاماتِ جذبہ منافیِ سلوک است بعد از دخول دران و بعضے دیگر منافیِ سلوک نیست بعد از دخول از برائے سلوک متوجہ میشوند۔ این جذبہ منافیِ سلوک است بعد از دخول دران۔ در وقتِ تحریرِ عریضہ متوجہ آنمقام شدہ بود بعضے دقائقِ آن ظاہر گشت تا باعث نباشد توجہ میسر نمے شود واللہ سبحانہ اعلم بحقیقۃ الحال چند ماہ است کہ آن عزیز فرود آمدہ است اما تمام داخلِ مقامِ جذبۂ مذکورہ نشدہ مانع عدمِ علم است بشانِ آن مقام با توجہاتِ پراگندہ امید است کہ در وقتِ مطالعۂ این کلماتِ نامربوطہ دخولِ تمام در آنمقام میسر شود و بعد از ان حضرتِ خواجہ را بتمام فرو خواہد برد۔

مکتوب شانزدہم (۱۶)

در بیانِ احوالِ عروج و نزول و غیرِ آن نیز بہ پیرِ بزرگوارِ خود نوشتہ اند عریضداشتِ احقر الطلبہ آنکہ نوازشنامہ مولانا علاؤالدین رسانید در کشفِ ہریک از مقدمۂ مذکورہ بمقتضائے وقت مسودہ کردہ شد بعضے متمّمات و مکمّلاتِ آن علومِ مسطورہ نیز مخطور شدہ فرصتِ تحریرِ آنہا نشد کہ حاملِ عریضداشت راہی شد ان شاء اللہ تبارک و تعالیٰ متعاقب بخدمت خواہد فرستاد الحال رسالۂ دیگر کہ بہ بیاض رسیدہ بود فرستاد و آن رسالہ

مکتوب هفدهم ۱۷

در بیان بعضی از احوال که تعلق بعروج و نزول دارند و غیر آن نیز به پیر بزرگوار خود نوشته اند

عرضداشت احقر الخدمه آنکه عزیزی که چندگاه متوقف بودند روز تحریر چنان ظاهر شد که از آن مقام نحوی از عروج نموده بپایان فرود آمدند لیکن بتمام نزول نکرده اند و نقابایی که در زیر آن مقام بود نیز عروج نموده از راه همان مقام فوق رو بنزول آورده است.

بعد ازین هرچه کیفیت رو خواهد داد و در معرض ظهور خواهد آمد معروض خواهد داشت اگر صاحب معامله نیز بعد از انکشاف حال خود چیزے نویسد بصواب نزدیکتر است چون حدوث این قضیه نزول پیر زده بوده و حقیر را بواسطه تناول جلاب ضعفی طاری شده بود بانجام کار این نزول نپرداخت انشاء الله تعالی ظاهر خواهد شد ❊

مکتوب هجدهم ۱۸

در بیان تمکین است که بعد از تلوین حاصل میشود و بیان مراتب سه گانهٔ ولایت و در بیان آنکه وجود واجب تعالی زائد است بر ذات او تعالی و غیر آن نیز به پیر بزرگوار خود نوشته اند عرضداشت کمترین بندگان پر تقصیر احمد بن عبد الاحد آنکه تا زمانیکه از قسم احوال و موارد رو میداد بعرض آن گستاخی مے نمود و جرأت میکرد. چون حق سبحانه و تعالی به برکت توجهات علیه از رقیت احوال محرر ساخت و از تلوین به تمکین مشرف فرمود حاصل کار جز حیرت و پریشانی بدست نیامد و از وصل جز فصل و از قرب جز بعد حاصل نشد و از معرفت جز نکرت و از علم جز جهل نیفزود. لاجرم

نکرة بالضم ناشناخته شدن و ناشناسنده شدن و بالفتح و بکسر کاف ناشناختن ۱۲ منتخب

با وجود مراد بیت چندان قطع منازل کرده میشود که مریدان را در عمرِ نوح هم معلوم نیست که میسّر شود بلکه این وجوه مخصوص بمراد انست مریدان اینجا قدمگاه ندارند نهایت عروج افراد تا بدایت مقام اصل است بیشتر افراد هم گذر ندارند ذٰلِكَ فَضْلُ اللهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَّشَاءُ وَاللهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ وجه توقّف در مراتب تکمیل و ارشاد این است و عدم نورانیت بواسطه ظهور نور ظلمت غیب است چیز دیگر نیست مردم در تخیلات خود چیزها می پزند اعتبار نباید کرد ع

در نیابد حال پخته هیچ خام پس سخن کوتاه باید والسلام

در اندیشه این قسم ظنیات احتمال ضرر غالب است آن جماعه را فرمایند که از احوال این خستهٔ بال نظر خیالی خود بپوشند مجال نظر را محال دیگر بسیار است ع

من گم شده ام مرا مجوئید با گم شدگان سخن مگوئید

از غیرت خداوندی جلّ سلطانه باید اندیشید امرے را که حق سبحانه وتعالی کمال میخواهد در تنقیص او سخن گفتن بسیار نامناسب است فی الحقیقت معارضه است باو تعالی و نزول در مقام قلب بحقیقت مقام فرق است که مقام ارشاد است و فرق درین موطن عبارت از جدا شدن نفس است از روح و روح از نفس بعد از آنکه نفس داخل بود در نور روح و آن جمع بود از جمع و فرق بیش ازین هر چه مفهوم میشود از سکر است حق را از خلق جدا دیدن که مقام فرق می انگارند حقیقت ندارد همچنین روح را حق میدانند و جدا دیدن او را از نفس جدا دیدن حق میدانند تعالی و تقدس از خلق وهٰکذا القیاس فی اکثر علوم ارباب السکر لان حقیقة الامر ثمّه مفقودة والامر عند الله سبحانه در رساله دیگر تفصیل علوم ارباب جذبه و سلوک و حقیقت این هر دو مقام تحریر یافته است بنظر شریف خواهد گذشت ✤

در وقتِ عروج اما واسطه بودن محلِ تامل است بعد از ملازمتِ صوری ان شاء الله
تعالیٰ حقیقت را به تفصیل عرض خواهد کرد آن مقام بسے عالی است در منازلِ عروج
فوقِ آن مقام مقامے معلوم نیست و زائدیتِ وجود بر ذاتِ جلّ و علا درین مقام
ظاہر میشود چنانکه مقررِ علماءِ اہلِ حق است شکر الله تعالیٰ سعیہم و این جا وجود
ہم در راہ میماند و فوقِ آن عروج واقع میشود ابو المکارم رکن الدین شیخ علاء الدوله
در بعضے مصنفاتِ خود میفرماید و فوقَ عالمِ الوجود عالمُ مَلِکِ الوَدُود و مقامِ صدیقیت
از مقاماتِ بقا است که رو بعالم دارد و پایان تر از آن مقام مقامِ نبوت است که فی الحقیقة
بالاتر است و کمالِ صحو و بقا است مقامِ قربت لیاقتِ برزخیت این دو مقام ندارد
که رویش به تنزیہہ صرف است و تمام عروج است شتّان ما بینہما ؎

در پسِ آئینه طوطی صفتم داشته اند — ہر چه استادِ ازل گفت بگو میگویم

علومِ شرعیه نظریه استدلالیه را ضروریه کشفیه ساخته اند سرِ موئے مخالفت با اصولِ
علماءِ شریعت نیست ہمان علومِ اجمالی را تفصیلے ساخته اند و از نظریت بضروریت
آورده اند شخصے از حضرت خواجه بزرگ قدّس الله تعالیٰ سرّه الاقدس پرسید که
مقصود از سلوک چیست فرمودند تا معرفتِ اجمالی تفصیلی شود و استدلالی کشفی
گردد نفرمودند که علومِ دیگر سوائے آنہا حاصل شود آرے در راہ علوم و معارف
بسیار رو میدہند که از آنہا میباید گذشت و تا بنہایة النہایت که مقامِ صدیقیت
است نرسد ازین علوم بہره نیابد فیا لیتَ شعری اِنّ مِن اہلِ الله لقائلین
بحصولِ ہذا المقامِ الشریف و لیس لہم مناسبةٌ بعلومِ ہذا المقام و معارفه
فما وجہه و فوقَ کلِّ ذی علمٍ علیم و بر سرِّ مسئله قضا و قدر نیز اطلاع دادند

؎ چنانچه جبریه گویند قال فی العقائد النسفیة وللعباد افعال اختیاریة یثابون بہا ان کانت طاعة و یعاقبون علیہا ان کانت معصیة لا کما زعمت الجبریة انه لا فعل للعبد

در عرض داشتها توقف واقع شده و بمجرد عرض اخبار روزمره جرأت نمود مع
ذلک دل را بروقت به نهجی مستولی شده است که به هیچ امر سرگرمی ندارد و در رنگ
بیکاران بکارے نمیتواند پرداخت ؎

من هیچم و کم ز هیچ هم بسیارے　　و ز هیچ و کم از هیچ نیاید کارے

بر سر اصل سخن آئیم عجب آنست که حالا الحق یقین مشرف ساخته اند که دران موطن
علم و عین حجاب یکدیگر نیستند و فنا و بقا در آنجا جمع اند در عین حیرت و بے نشانی
بعلم و شعور است و نفس غیبت حضور است با وجود علم و معرفت جز ازدیاد جهل
و نکرت نیست ع عجب اینست که من واصل و سرگردانم *

الله تعالی به محض عنایت بےغایت خویش در مدارج کمالات ترقیات ارزانی داشته
است فوق مقام ولایت مقام شهادت است و نسبت ولایت به شهادت نسبت
تجلی صوری بتجلی ذاتست بل بُعد ما بینهما اکثر من بُعد هذین التجلیین
کذا مرة و فوق مقام شهادت مقام صدیقیت است و تفاوتیکه میان این دو مقام
است اجل من ان یعبر عنه بعبارة و اعظم من ان یشار الیه باشارة و فوق
آن مقامے نیست الا النبوة علی اهلها الصلوات والتسلیمات و نشاید که میان
صدیقیت و نبوة مقامے بوده باشد بلکه محال است و این حکم به محالیت او بکشف صریح
صحیح معلوم گشته و آنچه بعضے از اهل الله واسطه میان این دو مقام ثابت کرده اند
و بقربت نامیده اند بآن نیز مشرف ساختند و بر حقیقت آن مقام اطلاع دادند بعد
از توجه بسیار و تضرع بیشمار اوّلا همان طور که بعضے اکابر فرموده اند ظاهر شد
آخر الامر حقیقت را معلوم فرمودند آرے حصول آنمقام بعد حصول مقام صدیقیت است

نمی توان گفت که فی الحقیقت سنگ متکلم است وصفت کلام دارد همچنانکه سنگ
جماد است این صفت هم دروے اگر فرضاً موجود باشد جماد است در ظهور حرف وصوت
از وے هیچ مدخلیتی ندارد جمیع صفات ازین قبیل است غایة ما فی الباب چون این
دو صفت ظاهرتر بودند خصهما الله تعالی بنفیهما ویکون لزوم نفی البواقی منه
بالطریق الاولی حق سبحانه وتعالی اول صفت علم خلق کرد بعد ازان توجه او بمعلومی
خلق کرد بعد ازان تعلق او بمعلومی خلق کرد بعد ازان معلوم برا بروے منکشف ساخت
پس انکشاف دروے خلق کرد بعد خلق صفت علم بمجرد جری العادة پس معلوم است
که علم را در انکشاف چه مدخلیتی باشد همچنین اول خلق صفت سمع کرد بعد ازان اصغاء
توجه بمسموع بعد ازان سماع بعد ازان ادراک مسموع همین طور اول خلق بصر کرد بعد
ازان تقلیب حدقه وتوجه بمرئی بعد ازان رویة بعد ازان ادراک مرئی علی هذا القیاس
سمیع وبصیر کسے است که مبدأ اسماع ورویة او این دو صفت باشند واذ لم یکن
کذالک فلا سمیع ولا بصیر پس متحقق گشت که صفات ایشان در رنگ ذوات
جماد صرف اند فالمقصود من اخر الکلام نفی الصفات عنهم رأسا الا ان لهم صفات
وتلک الصفات ثابتة لله سبحانه لیکون جمعا بین التنزیه والتشبیه بل تمام الاٰیة
الکریمة لاثبات التنزیه ونفی المماثلة رأسا علم اول یعنی اثبات صفات اینها حق
سبحانه وتعالی را وذوات اینها را جماد محض دانستن ودر رنگ ناودان وکوزه یافتن
که آب ازانجا ظاهر است از علوم مناسبه مقام ولایت است وعلم ثانی یعنی صفات
اینها را نیز در رنگ جماد یافتن وتمامی او را میت دانستن که انک میت وانهم
میتون از علوم مناسبه مقام شهادت است ازینجا هم تفاوت ما درمیان مقامین

اللہ تعالی لمصحح سلمہ

وآنرا بر نهجی اعلام فرمودند که بهیچ وجه باصول ظاهر شریعت غرا مخالفت لازم نیاید
واز نقص ایجاب وشائبه جبر مبرا ومنزه است ودر ظهور بمثابه قمر لیلة البدر است.
عجب است که با وجود عدم مخالفت باصول شریعت این مسئله را چرا پوشیده
داشته اند اگر شائبه مخالفت میداشت اخفا وستر مناسب بود لَا یُسْئَلُ عَمَّا یَفْعَلُ

کرا زهرهٔ آنکه از بیم تو — کشاید زبان جز به تسلیم تو

علوم ومعارف در رنگ ابر نیسان میریزند که قوت مدرکه از تحمل آن عاجز میشود وقوت
مدرکه مجرد تعبیر است و الا لَا یَحْمِلُ عَطَایَا الْمَلِكِ اِلَّا مَطَایَاهُ اوائل شوق آن بود که
این علوم غریبه را در قید کتابت آورده شود اما توفیق نمی یافت وازین ممر دربار بود آخر الامر تسلی
فرمودند که مقصود از افاضه این علوم حصول ملکه است نه یاد کرد این علوم چنانچه طلبهٔ علوم
تحصیل علوم برای آن میکنند که ملکهٔ مولویت بهم رسانند نه آنکه حفظ اصول صرف ونحو
وغیرها کنند بعضی از علوم بعرض میرساند قال الله سبحانه تبارك وتعالی لَیْسَ کَمِثْلِهٖ شَیْءٌ
وَهُوَ السَّمِیْعُ الْبَصِیْرُ اول کلام اثبات تنزیه محض است کما هو الظاهر وقوله سبحانه
وَهُوَ السَّمِیْعُ الْبَصِیْرُ متمم ومکمل للتنزیه بیانش آنست که چون ثبوت سمع وبصر عالم را
موهم ثبوت مماثلت است ولو فی الجملة نفی الله سبحانه عنهم السمع والبصر لدفع هذا
الوهم یعنی سمیع وبصیر اوست جل شانه وسمع وبصر که در خلائق مخلوق است در رویة و
سماع هیچ مدخلی ندارد همچنانکه حق سبحانه وتعالی خلق سمع وبصر میکند خلق سماع ورویة
میکند بعد خلق آن دو صفت بطریق جری العادة من غیر تاثیر لصفاتهم ولو قلنا
بالتاثیر فالتاثیر فیهما ایضا مخلوق پس چنانکه ذوات ایشان جماد محض است صفات
ایشان نیز جماد محض است در رنگ آنکه قادری بمحض قدرت خویش در سنگ کلام خلق کند

چنانکه قدرت را آفریده اند فیهٖ تاثیرٌ لا اختیار له اصلاً فیکون تاثیرہ ایضاً کالجماد
مثلاً شخصے سنگے را دید که از بالا بپایان آمد بتحریک محرکے وحیوانے را هلاک ساخت
آن شخص همچنانکه آن سنگ را جماد میداند فعل او را که حرکت است نیز جماد میداند و اثر
مترتب را بر آن فعل که اهلاک است نیز جماد میداند فالذوات والصفات والافعال
کلها جمادات محضة واموات صرفة فهو الحی القیوم وهو السمیع البصیر و
هو العلیم الخبیر وهو الفعال لما یرید قل لو کان البحر مداداً لکلمات ربی
لنفد البحر قبل ان تنفد کلمات ربی ولو جئنا بمثله مدداً گستاخی بسیار
نمود و جرأت بیحد واقع شد چه توان کرد جمال سخنے که از جبل مطلق است بر آن داشت
که هرچند سخن دراز کند زیبا آید و هرچه از و گوید رعنا نماید باوجود خود را هیچ مناسبت
نمی یابد که از ان جناب سخن کند و یا نام او بر زبان آرد ؎

هزار بار بشستم دهن بمشک و گلاب — هنوز نام تو گفتن مرا نمے شاید

ع بنده باید که حد خود داند + امیدوار توجه و عنایت است از خرابی خود
چه عرض نماید و هرچه در خود مے یابد از عنایات مبدأ آن توجه عالی است والا
ع من همان احمد پارینه که هستم هستم + میان شاه حسین طریق توحید (وجودی) دارد
و دران محظوظ است بخاطر می آید که از انجا بر آورده شود تا بحیرت رسد که مقصود است
محمد صادق از خوردی خود را ضبط نمیتواند کرد اگر در سفرے همراه میشود ترقیات بسیار میکند
در سیر دامن کوه همراه بود ترقی بسیار نمود و در مقام حیرت غوطه خورده است در حیرت به فقیر
مناسبة تمام دارد و شیخ نور نیز درین مقام است خیلے (بسیار) ترقی کرده است و از خویشان
این فقیر جوانی است حالش بسیار بلند است تجلیات برقیه نزدیکست و مستعد است +

مفهوم میشود وَالْقَلِیْلُ یَدُلُّ عَلَی الْکَثِیْرِ وَالْجُرْعَۃُ تُنْبِیْ عَنِ الْبَحْرِ الْغَدِیْرِ ع

سالے کہ نکوست از بہارش پیداست

وہمچنین ارباب این مقام عالی افعالِ مخلوقات رانیز کالمیّت والجماد می یابند نہ آنکہ افعال اینہا راحق سبحانہ بدہند و فاعلِ این افعال اوراسبحانہ دانند تعالی اللہ سبحانہ عَنْ ذٰلِکَ عُلُوًّا کَبِیْرًا دررنگِ آنست کہ شخصے سنگے راجنباند وحرکت دہد نمیتوان گفت کہ آن شخص متحرک است بلکہ موجدِ حرکت است ودرسنگ وسنگ متحرک است مَعَ ذٰلِکَ ہمچنانکہ سنگ جمادِ محض است حرکتِ اونیز جماد صرف است اگر بالفرض بآن حرکت شخصی ہلاک شد نمیگویند کہ سنگ کشت بلکہ میگویند کہ آن شخص کشت وقولِ علماءِ شریعت شکر اللہ تعالی سعیہم موافقِ این علم است میفرمایند کہ باوجودِ صدورِ افعال ولو بالارادۃ والاختیار از مخلوقات مفعول آنہا مصنوعِ حق است سبحانہ وفعل اینہارا درمصنوعیت اوہیچ مدخلی نیست افعال ایشان حرکات جماداست مِنْ غَیْرِ اَنْ یَّکُوْنَ لَھَا تَاْثِیْرٌ فِیْ مَجْعُوْلِیَّۃِ الْمَعْمُوْلِ اگر گویند کہ برین تقدیر افعال رامناطِ ثواب وعقاب ساختن غیر معقول است دررنگِ آنست کہ سنگے را بامرے مکلّف سازند وبرفعل او مدح وذم مترتب سازند گوئیم کہ فرق است درمیانِ سنگ ومکلّفین چہ مناطِ تکلیف قدرت وارادت است ودرسنگ ارادت نیست لیکن چون ارادتِ اینہانیز مخلوقِ حقست سبحانہ مِنْ غَیْرِ تَاْثِیْرٍ لَّہٗ فِیْ حُصُوْلِ الْمُرَادِ آن ارادت نیز کالمیّت است ہمین کارکردہ کہ مراد بعد از تحقق آن مخلوق میشود بطریقِ جَرْیِ الْعَادَۃِ واگر قدرتِ مخلوق راموثر فی الجملہ ہم گفتہ شود چنانکہ علماءِ ماوراء النہر شکر اللہ تعالی سعیہم گفتہ اند آن تاثیر ہم دروی خلق کردہ اند

مکتوب بست و یکم (۲۱)

ارسل الی الشیخ محمد المکی ولد موسی
الحاج القاری اللاهوری فی بیان
درجات الولایة لاسیما الولایة
المحمدیة علی صاحبها الصلوة والسلام
والتحیة ومدح الطریقة النقشبندیة
العلیة قدس الله تعالی اسرار
صاحبها وعلو نسبتهم وفضلها
علی نسب سائر الطرق وان حضورهم
دائمی وصل المکتوب الشریف
اللطیف الی العبد الضعیف النحیف
عظم الله تعالی اجرکم ویسر سبحانه
امرکم وشرح صدرکم وتقبل
عذرکم بحرمة سید البشر
المطهر عن زیغ البصر علیه وعلی اله
من الصلوات افضلها ومن التسلیمات
اکملها اعلموا اخوانی ان الموت

ترجمه از مصحح

مکتوب بست و یکم بشیخ محمد مکی پسر
حاجی قاری موسی لاهوری صدور
یافته در بیان درجات ولایت خصوصا
ولایت محمدی علی صاحبها الصلوة
والسلام والتحیة و در مداحی طریقه
نقشبندیه علیه قدس الله تعالی اسرار
صاحبها و در بیان علو نسبت این
بزرگواران و فضیلت آن بر نسب سائر
طرق و در بیان آنکه حضور ایشان دائمی
است مکتوب شریف لطیف که بنام این
بنده ضعیف نحیف نوشته بودند رسید الله
تعالی اجر شما را عظیم گرداند و او سبحانه کار شما را
آسان کند و سینه شما را کشاده سازد و عذر شما را
قبول فرماید بحرمت سید البشر المطهر عن زیغ البصر
علیه وعلی اله من الصلوات افضلها ومن التسلیمات
اکملها برادران بدانید تا زمان موت

هذه التراجم للمکاتیب العربیة الحقها هذا العبد الضعیف الاحقر الاقل المصحح تجاوز الله عنه سبحانه تتمیما للافادة وذالک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم

مکتوب نوزدہم (۱۹)

در سفارش بعضی ارباب حوائج نیز بہ پیر بزرگوار خود نوشتہ اند عرضداشت
احقر الخدمہ آنکہ شخصی از لشکر آمدہ وانمود کہ مبلغ وظیفہ داران فقراء دہلی وسرہند از
بابت فصل خریف گذشتہ حوالہ ملازمان عتبۂ علیہ کردہ اند کہ بعد از تحقیق حق بمستحقان
رسانند بنا علی ذلک گستاخی نمودہ شد کہ ہزار تنکہ فصلانہ باسم شیخ ابو الحسن حافظ
واہل علم وہزار تنکہ فصلانہ باسم شیخ شاہ محمد حافظ از سرکار نواب شیخ مقرر است مشار الیہما حق قائم اند
وشائبۂ اشتباہ ندارند وکس خود را فرستادہ اند اعتمادی است اگر خبر مذکور صدق داشتہ باشد مبلغ
این دو اسامی مذکورین را حوالۂ حامل عرضداشت نمایند مشار الیہما در سرہند اند ؛

مکتوب بستم (۲۰)

نیز در سفارش بعضی ارباب حوائج بہ پیر بزرگوار خود نوشتہ اند عرضداشت احقر
الخدمہ آنکہ مکرر ارباب وظائف والدۂ حبیب اللہ سرہندی ومنکوحۂ او ومخادیم دیگر
کہ در ضمن عریضہ مسطور اند مصدع اوقات خادمان عتبۂ علیہ میگردد اگر مبلغ
وظائف مشار الیہم بدہلی آوردہ باشند مولانا علی را حکم خواہند فرمود کہ تسلی
مشار الیہم نمایند بعضے بطریق وکالت وبعضے بطریق اصالت آمدہ اند واگر
مبلغ بنا وردہ باشند مشار الیہم حق وقائم اند التماس تصحیح پروانجات مینمایند
زیادت گستاخی است

ملہ مخدومان وبزرگان دین جمع مخدوم است ۱۲

وَاَقْصٰی دَرَجَاتِہَا ھِیَ الَّتِیْ عَلٰی قَدَمِ
نَبِیِّنَا عَلَیْہِ وَعَلٰی جَمِیْعِ اِخْوَانِہٖ مِنَ
الصَّلَوٰتِ اَتَمُّہَا وَمِنَ التَّحِیَّاتِ اَیْمَنُہَا
اِذِ التَّجَلِّیُ الذَّاتِیُّ الَّذِیْ لَا اعْتِبَارَ فِیْہِ
لِلْاَسْمَاءِ وَالصِّفَاتِ وَالشُّیُوْنِ وَالْاِعْتِبَارَاتِ
لَا بِالْاِیْجَابِ وَلَا بِالسَّلْبِ مَخْصُوْصٌ
بِوِلَایَتِہٖ عَلَیْہِ الصَّلٰوۃُ وَالسَّلَامُ
وَخَرْقُ جَمِیْعِ الْحُجُبِ الْوُجُوْدِیَّۃِ وَالْاِعْتِبَارِیَّۃِ
عِلْمًا وَعَیْنًا یَتَحَقَّقُ فِیْ ھٰذَا الْمَقَامِ فَیَحْصُلُ
الْوَصْلُ عُرْیَانًا وَیَتَحَقَّقُ الْوَجْدُ
حَقِیْقَۃً لَا حُسْبَانًا وَلِلْکُمَّلِ مِنْ مُتَابِعِیْہِ
عَلَیْہِ الصَّلٰوۃُ وَالتَّحِیَّۃُ نَصِیْبٌ کَامِلٌ
وَحَظٌّ وَافِرٌ مِنْ ھٰذَا الْمَقَامِ الْعَزِیْزِ وُجُوْدُہٗ
فَعَلَیْکُمْ بِاتِّبَاعِہٖ صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ
وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ اِنْ کُنْتُمْ مُتَوَجِّہِیْنَ اِلٰی تَحْصِیْلِ
ھٰذِہِ الدَّوْلَۃِ الْقُصْوٰی وَتَکْمِیْلِ ھٰذِہِ
الدَّرَجَۃِ الْعُلْیَا وَھٰذَا التَّجَلِّی الذَّاتِیُّ
بَرْقِیٌّ عِنْدَ اَکْثَرِ الْمَشَائِخِ رَحِمَہُمُ اللّٰہُ تَعَالٰی
سُبْحَانَہٗ یَعْنِیْ اَنَّ خَرْقَ جَمِیْعِ الْحُجُبِ

واقصائے درجات آن ہمان درجہ ایست
کہ برقدم پیغمبر ما است علیہ وعلی جمیع
اخوانہ من الصلوات اتمہا ومن التحیات
ایمنہا زیراکہ تجلی ذاتی کہ دران اسمائے
وصفات وشیون واعتبارات را اعتبارے
نیست نہ بایجاب ونہ بسلب مخصوص است
بولایت آن سرور کائنات علیہ الصلوات
والتسلیمات والتحیات ودرین مقام خرق
جمیع حجب وجودیہ واعتباریہ علماً وعیناً
متحقق میشود پس درین وقت وصل
عریان حاصل میگردد ووجد حقیقی متحقق میشود
نہ ظنی وتخمینی وازین مقام عزیز الوجود
نصیب کامل وحظ وافر حاصل است
مرکمل تابعان آن سرور را علیہ الصلوۃ والسلام
والتحیۃ پس لازم گیرید متابعت آنحضرت را
صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ وسلم اگر شمایان تحصیل
این دولت قصوی وتکمیل این درجہ علیا متوجہ
اید۔ واین تجلی ذاتی برقی است نزدیک اکثر
مشائخ رحمہم اللہ تعالی سبحانہ یعنی خرق جمیع حجب

الذی قبل الموت المعبّر عنه بالفناء
عند اهل الله مالم یتحقق لم یتیسر
الوصول الی جناب القدس بل لم یکن
النجات عن عبادة المعبودات
الباطلة الآفاقیة والآلهة الهوائیة
الانفسیة فلم یتحقق حقیقة الاسلام
ولم یتیسر کمال الایمان فکیف
یحصل الدخول فی زمرة العباد
والوصول الی درجة الاوتاد مع انّ
هذا الفناء قدم اوّل یوضع فی
اطوار الولایة وکمال سبق یحصل فی
البدایة فینبغی ان یقاس من اوّل
الولایة حال آخرها ومن بدایتها
درجة نهایتها ولنعم ما قیل بالفارسیة
ع قیاس کن زگلستان من بهار مرا
وقیل بها ایضاً ع
سالے کہ نکوست از بہارش پیداست
وللولایة درجات بعضها فوق
بعض اذ علی قدم کل نبی ولایة خاصة

که قبل از موت است و نزد اهل الله معبّر بفنا
است متحقق نگردد وصول بجناب
حضرت قدس محال است بلکه نجات
از عبادت معبودات باطلهٔ آفاقی
وآلهٔ هوائی انفسی حاصل نشود
پس نه حقیقت اسلام متحقق گردد و نه
کمال ایمان میسّر. پس دخول در زمرهٔ
عباد و وصول بدرجهٔ اوتاد چگونه
خواهد شد باوجودیکه این فنا قدم
اوّل است که در درجات ولایت
نهاده میشود و کمال اسبق است که
بدایت حاصل میگردد بناء علی ذلک سزاوار
است که از اوّل ولایت حال آخر آن
قیاس کرده شود و از بدایت آن درجهٔ نهایت آن
آنچه خوش گفته شده است بزبان فارسی ع
قیاس کن زگلستان من بهار مرا و نیز ع
سالے که نکوست از بهارش پیداست
و ولایت را درجات اند بعضها فوق بعض زیرا که
بر قدم هر نبی ولایت است مخصوص بآن

بِانْدِرَاجِ النِّهَايَةِ فِي الْبِدَايَةِ فَكَمَا كَانَتْ وِلَايَةُ
مُحَمَّدٍ رَّسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ
فَوْقَ جَمِيْعِ وِلَايَاتِ الْاَنْبِيَاءِ وَالرُّسُلِ عَلَيْهِمُ الصَّلٰوتُ
وَالتَّسْلِيْمَاتُ كَذٰلِكَ كَانَتْ وِلَايَةُ هٰؤُلَاءِ الْاَكَابِرِ
فَوْقَ جَمِيْعِ وِلَايَاتِ الْاَوْلِيَاءِ قَدَّسَ اللّٰهُ تَعَالٰى
اَسْرَارَهُمْ كَيْفَ وَاِنَّ وِلَايَتَهُمْ مَنْسُوْبَةٌ اِلَى
الصِّدِّيْقِ الْاَكْبَرِ نَعَمْ لِاَفْرَادٍ مِّنْ كُمَّلِ الْمَشَائِخِ
قَدْ حَصَلَتْ هٰذِهِ النِّسْبَةُ لٰكِنْ بِاقْتِبَاسٍ مِّنْ وِلَايَةِ
الصِّدِّيْقِ الْاَكْبَرِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ كَمَا اَخْبَرَ اَبُوْسَعِيْدٍ
عَنْ دَوَامِ هٰذَا الْحَدِيْثِ وَقَدْ وَصَلَتْ جُبَّةُ
الصِّدِّيْقِ الْاَكْبَرِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ اِلٰى هٰذَا الشَّيْخِ
اَبِيْ سَعِيْدٍ كَمَا نَقَلَ صَاحِبُ النَّفَحَاتِ وَالْغَرَضُ
مِنْ اِظْهَارِ بَعْضِ كَمَالَاتِ هٰذِهِ الطَّرِيْقَةِ الْعَلِيَّةِ
النَّقْشْبَنْدِيَّةِ تَرْغِيْبُ الطُّلَّابِ اِلٰى هٰذِهِ الطَّرِيْقَةِ وَالَّا
مَالِيْ وَلِشَرْحِ كَمَالَاتِهَا قَالَ الْمَوْلَوِيُّ فِي الْمَثْنَوِيِّ ؎

شرح او حیف است با اہل جہان
ہمچو راز عشق باید در نہان
لیک گفتم وصف او تا رہ برند
پیش ازان کز فوت آن حسرت خورند

بسبب اندراج نہایت است در بدایت پس چنانکہ
ولایت محمد رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ وسلم
فوق جمیع ولایات انبیا و رسل است علیہم الصلوات
والتسلیمات ہمچنین ولایت این اکابر فوق جمیع
ولایات اولیا است قدس اللہ تعالیٰ اسرارہم
چگونہ فوق نباشد حال آنکہ ولایت ایشان
منسوب است بصدیق اکبر رضی اللہ تعالیٰ عنہ آری بعضی
افراد را از کمّل مشائخ حصول این نسبت متحقق شدہ
ولیکن این حصول باقتباس است از ولایت
صدیق اکبر رضی اللہ تعالیٰ عنہ چنانکہ شیخ ابوسعید از
دوام این حدیث خبر دادہ و جبہ حضرت صدیق اکبر
رضی اللہ تعالیٰ عنہ بشیخ ابوسعید مذکور رسیدہ چنانچہ
صاحب نفحات آوردہ است و غرض از اظہار
بعض کمالات این طریقہ علیہ نقشبندیہ ترغیب
طالبان است باین طریقہ علیہ ورنہ مرا بشرح کمالات
این طریقہ چہ نسبت مولای روم در مثنوی فرمودہ
؎ شرح او حیف است الخ
بر شما باد اسلام و نیز کو تابع ہدی است

دفتر اول مکتوبات امام ربانی حصہ اول

عن حضرت الذات جل سلطانه يكون
في زمان يسير كالبرق ثم تتبدل حجب
الاسماء والصفات وتستتر سطوات انوار
الذات تعالى فيكون الحضور الذاتي لمحة
كالبرق والغيبة الذاتية كثيرة جدا
وعند اكابر المشائخ النقشبندية قدس
الله تعالى اسرارهم هو الحضور الذاتي
دائما ولا عبرة عندهم للحضور الزائل
المتبدل بالغيبة فيكون كمال هؤلاء
الاكابر فوق جميع الكمالات ونسبتهم
فوق جميع النسب كما وقع في عباراتهم
ان نسبتنا فوق جميع النسب وارادوا
بالنسبة الحضور الذاتي الدائمي واعجب
من ذلك ان النهاية في طريقة هؤلاء
الكمل مندرجة في البداية واقتداهم
في ذلك بصحابة رسول الله صلى الله تعالى عليه
وعليهم وسلم وبارك فانهم في اول
صحبة النبي عليه الصلوة والسلام والتحية
نالوا ما يتيسر في النهاية وذالك

(لغيرهم من الاولياء الكرام ۱۲)

از حضرت ذات جل سلطانه مانند
برق بزمان یسیری باشد بعد ازین حجب
اسماء وصفات انداخته (مندرس ۱۲) شود وسطوات (حملات و غلبات ۱۲)
انوار ذات تعالی مستور (پوشیده ۱۲) ساخته شود پس
حضور ذاتی مثل برق یک لمحه باشد و
غیبت ذاتیه زیاده تر و بیش اکابر نقشبندیه
قدس الله تعالی اسرارهم این حضور ذاتی
دائمی است ونزد این بزرگواران حضور
زائل متبدل بالغیبت را اعتباری نیست
پس کمال این اکابر فوق جمیع کمالات است
ونسبت ایشان فوق جمیع نسب چنانکه
در عبارات شان واقع شده ان نسبتنا (یعنی نسبت ما)
فوق جمیع النسب (فوق همه نسبها است ۱۲) و از نسبت حضور ذاتی دائمی
مراد داشته اند وعجیب ترین این همه آنکه در
طریقه این کمل (جمع کامل ۱۲) نهایت در بدایت مندرج است
واقتداء (و پیروی ۱۲) ایشان درین امر بصحابه رسول الله
است صلی الله تعالی علیه وعلیهم وسلم وبارک زیرا که
ایشان در اول صحبت نبی علیه الصلوة والسلام
والتحیة چیزی یافتند که در نهایت کار (دیگران را ۱۲) میسر گردد واین

مکتوبات امام ربانی
دفتر اول حصه اول

فنسی ذلک النور ما حصل له اولاً من
شهوده القدسی بل جهل نفسه وتوابعه
الوجودیة باستغراقه فی شهود معشوقه
الظلمانی وتعلقه بالهیکل الهیولانی
فصار من اصحاب المشأمة فی مصاحبته
وضاع من کرامات المیمنة فی مجاورته
فان بقی فی مضیق هذا الاستغراق
ولم یتخلص الی فضاء الاطلاق فالویل له
کل الویل لما لم یتیسر له ما هو المقصود
منه وضاع جوهر استعداده فضل
ضلالاً بعیداً وان سبقت له الحسنی
وادرکته العنایة القصوی رفع
راسه وتذکر ما ضل عنه فرجع
القهقری قائلاً ؎

الیک یا منیتی حجی ومعتمری
ان حج قوم الی ترب واحجار

وان حصل له الاستغراق ثانیاً
فی شهود المطلوب الاقدس علی
احسن طرق وتیسر له التوجه

پس آن نور بباعث استغراق در شهود معشوق
ظلمانی و تعلق بهیکل هیولانی فراموش
نمود آنچه اورا پیشتر حاصل بود از شهود
قدسی خود بلکه از ذات خویش و توابع
وجود خود هم بیخبر گشت پس آن نور در
مصاحبتش از اصحاب مشئمه گردید و در
مجاورتش فضائل میمنه را ضائع نمود پس اگر
در تنگنائی این استغراق باقی ماند و بفضائے
اطلاق نرسید وائی است براو هزار وائی زیرانکه
از وجودش آنچه مقصود بود میسر نگردید و جوهر
استعدادش نیز بضیاع انجامید فضل ضلالاً
بعیداً و اگر بانقا مقرر شد برائی او حسنی و یافت اورا
عنایت قصوی خود را متوجه ساخت و آنچه از وگم
شده بود بیاد آورد پس رجعت قهقری نمود قائلاً ؎

ای امیدم سوئے تو بس عمره و حج من است
حج گو میکرد قومے جانب خاک و حجر

و اگر اورا بار دوم در شهود مطلوب
اقدس باحسن طرق استغراق حاصل
گردید و توجه بجناب مقدس

مکتوب بست و دوم (۲۲)

أُرْسِلَ إِلَى الشَّيْخِ عَبْدِ الْمَجِيْدِ ابْنِ الشَّيْخِ
مُحَمَّدِ الْمُفْتِي اللَّاهُوْرِيِّ فِي بَيَانِ وَجْهِ التَّعَلُّقِ
بَيْنَ الرُّوْحِ وَالنَّفْسِ وَبَيَانِ عُرُوْجِهِمَا
وَنُزُوْلِهِمَا وَبَيَانِ الْفَنَاءِ الْجَسَدِيِّ وَالرُّوْحِيِّ
وَبَقَائِهِمَا وَبَيَانِ مَقَامِ الدَّعْوَةِ وَالْفَرْقِ
بَيْنَ الْمُسْتَهْلَكِيْنَ مِنَ الْأَوْلِيَاءِ وَالرَّاجِعِيْنَ
إِلَى الدَّعْوَةِ سُبْحَانَ مَنْ جَمَعَ بَيْنَ النُّوْرِ
وَالظُّلْمَةِ وَقَرَنَ اللَّامَكَانِيَّ الْمُتَبَرِّيَ عَنِ
الْجِهَةِ مَعَ الْمَكَانِيِّ الْحَاصِلِ فِي الْجِهَةِ
فَحَبَّبَ الظُّلْمَةَ إِلَى النُّوْرِ فَعَشِقَ بِهَا وَامْتَزَجَ
مَعَهَا بِكَمَالِ الْمَحَبَّةِ لِيَزْدَادَ بِهٰذَا التَّعَلُّقِ
جِلَاءُهُ وَيَكْمُلَ بِمُجَاوَرَةِ الظُّلْمَةِ صَفَاءُهُ
كَالْمِرْآةِ إِذَا أُرِيْدَ صِقَالَتُهَا وَقُصِدَ
ظُهُوْرُ لَطَافَتِهَا تُرِّبَتْ أَوَّلًا لِيَظْهَرَ
بِمُجَاوَرَةِ الظُّلْمَةِ التُّرَابِيَّةِ صَفَاءُهَا
وَيَزْدَادَ بِتَعَلُّقِ الْكَثَافَةِ الطِّيْنِيَّةِ بَهَاءُهَا

ترجمہ از مصحح

مکتوب بست و دوم بشیخ عبد المجید
پسر شیخ محمد مفتی لاہوری صدور یافتہ
در بیان جہت تعلق میان روح و نفس و
بیان عروج و نزول ایشان و بیان فنا جسدی
و روحی و بقاء ایشان و بیان مقام دعوت
و بیان فرق میان آنانکہ از اولیاء مستہلک اند
و آنانکہ بمقام دعوت راجع۔ پاک است و منزہ
ذاتیکہ نور را با ظلمت جمع کرد و لامکانی را کہ از
جہت بری است با مکانی کہ در جہت است
ہمقرین ساخت و ظلمت را بنظر نور محبوب گردانید
پس آن نور فریفتہ شد بروی و بکمال محبت
اختلاط کرد باوی تا باین تعلق افزون گردد جلاء او
و بمجاورۃ ظلمۃ کامل شود صفائی او ہمچو آئینہ کہ چون
صقالتش خواہند و اظہار لطافتش را قصد کنند
اولش خاک آلود کردہ اند تا بسبب مجاورت ظلمۃ ترابیہ صفائی او
ظاہر گردد و بباعث تعلق کثافت طینیہ بہاء او افزون شود

اِلَى الْمَطْلُوْبِ وَيَصِيْرُ بِهٰذَا التَّخَلُّصِ مِنْ
اَصْحَابِ الْيَمِيْنِ وَهُوَ وَاِنْ لَمْ يَكُنْ لَّهٗ فِي
الْحَقِيْقَةِ يَمِيْنٌ وَّلَا شِمَالٌ لٰكِنَّ الْيَمِيْنَ
اَوْلٰى بِحَالِهٖ وَاَنْسَبُ بِكَمَالِهٖ لِجَامِعِيَّتِهِ الْجِهَةَ
الْخَيْرِيَّةَ مَعَ اشْتِرَاكِهِمَا فِي الْيُمْنِ وَالْبَرَكَةِ
كَمَا وَقَعَ فِيْ شَانِهٖ عَزَّ شَانُهٗ كِلْتَا يَدَيْهِ يَمِيْنٌ[ے]
وَتَنْزِلُ تِلْكَ الظُّلْمَةُ مِنْ ذٰلِكَ النُّوْرِ
فِيْ مَقَامِ الْعِبَادَةِ وَاَدَاءِ الطَّاعَةِ
وَنَعْنِيْ بِالنُّوْرِ اللَّامَكَانِيِّ الرُّوْحَ بَلْ خُلَاصَتَهٗ
وَبِالظُّلْمَةِ الْمُقَيَّدَةِ بِالْجِهَةِ النَّفْسَ
وَكَذَا الْمُرَادُ بِالْبَاطِنِ وَالظَّاهِرِ فَاِنْ قَالَ
قَائِلٌ اِنَّ لِلْاَوْلِيَاءِ الْمُسْتَهْلِكِيْنَ (الروح والنفس ۱۲) اَيْضًا
شُعُوْرًا بِالْعَالَمِ وَتَوَجُّهًا اِلَيْهِ وَاخْتِلَاطًا
مَعَ بَنِيْ نَوْعِهِمْ فَمَا مَعْنَى الْاِسْتِهْلَاكِ
وَالتَّوَجُّهِ بِالْكُلِّيَّةِ عَلَى الدَّوَامِ وَمَا الْفَرْقُ
بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْمَرْجُوْعِيْنَ اِلَى الْعَالَمِ
لِلدَّعْوَةِ قُلْنَا اِنَّ الْاِسْتِهْلَاكَ وَالتَّوَجُّهَ
بِالْكُلِّيَّةِ عِبَارَةٌ عَنْ تَوَجُّهِ الرُّوْحِ وَ
النَّفْسِ مَعًا بَعْدَ انْدِرَاجِ النَّفْسِ فِيْ اَنْوَارِ الرُّوْحِ

بمطلوبِ خود رہائی یابد وبدین رہائی از اصحابِ
یمین گردد واورا (یعنے روح را ۱۲) اگرچہ فی الحقیقت نہ یمین است (راست ۱۲)
ونہ شمال (چپ ۱۲) ولیکن یمین بحالِ او اولیٰ است
وبکمالِ او انسب بہ سببِ جامعیتِ آن
جہت خیریت را (جامع بودن ۱۲) باوجودِ اشتراکِ ہر دو (یمین وشمال ۱۲) در
یُمن وبرکت چنانچہ در شانِ آن عزّ شانہ وارد است
کلتا یدیہ یمین (ہر دو دست او راست است ۱۲) وآن ظلمت از ان نور در مقامِ
عبادت واداءِ طاعت فرود آید ومرادِ ما از ان
نورِ لامکانی روح است بلکہ خلاصۂ او واز
ظلمتِ مقیدہ بجہتِ نفس وہمین است مرادِ ما (یعنے مرادِ ما ۱۲)
از باطن وظاہر اگر کسے گوید کہ اولیاءِ (در قول ما باطنش بحق وظاہرش بخلق ۱۲)
مستہلکین را نیز شعور است بعالم (دانستن ودریافتن ۱۲) وتوجہ است
بآن واختلاط است با بنی نوعِ خود (آدمیان ۱۲) پس معنی
استہلاک وتوجہِ تام علی الدوام چیست
وچہ فرق است میانِ شان ومیانِ مرجوعین
بعالم از برائے دعوت گوئیم کہ استہلاک
وتوجہِ تام عبارت است از
توجہِ روح ونفس معا بعد
از اندراجِ نفس در انوارِ روح

ے قال المخرج رواہ مسلم عن عبد اللہ ابن عمرو والترمذی عن ابی هريرة بلفظ وكلتا يدي ربي يمين مباركة ۱۲

درّ اول
[illegible]
حصہ اول

إلى الجناب المقدس بأكمل وجوه يتيسر
تبعه الظلمة واندرجت في
غلبات أنواره فإذا بلغ هذا الاستغراق
إلى أن نسي المتعلق الظلماني رأساً
وجهل نفسه وتوابع وجوده كليةً
فاستهلك في مشاهدة نور الأنوار
وحصل له حضور المطلوب وراء
الأستار شرف بالفناء الجسدي
والروحي وإن حصل له البقاء بذلك
المشهود أيضاً بعد الفناء فيه فقد
تمت له جهتا الفناء والبقاء وصح
عليه إطلاق اسم الولاية فحينئذ
لا يخلو حاله من أمرين إما الاستغراق
في المشهود بالكلية والاستهلاك
فيه على الدوام وإما الرجوع إلى
دعوة الخلق إلى الحق عز سلطانه بأن
يصير باطنه مع الله سبحانه و
ظاهره مع الخلق فيتخلص النور
من الظلمة المندرجة فيه المتوجه

باکمل وجوه متیسر اندرین وقت ظلمت
بدامن او خواهد آویخت و در غلبات انوار
او مندرج خواهد شد و دران زمان که
این استغراق بدین حد انجامد که متعلق
ظلمانی خودش را بهر نهج فراموش سازد
و از ذات و توابع وجود خود کلیةً بے خبر ماند
و در مشاهدهٔ نور الانوار مستهلک شود و حضور مطلوب
او را از وراۓ استار حاصل گردد بفنا جسدی
و روحی مشرف خواهد گردید و اگر نیز میسر شد
او را بقا بدین مشهود بعد از فنا دران پس هر دو
جهت بقا و فنا بتمام و کمال او را حاصل شد
و اکنون اطلاق اسم ولایت بر آن راست آمد
پس درینصورت حالش از دو امر خالی نیست
استغراق صرف است در مشهود خود کلیةً و استهلاک
محض است در وی علی الدوام یا رجوع است
بدعوت خلق بحضرت حق عز سلطانه بنهجیکه
باطنش بحق سبحانه باشد و ظاهرش بخلق
و اندرین وقت نور از دست ظلمتے که
در وے مندرج است و متوجه

ع اما المجهول اي يستهلكه الله تعالى او المعروف اي استهلك هو نفسه ١٢

ك بالتذكير كما في سائر نسخ القلمية الموجودة عندنا ورجح على انه نعت النور او بالتانيث ومشى عليه العلامة ... على انه نعت الظلمة هذا والله اعلم وعلمه اتم لعله سلمه الله تعالى ...

وَمِمَّا يَنْبَغِي اَنْ يُعْلَمَ اَنَّ
الطَّائِفَةَ الْاُوْلٰى مِنْ اَرْبَابِ السُّكْرِ
وَالثَّانِيَةَ مِنْ اَرْبَابِ الصَّحْوِ وَالشَّرَافَةُ
لِلْاُوْلٰى وَالْفَضِيْلَةُ لِلْاُخْرٰى وَالْمَقَامُ
الْاَوَّلُ مُنَاسِبٌ لِلْوِلَايَةِ وَالثَّانِيْ
لِلنُّبُوَّةِ شَرَّفَنَا اللهُ سُبْحَانَهٗ (تعالیٰ)
بِكَرَامَاتِ الْاَوْلِيَآءِ وَثَبَّتَنَا عَلٰى
كَمَالِ مُتَابَعَةِ الْاَنْبِيَآءِ
صَلَوَاتُ اللهِ تَعَالٰى وَسَلَامُهٗ
عَلٰى نَبِيِّنَا وَعَلَيْهِمْ وَعَلٰى جَمِيْعِ
اِخْوَانِهٖ مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ
الْمُقَرَّبِيْنَ وَالْعِبَادِ الصَّالِحِيْنَ
اِلٰى يَوْمِ الدِّيْنِ آمِيْنَ
اَلْمُحَرِّرُ الدَّاعِيْ وَاِنْ لَمْ يُحْسِنِ
الْعَرَبِيَّةَ لِعَجَمِيَّتِهٖ لٰكِنْ لَمَّا كَانَ
مَكْتُوْبُهُمُ الشَّرِيْفُ مُحَرَّرًا
بِالْكَلِمَاتِ الْعَرَبِيَّةِ اَمْلَى
الْقِرْطَاسَ عَلٰى نَحْوِ اِمْلَائِهِمْ

و باید دانست که طائفهٔ اول
از ارباب سُکر اند و ثانی از
ارباب صحو و شرافت اول
راست و فضیلت دیگرے را و مقام
اول مناسب است بولایت و ثانی
به نبوت حق سبحانه مایان را بکرامات
اولیاء خود مشرف گرداناد
و بر کمال متابعت انبیا ثابت
داراد صلوات الله و سلامه
علی نبینا و علیهم و علی
جمیع اخوانه من الملئکة
المقربین و العباد الصالحین
الی یوم الدین آمین
کاتب الحروف دعاگو اگرچه بجهت
عجمیت خود عربیت را چنانکه باید
نمی دانست لیکن چون مکتوب شریف
شان بکلمات عربیه مرقوم بود بروفق
املاء شان املا نمود ؛

كما مرّت الإشارة إليه والشعور بالعالم
ونحوه إنما يكون بالحواسّ والقوى
والجوارح التي هي كالتفاصيل للنفس
فالمجمل الملخص مستهلك في ضمن أنوار
الروح في مطالعة المشهود وتفصيله باقٍ
على الشعور السابق من غير تطرّق فتور
فيه بخلاف المرجوع إلى العالم فإنّ نفسه
بعد كونها مطمئنّة تخرج من تلك
الأنوار للدعوة وتحصل له المناسبة
مع العالم فيقع الدعوة بسبب تلك
المناسبة في معرض الإجابة وأمّا
أنّ النفس مجملة والحواسّ ونحوها
تفاصيلها فلأنّ النفس لها تعلّق بالقلب
الصنوبري وهو المتعلّق للروح بتوسّط
الحقيقة الجامعة القلبيّة والفيوض
الواردة من الروح ترد إجمالاً أوّلاً عليها
ثمّ بتوسّطها إلى سائر القوى والجوارح
تفصيلاً فخلاصتها موجودة في النفس
إجمالاً فظهر الفرق بين الفريقين

چنانچه اشارتے بآن رفت وشعور بعالم
ومانند آن بحواس وقوی وجوارح میباشد
نه بغیر پس مجمل ملخص مستهلک است
درضمن انوار روح بمطالعه مشهود
وتفصیل او برشعور سابق باقی است
بے آنکه فتورے دران راه یابد بخلاف
آنکه مرجوع است بعالم زیرا نکه نفس او
بعد از حصول اطمینان بیرون مے آید
از ان انوار برائے دعوت واورا بعالم
مناسبت حاصل میشود وبسبب این
مناسبت دعوتش درمعرض اجابت درآید
واما بیان این که نفس مجمل است وحواس
وامثال او شان تفاصیل او پس بجهت آنکه
نفس را تعلق است بقلب صنوبری واو متعلق
روح است بتوسط حقیقة جامع قلبیه وفیوضات
وارده از روح اول برآن نزول کنند بطریق
اجمال باز بوساطت آن برسائر قوی وجوارح
علی التفصیل پس خلاصه اینها اجمالا در نفس
موجود است از اینجا فرق بین الفریقین بوضوح انجامید

اِعْلَمْ اَیُّهَا الْاَخُ الْقَابِلُ لِظُهُوْرِ الْکَمَالَاتِ
اَظْهَرَ اللّٰهُ سُبْحَانَهٗ وَتَعَالٰی فِعْلَکُمْ
مِنَ الْقُوَّۃِ اَنَّ الدُّنْیَا مَزْرَعَۃُ الْاٰخِرَۃِ
فَوَیْلٌ لِّمَنْ لَّمْ یَزْرَعْ فِیْهَا وَعَطَّلَ اَرْضَ
الْاِسْتِعْدَادِ وَاَضَاعَ بَذْرَ الْاَعْمَالِ
وَمِمَّا یَنْبَغِیْ اَنْ یُّعْلَمَ اَنَّ اِضَاعَۃَ الْاَرْضِ
وَتَعْطِیْلَهَا اِمَّا بِاَنْ لَّا یَزْرَعَ فِیْهَا
شَیْئًا اَوْ اَلْقٰی فِیْهَا بَذْرًا خَبِیْثًا (نسخہ: اَنْ یُلْقِیَ)
فَاسِدًا وَهٰذَا الْقِسْمُ مِنَ الْاِضَاعَۃِ
اَشَدُّ مَضَرَّۃً وَّاَکْثَرُ فَسَادًا مِّنَ الْقِسْمِ
الْاَوَّلِ کَمَا لَا یَخْفٰی وَخُبْثُ الْبَذْرِ وَفَسَادُهٗ
بِاَنْ اَخَذَ الطَّرِیْقَ مِنَ السَّالِکِ (نسخہ: یَاْخُذَ)
النَّاقِصِ وَسَلَکَ مَسْلَکَهٗ لِاَنَّ النَّاقِصَ (نسخہ: یَسْلُکَ)
صَاحِبُ هَوًی مُّتَّبَعٍ وَّمَا یَشُوْبُ
بِالْهَوٰی لَا یُؤَثِّرُ وَاِنْ اَثَّرَ اَعَانَ
عَلَی الْهَوٰی فَیَحْصُلُ ظُلْمَۃٌ عَلٰی ظُلْمَۃٍ
وَلِاَنَّ النَّاقِصَ لَا یُمَیِّزُ بَیْنَ الطُّرُقِ
الْمُوْصِلَۃِ اِلَی اللّٰهِ سُبْحَانَهٗ وَبَیْنَ الطُّرُقِ
الَّتِیْ لَا تُوْصِلُ اِلَیْهِ سُبْحَانَهٗ اِذْ هُوَ

اے برادرِ قابلِ ظہورِ کمالات حق سبحانہ
و تعالی فعلیتِ شما را از قوت بمنصۂ ظہور (استعداد)
جلوہ دہد۔ بدان کہ دنیا مزرعتِ آخرت
است وائے است بر آن کس کہ در وے چیزے
نکارید و زمینِ استعداد خود را معطل (خالی) داشت
و بذرِ اعمال را ضائع ساخت و باید دانست (تخم)
کہ اضاعتِ زمین و تعطیل آن بدو طریق است (ضائع نمودن)
یکی آنکہ اندرو ہیچ نکارد و دیگر آنکہ تخمِ ناپاک
و بد بریزد و این قسم از اضاعت بہ نسبتِ اول
مضرت او اشد است و فساد او اکثر چنانکہ مخفی
نیست و خباثتِ بذر و فسادِ آن بدین نہج (ضرر رسانیدن او)
است کہ طریق را از سالکِ ناقص اخذ
نمود و بمسلکش رفتن گرفت زیراکہ ناقص را (براہ او)
ہوائے است متبوع و مشوب بہ ہوا را (خواہش نفس، پیشوا، مخلوط)
تاثیرے نہ و بر تقدیرِ تاثیر اعانت است
مر ہوا را پس ثمرۂ آن ظلمت است بر ظلمت (تاریکی)
و نیز ناقص را بدین سبب کہ او اصلا
واصل نیست میانِ طرقِ موصلہ بحق سبحانہ
و میانِ طرقِ غیر موصلہ باو سبحانہ امتیازے (راہہائے رسانندہ بسوئے خدای پاک)

قال علیه الصلوة والسلام الدنیا مزرعة الآخرة

ابیات

مکتوب بست وسوم (۲۳)

اُرْسِلَ اِلٰی عَبْدِ الرَّحِیْمِ الْمُشْتَھِرِ بِخَانْ خَانَانْ فِیْ جَوَابِ کِتَابَتِہٖ فِی الْمَنْعِ عَنْ اَخْذِ الطَّرِیْقِ مِنَ النَّاقِصِ وَبَیَانِ مَضَرَّتِہٖ وَالْمَنْعِ عَنِ الْاَلْقَابِ الشَّبِیْھَۃِ بِاَھْلِ الْکُفْرِ نَجَّانَا اللّٰہُ سُبْحَانَہٗ وَاِیَّاکُمْ عَنِ الْمَقَالِ الْخَالِیْ عَنِ الْحَالِ وَالْعِلْمِ الْمُعَرّٰی عَنِ الْاَعْمَالِ بِحُرْمَۃِ سَیِّدِ الْبَشَرِ الْمَبْعُوْثِ اِلَی الْاَسْوَدِ وَالْاَحْمَرِ عَلَیْہِ وَعَلٰی اٰلِہٖ مِنَ الصَّلَوَاتِ اَفْضَلُھَا وَمِنَ التَّسْلِیْمَاتِ اَکْمَلُھَا وَیَرْحَمُ اللّٰہُ عَبْدًا قَالَ اٰمِیْنًا بَلَغَ رِسَالَتُکُمُ الْاَخُ الصَّالِحُ الصَّادِقُ تَبْلِیْغًا وَحَکٰی عَنْ جَنَابِکُمْ بِلِسَانِ التَّرْجُمَانِ مَاحَکٰی فَاَنْشَدْتُّ ؎

اَھْلًا لِسُعْدٰی وَالرَّسُوْلِ وَحَبَّذَا
وَجْہُ الرَّسُوْلِ لِحُبِّ وَجْہِ الْمُرْسِلِ

ترجمہ از مصحح

مکتوب بست وسوم بہ عبد الرحیم المشہور بخانخانان صدور یافتہ بجواب مکتوب او در منع نمودن از اخذ طریق از پیر ناقص و در بیان مضرت او و زجر کردن از القابیکہ شبیہ اند باہل کفر حق سبحانہ وتعالیٰ مایان و شمایان را از قال خالی از حال و علم معرّا از اعمال نجات بخشد بحرمت سید البشر کہ مبعوث است باسود و احمر علیہ وعلی آلہ من الصلوات افضلها ومن التسلیمات اکملها ورحم کناد حق تعالیٰ بر کسیکہ آمین گفت برادر باسعادت و صداقت مکتوب شما رسانید و از جناب شما بزبان ترجمان حکایت نمود آنچہ نمود پس این شعر بخواندم ؎

مرحبا گفتم بسعدی وقاصدش فرخندہ رو
از برائے الفت روی رضائے مرسلے

؎ قولہ ترجمان بالفتح وجیم مضموم بمعنی فصیح تیز زبان وخوش تقریر کسیکہ دانندہ دو زبان باشد ۱۲ غ

مکتوبات امام ربانی ؒ دفتر اول

الكامل المكمل كبريت احمر نظره دواء وكلمته شفاء وبدونه خرط القتاد ثبتنا الله سبحانه واياكم على جادة الشريعة المصطفوية على صاحبها الصلوة والسلام والتحية اذ هو ملاك الامر ومدار النجاة ومناط السعادة ولنعم ما قيل بالفارسية ؎

محمد عربی کابروئے ہر دو سرا است
کسیکہ خاک درش نیست خاک بر سر او

ولنختم المقالة على صلوات سيد المرسلين وتسليماته وتحياته وبركاته

التتمة

العجب كل العجب ان الاخ الصادق قد نقل ان من جلسائهم من الشعراء الفضلاء من يلقب في الشعر بالكفري والحال انه من السادات العظام والنقباء الكرام فياليت شعري ما حمله على هذا الاسم الشنيع البين شناعته والمسلم ينبغي له ان يفر من هذا الاسم زيادة ما يفر من الاسد المهلك ويكرهه كل الكراهة

کامل مکمل کبریتی است احمر نظر او دوا است و کلمه او شفا و بدون او خرط القتاد حق سبحانہ وتعالی مایان را بر جادۂ شریعت مصطفویہ قائم دارد علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة زیرا آنکه اوست ملاک امر و مدار نجات و مناط سعادت و بدرستے چہ خوش گفتہ شدہ است بفارسی ؎

محمد عربی کابروئے ہر دو سرا است
کسیکہ خاک درش نیست خاک بر سر او

باید کہ ختم نمائیم این مبحث را بصلوات سید المرسلین و تسلیمات و تحیات و برکات و

تتمہ

کمال تعجب است کہ برادر با سعادت نقل نمود کہ از شعرائے فضلائے ہمنشینان شما کسے است کہ ملقب است بہ لقب کفری باوجودیکہ آنکس از سادات عظام و نقبائے کرام است اے کاش دانستمے کہ برین اسم شنیع بین الشناعة چہ چیز برانگیختہ کرد او را و حالانکہ مسلمان را واجب است فرار ازین اسم زیادہ تر از فرار او از اسد مہلک و مکروہ دانستن او را بکمال کراہت

غیر واصلٍ قطّ وکذا لا یمیّز بین الاستعدادات
المختلفة للطلبة واذا لم یمیّز طرق
الجذبة عن طرق السلوک فربما
کان استعداد الطالب مناسبًا
بطریق الجذبة غیر مناسب بطریق
السلوک ابتداءً والناقص لعدم التمیّز
بین الطرق وبین الاستعدادات المختلفة
سلّکه طریق السلوک ابتداءً فاضلّ
عن الطریق کما ضلّ فالشیخ الکامل
المکمّل اذا اراد تربیة هذا الطالب
وتسلیکه احتاج اوّلًا الی ازالة ما اصاب
من السالک الناقص واصلاح ما فسد
بسببه ثمّ القی البذر الصالح المناسب
لاستعداده فی ارض الاستعداد
فینبت نباتًا حسنًا ومثل کلمة خبیثة
کشجرة خبیثة اجتثّت من فوق
الارض ما لها من قرار ومثل کلمة
طیّبة کشجرة طیّبة اصلها ثابت
وفرعها فی السماء فصحبة الشیخ

نیست ۔ وہمچنین اورا مابین استعدادات
مختلفۂ طالبان تمیزے نہ ۔ وچون آن ناقص
طرقِ جذبہ را از طرقِ سلوک فرق نمود پس
بسا اوقات استعداد طالب ابتداءً بطریقِ
جذبہ مناسب بود و بطریقِ سلوک غیر مناسب
وناقص بباعثِ عدمِ تمیز میانِ طرق و
استعداداتِ مختلفہ اورا براہِ سلوک برد
پس گمراہ کرد مرید را از راہِ حق چنانکہ
خود گمراہ بود پس شیخِ کامل مکمّل چون تربیت
وتسلیکِ این طالب را ارادہ نماید لامحالہ
محتاج باشد اول بازالۂ چیزے کہ از سالکِ
ناقص بآن طالب رسیدہ و باصلاحِ آنچہ
بسببش فاسد گشتہ بعد ازان تخمِ نیک
ومناسبِ استعدادِ طالب در زمینِ قابلیتِ
او بریزد پس بروید روئیدنی زیبا وحالِ سخنِ
ناپاک مانند درختِ ناپاک است کہ برکندہ
شد از بالائی زمین نیست اورا ہیچ استقرارے
وحالِ سخنِ پاک مانند درختِ پاک است
بیخش استوار باشد وشاخش در آسمان پس صحبتِ شیخ

والعاقل لا يقيس احدهما على الآخر
فالتمسوه من قبلي ان يتغير هذا الاسم و
يبدل له باسم خير منه ويلقب بالاسلامي
فانه موافق لحال المسلم ومقاله وانتساب الى
الاسلام الذي هو الدين المرضي عند
الله سبحانه وعند الرسول عليه
الصلوة والسلام واجتناب عن التهمة
التي امرنا باتقائه اتقوا من مواضع التهم
كلام صادق لاغبار عليه قال سبحانه
ولعبد مؤمن خير من مشرك
والسلام على من اتبع الهدى

وصاحب بینش یکے را بر دیگرے قیاس
نمی کند پس از جانب من باو التماس نمائید
کہ این اسم را تغیر دہد و باسمی بہتر ازین تبدیل کند و
خود را بلقب اسلامی ملقب سازد زیرا کہ این بحال و
مقال مسلمان موافق است و انتساب است باسلامے
کہ اوست دین مرضی (پسندیدہ) نزد حق سبحانہ و نزد رسول علیہ
الصلوۃ والسلام و اجتناب است از تہمتے کہ ما
ماموریم باحتراز ازو اتقوا من مواضع التہم
کلامی است صادق کہ برو ہیچ غباری نیست
فرمود حق سبحانہ و ہر آئینہ بندۂ مسلمان بہتر است از مشرک
وسلام باد بر کسیکہ تابع ہدی است ۔

مکتوب بست و چہارم

ترجمہ از مصحح

ارسل الى محمد قليج خان في بيان
ان الصوفي كائن بائن وان تعلق القلب
لا يكون باكثر من واحد وان ظهور
المحبة الذاتية يستلزم استواء الايلام
والانعام من المحبوب والفرق بين عبادة المقربين

مکتوب بست و چہارم بہ محمد قلیج خان صدور یافتہ در
بیان آنکہ صوفی کائن است و بائن و ہر آئینہ قلب
باکثرے از یک تعلق نگیرد و بدرستیکہ ظہور محبت
ذاتیہ استواء ایلام و انعام محبوب را مے خواہد
و بیان فرق میان عبادت مقربین

ــه لعل التذکیر ھنا لتاویل ما فافھم ۱۲

ــه یعنی پیش من بجہت ازالۂ این تہمت ... آوردہ این حدیث را امام سخاوی در مقاصد حسنہ قال الامام المناوی فی کنوز الحقائق فی حدیث خیر الخلائق اتقوا مواضع التہم ... رواہ البخاری فی التاریخ ولفظہ من ... ۱۲

ــه اشارت است ... است ... سبحول ۱۲

ــه ... ۱۲

لِاَنَّ هٰذَا الاسمَ ومُسَمَّاهُ مَبْغُوضَانِ
لِلّٰهِ سُبْحَانَهُ وَرَسُولِهِ عَلَيْهِ الصَّلٰوةُ
وَالتَّسْلِيمَاتُ وَالْمُسْلِمُوْنَ مَامُوْرُوْنَ بِعَدَاوَةِ
اَهْلِ الْكُفْرِ وَالْغِلْظَةِ عَلَيْهِمْ فَالتَّحَاشِيْ
عَنْ مِثْلِ هٰذَا الْاِسْمِ الْقَبِيْحِ وَاجِبٌ
وَمَا وَقَعَ فِيْ عِبَارَاتِ بَعْضِ الْمَشَائِخِ
قَدَّسَ اللّٰهُ تَعَالٰى اَسْرَارَهُمْ فِيْ غَلَبَاتِ
السُّكْرِ مِنْ مَدْحِ الْكُفْرِ وَالتَّرْغِيْبِ
عَلٰى شَدِّ الزُّنَّارِ وَاَمْثَالِ ذٰلِكَ فَمَصْرُوْفٌ
عَنِ الظَّاهِرِ وَمَحْمُوْلٌ عَلَى التَّاْوِيْلِ فَاِنَّ
كَلَامَ السُّكَارٰى يُحْمَلُ وَيُصْرَفُ عَنِ
الظَّاهِرِ الْمُتَبَادِرِ فَاِنَّهُمْ مَعْذُوْرُوْنَ
بِغَلَبَةِ السُّكْرِ فِيْ اِرْتِكَابِ هٰذِهِ الْمَحْظُوْرَاتِ
مَعَ اَنَّ كُفْرَ الْحَقِيْقَةِ نَقْصٌ بِالنِّسْبَةِ
اِلَى الْاِسْلَامِ الْحَقِيْقَةِ عِنْدَ اَكَابِرِ هٰؤُلَاءِ
وَغَيْرُ السُّكَارٰى غَيْرُ مَعْذُوْرٍ فِيْ تَقْلِيْدِهِمْ
لَا عِنْدَهُمْ وَلَا عِنْدَ اَهْلِ الشَّرْعِ لِاَنَّ
لِكُلِّ شَيْءٍ مَوْسِمًا وَوَقْتًا خَاصًّا صَلُحَ
ذٰلِكَ الشَّيْءُ فِيْ ذٰلِكَ الْمَوْسِمِ وَقَبُحَ فِيْ مَوْسِمٍ اٰخَرَ

زیراکه این اسم و مسمایش مبغوض است
نزد حق سبحانه و رسول او علیه الصلوة
والسلام و اهل اسلام مامور اند بعداوت
اهل کفر و تشدد نمودن بر ایشان پس ازچنین
اسم قبیح احتراز واجب است و آنچه در
عبارات بعض مشائخ قدس الله تعالی اسرارهم
در غلبات سکر از مدح کفر و ترغیب بر بستن
زنار و امثال آن واقع شده است پس از
ظاهر خود مصروف است و بر تاویلے از تاویلات
محمول زیراکه کلام سکاری بر مفهوم محمود
حمل کرده میشود و از ظاهر متبادر خود
مصروف چه ایشان بباعث غلبهٔ سکر
در ارتکاب این محظورات معذور اند.
باوجودیکه کفر حقیقة نقص است بنسبت
اسلام حقیقة نزد این بزرگواران و غیر
سکاری در تقلید شان معذور نیند
نه نزد شان و نه نزد اهل شرع چه هر چیز را موسمی
است خاص و وقت که آن چیز دران موسم
موزون و زیبا میباشد و بموسم دیگر قبیح

ف یعنی بعد از ظهور غلبهٔ حال هم امتیاز نمودن میان اسلام و کفر ۱۲

عِندَ النَّاسِ فَثَمَّةَ اَيضًا مَحبُوبُهُ لَايَكُونُ
اِلَّا وَاحِدًا وَهُوَ نَفسُهُ وَمَحَبَّةُ
هٰؤُلَاءِ فَرعُ مَحَبَّتِهِ لِنَفسِهِ فَاِنَّ
هٰذِهِ الاَشيَاءَ لَايُرِيدُهَا اِلَّا لِنَفسِهِ
لَا لِاَنفُسِهِم فَاِذَا زَالَت مَحَبَّتُهُ مَعَ
نَفسِهِ زَالَت مَحَبَّتُهُم بِالتَّبَعِيَّةِ
اَيضًا فَلِهٰذَا قِيلَ اِنَّ الحِجَابَ بَينَ العَبدِ
وَالرَّبِّ هُوَ نَفسُ العَبدِ لَا العَالَمُ فَاِنَّ
العَالَمَ فِي نَفسِهِ غَيرُ مُرَادٍ لِلعَبدِ حَتّٰى
يَكُونَ حِجَابًا وَاِنَّمَا مُرَادُ العَبدِ هُوَ
نَفسُهُ فَلَاجَرَمَ يَكُونُ الحِجَابُ هُوَ
العَبدَ لَا غَيرُ فَمَا لَم يَخلُ العَبدُ عَن
مُرَادِ نَفسِهِ كُلِّيَّةً لَايَكُونُ الرَّبُّ مُرَادَهُ
وَلَايَسَعُ مَحَبَّتَهُ سُبحَانَهُ فِي قَلبِهِ
وَهٰذِهِ الدَّولَةُ القُصوٰى لَاتَتَحَقَّقُ
اِلَّا بَعدَ الفَنَاءِ المُطلَقِ المَنُوطِ بِالتَّجَلِّي
الذَّاتِي فَاِنَّ رَفعَ الظُّلُمَاتِ رَأسًا
لَايُتَصَوَّرُ اِلَّا بِطُلُوعِ الشَّمسِ بَازِغَةً
فَاِذَا حَصَلَت تِلكَ المَحَبَّةُ المُعَبَّرُ عَنهَا

نزد مردم اینجا نیز محبوب او بجز شئ واحد
نیست و آن نفس اوست و محبت این
همه فرع محبت اوست مر نفس خود را
زیرا که این همه را قصد نمی نماید مگر از برائے
نفس خود نه از برائے نفس شان پس چون
محبتش بانفس زائل گردد محبت شان هم بتبعیت
زائل شود و از اینجا گفته اند که حجاب میان بنده
وحق سبحانه نفس اوست نه عالم چه عالم بالذات
مقصود او نیست تا حجاب گردد و مقصود او بجز
نفس او چیزے دیگر نیست پس لاجرم حجاب او
باشد نه غیر پس تا دامیکه بنده از مراد نفس
خود بالکلیه پاک نگردد حق سبحانه مرادش
نمی تواند شد و نه محبت حق را در قلب او
گنجائش و این دولت قصوی (عالی) متحقق
نشود الا بعد از تحقق فناء مطلق (بالکلیه) که
منوط است بتجلی ذاتی زیرا که ازالہ (دور کردن) ظلمات
بتمامها متصور نیست مگر بعد از طلوع (برآمدن)
آفتاب بتمام و کمال. پس هرگاه
حاصل شد این محبت که معبر (بیان ارشاد) است

ف واز اینجا گفته اند مصرع یار با ما بیت نفس تو با خود همنشین
ف خوش گفته است مصرع در دو گیتی یک آرزو ... نفس ... کن

وَعِبَادَةِ الْاَبْرَارِ وَكَذَا بَيْنَ الْاَوْلِيَاءِ
الْمُسْتَهْلَكِيْنَ وَبَيْنَ الْاَوْلِيَاءِ الْمَرْجُوْعِيْنَ
اِلٰى دَعْوَةِ الْخَلْقِ سَلَّمَكُمُ اللّٰهُ سُبْحَانَهٗ
وَعَافَاكُمْ بِحُرْمَةِ سَيِّدِ الْمُرْسَلِيْنَ
عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهِ الصَّلَوَاتُ وَالتَّسْلِيْمَاتُ
اَلْمَرْءُ مَعَ مَنْ اَحَبَّ فَطُوْبٰى لِمَنْ لَمْ يُبْقِ
لِقَلْبِهٖ حُبًّا اِلَّا مَعَ اللّٰهِ سُبْحَانَهٗ وَلَمْ يُرِدْ
اِلَّا وَجْهَهٗ تَعَالٰى وَتَقَدَّسَ فَيَكُوْنُ هُوَ
مَعَ اللّٰهِ جَلَّ سُلْطَانُهٗ وَاِنْ كَانَ ظَاهِرُهٗ
مَعَ الْخَلْقِ وَاشْتَغَلَ بِهِمْ صُوْرَةً وَهُوَ
شَاْنُ الصُّوْفِيِّ الْكَائِنِ الْبَائِنِ اَيِ الْكَائِنُ
مَعَ اللّٰهِ سُبْحَانَهٗ وَالْبَائِنُ مِنَ الْخَلْقِ
حَقِيْقَةً اَوِ الْمُرَادُ الْكَائِنُ مَعَ الْخَلْقِ صُوْرَةً
وَالْبَائِنُ مِنْهُمْ حَقِيْقَةً وَالْقَلْبُ لَا يَتَعَلَّقُ
مَحَبَّتُهٗ بِاَكْثَرَ مِنْ وَاحِدٍ فَمَا لَمْ يَزَلْ تَعَلُّقُهُ
الْحُبِّيُّ بِذٰلِكَ الْوَاحِدِ لَمْ يَتَعَلَّقْ بِمَا
سِوَاهُ مَحَبَّتُهٗ وَمَا يُرٰى مِنْ كَثْرَةِ مُرَادَاتِهٖ
وَتَعَدُّدِ تَعَلُّقِ مَحَبَّتِهٖ بِالْاَشْيَاءِ الْمُتَكَثِّرَةِ
كَالْمَالِ وَالْوَلَدِ وَالرِّيَاسَةِ وَالْمَدْحِ وَالرِّفْعَةِ

وعبادت ابرار و همچنین میان آنانکه از اولیا
مستهلکند و آنانکه مرجوع اند بدعوت خلق ۔ (باز گردانیده شده اند)
حق سبحانه وتعالیٰ شما را سلامت دارد و
عافیت بخشد بحرمت سید المرسلین علیه وعلیٰ
آله الصلوات والتسلیمات مرد با کسی است
که دوست داشت او را پس خوشحالی است مر کسی را
که باقی نداشت در قلب خود هیچ محبتی مگر محبت
حق سبحانه و قصد ننمود مگر وجه او تعالیٰ وتقدس را
پس چنین کس با حق (ذات) است جل سلطانه اگر چه بظاهر
خود با خلق است و مشتغل با ایشان و این است
شان صوفی کائن بائن یعنی در حقیقت کائن است
با حق سبحانه و بائن است از خلق یا مراد این است
که بصورت کائن است با خلق و بحقیقت بائن
است از ایشان و محبت قلب با کثر از یک
متعلق نشود پس مادامیکه تعلق حبی او با آن
یک باقی است محبتش بما سواء آن تعلق نه پزیرد
و آنچه بمشاهده می آید از کثرت مرادات او و
تعلق محبت (قلب) او باشیاء کثیره
همچو مال و اولاد و ریاست و مدح و رفعت شان

له هذا حدیث رواه البخاری ومسلم فی صحیحهما وقد اقتبسه الشیخ قدس سره

وَكَذَا اِنَّمَا يَطْلُبُوْنَ الْجَنَّةَ لِاَنَّهَا مَحَلُّ
رِضَائِهٖ سُبْحَانَهٗ لَا لِحُظُوْظِ اَنْفُسِهِمْ
وَاِنَّمَا يَسْتَعِيْذُوْنَ مِنَ النَّارِ لِاَنَّهَا
مَحَلُّ سَخَطِهٖ تَعَالٰى لَا لِدَفْعِ الْاِيْلَامِ
عَنْ اَنْفُسِهِمْ لِاَنَّ هٰؤُلَاءِ الْاَكَابِرَ
مُحَرَّرُوْنَ عَنْ رِقِّيَّةِ الْاَنْفُسِ وَ
صَارُوْا خَالِصِيْنَ لِلّٰهِ سُبْحَانَهٗ
وَهٰذِهِ الرُّتْبَةُ اَعْلٰى مِنْ بَيْنِ رُتَبِ الْمُقَرَّبِيْنَ
وَلِصَاحِبِ هٰذِهِ الْمَرْتَبَةِ نَصِيْبٌ تَامٌّ
مِنْ كَمَالَاتِ مَقَامِ النُّبُوَّةِ بَعْدَ تَحَقُّقِهٖ
بِمَرْتَبَةِ الْوِلَايَةِ الْخَاصَّةِ وَمَنْ
لَمْ يَتَنَزَّلْ اِلٰى عَالَمِ الْاَسْبَابِ
فَهُوَ مِنَ الْاَوْلِيَاءِ الْمُسْتَهْلِكِيْنَ فَلَا نَصِيْبَ
لَهٗ مِنْ كَمَالَاتِ مَقَامِ النُّبُوَّةِ فَلَا يَكُوْنُ
اَهْلًا لِلتَّكْمِيْلِ بِخِلَافِ الْاَوَّلِ رَزَقَنَا اللّٰهُ
سُبْحَانَهٗ مَحَبَّةَ هٰؤُلَاءِ الْاَكَابِرِ بِحُرْمَةِ سَيِّدِ
الْبَشَرِ عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَاَتْبَاعِهٖ مِنَ الصَّلَوَاتِ
اَفْضَلُهَا وَمِنَ التَّسْلِيْمَاتِ اَكْمَلُهَا فَاِنَّ الْمَرْءَ
مَعَ مَنْ اَحَبَّ وَالسَّلَامُ اَوَّلًا وَّاٰخِرًا

وہمچنین بجز این نیست کہ طلب می نمایند
جنت را از جہت آنکہ او محل رضائی (خوشنودی) حق
سبحانہ است نہ از جہت حظوظ نفس و
استعاذہ مینمایند از نار بجہت آنکہ محل سخط (غضب)
اوست سبحانہ نہ از برائے دفع ایلام از نفس
چہ این بزرگواران از رقیت (یعنی غلامی وبندگی) نفس محرر (آزاد) اند و
بحق سبحانہ خالص و مخصوص و این مرتبہ
از میان مراتب مقربین عالی تر است ۔
وصاحب این مرتبہ را بعد از اتصاف او بمرتبہ
ولایت خاصہ نصیبی است تام از کمالات مقام
نبوت و کسیکہ بعالم اسباب فرود نہ آمدہ است
پس او از اولیاء مستہلکین است
و او را از کمالات مقام نبوت بہرہ نیست
پس تکمیل و ارشاد را شایان نباشد
بخلاف اول (کہ وشایان ارشاد وتکمیل است) حق سبحانہ و تعالی ما بان را
محبت این اکابر عطا فرماید بحرمت سید
البشر علیہ و علی آلہ واتباعہ من الصلوات
افضلہا ومن التسلیمات اکملہا چہ مرد با کسے
است کہ دوست داشتہ است او را والسلام اولا و آخرا

دفتر اول
مکتوب نمبر ۲۲۱
حصہ اول

بِالْمَحَبَّةِ الذَّاتِيَّةِ اسْتَوٰى عِنْدَ
الْمُحِبِّ اِنْعَامُ الْمَحْبُوْبِ وَاِيْلَامُهُ فِيْ
حَصَلَ الْاِخْلَاصُ فَلَا يَعْبُدُ رَبَّهُ
اِلَّا لَهُ لَا لِاَجْلِ نَفْسِهٖ مِنْ طَلَبِ
الْاِنْعَامِ وَدَفْعِ الْاِيْلَامِ لِاَنَّهُمَا عِنْدَهُ
سَوَاءٌ وَهٰذِهٖ رُتْبَةُ الْمُقَرَّبِيْنَ
فَاِنَّ الْاَبْرَارَ اِنَّمَا يَعْبُدُوْنَ اللّٰهَ خَوْفًا
وَطَمَعًا وَهُمَا رَاجِعَانِ اِلٰى اَنْفُسِهِمْ
لِعَدَمِ فَوْزِهِمْ بِسَعَادَةِ الْمَحَبَّةِ الذَّاتِيَّةِ
فَلَاجَرَمَ يَكُوْنُ حَسَنَاتُ الْاَبْرَارِ سَيِّئَاتِ
الْمُقَرَّبِيْنَ فَحَسَنَاتُ الْاَبْرَارِ حَسَنَاتٌ
مِنْ وَجْهٍ وَسَيِّئَاتٌ مِنْ وَجْهٍ وَ
حَسَنَاتُ الْمُقَرَّبِيْنَ حَسَنَاتٌ مَحْضَةٌ
نَعَمْ مِنَ الْمُقَرَّبِيْنَ مَنْ يَعْبُدُ اللّٰهَ خَوْفًا
وَطَمَعًا اَيْضًا بَعْدَ تَحَقُّقِهِمْ بِالْبَقَاءِ
الْاَكْمَلِ وَتَنَزُّلِهِمْ بِعَالَمِ الْاَسْبَابِ
لٰكِنَّ خَوْفَهُمْ وَطَمَعَهُمْ غَيْرُ رَاجِعَيْنِ
اِلٰى اَنْفُسِهِمْ بَلْ اِنَّمَا يَعْبُدُوْنَ طَمَعًا
لِرِضَائِهٖ سُبْحَانَهٗ وَخَوْفًا عَنْ سَخَطِهٖ تَعَالٰى

بمحبت ذاتیه نزد محب انعام محبوب وایلام
آن مستوی (برابر) گشت پس درین وقت
اخلاص نیز بحصول پیوست وحق را
عبادت نکند مگر از برائے حق نه از برائے
نفس یعنے بجهت طلب انعام ودفع
ایلام که این هردو نزد او برابراست واین مرتبه
ایست مخصوص بمقربین چه ابرار بجهت عدم فوز
شان بسعادت محبت ذاتیه جزاین نیست
که حق را بسبب خوف وطمع عبادت میکنند
واین هردو بنفس شان راجع اند پس لاجرم حسنات
ابرار سیئات اند بنسبت مقربین وثابت شد
که حسنات ابرار از وجهی حسنات اند واز وجه دیگر
سیئات وحسنات مقربین حسنات محضه اند
آرے بعضی از مقربین بعد از اتصاف ایشان
به بقاء اکمل وتنزل بعالم اسباب نیز بخوف و
طمع حق را سبحانه می پرستند ولیکن این خوف و
طمع بنفس او شان راجع نیست بلکه بامید
رضائے حق سبحانه وبخوف از
غضب او تعالے عبادت میکنند

قوله في الحديث القدسي قال العلي القاري في شرحه المشكوة الفرق بين الحديث القدسي والقرآن ان الاول يكون بالالهام او المنام او بواسطة ملك بالمعنى فيعبره بلفظه وينسبه الى ربه والثاني لا يكون الا بانزال جبريل باللفظ المعين وهو ايضا متواتر بخلاف الاول فلا يكون حكمه في الفروع

البقية من المقصود اظهار الاضطرار وضيق المعيشة لابني المرحوم الشيخ السلطان فالملتمس من جنابكم مددهم واعانتهم فانكم حريون بذلك بل موفقون بقضاء حوائج الناس طراً زاد الله تعالى توفيقكم وجعل الخير رفيقكم والسلام عليكم وعلى سائر من اتبع الهدى

بقية المرام اظهار اضطرار است وضيق معيشت مردو پسران شيخ سلطان مرحوم پس از جناب شما امداد واعانت اوشان مطلوب است كه آن شايان شان شما است بلكه حق سبحانه بقضائے حوائج جميع مردم ذات شما را موفق گردانيده است حق سبحانه وتعالى شما را زين بيشتر توفيق ارزانى فرمايد وخير رفيق شما گرداند والسلام عليكم وعلى سائر من اتبع الهدى

مکتوب بست وششم | ترجمه از مصحح

ارسل الى الشيخ العالم مولانا حاجي محمد اللاهوري في بيان ان الشوق يكون للابرار دون المقربين مع علوم تناسب هذا المقام ثبتنا الله سبحانه واياكم على جادة الشريعة المصطفوية على صاحبها الصلوة والسلام والتحية ورد في الحديث القدسي الا طال شوق الابرار

مکتوب بست وششم بمولانا الشيخ العالم حاجی محمد لاهوری صدور یافته در بیان آنکه شوق البته ابرار را بود نه مقربین را با علوم مناسبه این مقام حق سبحانه وتعالی مایان را بر جادهٔ شریعت مصطفویه علی صاحبها الصلوة والسلام والتحية استقامت وثبات ارزانی فرماید - در حدیث قدسی وارد است الا طال شوق الابرار

قال العلامة ... بلفظه ذكره في الاحياء ... قال العراقي في تخريجه لم اجد له اصلا الا ان صاحب الفردوس ذكره من حديث ابي الدرداء ولم يذكر له مسندا وقال الشيخ الاكبر في موضع من فتوحاته وقد ورد خبر لا علم لي بصحته ان الله ذكر المشتاقين اليه وقال عن نفسه انه اشد شوقا اليهم لا علم لي به من الكشف ولا من رواية صحيحة الا انه مذكور مشهور انتهى ملخصا ولكن معناه صحيح مطابق لحديث من تقرب الي شبرا تقربت اليه ذراعا الحديث انتهى

وابقاه ... سلمه الله مصححه

مکتوب بست و پنجم | ترجمہ از مصحح

اُرسِلَ اِلیٰ خواجہ جہان فِی التَّحرِیضِ
عَلیٰ مُتَابَعَۃِ سَیِّدِ الْمُرْسَلِیْنَ وَمُتَابَعَۃِ
خُلَفَائِہِ الرَّاشِدِیْنَ عَلَیْہِ وَعَلَیْہِمْ
مِنَ الصَّلَوَاتِ اَکْمَلُہَا وَمِنَ التَّسْلِیْمَاتِ
اَتَمُّہَا سَلَّمَ اللّٰہُ تَعَالیٰ قَلْبَکُمْ وَشَرَحَ
صَدْرَکُمْ وَزَکّٰی نَفْسَکُمْ وَاَلَانَ
جِلْدَکُمْ کُلَّ ذٰلِکَ بَلْ جَمِیْعُ کَمَالَاتِ
الرُّوْحِ وَالسِّرِّ وَالْخَفِیِّ وَالْاَخْفٰی مَنُوْطٌ
بِمُتَابَعَۃِ سَیِّدِ الْمُرْسَلِیْنَ عَلَیْہِ وَعَلٰی
اٰلِہٖ مِنَ الصَّلَوَاتِ اَفْضَلُہَا وَمِنَ التَّسْلِیْمَاتِ
اَکْمَلُہَا فَعَلَیْکُمْ بِمُتَابَعَتِہٖ وَمُتَابَعَۃِ خُلَفَائِہٖ
الرَّاشِدِیْنَ الْہَادِیْنَ الْمَہْدِیِّیْنَ مِنْ
بَعْدِہٖ فَاِنَّہُمْ نُجُوْمُ الْہِدَایَۃِ وَشُمُوْسُ
الْوِلَایَۃِ فَمَنْ شُرِّفَ بِمُتَابَعَتِہِمْ فَقَدْ فَازَ
فَوْزًا عَظِیْمًا وَمَنْ جُبِلَ عَلٰی مُخَالَفَتِہِمْ
فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِیْدًا ۔

مکتوب بست و پنجم بخواجہ جہان صدور
یافتہ در تحریض (برانگیختہ کردن) بر متابعت سید المرسلین و
متابعت خلفائے راشدین وے علیہ و
علیہم من الصلوات اکملہا ومن التسلیمات
اتمہا حق سبحانہ وتعالیٰ قلب شما را سلامت
داراد و سینۂ شما را کشادہ کناد و نفس شما را
پاک گرداناد و پوست بدن شما را ملین سازاد
جملۂ این ہمہ بلکہ جمیع کمالات روح و سر و خفی و اخفی
منوط (معلق و موقوف) اند بمتابعت حضرت سرور مرسلان
علیہ وعلی آلہ من الصلوات افضلہا ومن التسلیمات
اکملہا پس لازم گیرید متابعت او را
ومتابعت خلفائے راشدین ہادین مہدیین (ہدایت کنندگان)
وے را کہ بعد او اند زیرا کہ اوشانند
نجوم ہدایت و شموس ولایت پس کسیکہ بمتابعت
شان مشرف گشت فقد فاز فوزاً عظیماً وکسیکہ بر مخالفت
آنان مجبول (آفریدہ شدہ و طبعی و جبلت کردہ شدہ) شد فقد ضل ضلالاً بعیداً

فقال هكذا كنا نفعل ولكن قست
قلوبنا هذا من قبيل المدح بما يشبه
الذم وسمعت عن شيخي قدس سره
يقول ان المنتهي الواصل ربما يتمنى
الشوق والطلب الذي كان له في الابتداء
ولرفع الشوق مقام اخر اكمل من الاول
واتم منه وهو مقام الياس والعجز
عن الادراك فان الشوق يتصور في
المتوقع فحيث لا توقع لا شوق واذا
رجع هذا الكامل البالغ نهاية الكمال
الى العالم رجوع القهقرى لا يعود اليه
الشوق ايضا مع وجود الفقد بالرجوع
لان زوال شوقه ما كان لوجود الفقد
بل لحصول الياس وهو موجود بعد
الرجوع ايضا بخلاف الكامل الاول
فانه يعود اليه الشوق برجوعه
الى العالم لحصول الفقد الذي
زال من قبل فحين وجد
الفقد بالرجوع حصل الشوق الذي

فرمود همچنین میکردیم ولکن سخت شد
دلهاے ما این قول از ایشان مدح است
مشابه بذم واز حضرت شیخ خود قدس سره
شنیدم که میفرمود گاہے منتہی واصل
نیز تمنائے آن شوق وطلب میکند که
اورا پیشتر حاصل بود وزوال شوق را مقامے
است دیگر کامل تر از اول وتمام تر ازان
وآن مقام مقام یاس وعجز است از ادراک
مطلوب چه شوق درامرے متصور است
که متوقع بود پس آنجا که توقع نیست شوق نیست
وچون همچنین کامل که بنهایت کمال رسیده است
رجوع بعالم نماید رجوع قهقری پس باوجود حصول
فقد بسبب رجوع بعالم اندرین حال نیز شوق باو
عود نمی نماید چه زوال شوق بجهت تحقق فقدان نبود
بلکه بباعث حصول یاس وآن بعد از رجوع نیز موجود است
بخلاف کامل اول که بوقت رجوع نمودنش بعالم
شوق باو عود می نماید بسبب تحقق فقدان که
اولاً زائل شده بود پس وقتیکه فقدان
بسبب رجوع وے موجود گشت شوق که

۵ لفظة عن موجودة في النسخ القلمية والمطبوعة الموجودة عندنا وهي زائدة لا احتياج اليها وهذا ظاهر فافهم وقد اسقطها المعرب

إِلَى لِقَائِي وَأَنَا إِلَيْهِمْ لَأَشَدُّ شَوْقًا
أَثْبَتَ اللهُ سُبْحَانَهُ الشَّوْقَ لِلْأَبْرَارِ
لِأَنَّ الْمُقَرَّبِينَ الْوَاصِلِينَ لَا شَوْقَ لَهُمْ
لِأَنَّ الشَّوْقَ يَقْتَضِي الْفَقْدَ وَالْفَقْدُ
فِي حَقِّهِمْ مَفْقُودٌ أَلَا تَرَى أَنَّ الشَّخْصَ
لَا يَشْتَاقُ إِلَى نَفْسِهِ مَعَ إِفْرَاطِهِ فِي
حُبِّهِ لِعَدَمِ تَحَقُّقِ الْفَقْدِ فِي حَقِّهِ
فَالْمُقَرَّبُ الْوَاصِلُ الْبَاقِي بِاللهِ سُبْحَانَهُ
الْفَانِي عَنْ نَفْسِهِ حَالُهُ مَعَ اللهِ سُبْحَانَهُ
كَحَالِ الشَّخْصِ مَعَ نَفْسِهِ فَلَا جَرَمَ
لَا يَكُونُ الْمُشْتَاقُ إِلَّا الْأَبْرَارَ لِأَنَّهُ مُحِبٌّ
فَاقِدٌ وَنَعْنِي بِالْأَبْرَارِ غَيْرَ الْمُقَرَّبِ الْوَاصِلِ
سَوَاءٌ كَانَ فِي الْاِبْتِدَاءِ أَوْ فِي الْوَسَطِ
وَلَوْ بَقِيَ مِنْهُ مِقْدَارُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلَةٍ
وَلَنِعْمَ مَا قِيلَ فِي الشِّعْرِ الْفَارِسِيِّ ؎
فراق دوست اگر اندک است اندک نیست
درون دیده اگر نیم موست بسیار است
نُقِلَ عَنِ الصِّدِّيقِ الْأَكْبَرِ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى
عَنْهُ أَنَّهُ رَأَى قَارِئًا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَيَبْكِي

إِلَى لِقَائِي وَأَنَا إِلَيْهِمْ لَأَشَدُّ شَوْقًا
حق سبحانه شوق را با برار نسبت نموده زیرا که
مقربین واصلین را شوقی نیست زیرا که شوق فقدان
مطلوب را مقتضی است و فقدان مطلوب
در حق شان مفقود. چه ظاهر است که انسان
با وجود افراط محبت نفس خود با نفس اشتیاق
ندارد چرا که او را فقدان در حق خود متحقق نیست
پس مقرب واصل که بحق سبحانه باقی است و از
نفس خود فانی حالش به نسبت حق سبحانه
مماثل است بحال شخص به نسبت نفس خود.
لاجرم مشتاق نباشند مگر ابرار که او شان اند
محب فاقد و مراد ما از ابرار کسی است که مقرب واصل
نبود در ابتدا باشد یا در وسط اگرچه از وسط بقدر
دانهٔ خردل باقی مانده باشد. و چه خوش گفته
است در شعر فارسی ؎
فراق دوست اگر اندک است اندک نیست
درون دیده اگر نیم موست بسیار است
از حضرت صدیق اکبر رضی الله تعالی عنه منقول است
که شخصی را دید قرآن میخواند و میگرید.

وَوَصَلُوْا اِلٰى حَضْرَةِ الذَّاتِ تَعَالٰى وَتَقَدَّسَ
بِخِلَافِ السَّالِكِيْنَ فِي الصِّفَاتِ مُفَصَّلًا
وَالسَّائِرِيْنَ فِي الشُّيُوْنَاتِ مُرَتَّبًا
فَاِنَّهُمْ مَحْبُوْسُوْنَ فِي التَّجَلِّيَاتِ
الصِّفَاتِيَّةِ اَبَدَ الْاٰبِدِيْنَ وَمَرَاتِبُ
الْوُصُوْلِ فِي حَقِّهِمْ لَيْسَتْ اِلَّا الْوُصُوْلَ
اِلَى الصِّفَاتِ وَالْعُرُوْجُ اِلٰى حَضْرَةِ
الذَّاتِ تَعَالٰى لَا يُتَصَوَّرُ اِلَّا بِالسَّيْرِ
الْاِجْمَالِيِّ فِي الصِّفَاتِ وَالْاِعْتِبَارَاتِ
وَمَنْ وَقَعَ سَيْرُهٗ فِي الْاَسْمَاءِ
بِالتَّفْصِيْلِ حُبِسَ فِي الصِّفَاتِ
وَالْاِعْتِبَارَاتِ وَلَمْ يَزَلْ مِنْهُ
الشَّوْقُ وَالطَّلَبُ وَلَمْ يُفَارِقْ عَنْهُ
الْوَجْدُ وَالتَّوَاجُدُ فَاَصْحَابُ الشَّوْقِ
وَالتَّوَاجُدِ لَيْسُوْا اِلَّا اَصْحَابَ التَّجَلِّيَاتِ
الصِّفَاتِيَّةِ وَلَيْسَ مِنَ التَّجَلِّيَاتِ
الذَّاتِيَّةِ لَهُمْ نَصِيْبٌ مَا دَامُوْا
فِي الشَّوْقِ وَالْوَجْدِ فَاِنْ قَالَ
قَائِلٌ مَا مَعْنَى الشَّوْقِ مِنَ اللّٰهِ سُبْحَانَهٗ

وبحضرت تعالی وتقدس وصول یافته
بخلاف آنانکه سالک اند در صفات
بالتفصیل وسائر اند در شیونات
علی الترتیب که ایشان در تجلیات
صفاتیه تا ابد الآباد محبوس اند ومراتب
(یعنی علی الدوام — مقید ۱۲)
وصول در حق شان غیر از وصول
تا بصفات هیچ نیست وعروج تا حضرت
ذات تعالی ممکن نیست مگر بسیر اجمالی
در صفات واعتبارات وکسیکه
سیرش در اسما بالتفصیل واقع
شده در صفات واعتبارات محبوس
مانده وشوق وطلب ازو زائل نگردیده
ووجد وتواجد ازو مفارقت ننموده
پس نباشند ارباب شوق وتواجد
مگر اصحاب تجلیات صفاتیه
وما دامیکه در شوق ووجد اند از
تجلیات ذاتیه ایشان را بهره نیست
اگر کسے گوید که چیست مراد از
(مورد ش وانا الیهم لاشد شوقا است ۱۲)
مشتاق بودن حق سبحانه

دفتر اول
مکتوبات امام ربانی
حصه اول

ف [illegible] ۱۲

ـه قوله فان قال قائل الخ وارد علی قوله فی الحدیث المذکور وانا الیهم لاشد شوقا ۱۲

مورده قوله قدس سره لان المقربين الواصلين لا شوق لهم ۱۲

زَالَ بِزَوَالِهٖ لَا يُقَالُ اِنَّ مَرَاتِبَ
الْوُصُوْلِ لَا تَنْقَطِعُ اَبَدَ الْاٰبِدِيْنَ
فَيَتَوَقَّعُ بَعْضُ تِلْكَ الْمَرَاتِبِ
فَيُتَصَوَّرُ الشَّوْقُ حِيْنَئِذٍ لِاَنَّا نَقُوْلُ
(فی حق الواصل المنیب ۱۲)
عَدَمُ انْقِطَاعِ مَرَاتِبِ الْوُصُوْلِ
مَبْنِيٌّ عَلَى السَّيْرِ التَّفْصِيْلِيِّ الْوَاقِعِ
فِي الْاَسْمَاءِ وَالصِّفَاتِ وَالشُّيُوْنِ
وَالْاِعْتِبَارَاتِ وَهٰذَا السَّالِكُ
(السائر بالسیر التفصیلی ۱۲)
لَا يُتَصَوَّرُ فِيْ حَقِّهٖ نِهَايَةٌ
وَلَا يَزُوْلُ عَنْهُ الشَّوْقُ اَبَدًا
وَمَا نَحْنُ بِصَدَدِهٖ هُوَ الْمُنْتَهِي
الْوَاصِلُ الَّذِيْ قَطَعَ تِلْكَ الْمَرَاتِبَ
بِطَرِيْقِ الْاِجْمَالِ وَانْتَهٰى اِلٰى مَا
لَا يُمْكِنُ التَّعْبِيْرُ عَنْهُ بِعِبَارَةٍ
وَلَا يُشَارُ اِلَيْهِ بِاِشَارَةٍ فَلَا يُتَصَوَّرُ
ثَمَّهٗ تَوَقُّعٌ اَصْلًا فَلَا جَرَمَ
يَزُوْلُ عَنْهُ الشَّوْقُ وَالطَّلَبُ
وَهٰذَا حَالُ الْخَوَاصِّ مِنَ الْاَوْلِيَاءِ
لِاَنَّهُمُ الَّذِيْنَ عَرَجُوْا عَنْ ضِيْقِ الصِّفَاتِ

بزوالش زائل شده بود نیز بحصول پیوست
گفته نشود که مراتب وصول الی الله را
تا ابد الآباد انقطاعی نیست پس بعضی ازان
(یعنی بیگاه ۱۲)
مراتب دائما متوقع اند ودرین وقت حصول
(امید کرده شده ۱۲)
شوق مر مقرب واصل را نیز متصور گشت
زیرا که ما میگوئیم که عدم انقطاع مراتب
وصول مبنی است بر سیر تفصیلی که واقع است در اسما
وصفات وشیون واعتبارات ونهایت وصول
(راه رو بسیر تفصیلی)
درحق این سالک متصور نیست وشوق ازوی
ابدا زائل نیگردد وکسیکه ما بصدد[۱] وی ایم
همان واصل منتهی است که آن مراتب را
بطریق اجمال طے کرده ومنتهی گشته
بمقامیکه از وتعبیر ممکن نیست بعبارتی
وبسویش اشاره کرده نمیشود باشارتی
پس آنجا توقع اصلا متصور نیست لاجرم
(لابد ۱۲)
شوق وطلب ازو زائل گردد. واین
حال خواص است از اولیاء
(تنگنائے ۱۲)
زیرا که ایشانند که از ضیق
(بلندی ۱۲)
صفات عروج نموده

دفتر اول مکتوبات امام ربانی حصہ اول

[۱] قوله صدد بفتحتین نزدیکی ومقابله وبرابر چیزے ومجازا بمعنے قصد نمودن ودرپے شدن مستعمل است ۱۲ غیاث. لمصححه سلمه الله تعالے.

مکتوب بست و هفتم (۲۷)

بخواجهٔ عمک صدور یافته در بیانِ مدّاحیِ طریقهٔ علیّه نقشبندیه و علوِّ نسبتِ این بزرگوران قدّس الله تعالیٰ اسرارهم الحمد لله وسلامٌ علیٰ عبادهِ الذین اصطفیٰ مرحمت نامهٔ گرامی که از روئی کرم نامزدِ این مخلص ساخته بودند بورودِ آن مُبتهج و مسرور گردید سلامت باشند نمی خواهد که تصدیع ایشان بدهد بغیر آنکه مدّاحیِ این سلسلهٔ علیّه نقشبندیه نماید مخدوما در عباراتِ اکابرِ این سلسلهٔ علیّه قدّس الله تعالیٰ اسرارهم واقع شده است که نسبتِ ما فوقِ همه نسبتها است از نسبتِ حضور و آگاهی خواسته اند و حضوری که نزدِ ایشان معتبر است حضورِ بے غیبت است که تعبیر از آن بیاد داشت نموده اند پس نسبتِ این عزیزان عبارت از یاد داشت باشد و یاد داشت که بفهمِ قاصرِ این فقیر قرار یافته است مبنی برین تفصیل است تجلّیِ ذاتی عبارت از ظهورِ حضورِ حضرتِ ذات است تعالیٰ و تقدّس و حضورِ آن سبحانه بے ملاحظهٔ اسما و صفات و شیون و اعتبارات و آن تجلّی را برقی گفته اند یعنی لمحِ یسیر ارتفاعِ شیون و اعتبارات متحقق میشود و باز در پردهٔ شیون و اعتبارات متواری میگردد پس برین تقدیر حضورِ بے غیبت متصوّر نباشد بلکه لمحِ یسیر حضور است و اغلبِ اوقات غیبت پس این نسبت نزدِ این عزیزان معتبر نباشد و حال آنکه این تجلّی را مشائخِ سلاسلِ دیگر نهایة النهایة گفته اند و هرگاه این حضور دوام پذیرد و اصلا استتار قبول نکند و همواره بے پردهٔ اسما و صفات و شیون و اعتبارات متجلّی شود حضورِ بے غیبت خواهد بود پس نسبتِ این اکابر را بانسبتهائے دیگران قیاس باید نمود

وَلَيْسَ مِنْهُ سُبْحَانَهُ مَفْقُوْدٌ شَيْئًا قُلْتُ ذِكْرُ الشَّوْقِ هٰهُنَا يُحْتَمَلُ اَنْ يَكُوْنَ مِنْ قَبِيْلِ صَنْعَةِ الْمُشَاكَلَةِ وَذِكْرُ الشِّدَّةِ فِيْهِ بِاعْتِبَارِ اَنَّ كُلَّ مَا يُنْسَبُ اِلَى الْعَزِيْزِ الْجَبَّارِ فَهُوَ شَدِيْدٌ وَغَالِبٌ عَلٰى مَا يُنْسَبُ اِلَى الْعَبْدِ الضَّعِيْفِ هٰذَا الْجَوَابُ عَلٰى طَرِيْقَةِ الْعُلَمَاءِ وَلِلْعَبْدِ الضَّعِيْفِ فِيْ جَوَابِهٖ وُجُوْهٌ اُخَرُ تُنَاسِبُ طَرِيْقَةَ الصُّوْفِيَّةِ وَلٰكِنَّ تِلْكَ الْاَجْوِبَةَ تَقْتَضِيْ نَحْوًا مِنَ السُّكْرِ وَبِدُوْنِ السُّكْرِ لَا يَحْسُنُ بَلْ لَا يَجُوْزُ لِاَنَّ السُّكَارٰى مَعْذُوْرُوْنَ وَاَرْبَابُ الصَّحْوِ مَسْئُوْلُوْنَ وَحَالِيَ الْاٰنَ الصَّحْوُ الصِّرْفُ فَلَا يَلِيْقُ بِحَالِيْ ذِكْرُهَا۔ هٰذَا۔ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ اَوَّلًا وَّاٰخِرًا وَّالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى نَبِيِّهٖ دَائِمًا وَّسَرْمَدًا

حالانکہ از وے سبحانہ چیزے مفقود نیست گویم محتمل است کہ آوردن لفظِ شوق اینجا از قبیلِ صنعتِ مشاکلت بود و ذکرِ شدت در حدیث بدین جہت باشد کہ ہر چہ بخداوند عزیز جبار نسبت کردہ شود شدید و غالب بود بر آنچہ بہ بندۂ ضعیف اضافت نمودہ آید و این جواب است بطریق علماء و این بندۂ ضعیف را در جواب اشکالِ مذکور وجوہات دیگر اند مناسب بطریقۂ صوفیہ و لیکن بیانِ آن وجوہات نوعی از سکر میخواہد و بدونِ سکر ذکرش نا مستحسن بلکہ جائز نیست چہ سکارے معذور اند و ارباب صحو مسئول و بالفعل حالِ من صحو صرف است پس ذکر آن وجوہات مناسب حالِ من نیست ھذا۔ والحمد للہ اولاً و آخراً والصلوٰۃ والسلام علیٰ نبیہ دائماً و سرمداً

مکتوبات امام ربانی دفتر اول حصہ اول

[illegible]

ف قال فی التلخیص و منہ المشاکلۃ وھی ذکر الشیٔ بلفظ غیرہ لوقوعہ فی صحبتہ تحقیقا او تقدیرا فالاول کقولہ قالوا اقترح شیئا نجد لک طبخہ، قلت اطبخوا لی

بضرورت مخمولِ زاویۂ ہجران گشت و از قرب گریختہ بہ بُعد آرام گرفت و از اتصال
بانفصال قرار یافت و چون در اختیار آزادی گرفتاری دید بہ بنت گرفتاری گزیدے

چون طمع خواہد ز من سلطانِ دین
خاک بر فرقِ قناعت بعد ازین

بعبارات نامربوط و اشارات پراگندہ زیادہ برین چہ تصدیع ایشان نماید ثبّتنا اللہ تعالیٰ وایّاکم
علیٰ متابعۃِ سیّدِ المرسلین علیہ وعلیٰ آلہ من الصّلوات افضلہا ومن التّسلیمات اکملہا

مکتوب بست و نہم (۲۹)

بشیخ نظام تھانیسری صدور یافتہ دربیانِ ترغیب در اداے فرائض و رعایت سُنن
و آداب و قلّتِ مبالات در اداے نافلہ در جنبِ فرائض و منع نمودن از اداۓ نماز خفتن
در نصفِ اخیر از شب و منع کردن از تجویز نمودنِ خوردنِ آبِ مستعمل وضو و منع کردن از
تجویز نمودنِ مریدان کہ سجدہ کنند عصمنا اللہ سبحانہ وایّاکم عن التعصّب والتعسّف
ونجّانا وایّاکم عن التلہّف والتأسّف بحرمۃِ سیّدِ البشر المنفی عنہ زیغ البصر
علیہ وعلیٰ آلہ من الصّلوات اتمّہا ومن التّسلیمات اکملہا مقرّبات اعمال یا
فرائض اند یا نوافل نوافل را در جنبِ فرائض ہیچ اعتبار نیست اداے فرضی از فرائض
در وقتی از اوقات بہ از اداے نوافلِ ہزار سالہ است اگرچہ بہ نیّت خالص ادا شود ہر
نفلیکہ باشد از صلوٰۃ و زکوٰۃ و صوم و ذکر و فکر و امثال اینہا بلکہ گوئیم کہ رعایتِ سنّتے
از سنن و ادبی از آداب در حینِ اداے فرائض نیز ہمین حکم دارد منقول است کہ روزے
امیر المؤمنین حضرتِ فاروق رضی اللہ تعالیٰ عنہ نماز بامداد را بجماعت گذاردند بعد از
فراغ از صلوٰۃ در قوم نگاہ کردند شخصے را از اصحاب خود در ان وقت نیافتند فرمودند کہ

عیناہ فقال عمر لان اشہد صلوٰۃ الصبح فی جماعۃ احبّ الیّ ان اقوم لیلۃ ۱۲ مصحح سلمہ اللہ تعالیٰ

و بے تکلف فوق ہمہ باید داشت این قسم حضور اگرچہ پیش اکثر مردم مستبعد مے نماید اما ع

هَنِیْئًا لِاَرْبَابِ النَّعِیْمِ نَعِیْمُهَا   وَلِلْعَاشِقِ الْمِسْکِیْنِ مَا یَتَجَرَّعُ

این نسبت علیه بر نهجی غرابت پیدا کرده است که اگر فضا پیش ارباب همین سلسله بزرگ گفته شود محتمل که اکثر آنها در مقام انکار آیند و باور ندارند نسبتے که الحال در میان ارباب این خانوادهٔ بزرگ متعارف شده است عبارت از حضور حق است سبحانه و شهود او تعالیٰ بر وجهی که از وصف شاهدی و مشهودی منزه باشد و توجهی است معرا از جهات ستهٔ متعارفه اگرچه جهت فوق متوهم باشد و بظاهر دوام پذیرد این نسبت در مقام جذبه فقط نیز متحقق میگردد و فوقیت آنرا وجهی ظاهر نیست بخلاف یادداشت بمعنی سابق که حصول آن بعد از تمامی جهت جذبه و مقامات سلوک است و علو درجه آن بر هیچ احدی مخفی نیست اگر خفائے هست در حصول اوست و بس حاسدے اگر از حسد انکار نماید و ناقصی از نقص خود محجوب نماید معذور است ؎

قاصرے گر کند این طائفه را طعن قصور   حاش لله که برارم بزبان این گله را
همه شیران جهان بستهٔ این سلسله اند   روبه از حیله چسان بگسلد این سلسله را

والسلام اولاً و آخراً

مکتوب بست و هشتم (۲۸)

نیز بخواجه عمک صدور یافته در علو حال اما بعبارتے تحریر یافته است که موهم تنزل و تبعد است مرحمت نامه گرامی که از روئے کرم نامزد این مخلص ساخته بودند بورود آن مبتهج گردید و بمطالعه آن مشرف گشت چه نعمتی است که آزادان یاد گرفتاران کنند و چه دولتیست که رسیدگان غمخوارگی مهجوران نمایند بیچاره مهجور چون خود را شایان وصال نیافت

عـه واقعه در اصطلاح صوفیه گویند امری را که در قلب واقع شود به هر طریق که باشد خواه بقوت طلب خواه بغیر آن خواه در یقظه خواه در نوم اما تعطل حواس ظاهری است و صوفی در مشاهده وقائع

بقیۀ آب وضو را خوردن شفا گفته اند اگر از اعتقاد کسے طلب نماید از ان آب بدہند
این فقیر را درین دفعه در دہلی مثل این ابتلا واقع شده بود بعضی از یاران را در واقعه[عـه] نموده بود
که آب مستعمل وضو فقیر را بخورند و الا ضرر عظیم لاحق خواهد شد هر چند دفع کرد فائده نکرد و کتب
فقهیه رجوع نمود مخلصی پیدا شد که اگر بعد از تثلیث غسل نیت قربت نکند در مرتبه چهارم
آب مستعمل نمی شود باین حیله تجویز نموده آب غسل چهارم را بے نیت قربت بخوردنش
داد و ایضاً مردم معتمد نقل کرده اند که بعضی از خلفاء شما مریدان ایشان سجده میکنند
بزمین بوس هم کفایت نمیکنند شناعت این فعل اظهر من الشمس است منع شان بکنید
و تاکید در منع نمائید اجتناب این قسم افعال از همه کس مطلوب است علی الخصوص شخصی که
باقتداء خلق خود را برآورده باشد اجتناب این قسم افعال او را از اشد ضروریات است
که مقلدان باعمال او اقتدا خواهند کرد و در بلا خواهند افتاد و ایضاً علوم این طائفه علوم
احوال است و احوال مواریث اعمال اند و کسی را از علوم احوال میراث بود که اعمال را
درست کرده باشد و بحق آن قیام نموده و اعمال را تصحیح وقتی میسر شود که اعمال را بشناسد
و کیفیت هر عمل بداند و آن علم احکام شرعی است از نماز و روزه و سائر فرائض و علم
معاملات و نکاح و طلاق و مبایعات و علم هر چیز که حق سبحانه و تعالی برو واجب ساخته است
و او را بدان دعوت فرموده است و این علوم اکتسابیه است از آموختن آن هیچکس را چاره
نیست و علم میان دو مجاهده است یکے مجاهده در طلب آن قبل از حصول و مجاهده دوم
در استعمال آن بعد از حصول پس باید چنانکه در مجلس شریف از کتب تصوف مذکور
میشود از کتب فقهیه نیز مذکور شود و کتب فقهیه بعبارات فارسی بسیار اند مثل مجموعه خانی و
عمدة الاسلام و کنز فارسی بلکه از کتب تصوف اگر مذکور نشود باک نیست که آن باحوال تعلق دارد

مصححه سلمه الله

فلانی بجماعت حاضر نشد حاضران عرض کردند که او اکثر شب بیدار میباشد محتمل که درینوقت خوابش برده باشد فرمودند که اگر تمام شب خواب میکرد و نماز بامداد را به جماعت می گزارد بهتر می بود پس رعایت ادبی و اجتناب از مکروهی اگرچه تنزیهی باشد فکیف که تحریمی بمراتب از ذکر و فکر و مراقبه و توجه بهتر باشد آرے این امور باین رعایت و اجتناب اگر جمع کند فقد فاز فوزاً عظیماً و بدونه خرط القتاد مثلاً تصدق دانگی در حساب زکوة بهچنانکه از تصدق جبال عظام از ذهب بطریق نفل بمراتب بهتر است رعایت ادبی از آداب در تصدق آن دانگ مثلاً آنرا بفقیر قریب دادن نیز بمراتب ازان بهتر است پس نماز خفتن را در نصف اخیر از شب گزاردن و آن تاخیر را وسیله تاکید قیام لیل ساختن بسی مستنکر باشد چه نزد حنفیه رضی الله تعالی عنهم اداء نماز خفتن درانوقت مکروه است ظاهراً ازین کراهت کراهت تحریمه اراده دارند زیراکه اداء نماز خفتن را تا نصف لیل مباح داشته اند و از نصف آن طرف مکروه گفته اند پس مکروهی که مقابل مباح است مکروه تحریمی است و نزد شافعیه درآنوقت اداء نماز خفتن جائز نیست پس بواسطه قیام لیل و حصول ذوق و جمعیت درآنوقت مرتکب این امر گشتن بسیار مستنکره است از برای این غرض تاخیر اداء وتر هم کافیست و آن تاخیر مستحب است هم وتر در وقت نیک ادا می یابد و هم غرض قیام لیل و بیداری وقت سحر میسر گردد پس ترک این عمل باید نمود و صلوات گذشته را قضا باید کرد امام اعظم کوفی رضی الله تعالی عنه بواسطه ترک ادبی از آداب وضوی نماز چهل ساله را قضا فرمودند و ایضاً آب مستعمل که ازاله حدث نموده باشد یا به نیت قربت استعمال کرده باشند در وضو تجویز نه کنند که مردم آن آب را بخورند که آن آب نزد امام اعظم نجس مغلظ است و فقها منع خوردن آن آب کرده اند و خوردن آنرا مکروه داشته اند آرے

در خود می بینند و هر چه می شناسند در خود می شناسند و حیرت ایشان در وجود خود است و فی انفسکم افلا تبصرون پیش ازین هر سیرے که هست داخل سیر آفاقی است که حاصلش بیجا اصلی است اطلاق لفظ بیجا اصلی نسبت بحصول اصل مطلب است و الا آن نیز از جملهٔ شرائط و معدات است از شهود انفسی کسے در توهم نیفتد و آنرا در رنگ شهود و تجلی صوری که در نفس متجلی له است تخیل نکند حاشا و کلا تجلی صوری هر قسم که باشد داخل سیر آفاقی است و در مرتبهٔ علم الیقین حاصل است و شهود انفسی در مرتبهٔ حق الیقین است که نهایت مراتب کمال است و اطلاق لفظ شهود درینمقام از تنگی میدان عبارت است و الا همچنانکه مطلب ایشان بیچون و بیچگونه است نسبت ایشان بآن مطلب نیز بیچون و بیچگونه است چون را به بیچون راه نیست. **مثنوی**

اتصالے بے تکیف بے قیاس — هست رب الناس را با جان ناس
لیک گفتم ناس را نسناس نه — ناس غیر از جان جان اشناس نه

و منشاء توهم اتحاد شهود انفسی با شهود صوری مذکور حصول بقائے مخص است در هر دو مقام چه تجلی صوری مفنی نیست اگرچه فی الجمله رفع قیدی از قیود می نماید اما تا حد فنا نمیرساند پس بقیهٔ وجود سالک در ان تجلی حاصل است و سیر انفسی خود بعد از فنائے اتم و بقائے اکمل است پس لاجرم از قلت معرفت تفرقه در میان این دو بقائی نتوانند کرد ناچار حکم باتحادی می نمایند اگر معلوم کنند که بقائے ثانی نزد ایشان معبر به بقائے بالله است و آن وجود را وجود موهوب حقانی می گویند شاید ازین توهم خلاص شوند اینجا کسے نگوید که بقائے بالله عبارت از یافتن خود است عین حق تعالی و تقدس نه چنین است اگر همین معنی از بعضے عبارات اینقوم مستفاد شود آنرا جواب گوئیم که این بقا در مقام جذبه بعضی را

وورقال درنمی آید واز کتبِ فقهی مذکور ناشدن احتمالِ ضرر دارد و زیادت چه اطناب نماید اَلْقَلِیْلُ یَدُلُّ عَلَی الْکَثِیْرِ ؎

اندکے پیشِ تو گفتم غمِ دل ترسیدم — کہ دل آزردہ شوی ورنہ سخن بسیار است

رَزَقَنَا اللّٰهُ سُبْحَانَهٗ وَاِیَّاکُمْ کَمَالَ اتِّبَاعِ حَبِیْبِهٖ عَلَیْهِ وَعَلٰی اٰلِهِ الصَّلَوٰتُ وَالتَّسْلِیْمَاتُ

مکتوب سی ام (۳۰)

در بیان شهودِ آفاقی و انفسی و تفرقه در میانِ شهودِ انفسی و تجلی صوری و در بیان علوِّ شانِ مقامِ عبدیت و مطابقتِ علومِ آن مقام با علومِ شرعیه و مَا یُنَاسِبُ ذٰلِکَ ملا محمد صدیق که از جملهٔ قدیم الخدمتانِ این درگاه است میفرمودند که این مکتوب نیز بشیخ نظام تهانیسری صدور یافته است شَرَّفَکُمُ اللّٰهُ سُبْحَانَهٗ بِکَمَالِ الْاِتِّبَاعِ الْمُحَمَّدِیِّ وَزَیَّنَکُمْ بِالزِّیِّ السَّنِیِّ الْمُصْطَفَوِیِّ عَلَیْهِ وَعَلٰی اٰلِهِ مِنَ الصَّلَوٰتِ اَفْضَلُهَا وَمِنَ التَّحِیَّاتِ اَکْمَلُهَا نمیدانم چه نویسم اگر سخن از جنابِ قدسِ مولائی خود تعالی و تقدس بر زبان می آرم محض کذب و افترا کرده باشم جنابِ کبریائی او از ان بلند تر است که زبان زده مثلِ من هرزه گوئی گردد چون از بیچون چه گوید محدث از قدیم چه جوید مکانی در لامکانی تا چند پوید بیچاره از بیرونِ خود چیزے ندارد و در ما وراے خود گزرے ندارد ؎

ذره گر بس نیک ور بس بد بود — گرچه عمرے تگ زند در خود بود

این معنی هم در سیرِ انفسی که بنهایتِ کار میسر شود میسر است حضرت خواجهٔ بزرگ خواجه نقشبند قَدَّسَ اللّٰهُ تَعَالٰی سِرَّهُ الْاَقْدَسَ فرموده اند اهل الله بعد از فناء و بقا هر چه می بینند

لہذا نہایتِ مراتبِ وِلایت مقامِ عبدیت است در درجاتِ ولایت فوقِ عبدیت
مقامی نیست درین مقام خود را با مولائی خود ہیچ مناسبت نمی یابد اِلّا الاِحتیاج
مِنْ جَانِبِہٖ وَالاِسْتِغْنَاءَ الاَتَمَّ ذَاتاً وَصِفَةً مِنْ جَانِبِ الْمَوْلٰی تَعَالٰی وَتَقَدَّس
نہ آنست کہ ذاتِ خود را با ذاتِ او تعالیٰ و صفاتِ خود را با صفاتِ او عزّ سلطانہ و افعالِ
خود را با افعالِ او سبحانہ بہ ہیچ وجہ مناسب داند اطلاقِ ظلّیت ہم از جملۂ مناسبات است
ازین ہم منزّہ میبیند او را سبحانہ خالق و خود را مخلوق میداند بیش ازین ہیچ چیز جرأت
نمی نمایند توحیدِ فعلی کہ جمعی را در اثنای راہ دست میدہد و فاعل جز حق را سبحانہ نمی یابند
این بزرگواران میدانند کہ خالقِ این افعال یکیست نہ مباشرِ آن افعال کہ این سخن خود نزد و بحث
کہ بزندقہ رساند این را بمثالی واضح گردانیم مثلاً شعبدہ بازی در پردہ نشستہ صورتہائے
جمادِ چند را در حرکت می آرد و افعالِ غریبہ در انہا ایجاد مینماید جماعۂ کہ حدید البصر اند میدانند کہ
جاعلِ این افعال دران صورتہائی جمادیہ آن شخص پردہ نشین است امّا مباشرِ این افعال
ہمان صُوَر اند لہذا میگویند کہ صورت متحرک است نمیگویند کہ شعبدہ باز متحرک است نفس الامر
درین حکم محق اند شرائع انبیا علیہم الصّلوات والتسلیمات ہمین حکم ناطق اند و حکم
بوحدتِ فعل از جملۂ سکریات است بَلِ الْحَقُّ الصَّرِیْحُ اَنَّ الْفَاعِلَ مُتَعَدِّدٌ وَخَالِقُ
الْاَفْعَالِ وَاحِدٌ و ہمچنین است کلامی کہ در توحیدِ وجود گفتہ اند مبنای آن سکرِ وقت و
غلبۂ حال است علامتِ درستیِ علوم لدنیہ مطابقت است با صریح علوم شرعیہ اگر
سرِ مو تجاوز است از سکر است وَالْحَقُّ مَا حَقَّقَهُ الْعُلَمَاءُ مِنْ اَهْلِ السُّنَّةِ وَالْجَمَاعَةِ
وَمَا سِوٰى ذٰلِكَ اِمَّا زَنْدَقَةٌ وَاِلْحَادٌ اَوْ سُكْرُ وَقْتٍ وَغَلَبَةُ حَالٍ و این تمام
مطابقت در مقامِ عبدیت میسر است و در ماورائی این نحوی از سکر متحقق است ۵

بعد از استهلاک و اضمحلال که شبیه به فناست دست میدهد و اکابر نقشبندیه
قدس الله تعالی اسرارهم تعبیر ازان بوجود عدم می کنند و این بیش از فناست این را
زوالی متصور است بلکه واقع است گاهی او را از وی می ستانند و گاهی باز میدهند و
بقائی که بعد از فنائی اتم است از زوال مصون و از خلل محفوظ است فنائی ایشان فنائی
دائمی است در عین بقا فانی است و در عین فنا باقی فنا و بقا که زوال پذیرند از جمله
احوال و تلوینات است و در ما نحن بصدده نه چنین است حضرت خواجه
نقشبند قدس الله تعالی سره فرموده اند وجود عدم بوجود بشریت عود میکند اما وجود فنا
بوجود بشریت عود نمیکند پس هر آئینه وقت ایشان دائمی باشد و حال ایشان سرمدی بل
لا وقت لهم و لا حال کار ایشان با موقت اوقات است و معامله ایشان با محول الاحوال
پس قبول زوال مخصوص بوقت و حال گشت و آنکه از حال و وقت گذشت از زوال محفوظ
ماند ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم کسی گمان نکند که دوام
وقت باعتبار بقاے اثر آن وقت از تعین و غیره اطلاق کرده اند لا بل الدوام لعین
الوقت و الاستمرار لنفس الحال ان الظن لا یغنی من الحق شیئا بل نقول ان
بعض الظن اثم سخن بتطویل انجامید بر سر اصل سخن آئیم گوئیم که چون مجال سخن
در فضاے قدس ایزدی جل شانه نیست پس از مقام بندگی و ذل و انکسار خود سخن کنیم
مقصود از خلقت انسانی اداء وظائف بندگی است و اگر در ابتداء و وسط عشق و محبت
داده اند مقصود قطع تعلق اوست از ما دون جناب قدس جل سلطانه عشق و محبت هم از
مقاصد نیستند از براے حصول مقام عبودیت اند بنده خدا جل شانه وقتی شود که از
گرفتاری و بندگی غیر او تعالی بتمام خلاص شود و عشق و محبت وسیله انقطاع بیش نیستند

نقل کرد کہ یکے از درویشان بیان شیخ نظام تھانیسری در آن مجلس ازین فقیر مذکور
ساخت و گفت کہ او انکار وحدت وجود مینماید آن شخص ناقل ازین فقیر التماس نمود
کہ آنچہ حقیقت است درین باب بخدام ایشان بنویس کہ مردم ازین نقل تا چہ فرا گیرند
و در سوء ظن نیفتند کہ اِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ اِثْمٌ اجابةً لمسئولہ بچند کلمہ مصدع گشت
مخدوما مکرما معتقد فقیر از خوردی باز مشرب اہل توحید بود و والد فقیر قدس سرہ بظاہر
برہمین مشرب بودہ اند و بر سبیل دوام بہمین طریق اشتغال داشتہ اند باوجود حصول نگرانی تمام در باطن
کہ بجانب مرتبہ بیکیفی داشتہ اند بحکم ابن الفقیہ نصف الفقیہ فقیر را ازین مشرب از روی علم حظ وافر بود و لذت
عظیم داشت تا آنکہ حق سبحانہ و تعالی بمحض کرم خویش بخدمت ارشاد پناہی حقائق و معارف آگاہی
مؤید الدین الرضی شیخنا و مولانا و قبلتنا محمد الباقی قدسنا اللہ تعالی بسرہ رسانید
و ایشان بہ فقیر طریقہ علیہ نقشبندیہ تعلیم فرمودند و توجہ بلیغ بحال این مسکین مرعی داشتند
بعد از ممارست این طریقہ علیہ در اندک مدت توحید وجودی منکشف گشت و غلوی درین
کشف پیدا شد علوم و معارف این مقام فراوان ظاہر گشتند و کم دقیقہ از دقائق این مرتبہ
ماندہ باشد کہ آنرا منکشف نہ گردانیدند دقائق معارف شیخ محی الدین ابن العربی را کما ینبغی
لائح ساختند و تجلی ذاتی کہ صاحب فصوص آنرا بیان فرمودہ است و نہایت عروج جز آن را
نمی دانند و در شان آن تجلی میگوید وَمَا بَعْدَ هٰذَا اِلَّا الْعَدَمُ الْمَحْضُ بآن تجلی ذاتی مشرف
گشت و علوم و معارف آن تجلی را کہ شیخ مخصوص بخاتم الولایۃ میداند نیز بہ تفصیل معلوم
شدند و سکر وقت و غلبہ حال درین توحید بجائے رسید کہ در بعضی عریضہا کہ بحضرت
خواجہ نوشتہ بود این دو بیت را کہ سراسر سکر است نوشتہ بود ۔ **رباعی**

اے دریغا کین شریعت ملت اعمائی است ‏‏   ملت ما کافری و ملت ترسائی است

گر بگویم شرح این بیحد شود

شخصے از خواجۂ نقشبند قدس اللہ تعالی سرہ الاقدس سوال کرد کہ مقصود از سلوک چیست فرمودند تا معرفت اجمالی تفصیلی گردد و استدلالی کشفی شود نفرمودند تا معرفت زائد بر معارفِ شرعیہ حاصل کند اگرچہ در راہ امور زائدہ پیدا میشوند اما اگر بنہایت کار رسانند آن زوائد ہباءً منثورا میگردند و ہمان معارفِ شرعیہ بر وجہِ تفصیل معلوم میگردند و از ضیقِ استدلال بہ فضائی اطلاق کشف می آیند یعنی ہمچنانکہ نبی علیہ الصلوٰۃ والسلام آن علوم را از وحی اخذ میکرد این بزرگواران بطریق الہام آن علوم را از اصل اخذ میکنند علماء این علوم را از شرائع اخذ کردہ بطریق اجمال آوردہ اند ہمان علوم چنانکہ انبیاء علیہم الصلوات والتسلیمات حاصل بود تفصیلا و کشفا ایشان را نیز ہمان نہج حاصل میشود اصالت و تبعیت درمیان است باین قسم کمال از اولیاء کمل بعضے ایشان را بعد از قرونِ متطاولہ و ازمنہ متباعدہ انتخاب می فرمایند بخاطر بود کہ یک مسئلہ اجمالی استدلالی را مفصل بنویسیم اما کاغذ کوتاہی کرد شاید حکمتِ خداوندی جل سلطانہ درین بودہ باشد۔ والسلام

مکتوب سی و یکم (۳۱)

بہ شیخ صوفی صدور یافتہ در بیان حقیقتِ ظہور توحیدِ وجودی و قرب و معیتِ ذاتی او تعالی و تقدس و گذشتن ازین مقام با بعضے اسولہ و اجوبہ کہ تعلق بتحقیق این مقام دارند ثبتنا اللہ سبحانہ و تعالی علی متابعۃ سید المرسلین علیہ و علی آلہ و علیہم و علی الہم من الصلوات افضلہا و من التسلیمات اکملہا شخصے کہ در مجلس شریف ایشان بود

این مبحث بمثالے واضح گردد مثلاً عالمی ذوفنونے خواست کہ کمالاتِ متنوعۂ خود را در عرصۂ ظہور جلوہ دہد وخفایائے مستحسنۂ خود را در معرضِ وضوح آرد ایجادِ حروف و اصوات نمود و در مرایائے آنہا آن کمالاتِ مخفیہ را ظاہر ساخت درینصورت نتوان گفت کہ این حروف و اصوات کہ مجالے و مرایائے آن کمالاتِ مخفیہ شدہ اند عینِ آن کمالات اند یا محیطِ آن کمالات اند بالذات یا قریب اند بآنہا بالذات یا معیّتِ ذاتیہ دارند بلکہ نسبت درمیانِ ایشان دالیّت و مدلولیّت است حروف و اصوات دوالِّ بیش نیستند بران کمالات و آن کمالات برصرافتِ اطلاقِ خود اند آن نسبتہا کہ پیدا شدہ است از روئے اوہام و خیالات است فی الحقیقۃ ازان نسبتہا ہیچ ثابت نیست لیکن چون درمیانِ آن کمالات و این حروف و اصوات مناسبتِ ظاہریّۃ و مظہریّۃ و مدلولیّۃ و دالیّۃ متحقق است ہمین مناسبت بعضے را بواسطۂ بعضے عوارض باعثِ حصولِ آن نسبتہائے وہمیہ میگردد و نفس الامر آن کمالات از جمیعِ این نسب معرا و مبرا است و مانحن فیہ نیز غیر از علاقۂ دالیّۃ و مدلولیّۃ و ظاہریّۃ و مظہریّۃ نیست عالم علم بروجودِ صانعِ خود است تعالیٰ و تقدس و مظہر است مرظہورِ کمالاتِ اسمائی وصفائی اورا سبحانہ وہمین علاقہ بعضے را بواسطہ بعضے عوارض باعثِ بعضی احکامِ وہمیہ میگردد بعضے را کثرتِ مراقباتِ توحید برین احکام می آرد کہ صورتِ آن مراقبات در متخیلہ نقش مے بندد و بعضے دیگر را علمِ توحید و تکرارِ آن بنحوی از ذوق بآن احکام می بخشد و این ہر دو صورتِ توحید معلول اند و داخلِ دائرۂ علم بحال کاری ندارند و بعضی دیگر را منشأ این احکام غلبۂ محبت است کہ بواسطۂ استیلاءِ حبِّ محبوب غیرِ محبوب از نظرِ محب می خیزد و جز محبوب ہیچ نمی بیند نہ آنکہ در نفس الامر غیرِ محبوب ہیچ نیست کہ آن مخالفِ حس و عقل و شرع است و گاہے ہمین محبت باعثِ حکم باحاطہ و قربِ ذاتی میگردد

گوناگون ۱۲ — امور مخفیہ پسندیدہ ۱۲ — آوازہا ۱۲ — در آئینہائے حروف و اصوات ۱۲ — دلالت کنندگان ۱۲ — یعنی عینیت و اتحاد و احاطہ و قرب و معیت بالذات ۱۲ — بے قیدی ۱۲ — یعنی نسبت اتحاد و قرب و معیت ذاتیہ و احاطہ ذاتی ۱۲ — یعنی در واقع ۱۲ — خالی ۱۲ — بری ۱۲ — یعنی در آنچہ ما در صدد وے ایم از نسبت فیما بین الحق و الخلق ۱۲ — علامت ۱۲ — یعنی علاقہ دالیت و مدلولیت و ظاہریت و مظہریت ۱۲ — تفصیل است مر عوارض را کہ باعث بعضے احکام وہمیہ اند ۱۲ — قوت خیالیہ ۱۲ — نوعی ۱۲ — ضعیف اند ۱۲ — غلبہ ۱۲ — چہ حس و عقل و شرع بوجود اشیا حکم میکنند ۱۲

دفتر اول
مکتوبات امام ربانی
حصہ اول

۱۰. در بیان [illegible] توحید وجودی

کفر و ایمان زلف و روی آن پری زیبائی است — کفر و ایمان هر دو اندر راه ما یکتائی است

واین حال تا مدت مدید کشید و از شهور بسنین انجامید ناگاه عنایت بیغایت حضرت الله جل سلطانه از دریچه غیب در عرصه ظهور آمد و پرده روپوش بیچونی و بیچگونی را برانداخت علوم سابق که منبئی از اتحاد و وحدت وجود بوده اندرو بزوال آوردند و احاطه و سریان و قرب و معیت ذاتیه که دران مقام منکشف شده بود مستتر گشتند و بیقین یقین معلوم گشت که صانع را جل شانه با عالم ازین نسبتهای مذکوره هیچ ثابت نیست احاطه و قرب او تعالی علمی است چنانچه مقرر اهل حق است شکر الله تعالی سعیهم و او سبحانه با هیچ چیز متحد نیست او او تعالی و تقدس و عالم عالم او سبحانه بیچون و بیچگونه است و عالم سراسر بداغ چونی و بیچگونگی متسم بیچون را عین چون نتوان گفت واجب تعالی را عین ممکن نتوان خواند قدیم هرگز عین حادث نشود و ممتنع العدم عین جائز العدم نگردد انقلاب حقائق محالست عقلا و شرعا و صحت حمل یکی بر دیگری ممتنع است اصلا و راسا عجب است که شیخ محی الدین و تابعان او ذات واجب تعالی را مجهول مطلق میگویند و محکوم علیه بهیچ حکمی نمیدانند مع ذلک احاطه ذاتی و قرب و معیت ذاتیه اثبات مینمایند و ما هو الا حکم علی الذات تعالی و تقدس فالصواب ما قاله العلماء من اهل السنة من القرب العلمی والاحاطة العلمیة و در زمان حصول علوم و معارف منافی مشرب توحید وجودی این فقیر را اضطراب تمام بود که ورائی این توحید امر دیگر عالی تر نمیدانست و بتضرع و زاری دعا میکرد که این معرفت زائل نگردد تا آنکه حجب بتمام از روی کار زائل گشتند و حقیقت کما ینبغی منکشف شد و معلوم گشت که عالم هرچند مرایای کمالات صفاتی است و مجالی ظهورات اسمائی اما مظهر عین ظاهر نیست و ظل عین اصل نه چنانکه مذهب اهل توحید وجودیست

در وحدتِ وجود و احاطه و قرب و معیتِ ذاتیه و در شهودِ وحدت در کثرت و احدیت در کثرت جواب گوئیم که این احوال و شهود در توسطِ احوال ایشانرا روی داده باشد و بعد ازان ازین مقام گزرانیده باشند چنانچه این فقیر از احوال خود در ماتقدم نوشته است جواب دیگر آنست که جمعی را با وجود نگرانیِ تام در باطن بجانب احدیتِ صرف ظاهرِ ایشانرا که کثرتِ بین است با آن احکام و آن شهود مشرف میسازند و در باطن نگرانِ احدیت اند و در ظاهر مشاهدِ مطلوب اند در کثرت چنانچه از حالِ والدِ خود خبر داده است در اوائل این مکتوب.

و تحقیق این جواب به تفصیل در رساله که در تحقیق مراتبِ وحدتِ وجود نوشته است نوشته شده است این مقام تحمّلِ زیادتی بر انچه مذکور شد ندارد گفته نشود که چون در نفسِ امر وجوداتِ متعدده با وقرب و احاطه ذاتیه نباشد و شهودِ وحدت در کثرت مطابقِ واقع نباشد پس حکمِ این بزرگواران کاذب باشد چه غیر مطابقِ واقع و نفس الامر است زیراکه جواب گوئیم که این بزرگواران باندازهٔ شهودِ خود این حکم کرده اند در رنگِ آنکه شخصے حکم کند با نکه صورتِ زید را در مرآت دیده ام این حکم نیز مطابقِ واقع نیست چه در مرآت آنصورت را ندیده است چه صورت در مرآت اصلا نیست تا دیده شود آن شخص را درین حکم عرفاً کاذب نگویند هر چند مطابقِ نفس الامر نباشد که او درین حکم معذور است و ملامتِ کذب از وی مرفوع است کما مرّ سابقاً مقصود از اظهارِ احوال که شایانِ استتار اند آنست تا دانسته شود که اگر قبولِ وحدتِ وجود بوده است از کشف بوده است نه از روئے تقلید و اگر انکار است هم از الهام است گنجائشِ انکار ندارد هر چند بر غیر حجت نیست جواب دیگر از برائے دفع شبه کذب آنست که افرادِ عالم با یکدیگر در بعضے امور اشتراک دارند و در بعضے دیگر امتیاز همچنین است اشتراک ممکن با واجب تعالیٰ و تقدس در بعضے امورِ عرضیه هر چند بالذات ممتاز اند

مانند موجودیت و شیئیت و عالمیت و معلومیت و جوهریت و غیرها

و این قسم توحید اعلی از دو قسم سابق است و داخل دائرهٔ حال هر چند مطابق نفس الامر و موافق شریعت نیست و تطبیق آن بشریعت و نفس الامر تکلف محض است و در رنگ تکلفات باردهٔ فلسفیه که اسلامیین اینها میخواهند که اصول فاسدهٔ خود را بقوانین شرعیه مطابق سازند کتاب اخوان الصفا و مثل آن ازین قبیل است غایة ما فی الباب خطای کشفی حکم خطای اجتهادی دارد که ملامت و عتاب ازان مرفوع است بلکه یک درجه از درجات صواب در حق او متحقق است این قدر تفاوت دارند که مقلدان مجتهد حکم مجتهد دارند و درجه از درجات صواب بر تقدیر خطا نیز مییابند بخلاف مقلدان اهل کشف که معذور نیستند و از درجهٔ صواب بر تقدیر خطا محروم اند چه الهام و کشف بر غیر حجت نیست و قول مجتهد بر غیر حجت است پس تقلید اول بر تقدیر احتمال خطا جائز نباشد و تقلید ثانی بر تقدیر احتمال خطا جائز است بلکه واجب و شهود بعضی از سالکان که در مرایای تعینات کونیه است نیز از قبیلهٔ احکام سابقه است و این شهود را شهود وحدت در کثرت یا شهود احدیت در کثرت نامیده اند زیرا که واجب تعالی و تقدس که بیچون و بیچگونه است هرگز در مرایای چونی نگنجد و در مجالی چندی نیاید۔ لامکانی در مکان گنجائش ندارد و بیچون را بیرون دائرهٔ چون باید جست لامکانی را ماورای مکان باید طلبید آنچه در آفاق و انفس دیده میشود آیات اوست سبحانه و تعالی و تقدس قطب دائرهٔ ولایت یعنی حضرت خواجه نقشبند قدس الله تعالی سره الاقدس فرموده اند که هر چه دیده شد و شنیده شد و دانسته شد آن همه غیر است بحقیقة کلمهٔ لا النفی آن باید کرد بیت

در تنگنای صورت معنی چگونه گنجد — در کلبهٔ گدایان سلطان چه کار دارد
صورت پرست غافل معنی چه داند آخر — کو با جمال جانان پنهان چه کار دارد

اگر گویند که در عبارات اکثر مشائخ نقشبندیه و چه غیر ایشان واقع شده است که صریح است

واحوال ومواجید دیگر در مقامی مناسب ذکر وتوجہ است ودر مقام دیگر تلاوت ونماز است مقامی مخصوص بجذبہ است ومقامی بسلوک ومقامی باین ہر دو دولت ممتزج است ومقامی است کہ از ہر دو جہت جذبہ وسلوک جدا است نہ جذبہ را باو مناسبتے ونہ سلوک را بآن تعلقی این مقام بس شگرف است اصحاب آن سرور علیہِ وعلیٰ آلہٖ وعلیہم من الصلوات افضلہا ومن التسلیمات اکملہا باین مقام ممتاز اند وباین دولت عظمی مشرف صاحب این مقام امتیاز تمام است از ارباب مقامات دیگر ومشابہتے بایکدیگر کمتر دارند بخلاف ارباب مقامات دیگر کہ بایک دیگر مشابہتے دارند ولو بوجہٍ دون وجہٍ این نسبت از گذشت اصحاب کرام در حضرت مہدی علیہم السلام بر وجہ اتم ظہور خواہد یافت انشاء اللہ تعالیٰ از مشائخ طبقات رحمہم اللہ سبحانہ کم کسے ازین مقام خبر دادہ است فکیف کہ از علوم ومعارف آن سخن کردہ باشد ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ نمایہ مانی الباب اصحاب کرام را این نسبت عزیز الوجود در اول قدم بظہور می آمد وبمرور بکمال میرسید ودیگرے را اگر باین دولت مشرف می سازند وبر قدم نسبت اصحاب کرام تربیت دہند بعد از قطع منازل جذبہ وسلوک وطی علوم ومعارف آنہا باین دولت عظمی مستسعد خواہد گشت در ابتدا ظہور این نسبت مخصوص ببرکت صحبت سید البشر است علیہِ وعلیٰ آلہِ الصلوات والتحیات والبرکات والتسلیمات اما تواند بود کہ از متابعان او نیز کسے را باین برکت مشرف سازند تا صحبت او نیز در ابتدا سبب ظہور این نسبت علیہ گردد۔ ؎

فیض روح القدس ار باز مدد فرماید
دیگران ہم بکنند آنچہ مسیحا میکرد

درین وقت درین نسبت ہم اندراج النہایۃ فی البدایۃ متحقق شود چنانکہ در صورت تقدم جذبہ بر سلوک متحقق است زیادہ برین بیان گنجائش ندارد۔ لله

؎ این فضل حق است سبحانہٗ عنایت میفرماید ہر کرا خواہد حق سبحانہ خداوند فضل عظیم ہست۔ واین کریمہ است واقعہ در سورہ جمعہ وپارہ قد سمع ۱۲

پس بر تقدیرِ غلبۂ محبت ما بہ الامتیاز از نظر مختفی میگردد و ما بہ الاشتراک در نظر مے ماند پس درینصورت اگر حکم بعینیتِ یک دیگر کنند مطابقِ واقع خواہد بود و کذب را اصلا مجال نخواہد ماند و احاطۂ ذاتی و مثلِ آنرا نیز برہمین قیاس باید کرد والسلام ؀

مکتوب سی و دوم (۳۲)

بہ مرزا حسام الدین احمد صدور یافتہ در بیانِ کمال کہ مخصوص باصحاب کرام است رضوان اللہِ تعالی علیہم و از اولیا کم کسے بآن کمال مشرف شدہ است و در حضرتِ مہدی بر وجہ اتم ظہور خواہد یافت و آن کمال فوق نسبتِ جذبہ و سلوک است و در بیانِ آنکہ کمالِ صناعت بتلاحقِ افکار است و زیادتی آن بہ تتابعِ انظار نسبت پیر اگر بہمان صرافت بماند موجبِ نقصان است مرید رشید تواند کہ آنرا کامل سازد و امثال ذلک۔ التفات نامۂ گرامی ورود یافت لِلّٰہِ سُبحانہ الحمدُ والمِنّۃ۔ کہ دور افتادگان از یاد نرفتہ اند و بہ تقریبی مذکور میگردند۔ ع

بارے بہیچ خاطرِ خود شاد میکنم

از عدم دریافتِ نسبتِ خاصۂ پیر دستگیر علیہِ الرحمۃ نوشتہ بودند و سبب آنرا پرسیدہ مخدوما شرحِ امثالِ این سخنان بطریقِ تحریر بلکہ تقریر ہم مناسب نمی نماید تا در فہم کسے چہ در آید و از انجا چہ فرا گیرد حضور بشرطِ حسنِ ظن یا طولِ صحبت بہر نہج کہ باشد در کار است وَ دُونَہ خَرطُ القَتاد۔ ؎

آسودہ شبے باید و خوش مہتابے ۔۔۔ تا با تو حکایت کنم از ہر بابے

اما بحکم سوالے را جوابے باید اینقدر وامی نماید کہ ہر مقامی را علوم و معارف دیگر است

ـــــــــــــــــــــــــــــــــــــــ

لے فرا بمعنی پیش و نزدیک و دور و بالا و گاہے زاید مے آید ۱۲

مشغولی بگوید و احوال بعضی را بما رساند که ما را تاب حضور طلبیدن و مشغولی گفتن و احوال پرسیدن
نیست فقیر درین باب هم متوقف بود چون ضرورت شد فقیر هم آنقدر تجویز نمود این قسم تبلیغ از
جنس سفارت محض است علی الخصوص که مبتنی بر ضرورت باشد وَالضَّرُورَةُ تَتَقَدَّرُ بِقَدْرِهَا
پس آن سفارت هم مخصوص بزمان حیوة ایشان باشد بعد از ارتحال ایشان مشغولی گفتن
و حال طالبان پرسیدن داخل خیانت است نوشته بودند که نسبت پیر دستگیر باقی ماند
یعنی زیادتی و نقصان نه پذیرد مخدوما تکمیل صناعة بتلاحق افکار است نحوے که سیبویه
وضع کرده بود افکار متاخران آنرا ده چند زیاده ساخته اند بهمان صرافت ماندن خود عین
نقص است نسبتے که حضرت خواجه نقشبند داشتند در زمان حضرت خواجه عبد الخالق نبود قدس
الله تعالی سرهما و علی هذا القیاس علی الخصوص که حضرت خواجهٔ ما در صدد تکمیل این
نسبت بوده اند و آنرا اتمام نمیدانستند اگر حیوة وفا میکرد باراده خداوندی جل سلطانه
این نسبت را تا بکجا می بردند سعی کردن در عدم زیادتی آن مناسب نیست و فقیر نمیداند
که این نسبت چه طور باقی خواهد ماند شما خود نسبت علاحده دارید به نسبت ایشان مساس
ندارد این سخن مکرر در حضور ایشان مشخص شده بود شیخ الهداد فقیر نسبت را چه داند که چیست
بخوبی از حضور قلبی داشت دیگر آنرا هم معلوم است که چه حالت است بر پا دارندهٔ آن نسبت
کیست وانمایند تا فقیر هم ممد آنکس باشند واقعات را اعتبار ننهند که خیالی اند صدقی ندارند
شیطان دشمن قویست از تسویلات او امن متعسر است اِلَّا مَنْ عَصَمَهُ اللهُ تَعَالیٰ و از سلب
نسبتهائے مکتسبه نوشته بودند مخدوما آن سلب کردن باختیار نبود چنانکه در حضور مذکور شده بود
الحال هم آن سلب بر حال خود است زائل نشده آنرا زائل تصور کردن خیال است آوازیکه
از دل شنوند بآن حالت کاری ندارد اخگری را که سر دیبا زند و آتش از وی زائل مے گردد

وَمِنْ بَعْدِ هٰذَا مَا يَدِقُّ صِفَاتُهُ   وَمَا كَتْمُهُ اَحْظٰى لَدَيْهِ وَاَجْمَلُ

بعد ہذا اگر ملاقات واقع شد واز جانب مستمعان مظنۂ حسن استماع دریافت شمہ ازین مقام انشاء اللہ تعالیٰ در معرض ظہور خواہد آورد وھو سبحانہ الموفق درباب بعضی از یاران قلمی فرمودہ بودند این فقیر از زلات ایشان درگزراند حق سبحانہ وتعالیٰ ارحم الراحمین است عفو فرماید اما یاران را نصیحت فرمایند کہ درحضور وغیبت در مقام آزار نباشند وتغیر اوضاع خود نکنند اِنَّ اللّٰهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتّٰى يُغَيِّرُوْا مَا بِاَنْفُسِهِمْ وَاِذَا اَرَادَ اللّٰهُ بِقَوْمٍ سُوْٓءًا فَلَا مَرَدَّ لَهٗ وَمَا لَهُمْ مِّنْ دُوْنِهٖ مِنْ وَّالٍ درباب بیان شیخ الہداد خصوصاً نوشتہ بودند فقیر را ہیچ مضائقہ نیست اما ندامت از تغیر وضع خود مشار الیہ را درکار است کہ اَلنَّدَمُ تَوْبَةٌ استشفاع فرع ندامت است بہر تقدیر فقیر از جانب خود در مقام گزشت است جانب دیگر را ایشان دانند دیگر سرہند را منزل خود تصور فرمایند علاقۂ محبت ونسبت ہم پیرگی نہ ازان قبیل است کہ بامور عارضہ گسستہ گردد زیادہ چہ نویسد والسلام مخدوم زادہا وسائر اہل بیت بدعا مخصوص اند بعد از تسوید این رقیمہ بخاطر ریخت کہ سخن را درباب زلات یاران وعفو از ان واضح تر بنویسد کہ در اجمال ابہام است تا چہ مفہوم شود مخدوما عفو بر تقدیری مطلوب ومتصور است کہ آن جماعہ آن اوضاع را بد دانند ودر مقام ندامت باشند والا عفو گنجائش ندارد ونوشتہ بودند کہ پیر دستگیر قدس سرہ این مقام را بشہادت این جماعہ بشیخ الہداد سپردہ بودند این سخن بیانے می طلبد اگر سپردن باین معنی گفتہ اند کہ خدمت فقراء وآیندہ وروندہ بکند واز آب ونان اینہا خبردار باشد مسلم است واگر باین معنی گفتہ اند کہ تربیت جماعۂ طالبان بکند ودر مقام مشیخت بنشیند ممنوع است ودر مرتبۂ اخیر از ملاقات بفقیر حضرت ایشان فرمودہ بودند کہ شما تجویز بکنید کہ شیخ الہداد از جانب ما رفتہ بہ بعضی طالبان

پیر دستگیر حضرت خواجہ عبدالباقی قدس سرہ ۱۲

وبدترینِ مخلوقات پس عزیزِ خدارا عزوجل خوار ساختن و ذلیل او را سبحانہ عزت دادن بغایت مستقبح است و فی الحقیقت معارضہ است بحق سبحانہ وتعالیٰ وتدریس و افتاوقتی نافع آید کہ خالِصًا لوجہ اللہِ سبحانہ باشد و از شائبہ حُبِّ جاہ و ریاست وحصولِ مال و رفعت خالی باشد و علامت این خلو زُہد در دنیا است و بے رغبت بودن است از دنیا و مافیہا علمائیکہ باین بلا مبتلا اند و بہ محبتِ این دنیہ گرفتار از علماءِ دنیا اند ایشانند علماءِ سوء و شرارِ مردم ولصوصِ دین وحال آنکہ ایشان خود را مقتدائی دین میدانند و بہترینِ خلائق می انگارند ویحسبون انّھم علیٰ شیئٍ الا انّھم ھم الکاذبون ۝ استحوذ علیھم الشیطان فانساھم ذکر اللہِ اولٰئک حزب الشیطان الا انّ حزب الشیطان ھم الخاسرون عزیزے شیطانِ لعین را دید کہ فارغ نشستہ است و از تضلیل و اغوا خاطر جمع ساختہ آنعزیز سِر آنرا پرسید لعین گفت کہ علماءِ سوءِ این وقت درین کار بامن خود مددِ عظیم کردند و مرا ازین مہم فارغ ساختند و الحق درین زمان ہر سستے و مداہنتے کہ در امورِ شرعیہ واقع شدہ است و ہر فتورے کہ در ترویجِ ملت و دین ظاہر گشتہ است ہمہ از شومیِ علماءِ سوء است و فسادِ نیاتِ ایشان آرے علمائے کہ از دنیا بے رغبت اند و از حُبِّ جاہ و ریاست و مال و رفعت آزاد از علماءِ آخرت اند و ورثۂ انبیا اند علیھم الصلوٰت والتسلیمات وبہترینِ خلائق ایشانند کہ فردائے قیامت سیاہی ایشانرا بخونِ شہدائے فی سبیل اللہ وزن خواہند کرد و پلہ این سیاہی خواہد چربید و نومُ العلماءِ عبادۃٌ در شانِ ایشان متحقق است ایشانند کہ جمالِ آخرت در نظرِ شان مستحسن آمدہ و قباحتِ دنیا و شناعتِ آن مشاہد گشتہ آنرا بنظرِ بقا دیدند و این را بداغِ زوال متّسم یافتند لاجرم خود را بباقی سپردند و از فانی باز داشتند شہودِ عظمتِ آخرت ثمرۂ شہودِ عظمتِ جلالِ لایزال است و ذلیل داشتنِ دنیا و مافیہا از لوازم

بعد از آب انداختن هم آوازے درو ے میماند نمی توان گفت که هنوز آتش دروی مکنونست وقائع را اعتبار نیست این سخن اگر امروز پوشیده است منتظر باشند فردا ان شاء الله تعالی ظهور خواهد یافت چون شما بمبالغه نوشته بودید بضرورت در جواب آن سخن گفته شد والا بے تقریب سخن کردن میسر نمی شود ٭

مکتوب سی و سیوم (۳۳)

به ملا حاجی محمد لاهوری صدور یافت در بیان مذمت علماء سوء که به محبت دنیا گرفتار اند و علم را وسیلهٔ حصول دنیا ساخته و در مدح علماء زهاد که از دنیا بے رغبت گشته اند علما را محبت دنیا و رغبت در ان کلف چهرهٔ جمال شان است خلائق را اگرچه از ایشان حصول فوائد است اما علم شان در حق ذاتهاے ایشان نافع نیامد هرچند تائید شریعت و تقویت ملت بر ایشان مترتب است اما گاه است که این تائید و تقویت از اهل فجور و ارباب فتور هم می آید چنانکه سید انبیاء علیه و علیهم و علی آله الصلوات و التسلیمات از تائید آن مرد فاجر خبر داده اند و فرموده اِنَّ اللهَ لَيُؤَيِّدُ هٰذَا الدِّيْنَ بِالرَّجُلِ الْفَاجِرِ در رنگ سنگ پارس اند که از مس و آهن هرچه باو رسد زر گردد و او فی حد ذاته بر حجریت خود است و همچنین آتشی که در سنگ و نے موضوع است عالم را از ان آتش حصول منافع است اما آن سنگ و نے از ان آتش درونی بے نصیب اند بلکه گوئیم که این علم در حق ذوات ایشان مضر آمد که حجت را بر ایشان تمام ساخت اِنَّ اَشَدَّ النَّاسِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عَالِمٌ لَمْ يَنْفَعْهُ اللهُ بِعِلْمِهٖ چگونه مضر نباشد علمیکه نزد خداے عز و جل عزیز است و اشرف موجودات آنرا وسیله دنیاے دنیه از مال و جاه و ریاست ساخته اند و حال آنکه دنیا نزد حق تعالی ذلیل و خوار است

وبیتی است بعالمِ امر او راچه نسبت و بخود را باو چه مناسبت وعقل خود ادراک نمیکند از معقولات
مگر اموری را که بمحسوسات مناسبت دارند بلکه حکم محسوسات پیدا کرده اند اما امری که بمحسوسات
مناسبت ندارد و در شبه و مثال او در مشاهدات پیدا نیست در ادراک عقل نمی آید و بند او
به کلیدِ عقل نمیکشاید لهذا نظر او از احکامِ بیچونی کوتاه است و در غیب محض گمراه و این علامت
عالمِ خلق است عالمِ امر را روبه بیچونی است و توجه به بیچگونگی ابتدار عالمِ امر از مرتبهٔ قلب
است و فوقِ قلب روح است و فوقِ روح سِر است و فوقِ سِر خفی است و فوقِ خفی
اخفی است پنجگانهٔ عالمِ امر را اگر جواهر خمسه گویند گنجائش دارد از کوته نظری خذف ریزه
چندرا فراهم آورده جواهر انگاشته است ادراکِ این جواهر خمسهٔ عالمِ امر و اطلاع بر
حقائقِ اینها نصیبِ کُمّلِ تابعانِ محمد رسول الله است صلی الله تعالی علیه وعلی آله
وسلم وچون در عالمِ صغیر که انسان است نمونه ایست از آنچه در عالمِ کبیر است در عالمِ
کبیر نیز اصولِ این جواهر خمسه ثابت باشند عرش مجید مبدا این جواهر عالمِ کبیر است در رنگ
قلبِ انسان و باین مناسبت قلب را نیز عرش الله تعالی گویند و باقی مراتب از جواهر
پنجگانه فوق العرش اند عرش برزخ است در میانِ عالمِ خلق و عالمِ امر در عالمِ کبیر در رنگِ
قلبِ انسان که برزخ است در میانِ عالمِ خلق و عالمِ امر در عالمِ صغیر قلب و عرش اگرچه
در عالمِ خلق ظاهر اند اما از عالمِ امر اند نصیبی از بیچونی و بیچگونگی دارند اطلاع بر حقیقت
این جواهر خمسه کُمّلِ افرادِ اولیاء الله را مسلّم است که مراتبِ سلوک را به تفصیل گذرانیده
به نهایت النهایت رسیده اند

هر گدائے مرد میدان کے شود — پشۂ آخر سلیمان کے شود

واگر به محض فضل ایزدی تعالی شانه نظر بصیرت صاحب دولتی را به تفصیلِ مرتبهٔ وجوب

شہود عظمتِ آخرت است لِاَنَّ الدُّنیا والآخرۃَ ضَرَّتانِ اِن رَضِیتَ اِحدٰھُما سَخِطَتِ
الاُخریٰ اگر دنیا عزیز است آخرت خوار است واگر دنیا خوار است آخرت عزیز است جمع
این دو امر از قبیلِ جمعِ اضداد است ۔ ع مَا اَحسَنَ الدِّینَ والدُّنیا لَوِ اجتمعا
آرے جمعی از مشائخ کہ از خود و بایستِ خود بتمام برآمدہ اند بواسطۂ بعضے نیاتِ حقانیہ
اختیارِ صورتِ اہلِ دنیا نمودہ اند و بظاہر راغب مینمایند فی الحقیقت ہیچ تعلقے ندارند و
از ہمہ فارغ و آزاد اند رِجَالٌ لَا تُلْهِیهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَیْعٌ عَنْ ذِکْرِ اللہِ تجارت و بیع ایشان را
مانع ذکرِ خدا نیست در عینِ تعلق باین امور بے تعلق اند حضرت خواجۂ نقشبند فرمودہ اند
قَدَّسَ اللہُ تَعَالیٰ سِرَّہُ الاَقدَس کہ در بازارِ مِنیٰ تاجرے را دیدم کہ پنجاہ ہزار دینار
کم و بیش را خرید و فروخت نمود و یک لحظہ دلِ او از حق سبحانہ غافل نگشت ٭

مکتوب سی و چہارم (۳۴)

نیز بملا حاجی محمد لاہوری صدور یافتہ در بیانِ جواہرِ خمسۂ عالمِ امر بطریقِ بسط و تفصیل
مہما امکن نقدِ سعادتِ دارین وابستہ باتباعِ سیدِ کونین است علیہ وعلیٰ آلہ مِنَ
الصَّلَوَاتِ اَفضَلُہا ومِنَ التَّسلِیمَاتِ اَکمَلُہا فلسفی کہ دیدۂ بصیرتِ او بکحلِ متابعتِ
صاحبِ شریعت علیہ وعلیٰ آلہ الصَّلٰوۃُ والسَّلامُ والتَّحِیَّۃُ مکحل نشدہ است
از حقیقتِ عالمِ امر نابینا است فَضلًا عَن اَن یَکُونَ لَہٗ شُعُورٌ عَن مَرتَبَۃِ الوُجُوبِ
تَعَالیٰ وَتَقَدَّسَ نظرِ کوتاہِ او مقصور بر عالمِ خلق است و در آنجا نیز ناتمام است جواہرِ خمس
کہ اثبات نمودہ اند ہمہ در عالمِ خلق اند نفس و عقل را کہ از مجردات شمردہ اند از نادانی است
نفسِ ناطقہ خود ہمین نفسِ امارہ است کہ بتزکیہ محتاج است و با لذات ہمتِ او بدنائت

وتطهیر آن تا از عبادت آلههٔ باطله که ناشی است از وجود هوائی نفسانی بجائے میسّر شود و بحقیقت جز یک معبود برحق تعالیٰ وتقدس قبلهٔ توجه نماند و هیچ مقصدے بروے نگزیند چه از مقاصد دینی وچه از مطالب دنیاوی مقاصد دینی هرچند از حسنات است امّا کار ابرار است مقرّبین آنرا سیئه میدانند و جز یکی را مقصود نمی شمارند این دولت وابسته بحصول فنا است و تحقق محبت ذاتی که در آن موطن انعام وایلام متساوی است از تعذیب آنجنان التذاذ است که از تنعیم اگر بهشت را خواهند برائے آن خواهند که محلّ رضائے اوست تعالیٰ وتقدس و در طلب آن مرضی اوست عزّ سلطانهٗ واز دوزخ پناه برائے آن جویند که مقام سخط مولیٰ است تعالیٰ نه مقصود از بهشت طلب حظّ نفس است ونه فرار از دوزخ بواسطهٔ رنج ومحنت چه هرچه از محبوب است نزد این بزرگواران مرغوب است وعین مطلوب کُلُّ مَا یَفْعَلُهُ الْمَحْبُوْبُ مَحْبُوْبٌ حقیقت اخلاص اینجا دست میدهد وخلاصی از آلههٔ باطله اینجا حاصل میشود وکلمهٔ توحید این زمان درست می آید وبدون خرط القتاد بے محبت ذاتی که بی ملاحظهٔ اسماء وصفات وبی توسل انعام واکرام محبوب است کار در خلل وفل است وفنائے مطلق بے این محبت شرکت سوز دست نمیدهد **مثنوی** عشق آن شعله است کو چون برفروخت ؛ هرچه جز معشوق باقی جمله سوخت

تیغ لا در قتل غیر حق براند	در نگر زان پس که بعد لا چه ماند
ماند الا اللّٰه باقی جمله رفت	شاد باش اے عشق شرکت سوز زفت

مکتوب سی و ششم (۳۶)

بنزیه ملّا حاجی محمّد لاهوری صدور یافت در بیان آنکه شریعت متکفّل جمیع سعادات دنیویه واخرویه است ومطلبی نیست که در حصول آن بماورائے شریعت احتیاج افتد طریقت

علی حسب الامکان واکشاید بمطالعۂ اُصول این جواہر را دران موطن نیز نماید واین جواہر صغیرہ وکبیرہ را در رنگ ظلال آنجواہر حقیقیہ معلوم فرماید ع این کار دولتست کنون تا کرا رسد ذٰلِکَ فَضْلُ اللّٰهِ یُؤْتِیْهِ مَنْ یَّشَآءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِیْمِ منع از اظہار حقائق عالم امر بواسطہ دقتِ آن معانیِ مکنونہ است تا ہر کوتہ نظرے از انجا چہ فراگیرد راسخان در علوم کہ بشرف وَمَآ اُوْتِیْتُمْ مِّنَ الْعِلْمِ اِلَّا قَلِیْلًا مشرف اند ازین ماجرا آگاہ اند ع ہَنِیْئًا لِاَرْبَابِ النَّعِیْمِ نَعِیْمُهَا

(یعنے گوارا باد ارباب نعمت را نعمتہائے آن یعنے جنت)

ع مصلحت نیست کہ از پردہ برون افتد راز ۔ ورنہ در مجلس رندان خبرے نیست کہ نیست

(یعنے ہمہ خبر را پیش نظر ایشاں اند)

وَالسَّلَامُ عَلَیْکُمْ وَعَلٰی مَنِ اتَّبَعَ الْهُدٰی وَالْتَزَمَ مُتَابَعَةَ الْمُصْطَفٰی عَلَیْهِ وَعَلَیْهِمْ مِنَ الصَّلَوٰتِ وَالتَّسْلِیْمَاتِ اَتَمُّهَا وَاَدْوَمُهَا ثانیا بخاطر آمد کہ شمۂ (اندکے از حال) از جواہر مقدسہ عُلیا نیز بہ تحریر آوردہ شود باید دانست کہ ابتداء آن جواہر از صفاتِ اضافیہ است کہ کالبرزخ (مانند و ساقط) اند بین (درمیان) الوجوب والامکان وفوق اینہا صفاتِ حقیقیہ کہ روح را از تجلیات اینہا نصیب است وقلب را بصفاتِ اضافیہ تعلق است وتجلیات اینہا مشرف است وبقیہ این جواہر علیا کہ فوق صفاتِ حقیقیہ اند داخلِ دایرۂ حضرتِ ذات اند تعالیٰ وتقدس لہذا تجلیاتِ این مراتب (خمسہ مذکورہ) سہ گانہ را تجلیاتِ ذاتیہ میگویند سخن از انجا راندن مصلحت نیست۔ ع

(یعنے سر وخفی واخفی)

قلم اینجا رسید وسر بشکست

مکتوب سی وپنجم (۳۵)

نیز بہ بیان حاجی محمد لاہوری صدور یافت در بیانِ محبتِ ذاتی کہ انعام وایلام در انمقام برابر است نجّانا اللّٰهُ سُبْحَانَهٗ وَاِیَّاکُمْ عَنْ زَیْغِ الْبَصَرِ بِحُرْمَتِ سَیِّدِ الْبَشَرِ عَلَیْهِ وَعَلٰی اٰلِهِ الصَّلَوٰتُ وَالتَّسْلِیْمَاتُ مقصود از سیر وسلوک تزکیہ نفس امارہ است

۵ حق سبحانہ وتعالیٰ مایان را از میل کردن چشم بسوے غیر خود نجات بخشد بطفیل سرور آدمیان علیہ الصلوٰۃ والسلام ۱۲ لمصححہ سلمہ اللہ تعالےٰ

مصراع — مصراع — بیت — مصراع

۱ اشارت است بآیۃ کریمۃ کہ واقع است در سورۂ جمعہ پارۂ قد سمع اللہ یعنی این فضل حق سبحانہ است بعطا میکند بہر کہ میخواہد وحق تعالے خداوند فضل عظیم است ۱۲ ۲ یعنے ودشما دادہ شدہ اید از علم ودانش مگر اندکے این قول اشارت است بآیۃ کریمہ کہ واقع است در سورۂ بنی اسرائیل در پارۂ سبحان الذی ۱۲ ۳ قولہ صفات اضافیہ یعنی خالقیت ورازقیت واماتت واحیاء وایلام وانعام وغیرہ ۱۲ ۴ قولہ صفات حقیقیہ یعنی ارادہ وقدرت وسمع وبصر وکلام وعلم وحیات ۱۲ بیکون ۱۲ لمصححہ سلمہ اللہ تعالے

به حقیقتِ شریعتِ مطلبی در نظر نبود لیکن بعد از عشرهٔ کامله حقیقتِ امر کما هو بظهور آمد اَلحمدُ لله علیٰ ذٰلک حمدًا کثیرًا طیّبًا مبارکًا فیه مبارکًا علیه فوتِ مغفرت پناهی میان شیخ جمال جمیعِ اہلِ اسلام را باعثِ حزن و تفرقه است مخدوم زادہائے ایشان را از جانبِ فقیر عزا نموده فاتحه خوانند والسلام

مکتوب سی و ہفتم (۳۷)

بشیخ محمد چتری صدور یافته در تحریض بر اتباعِ سنتِ سَنیّه علیٰ صاحبها الصلوٰة والسلام والتحیّة و در ترغیب بحصولِ نسبتِ نقشبندیه قدس الله تعالیٰ اسرارهم مراسلهٔ شریفه و مکاتبهٔ لطیفه که از روی کرم اصدار فرموده بودند بمطالعهٔ آن مسرور و مبتهج گردید از استقامت و ثباتِ خود برین طریقهٔ علیهٔ نقشبندیه نوشته بودند الحمد لله سبحانه علیٰ ذٰلک حضرتِ حق سبحانه و تعالیٰ به برکتِ اکابرِ این طائفهٔ علیه ترقیاتِ بے نہایات کرامت فرماید طریقِ ایشان کبریتِ احمر است و مبنی بر متابعتِ سنت علیٰ مصدرها الصلوٰة والسلام والتحیّة این فقیر از نقدِ وقتِ خود می نویسد که مدتها از علوم و معارف و از احوال و مقامات در رنگِ ابرِ نیسان ریختند و کاریکه باید کرد بعنایت الله سبحانه کردند و الحال آرزوئے نمانده است الّا آنکه احیائے سنّتے از سننِ مصطفویه علیٰ صاحبها الصلوات والتسلیمات نموده آید و احوال و مواجید مرارباب ذوق را مسلّم باشد می باید که باطن را به نسبتِ خواجها قدس الله تعالیٰ اسرارهم معمور داشته ظاهر را بکلیت بمتابعتِ سننِ ظاهره متحلّی و متزیّن دارند مصرعه کار این است غیر این همه هیچ + نمازِ پنجگانه را در وقتِ اوّل ادا نمایند الّا عشاءِ زمستان که تا ثلثِ شب تاخیر دران مستحب است درین امر فقیر بے اختیار است نمیخواهد که سرِ مو تاخیر را در ادائے صلوٰة گنجایش باشد و عجزِ بشریت مستثنیٰ است

له لما رواه الترمذی واحمد وابن ماجة عن ابی هریرة قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لولا ان اشق علیٰ امتی لامرتهم ان یوخروا العشاء الیٰ ثلث اللیل او نصفه

وحقیقت خادمانِ شریعت اند و ما بینا سبب ذٰلِکَ حقّقنا اللہُ سُبحانہٗ وَاِیّاکُم بِحَقِیقَۃِ الشَّرِیعَۃِ المُصطَفَوِیَّۃِ عَلٰی صَاحِبِهَا الصَّلوٰۃُ وَالسَّلَامُ وَالتَّحِیَّۃُ ویرحم اللہ عبدًا قال اٰمینا شریعت را سہ جزو است علم و عمل و اخلاص تا این ہر سہ جزو متحقق نشوند شریعت متحقق نشود و چون شریعت متحقق شد رضائے حق سبحانہ و تعالیٰ حاصل گشت کہ فوقِ جمیع سعاداتِ دنیویہ و اخرویہ است وَرِضوَانٌ مِّنَ اللّٰہِ اَکبَرُ پس شریعت متکفلِ جمیعِ سعاداتِ دنیویہ و اخرویہ آمد و مطلبی نماند کہ بماورائے شریعت درآن مطلب احتیاج افتد طریقت و حقیقت کہ صوفیہ بآن ممتاز گشتہ اند ہر دو خادمِ شریعت اند در تکمیلِ جزوِ ثالث کہ اخلاص است پس مقصود از تحصیلِ آن ہر دو تکمیلِ شریعت است نہ امرِ دیگر ورائے شریعت احوال و مواجید و علوم و معارف کہ صوفیہ را در اثنائے راہ دست میدہند نہ از مقاصد اند بل اَوہَامٌ وَّخَیَالَاتٌ تُرَبّٰی بِهَا اَطفَالُ الطَّرِیقَۃِ از جمیع اینہا گذشتہ بمقامِ رضا باید رسید کہ نہایتِ مقاماتِ سلوک و جذبہ است چہ مقصود از طیِّ منازلِ طریقت و حقیقت ماورائے تحصیلِ اخلاص نیست کہ مستلزمِ مقامِ رضا است از تجلیاتِ سہ گانہ و مشاہداتِ عارفانہ گذرانیدہ از ہزاران یکے را بدولتِ اخلاص و مقامِ رضا میرسانند کوتہ اندیشان احوال و مواجید را از مقاصد می شمرند و مشاہدات و تجلیات را از مطالب می انگارند لاجرم گرفتارِ زندانِ وہم و خیال میمانند و از کمالاتِ شریعت محروم میگردند کَبُرَ عَلَی المُشرِکِینَ مَا تَدعُوهُم اِلَیهِ اَللّٰہُ یَجتَبِی اِلَیهِ مَن یَّشَاءُ وَیَهدِی اِلَیهِ مَن یُّنِیبُ آرے حصولِ مقامِ اخلاص و وصول بمرتبۂ رضا منوط بطیِّ این احوال و مواجید است و مربوط بہ تحقق این علوم و معارف پس اینہا معدّاتِ مطلوب باشند و مقدّماتِ مقصود حقیقتِ این معنے بصدقۂ حبیب اللہ علیہ و علٰی اٰلِہِ الصَّلَوَاتُ وَالتَّسلِیمَاتُ برین فقیر بعد از دہ سال کامل درین راہ بوضوح انجامید و شاہدِ شریعت کما ینبغی جلوہ گر گشت ہر چند از اول گرفتاری احوال و مواجید نداشت و غیر از تحقق

وفی الحقیقت آن جماعه منکر ذات‌اند که اگرچه اثبات شهود ذات میکنند اما نمیدانند که نفس اثبات عین انکار است امام مسلمین امام اعظم کوفی رضی الله تعالی عنه فرموده است سُبْحَانَكَ مَا عَبَدْنَاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ وَلٰكِنْ عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ عدم ادای حق عبادت خود ظاهر است لیکن حصول حق معرفت بنا بر آنست که نهایت معرفت در ذات تعالے شانهٗ جز آن نیست که به بیچونی و بیچگونی بشناسند ساده دلی گمان نبرد که درین معرفت عام و خاص مبتدی و منتهی مستوی الاقدام اند گوئیم که او فرق نکرده است میان علم و معرفت مبتدی را علم است و منتهی را معرفت معرفت جز بفنا نمی باشد و این دولت جز فانی را میسر نمی شود مولوی میفرماید **مثنوی**

هیچکس را تا نگردد او فنا — نیست ره در بارگاه کبریا

پس چون معرفت ورائی علم باشد باید دانست که امریست ورائی دانش متعارف که تعبیر ازان بمعرفت میکنند و ادراک بسیط نیز میگویند **شعر**

فریاد حافظ اینهمه آخر بهرزه نیست — هم قصهٔ غریب و حدیث عجیب هست

مثنوی۔ اتصالے بے تکیف بے قیاس — هست رب الناس را با جان ناس
لیک گفتم ناس را نسناس نه — ناس غیر از جان جان اشناس نه

و چون در فنا نیز اقدام متفاوت اند لاجرم منتهیان را نیز در معرفت تفاضل باشد کسیکه فنائی وی اتم است معرفت وی اکمل است و کسیکه دون اوست در فنا دون اوست در معرفت علی هذا القیاس سبحان الله سخن بکجا رفت با ستی از بیحاصلی و نامرادی و بے استقامتی و نا ثباتی خودمی نوشتم و از دوستان مددے و معونتے طلب میکردم مرا با مثال این سخنان چه مناسبت **بیت** آنکه از خویشتن چو نیست چنین — او چه خبر دارد از چنان و چنین

مکتوب سی و هشتم (۳۸)

نیز بشیخ محمد چتری صدور یافت در گرفتاری بذات بحت تعالی و تقدس که منزه است از اعتبار اسماء و صفات و شیون و اعتبارات و در مذمت جماعۂ نارسیدگان که چون را بیچون تصور کرده بآن گرفتار مانده اند و در تفاوت اقدام اہل فنا که مترتب است بران تفاوت علوم و معارف و امثال آن

مکتوب شریف رسید موجب فرحت گشت حق سبحانه و تعالی ہموارہ باخود دارد و یک لحظه باغیر خود نگذارد ہر چہ مادون ذات بحت است تعالی شانہ معبر بغیر است اگرچہ اسماء و صفات باشد و آنکہ متکلمین صفات را لا ہو و لا غیرہ گفتہ اند معنی دیگر دارد و از غیر غیر مصطلح خواستہ اند و بآن معنی نفی کردہ اند نہ بمعنی مطلق و نفی خاص مستلزم نفی عام نیست و ازان ذات عز سلطانہ جز بہ سلوب تعبیر نمی توان کرد و دران مرتبہ ہر چہ اثبات است الحاد است و بہترین تعبیرات و جامع ترین عبارات لَیْسَ کَمِثْلِهٖ شَیْءٌ است کہ بزبان فارسی ترجمۂ آن بیچون و بیچگونہ است و علم و شہود و معرفت را باو سبحانہ راہ نیست اما رضا بہ سلبند و می دانند و می شناسند غیر اوست تعالی بآنہا گرفتاری گرفتاری بغیر اوست پس نفی آن لازم باشد و در تحت کلمۂ لا الہ در آوردہ اثبات آن ذات بیچون و بیچگونہ را بکلمۂ الا اللہ مے باید کرد و این اثبات اول بہ تقلید است و آخر بہ تحقیق و بعضی ارباب سلوک بہ نہایت کار نارسیدہ چون را بیچون تصور کردہ اند و شہود و معرفت را باو راہ دادہ اند ارباب تقلید بمراتب ازینہا بہتر اند چہ تقلید اینہا مقتبس از مشکوۃ نور نبوت است علی صاحبہا الصلوات و التسلیمات کہ سہو و خطا را باو راہ نیست و مقتدائے آن جماعۂ نارسیدگان کشف غیر صحیح است مصرعہ

ببین تفاوت رہ از کجاست تا بکجا

ع قولہ مشکوۃ بالکسر طاقی کہ در ان چراغ و قندیل گذارند و رسم الخط صحیح این لفظ بواو و بتا مدورہ است اگرچہ خواندن الف مقصورہ خواندہ شود و ہمین حال است در لفظ صلوۃ و زکوۃ و حیوۃ ۱۲ غ

صورتِ مجاهده وار دانائی حقیقت و کمالِ ذوق ولذت است بظاهر ریاضت است و باطن تنعم ولذا ذت مصرعه این کار دولت است کنون تا کرا رسد پس گفته نشود که چون اخلاص از جملهٔ ماموراتِ واجبة الامتثال باشد و حقیقت آن بی فنا متحقق نمیشود پس علماء ابرار و صلحاء اخیار که بحقیقتِ فنا مشرف نشده اند به ترکِ اخلاص عاصی باشند زیرا که گوئیم که نفسِ اخلاص ایشانرا حاصل است اگرچه در ضمن بعضی افرادِ اخلاص باشد و بعد از فنا کمالِ اخلاص متحقق میشود و جمیع افرادِ او را شامل می باشد و لهذا گفته شده است حقیقتِ اخلاص بی فنا صورت نمی بندد و نه گفت که نفسِ اخلاص بی فنا متحقق نمی شود۔

مکتوب سی و نهم ۳۹

نیز به شیخ محمد چتری صدور یافت در بیانِ آنکه مدارِ کار بر قلب است از مجردِ اعمالِ صوری و عباداتِ رسمی کارے نمی کشاید و امثالِ آن حق سبحانه و تعالی از ما دونِ خود اعراضے و به جنابِ قدسِ خود اقبالے ارزانی فرماید بحرمتِ سیدِ البشر المطهرِ عن زیغِ البصرِ علیهِ وعلیٰ آلهِ الصلوات والتسلیمات مدارِ کار بر قلب است اگر دل بغیرِ او سبحانه گرفتار است خراب و ابتر است از مجردِ اعمالِ صوری و عباداتِ رسمی کارے نمی کشاید سلامتیِ قلب از التفات بما سوائے او تعالیٰ و اعمالِ صالحه که ببدن تعلق دارند و شریعت باتیانِ آن امر فرموده هر دو در کار است دعوی سلامتِ قلب بے اتیانِ اعمالِ صالحهٔ بدنیه باطل است همچنانکه درین نشأة روح بی بدن غیر متصوّر است احوالِ قلبی بی اعمالِ صالحهٔ بدنی محال است بسیارے از ملحدانِ این وقت باین قسم دعوی ادعا مینمایند نجانا الله سبحانه عن معتقداتهم السوء بصدقة حبیبه علیه الصلوة والسلام والتحیة

اما همت بلند پایه و طینت سرمایه نمیگزارد که بپایهائے دنیه و سرمایهای سفلیه فرو آید بلکه التفات نماید اگر میگوید از و میگوید اگرچه هیچ نمیگوید و اگر میجوید او را میجوید اگرچه هیچ نمی یابد اگر حاصلے دارد او را دارد اگرچه هیچ ندارد و اگر واصل است او را واصل است اگرچه بیجا اصل است در عبارات بعضی اکابر قدس الله تعالی اسرارهم العلیة که شهود ذاتی واقع شده است معنی آن بر غیر ارباب کمال ظاهر نیست نارسیدگان را فهم آن معنی محال است ع

در نیابد حال پخته هیچ خام — پس سخن کوتاه باید والسلام

عنوان نامه را کلمه هو الظاهر هو الباطن مزین کرده بودند مخدوما هو الظاهر هو الباطن درست است اما پیش ازین گاه است که فقیر ازین عبارت معنی توحید نمی فهمید و بعلما در فهم معنی آن موافق است و در شتی اینها فوق در شتی ارباب توحید معلوم گشت کل میسر لما خلق له مصرعه

هر کسی را بهر کارے ساختند آنچه بر این کس است ولابد است و بآن مکلف امتثال اوامر و انتهاء از نواهی است ما آتاکم الرسول فخذوه وما نهاکم عنه فانتهوا واتقوا الله و چون امور با خلاص است و آن یعنی فنا صورت نمی بندد و بی محبت ذاتیه منصور نمیشود لاجرم تحصیل مقدمات فنا که مقامات عشره است می باید کرد و اگرچه فنا موهبت محض است اما مقدمات و مبادی آن بکسب تعلق دارد و اگرچه بعضی باشند که به حقیقت فنا ایشان را مشرف سازند بے آنکه کسب مقدمات آن نمایند و بریاضات و مجاهدات حقیقت خود را مصفا سازند و حال او از دو صورت خالی نیست یا بموقف المواقف او را باز دارند یا بهر تکمیل ناقصان بعالم بازگردانند بر تقدیر اول سیر او در مقامات مذکوره واقع نمیشود و از تفاصیل تجلیات اسمائی و صفاتی بے خبر است و بر تقدیر ثانی چون او را بعالم باز گردانند سیر او بر تفصیل مقامات واقع میشود و تجلیات بے نهایت او را مشرف میسازند

مکتوب چہلم

نیز بشیخ محمد چتری صدور یافت در بیانِ تحصیلِ مقامِ اخلاص کہ جزویست از اجزائے ثلثۂ شریعت و در تکمیل این جزو طریقت و حقیقت خادمانِ شریعت اند و امثال آنہا نحمدہٗ و نصلّی علیٰ نبیّہ و نسلّم مخدوما بعد از طیِّ منازلِ سلوک و قطعِ مقاماتِ جذبہ معلوم شد کہ مقصود ازین سیر و سلوک تحصیلِ مقامِ اخلاص است کہ مربوط بفنائے آلہۂ آفاقی و انفسی است و این اخلاص جزویست از اجزائے شریعت چہ شریعت راسہ جزو است علم و عمل و اخلاص. پس طریقت و حقیقت خادمِ شریعت اند و تکمیل جزوِ او کہ اخلاص است حقیقتِ کار این است امّا فہمِ ہرکس اینجا نرسد اکثرِ عالم بخواب و خیال آرمیدہ اند و بجوز و مویز اکتفا نمودہ اند از کمالاتِ شریعت چہ دانند و بہ حقیقتِ طریقت و حقیقت چہ وا رسند شریعت را پوست خیال میکنند و حقیقت را مغز نمیدانند نمیدانند کہ حقیقتِ معاملہ چیست بہ ترّہاتِ صوفیہ مغرور اند و بہ احوال و مقامات مفتون ہداہم اللّٰہ سبحانہٗ سواء الطریق والسّلام علینا و علیٰ عباد اللّٰہ الصّالحین

قد تمّ القسم الاوّل من الدّفتر الاوّل بعون اللّٰہ تعالیٰ و حسن توفیقہ و یلیہ القسم الثّانی انشاء اللّٰہ تعالیٰ

وصلّی اللّٰہ تعالیٰ علیٰ خیر خلقہ سیّدنا محمّد وّ علیٰ اٰلہ و صحبہ اجمعین ۰ وعلینا معھم برحمتہ وھو ارحم الرّاحمین ۰

بخط نقیر حبیب الرحمن منشی فاضل

بماہ جمادی الاولیٰ ۱۳۲۷

حسب ضابطہ رجسٹری شدہ است

إِنْ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ

للہ الحمد ہر آن چیز کہ خاطر میخواست ✤ آخر آمد زپس پردۂ تقدیر پدید

یعنی

بفضل رحمانی و امداد یزدانی بآئین نبوی

★ حصہ دوم دفتر اول ★

مکتوبات امام ربانی

حضرت مجدد الف ثانی

الشیخ احمد سرہندی قدس سرہ

باہتمام و تصحیح خاکسار نور احمد عفا اللہ عنہ و پسری ثم امرتسری

در مطبع مجددی منشی بخش وقعم مطبوع گردید

اِعلام

الحمد للہ وکفیٰ وسلام علی عبادہِ الذین اصطفیٰ اما بعد مخفی مباد کہ طالبانِ حق را جل وعلی قدیما وحدیثا بہ علم تصوف چہ دلبستگیہا است بنا بران مقبولانِ بارگاہِ یزدانی ومحبوبانِ درگاہِ سبحانی در تحصیل ذرائعش مساعی جمیلہ بکار بردہ اند ودر طی این مر صَعب جان نثاریہا نمودہ اند وبمطالعہ وسَیرِ کتب تصوّف اوقاتِ عزیز خود را صرف نمودہ اند علی الخصوص مکتوبات قدسی آیات حضرتِ غوثِ محققین قطب عارفین عارف ربانی عالم دقائق مثانی الشہیر عند الاقاصی والادانی الشیخ احمد سرہندی نقشبندی الاویسی الرحمانی مجدد الف ثانی قدس اللہ سرّہ ورَوّح روحہٗ ونوّر ضریحہ **بیت** لَا یُدْرِكُ الْوَاصِفُ الْمُطْرِی خَصَائِصَہٗ ؛ وَاِنْ یَّكُ سَابِقًا فِیْ كُلِّ مَا وَصَفَا ۔ کہ ہر یکے از انہا بلکہ ہر جملہ آنہا دُرِّ بیست یتیم وجوہر یست ثمین واین از ضیق میدان عبارت است والا **مصرع** ”چہ نسبت خاک را با عالم پاک“۔ سیرش سالکانِ ہُویت بحتہ را دلیلے است وافی وشیفتگانِ ذات حقہ را بادہ الیست کافی صدہا اولیاء عظام از فہم مضامینش بہرہ یاب گشتند وہزارہا صلحائے عظام بمطالعش فائز المرام شدند ولیکن الی اللہ المشتکیٰ از غارتگری نساخین کہ نسخ را بجائے مَسخ رسانیدند وفرق میانِ منّ وسَلوٰی ندانستند بسیارے از تصرفات را مخزن واکثرے از تحریفات را معدن گشتہ بود واز دستبرد مطابع چہ غارتہا است کہ بر وی نہ تاختہ واز لغزش قلمہا کدام تصرفہا است کہ برو عَلَم نیفراختہ بناءً علیہ داعیہ تصحیح آن در سرِ این مسکین ہیچ در ہیچ بلکہ کم از ہیچ از حق سبحانہ وتعالیٰ پیدا شد وآنرا وسیلہ نجاتِ اُخروی خود تصور کردہ بہ تفحّصِ وسیع وتصفح بلیغ نسخہائے خطی کثیر التعداد از اطراف وجوانب فراہم آوردہ بکمال جد وجہد تمام جملہ جملہ وحرف حرفش را بارہا مقابلہ نمودہ بفضلِ اللہ وحسن توفیقہ باہتمام خود یک حصہ اش را بحلیہ طبع متحلی ومتزین گردانیدہ ہدیہ ناظرین پُر تمکین برعایت امور ذیل گذرانیدہ واز فضلِ حق سبحانہ تعالےٰ وتقدس امید واثق است کہ دیگر حصہہا را ہمبرین وتیرہ بانجام خواہد رسانید۔

اول آنکہ متنش را بہ نسخہائے عدیدہ بکرّات ومرّات مقابلہ نمودہ شد کہ یکے را از انہا بہ نسخہائے خطی قدیم بعضے از فضلاء روزگار مقابلہ فرمودہ بودند ودیگرے بدست علماء ظاہر وباطن دستمال ماندہ وعلیٰ ہذا القیاس۔ **دوم** آنکہ حتی الوسع در مواقع اختلاف ہیچ نسخہ فرو نگذاشتہ شد **سوم** آنکہ حتی الوسع تخریج احادیث مندرجہ کتاب کردہ شد **چہارم** آنکہ حل الفاظ مشکلہ وربط عبارات مُبہمہ بالتزام تمام نوشتہ شد **پنجم** آنکہ فہرست جدید کہ آنرا اجمال مکتوبات توان گفت ملحق کردہ شد **ششم** آنکہ بر کتابیکہ بعبارات عربی بودہ اند تراجم آنہا را بفارسی بالمقابل نوشتہ شد تسہیلا للطلاب وتیسیراً للنظار **ہفتم** آنکہ در بعضے جاہا دلو اقل قلیل بدفع توہمات باطلہ وخیالات فاسدہ حسب الفہم تعرض نمودہ آمد **ہشتم** آنکہ غالب تراجم عبارات عربی وآیات قرانی بتعیین سورہ وجزو واحادیث نبوی بحاشیہ انگاشتہ شد **نہم** آنکہ عبارات عربی را مُعرَب گردانیدہ شد ورعایتِ حرکاتِ اضافیہ وتوصیفیہ خصوصاً در مقامات مُبہمہ نمودہ شد **دہم** آنکہ حال بعضے از اکابر کہ اسمائے گرامی ایشان در کتاب جا بجا مذکور است از کتب قوم تلاش نمودہ بحاشیہ درج کردہ شد۔ علاوہ ازین دیگر خصوصیات کہ بملاحظہ ناظرین متعلق است مرعی داشتہ شد۔ والحمد للہ علی ذٰلك حمدا کثیرا طیبا مبارکا علیہ مبارکا فیہ وصلی اللہ علی سیدنا محمد وآلہ وصحبہ اجمعین وآخر دعوانا ان الحمد للہ رب العلمین ط پس حضرات کہ ارادہ خریداری این گوہر آبدار دارند بعنوان ذیل طلب فرمایند :۔

امرتسر چوک فرید۔ مسجد شیخ بڈھا مرحوم۔ خاکسار نور احمد عفی عنہ قیمت حصہ اول مع مصارف متعلقہ مندرج ذیل است

درجہ	خاص	کاغذ سفید ولایتی		عیہ
درجہ	اول	”	”	عـ۱۲ر
درجہ	دوم	”	” مصری	عیر
درجہ	سوم	”	بادامی	عـ۸ر

التماس

محصولڈاک۔ فیس منی آرڈر وپیکنگ وغیرہ بذمہ خریدار و تعمیل فرمائش بذریعہ وی پی یا بصورت وصولی قیمت نقد خواہد شد

اللہم اغفر لکاتبہ المذنب حبیب اللہ (کان اللہ لہ) عفی عنہ متوطن راولپنڈی وار دامرتسر ۲ جمادی الثانی ۱۳۲۰ھ

فهرست جدید کتاب مستطاب مکتوبات امام ربانی مجدد الف ثانی رح حصه دوم از دفتر اول

هذا بصائر للناس

بصیرت اول حضرت امام ربانی قدس سره در آخر مکتوب ۱۶ میفرمایند - باید دانست که منشأ تفاوت علوم و معارف در رسائل که ازین درویش بلکه از هر سالک که صادر شده است همین تفاوت حصول مقامات متفاوته است هر مقام را علوم و معارف جدا است و هر حال را قال علیحده پس فی الحقیقت تدافع و تناقض در علوم نباشد در رنگ نسخ احکام شرعیه است فلا تکونن من الممترین ۞ انتهی ۞ و حضرت مولانا عبد الله المعروف بشاه غلام علی نقشبندی مجددی دهلوی در رساله ششم از سبعه سیاره نوشته اند - بدانکه در کلام الهی سبحانه و کلام پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم سخنها است که بی تاویل فهم دران قاصر است و همچنین در کلام اولیا سخنها است که انجا تاویل باید نمود تا گمان نیک که مامور به است از دست نرود و هر تاویلی که در کلام اولیای کرام نمایند از غلبه سکر و تحدیث نعمت یا ترغیب طالبان یا عدم مساعدت الفاظ بمعانی آن در کلام حضرت مجدد نیز جاری است - وصلی الله تعالی علی خیر خلقه محمد وآله وسلم حضرت شیخ عبد الحق رحمة الله علیه در شرح فارسی فتوح الغیب که کتابیست نافع در سلوک ولابد طالبان از تصنیفات حضرت غوث الثقلین رضی الله تعالی عنه نوشته اند - گاه اسرار دقیقه و علوم غامضه بر قلوب عرفا وارد می شود و عبارت بآن کفایت نمی کند پس تسلیم و تفویض آن بعلم حضرت علیم مطلق سبحانه باید نمود و زبان انکار نباید کشود - انتهی کلامه الشریف -

بصیرت دوم حضرت مجدد قدس سره در رساله مبدا و معاد فرموده اند - این درویش روزے در حلقه یاران خود نشسته بود و نظر بر خرابیهائے خود داشت و این نظر غالب آمد بحدیکه خود را بے مناسبت تمام باین وضع می یافت درین اثنا بحکم من تواضع لله رفعه الله این دور افتاده را از خاک مذلت بر داشتند و این ندا در سر او در دادند که غفرت لک ولمن توسل بك الی

بخشیدم ترا و کسی را که بوسیلت تو در آمد بسوی من

عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا

به امداد یزدانی و فضل رحمانی

حصه دوم از

دفتر اول مکتوبات

حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی

۱۳۲۸ھ

در مطبع مجددی امرتسر سنه ۱۳۲۸ مطبوع گردید

بواسطهٔ او بغیر واسطهٔ الی یوم القیامة و بتکرار این معنی نواختند بحدیکه گنجایش ریب نماند- والحمد لله سبحانه علی ذلک حمداً کثیراً طیباً مبارکاً علیه کما یحب ربنا و یرضی والصلوة والسلام علی رسوله محمد و آله کما یجری بعد ازان بانشای این واقعه مامور ساختند ؎ اگر پادشه بر در پیرزن ٭ بیاید تو ای خواجه سبلت مکن ٭ ان ربک واسع المغفرة- انتهی

حضرت شاه ولی الله رحمه الله بعد تحریر مناقب حضرت مجدد قدس سره نوشته اند لا یحبه الا مومن ولا یبغضه الا منافق- و خواجه محمد هاشم کشمی در برکات احمدیه نوشته وقتیکه حضرت خواجه رضی الله تعالی عنه اصحاب خود را بجهت استفاده از حضرت ایشان ترغیب نمود و بسرهند فرستاده اند یکی از امتثال امر شریف ابا نمود- در خواب می بیند که آنحضرت صلی الله علیه وسلم خطبه در مدح ایشان میخوانند میفرمایند که مقبول میان احمد مقبول ماست و مردود میان احمد مردود ماست در ملفوظات مولانا حضرت میرزا مظهر جان جانان علیه الرضوان نوشته یکبار بجمال جهان آرائے سرور کائنات علیه افضل الصلوات والتحیات مشرف شدم گویا در کنار آنحضرت برابر دراز کشیده ام و راحت نفس مبارک بمن میرسد درین اثنا من تشنه شدم و پیرزادگان سهرندی درانجا حاضر اند آنحضرت یکی را بآوردن آب امر نمودند بنده عرض کردم یارسول الله آنها پیرزادهاے من اند فرمودند امتثال امر ما می نمایند پس عزیزے ازانها آب آورد من سیر خوردم- عرض کردم یارسول الله حضرت در حق مجدد الف ثانی چه میفرمایند- فرمودند مثل ایشان در امت من دیگر کیست عرض کردم یارسول الله مکتوبات ایشان بنظر مبارک گذشته است فرمودند اگر چیزے یاد است بخوانید بنده این عبارت بعضی مکتوب ایشان انه تعالی وراء الوراء ثم وراء الوراء خواندم بسیار پسند نمودند و حظها فرمودند- فرمودند باز بخوانید باز این عبارت عرض نمودم زیاده تر تحسین نمودند و این حالت امتداد کشید- انتهی- و ایضاً- جائیکه پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم قدم گذاشته است حضرت صدیق اکبر رضی الله تعالی عنه درانجا سر نهاده و حضرت صدیق اکبر رضی الله تعالی عنه جائیکه قدم گذاشته حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه درانجا سر نهاده انتهی-

---

خاکسار نور احمد عفی عنه پسروری ثم امرتسری چوک فرید مسجد شیخ بڈھا مرحوم

و آن سرور فرموده علیه الصلوة والسلام اظهاراً للشکر و اعلاماً للخلق و هدایة لهم خیر الهدی هدی محمد) و نیز فرموده علیه الصلوة والسلام ادبنی ربی فاحسن تادیبی ؛ و باطن متمم ظاهر است و مکمل آن سر موی بایک دیگر مخالفت ندارد مثلاً دروغ بزبان ناگفتن شریعت است و از دل نفی خاطر کذب نمودن طریقت و حقیقت است اگر این نفی به تکلف و تعمل است طریقت است و اگر بے تکلف میسر است حقیقت است پس فی الحقیقة باطن که طریقت و حقیقت است متمم و مکمل ظاهر آمد که شریعت است پس سالکان سبل طریقت و حقیقت را اگر در اثنای راه اموریکه بظاهر بشریعت در جنگ اند ظاهر شوند و ظاهر سازند مبنے بر سکر وقت و غلبهٔ حال است اگر از ان مقام گذرانند و بصحو آیند آن منافات بالکلیه مرتفع میشود و آن علوم متضاده بتمام هباءً منثوراً میگردند مثلاً جمعے از سکر باحاطه ذاتی قائل گشته اند و بالذات حق را تعالی و تقدس محیط عالم میدانند این حکم مخالف آرائی علمائی اہل حق است ایشان باحاطهٔ علمی قائل اند فی الحقیقت آرائے علما بصواب اقرب است هرگاه همین صوفیه قائل باشند بآنکه ذات حق تعالی و تقدس بهیچ حکمے محکوم نمیگردد و بهیچ علمے معلوم نمیشود پس حکم بروے باحاطه و سریان نمودن مخالف آن قول است والحق که ذات او تعالی بیچون و بیچگونست هیچ حکمے را بوے راه نیست انجا حیرت و نادانی است و دران موطن جهل صرفست و سرگردانی محض احاطه و سریان را در آنجناب قدس چه یارا مگر آنکه از جانب صوفیه که قائل باین احکام اند اعتذار نموده شود که مراد ایشان از ذات تعین اولست و چون آنرا زائد بر متعین نمیدانند آن تعین را عین ذات میگویند و آن تعین اول که معبر بوحدتست در جمیع ممکنات ساریست پس حکم باحاطهٔ ذاتی درست آمد اینجا دقیقه ایست باید دانست که ذات تعالی و تقدس نزد علماء اہل حق بیچون و بیچگونه است و ماسوای او هرچه هست بروے زائد است آن تعین هم اگر نزد ایشان ثابت شود نیز زائد خواهد بود و از دائرهٔ حضرت ذات بیچون بیرون خواهند داشت پس احاطهٔ او را احاطهٔ ذاتی نخواهند گفت پس نظر علما از نظر آن صوفیه بلند آمد

به امداد یزدانی و فضل رحمانی

حسبنا الله و نعم الوکیل

حق بسم الله الرحمن الرحیم حق

حق

مکتوب چہل و یکم

بشیخ درویش صدور یافتہ در ترغیب بمتابعتِ سُنّتِ سنیہ مصطفویہ علی صاحبہا الصّلوٰۃ والسّلامُ والتحیّۃُ و در بیانِ آنکہ طریقت و حقیقت مُتمّمانِ شریعت اند و در میانِ علومِ شرعیّہ و علومِ صوفیّہ کہ در مقامِ صدّیقیّہ کہ اعلائے مراتبِ ولایت است فائض میگردند اصلا مخالفت نیست وما یُناسِبُ ذٰلِکَ حق سُبحانہٗ و تعالیٰ ظاہر و باطن را بمتابعت سُنّتِ سنیّہ مصطفویہ علیٰ صاحبہا الصّلوٰۃُ والسّلامُ والتحیّۃُ متحلّی و متزیّن گرداناد بحرمۃِ النّبیّ وآلہِ الامجادِ علیہِ وعلیہمُ الصّلوٰتُ والتّسلیماتُ) محمد رسول اللہ صلّی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہٖ وسلّم محبوبِ ربّ العالمین است ہر چیز کہ خوب و مرغوب است از برائی مطلوب و محبوب ست لہٰذا حق سُبحانہٗ و تعالیٰ در کلام مجید خود میفرماید (اِنَّکَ لَعَلٰی خُلُقٍ عَظِیْمٍ) و نیز می فرماید تعالیٰ و تقدس اِنَّکَ لَمِنَ الْمُرْسَلِیْنَ عَلٰی صِرَاطٍ مُّسْتَقِیْمٍ و نیز فرمودہ تعالیٰ و تقدس اَنَّ ھٰذَا صِرَاطِیْ مُسْتَقِیْمًا فَاتَّبِعُوْہُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ ملّت اورا علیہ الصلوٰۃ والسلام صراط مستقیم خواندہ و ماسوائے اورا داخلِ سُبل گردانیدہ و از اتباعِ آن منع فرمودہ

بالفتح جمع امجد یعنی بزرگان ۱۲

تفسیر ۱۲

در کریمہ ثالثہ ۱۲

لعـ۵ یعنی صاحب حسن وجمال علی الاطلاق والافضال حضرت ذوالجلال والافضال چہ ہر جمال و کمال کہ در جمیع مراتب ظاہر است پر تو جمال و کمال اوست کہ آنجا تافتہ وارباب مراتب بدان سمت جمال صفت

فَاتَّبِعُوْنِیْ یُحْبِبْکُمُ اللّٰہُ پس در متابعۃ او عَلَیْہِ الصَّلٰوۃُ وَالسَّلَامُ کوشیدن منجر بمقام محبوبیت آمد فعلی کُلِّ عَاقِلٍ ذِیْ لُبٍّ السَّعْیُ لِکَمَالِ اِتِّبَاعِ حَبِیْبِہٖ عَلَیْہِ الصَّلٰوۃُ وَالسَّلَامُ ظَاہِرًا وَّبَاطِنًا سخن بتطویل انجامید معذور فرمایند جمالِ سخن چون از جمیلِ مطلق است ہر چند دراز تر میگردد زیبا تر می آید لَوْکَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِّکَلِمَاتِ رَبِّیْ لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ اَنْ تَنْفَدَ کَلِمَاتُ رَبِّیْ وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِہٖ مَدَدًا سخن بجاے دیگر باید برد حاملِ رقیمۂ دعا مولانا محمد حافظ اہلِ علم است و کثیر العیال از قلتِ اسبابِ معیشت متوجہ عسکر گشتہ اگر توجہ فرمودہ از سرکارِ نصرت آثارِ سیادت ونقابت دستگاہے شیخ جیو وظیفہ یا امدادی از براے مشارالیہ حاصل کنند عینِ کرم خواہد بود زیادہ تصدیع نمود

مکتوب چہل ودوم[۴۲]

نیز بشیخ درویش صدور یافتہ در بیانِ آنکہ بہترین مصقلہا از برائی زدودن زنگِ محبتِ ماسوٰی حق سبحانہ از حقیقتِ جامعۂ قلبیہ متابعتِ سنّت است علٰی صَاحِبِہَا الصَّلٰوۃُ وَالسَّلَامُ سَلَّمَکُمُ اللّٰہُ تَعَالٰی وَسُبْحَانَہٗ وَاَبْقَاکُمْ آدمی تا زمانیکہ بدنسِ تعلقاتِ پراگندہ متلوث است محروم ومہجور است تصقیلِ مرآتِ حقیقتِ جامع از زنگِ محبتِ ماسوٰی او عزّ وجلّ لابدّ است وبہترین مصقلہا در ازالۂ آن زنگ اتباعِ سنّتِ سنیۂ مصطفویہ است علٰی مَصْدَرِہَا الصَّلٰوۃُ وَالسَّلَامُ وَالتَّحِیَّۃُ کہ مدار این بر رفعِ عاداتِ نفسانی ودفعِ رسومِ ظلمانی است فَطُوْبٰی لِمَنْ شُرِّفَ بِہٰذِہِ النِّعْمَۃِ الْعُظْمٰی وَوَیْلٌ لِّمَنْ حُرِمَ مِنْ ہٰذِہِ الدَّوْلَۃِ الْقُصْوٰی بقیۃ المرام آنکہ جنابِ اخوی اعزّی میان مظفّر ولدِ مرحومی شیخ گہورن از مردمِ اعیان وبزرگ زادہ اند جمعِ کثیر با ایشان وابستہ اند محلِ ترحّم است زیادہ چہ تصدیع نماید وَالسَّلَامُ عَلَیْکُمْ وَعَلٰی مَنِ اتَّبَعَ الْہُدٰی

مکتوبات امام ربانی

وذوا آنکه نزد آن صوفیه لیست نزد این علماء داخل ما سواست و همین قیاس است قرب و معیت ذاتی
و موافقت معارف باطن با علوم شرعیه ظاهر بتمام و کمال بحدیکه در حقیر و تقبیر مجال مخالفت نماند در مقام
صدیقیه است که بالاتر مقامات ولایت است و فوق مقام صدیقیه مقام نبوت است علومیکه
نبی را علیه الصلوة والسلام بطریق وحی آمده است صدیق را بطریق الهام منکشف گشته است
درمیان این دو علم غیر از فرق وحی و الهام نیست پس مخالفت را چه مجال باشد و در مادون مقام
صدیقیه هر مقامیکه باشد نحوی از سکر متحقق است صحو تام در مقام صدیقیه است و بس و فرق
دیگر درمیان این دو علوم آنست که در وحی قطع است و در الهام ظن زیراکه وحی بتوسط ملک است
و ملائکه معصوم اند احتمال خطا در ایشان نیست و الهام اگرچه محل عالی دارد و آن قلب است و قلب از
عالم امر است اما قلب را با عقل و نفس نحوی از تعلق متحقق است و نفس هرچند بتزکیه مطمئنه گشته
است اما **بیت** هرچند که مطمئنه گردد ❊ هرگز ز صفات خود نه گردد - پس خطا را در آن موطن مجال
پیدا شدن باشد و دانست که در ابقاء صفات نفس باوجود اطمینان او فوائد و منافع است اگر نفس بالکل
از ظهور صفات خود ممنوع باشد راه ترقی بسته شود و میگردد روح را حکم ملک پیدا میشود و محبوس در مقام
خود میگردد ترقی او بواسطه مخالفت نفس است اگر نفس مخالفت نماند ترقی از کجا شود و سرور کائنات
(علیه من التحیات انماها ومن التسلیمات اکملها) وقتیکه از جهاد کفار مراجعت می فرمودند
می فرمودند رجعنا من الجهاد الاصغر الی الجهاد الاکبر جهاد نفس را جهاد اکبر فرمودند مخالفت نفس
درین موطن بترک عزیمت و اولیست بلکه باراده آن ترک است (مهما امکن) بتحقق ترک هم متصور نیست
و بهمان اراده آن قدر ندامت و پشیمانی و التجا و تضرع بجناب قدس خداوندی جل سلطانه دست
می دهد که کار یکساله مثلا در یکساعت میسر میشود برسر اصل سخن رویم مقرر است در هر چیز که اخلاق و شمائل
محبوب یافته میشود آن چیز نیز بتبعیت محبوب محبوب میگردد و بیان این رمز است در کریمه

در قاموس است الشعشع والشعشاع والشعشعان والشعشعانی الطویل والشعاع الخفیف والحسن المتفرق والظل غیر الکثیف الاول والمراد ههنا الاخیر ۱۲

و در شعشعانِ نورِ آفتاب مغلوب بید و این شخص با جماعه که نفیِ وجودِ ستارها در آن وقت کنند در مقامِ انکار است
و میدانند که آن معرفت غیرِ واقعست پس توحیدِ وجودی که نفیِ ماسوائی یک ذات است تعالی و تقدس با عقل
و شرع در جنگ است بخلافِ شهودی که در یکے دیدن هیچ مخالفت نیست مثلاً در وقتِ طلوعِ آفتاب
ستارها را نفی کردن و معدوم دانستن مخالفِ واقع است امّا ستارها را در آن وقت نادیدن هیچ
مخالفت نیست بلکه آن نادیدن بواسطهٔ غلبهٔ ظهورِ نورِ آفتابست و ضعف بصرِ رائی اگر بصرِ رائی بنور
همان آفتاب مکتحل شود و قوت پیدا کند ستارها را از آفتاب جدا ببیند و این دید در حق الیقین است
پس اقوالِ بعضے از مشایخ که بظاهر شریعتِ حقه مخالف می نمایند و بتوحیدِ وجودی بعضے مردم آنها را
فرود مے آرند مثلِ قولِ ابن منصور الحلاج انا الحق و ابی یزید البسطامی سبحانی و امثالِ اینها اولی و انسب
آنست که بتوحیدِ شهودی فرود باید آورد و مخالفت را دور باید ساخت هرگاه ماسوائی حق سبحانه از نظر شان
مختفی شد در غلبهٔ آن حال باین الفاظ تکلم فرمودند و غیر از حق سبحانه اثبات نمودند معنی انا الحق آنست
که حق است نه من چون خود را نمی بیند اثبات نمیکنند نه آنکه خود را می بیند و آن را حق میگوید این خود
کفر است اینجا کسی نه گوید که اثبات ناکردن نفی می کشد و آن بعینه توحیدِ وجودیست زیرا که گوئیم که از
عدمِ اثبات نفی لازم نمی آید بلکه در آن موطن حیرت احکام تمامها ساقط شده اند و در سبحانی نیز تنزیه
حق است نه تنزیهِ خود که او بتمامه از نظر او مرتفع شده است حکمی باو تعلق نمیگیرد و امثالِ این سخنان در
مقامِ عین الیقین که مقامِ حیرت است بعضی را رو میدهد و چون ازین مقام میگذرانند و به حق الیقین میرسانند
از امثالِ این کلمات تحاشی مینمایند و از حدِ اعتدال تجاوز نمی فرمایند در ین زمان بسیارے ازین طائفه
که بزیِّ صوفیان خود را وا می نمایند توحیدِ وجودی را شائع ساخته اند و کمال را جز آن نمی دانند و بعلم
از عین باز مانده اند و آن اقوالِ مشایخ را بمعانیِ متخیلهٔ خود فرود آورده مقتدائے روزگارِ خود ساخته
اند و بازارِ کاسدِ خود را باین تخیلات رائج داشته اند الغرض در عباراتِ بعضے از مشایخ با تقدم الفاظی که تصریح

بکسر سین ... که از باعث نقصان آن کسے برغبت نمی خرید ۱۲

مکتوب چہل و سیوم ۴۳

بسیادت پناه نقابت دستگاه شیخ فرید بخاری صدور یافته در بیان آنکه توحید دو قسم است
شهودی و وجودی و آنچه لابدست توحید شهودی است که فنا بآن مربوط است و توحید شهودی
باعقل و شرع مخالفت ندارد بخلاف توحید وجودی و اقوال مشائخ که ناظر بتوحید اند بتوحید شهودی
باید فرود آورد تا مخالفت را گنجایش نباشد و توحید شهودی در مرتبه عین الیقین است که مقام حیرتست
و چون ازان مقام میگذرند بحق الیقین میرسند از امثال این احوال تحاشی مینمایند و ما
یُنَاسِبُ ذٰلِکَ مِنَ الْاَسْئِلَةِ وَالْاَجْوِبَةِ وَالتَّمْثِیْلَاتِ الْمُوْضِحَةِ سَلَّمَکُمُ اللّٰهُ تَعَالٰی وَسُبْحَانَهٗ وَعَصَمَکُمْ
عَمَّا یَصِمُکُمْ وَصَانَکُمْ عَمَّا شَانَکُمْ توحیدیکه در اثنای راه این طایفه علیه را روست می دهد دو قسم است
توحید شهودی و توحید وجودی توحید شهودی یکے دیدنست یعنی مشهود سالک جز یکے نباشد و توحید
وجودی یک موجود دانستن است و غیر او را معدوم انگاشتن و با وجود عدمیت مجالے و مظاهر آن
یکے پنداشتن پس توحید وجودی از قبیل علم الیقین آمد و شهودی از قسم عین الیقین توحید شهودی از
ضروریات این راه است چه فنا بے این توحید متحقق نمیشود و عین الیقین بے آن میسر نمیشود زیرا که
رویت یکے باستیلا او مستلزم عدم رویت ماسوائے اوست بخلاف توحید وجودی که چنین نیست
یعنی ضروری نیست چه علم الیقین بے آن معرفت حاصل است چه علم الیقین مستلزم نفی ماسوائے
او نیست غایة مافی الباب مستلزم نفی علم ماسوائے اوست در وقت غلبه و استیلائے علم آن یکے مثلاً
شخصے که یقینی بوجود آفتاب پیدا کرد استیلائے این یقین مستلزم آن نیست که ستاره ها را در آنوقت
منتفی و معدوم داند اما وقتی که آفتاب را دید البته ستاره ها را نخواهد دید و مشهود او جز آفتاب نخواهد بود
و درین زمان که ستاره ها را نمی بیند میداند که ستاره ها معدوم نیستند بلکه میداند که هستند اما مستورند

ل یداند که معنی علم الیقین را بالتفصیل و معنی عین الیقین و حق الیقین را بالاجمال حضرت مجدد علیه الرحمة در مکتوب چهارم از جلد ثانی در بیان مرموز نموده اند ۱۲

می کشایند و مداہنات در احکام شرعیہ مینمایند وباین معاملہ خوشوقت وخورسند اند واتیان
اوامر شرعیہ اگر اعتراف دارند طفیلی میدانند مقصود اصلی ورائی شریعت خیال میکنند
حاشا وکلا ثم حاشا وکلا نعوذ باللہ سبحانہ من هذا الاعتقاد السوء طریقت وشریعت عین یکدیگر اند
سرموے از مخالفت درمیان ایشان واقع نیست فرق اجمال وتفصیل است واستدلال و
کشف ہرچہ مخالف شریعت است مردود است کل حقیقۃ ردته الشریعۃ فهو زندقۃ
شریعت را برجا داشتہ طلب حقیقت نمودن کار مردانست رزقنا اللہ سبحانہ وایاکم الاستقامۃ
علی متابعۃ سید البشر علیہ وعلی آلہ الصلوات والتسلیمات والتحیات ظاهرا وباطنا معرفت
پناہی قبلہ گاہی حضرت خواجہ ما قدس اللہ تعالی سرہ چند گاہ مشرب توحید وجودی داشتند ودر
رسائل ومکتوبات خود آنرا اظہار میفرمودند اما آخر کار حق سبحانہ وتعالی بکمال عنایت خویش از آنمقام
ترقی ارزانی فرمودہ بشاہراہ انداختہ از مضیق این معرفت خلاصی داد میان عبد الحق کہ یکے
از مخلصان ایشانند نقل کردند کہ پیش از مرض موت ایشان بیک ہفتہ فرمودہ اند کہ مرا بعین
الیقین معلوم شد کہ توحید کوچہ ایست تنگ شاہراہ دیگر است۔ پیش ازین ہم میدانستم اما اکنون
یقینی دیگر حاصل گشت واین حقیر نیز چند گاہ درخدمت حضرت ایشان این مشرب توحید
داشت ومقدمات کشفیہ در تائید این طریق بسیار لائح گشتہ بودند اما عنایت خداوندی جل
سلطانہ از ان مقام گزرانیدہ بمقامی کہ خواست مشرف گردانید زیادہ برین موجب اطناب
است میان شیخ زکریا از پرگنہ خود مکرر مینویسد ونسبت نیازمندی باستانہ علیہ ایشان وامینماید
از معاملہ کروری گری ہراسانند التجا واعتصام درعالم حکمت بجناب قدس ایشان دارند بظاہر
ملاذی وملجائی غیر از توجہ عالی ندارند امید وارند کہ ہمچنانکہ ایشان را نواختہ اند تا آخر دستگیری
فرمایند واز گرگان حوادث محفوظ دارند از کمال ادب عرضداشت جرات نمی نماید بفقیر رجوع نمودہ

بتوحیدِ وجودی دارند واقع شده اند حمل بر آن باید کرد که در ابتدا در مقامِ علم الیقین باین کلمات تکلم فرموده اند و در آخر کار ایشان را ازان مقام گزرانیده اند و از علم الیقین برده اند اینجا کسی نگوید که اربابِ توحید وجودی نیز همچنانکه یکے میدانند یکے می بینند پس از عین الیقین نیز نصیبے دارند زیرا که در جواب گوئیم که اربابِ این توحید صورتِ مثالیِ توحیدِ شهودی را دیده اند نه آنکه بآن توحید متحقق شده اند توحیدِ شهودی را باین صورتِ مثالیِ او فی الحقیقت هیچ مناسبت نیست زیرا که در وقتِ حصولِ آن توحید حیرتست حکم بامری دران موطن نیست و صاحبِ توحیدِ وجودی باوجودِ شهودِ صورتِ مثالیِ آن توحیدِ شهودی از اربابِ علم است چه نفیِ وجودِ ماسوا میکند و نفی حکمی است از احکام از مقولهٔ علم حیرت و علم بایکدیگر جمع نمیشوند پس ثابت شد که صاحبِ توحیدِ وجودی از مقامِ عین الیقین بهره ندارد آری صاحبِ توحیدِ شهودی را بعد از مقامِ حیرت اگر ترقی واقع شود بمقامِ معرفت که حق الیقین است میرسانند و در آن موطن علم و حیرت جمع میشوند و علمی که بے حیرتست و پیش از حیرتست علم الیقین است اینجواب بمثالی واضح گردد مثلاً شخصے در خواب بواسطهٔ مناسبتے که بمقامِ پادشاهت دارد خود را بادشاه دید و لوازمِ بادشاهت در خود یافت و معلوم است که آن شخص پادشاه نشده است بلکه صورتِ مثالیِ بادشاهت را در خود دیده است و فی الحقیقت بادشاهت را بآن صورتِ مثالی هیچ مناسبت نیست آرے آن شهود اگرچه بصورتِ مثالی باشد اما از استعدادِ آن شخص به متحقق شدن بحقیقتِ آن صورت خبر میدهد اگر جانے بگند و عنایتِ خداوندی جل سلطانه شاملِ حال او شود بآن مقام برسد از قوت تا فعل فرقِ بسیار است بسا آهن که قابلیتِ مرائیت داشته باشد تا مرآت نشود و بدستِ پادشاهان نرسد و از حصولِ جمالِ شان بهره نیابد کجا افتادم مگر گویم که سببِ تحریرِ این علومِ غامضه آن باشد که اکثر ابنائے این وقت بعضی بتقلید و بعضے بمجردِ علم و بعضی دیگر بعلمِ ممتزج بذوق و لو فی الجمله و بعضی بالحاد و زندقه دست بدامنِ این توحیدِ وجودی زده اند و همه را از حق میدانند بلکه حق میدانند و گردنهائے خود را از ربقهٔ تکلیفِ شرعی باین حیله

وَاَوَّلُ مَنْ يَّقْرَعُ بَابَ الْجَنَّةِ فَيَفْتَحُ اللّٰهُ
لَهٗ وَحَامِلُ لِوَاءِ الْحَمْدِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ
تَحْتَهٗ اٰدَمُ فَمَنْ دُوْنَهٗ وَهُوَ الَّذِیْ
قَالَ عَلَيْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ
نَحْنُ الْاٰخِرُوْنَ وَنَحْنُ السَّابِقُوْنَ
يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَاِنِّیْ قَائِلٌ قَوْلًا غَيْرَ فَخْرٍ
وَاَنَا حَبِيْبُ اللّٰهِ وَاَنَا قَائِدُ
الْمُرْسَلِيْنَ وَلَا فَخْرَ وَاَنَا خَاتَمُ
النَّبِيّٖنَ وَلَا فَخْرَ وَاَنَا
مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ
عَبْدِ الْمُطَّلِبِ اِنَّ اللّٰهَ
خَلَقَ الْخَلْقَ فَجَعَلَنِیْ فِیْ خَيْرِ
هِمْ ثُمَّ جَعَلَهُمْ فِرْقَتَيْنِ
فَجَعَلَنِیْ فِیْ خَيْرِهِمْ
فِرْقَةً ثُمَّ جَعَلَهُمْ
قَبَائِلَ فَجَعَلَنِیْ فِیْ خَيْرِهِمْ
قَبِيْلَةً ثُمَّ جَعَلَهُمْ
بُيُوْتًا فَجَعَلَنِیْ فِیْ خَيْرِهِمْ
بَيْتًا فَاَنَا خَيْرُهُمْ نَفْسًا وَّخَيْرُهُمْ بَيْتًا

تعالی ونخستین کسی است که شگافته گردد از وی
قبر ونخستین شفاعت کننده است ونخستین
کسی است که قبول کرده شود شفاعت وے
ونخستین کسی است که کوبد در بهشت را پس گشاید
حق تعالی برای وے واوست بردارندهٔ علم
ستایش حق جل وعلا روز قیامت زیر علم وے است
آدم وهر که جز اوست واوست علیه الصلوة والسلام
که فرموده است مائیم پسینیان ومائیم پیشینیان
روز قیامت ومن گوینده ام گفتارے را بی مفاخرت
ومنم محبوب حق تعالی ومنم کشندهٔ مرسلان ونیست
فخر ومنم ختم کنندهٔ پیغامبران ونیست فخر ومنم
محمد پسر عبد الله پسر عبد المطلب بدرستیکه خدای تعالی
پیدا کرد خلق را پس گردانید مرا در بهترین ایشان
پستر گردانید ایشان را دو گروه پس گردانید مرا در فرقه
که بهترین ایشانست پستر گردانید ایشان را
قبیله قبیله پس گردانید مرا در بهترین قبائل پستر
گردانید ایشان را خانه خانه پس گردانید مرا در
بهترین خانهاے ایشان پس منم بهترین ایشان
از روے ذات وبهترین ایشان از روی خانه

اظہارِ احوالِ خود می خواہند امید است کہ مسئولِ ایشان باجابت مقرون گردد ؀

مکتوب چہل و چہارم ۴۴

نیز بسیادت و نقابت پناہی شیخ فرید صدور یافت در مداحی خیر البشر علیہ وعلیٰ آلہ الصلوٰۃ والسلام و در بیانِ آنکہ مصدقانِ شریعتِ او خیر الامم اند و مکذبانِ آن بدترین بنی آدم — و در ترغیب بمتابعتِ سنتِ سنیہ او علیہ وعلیٰ آلہ الصلوٰۃ والسلام مرحمت نامۂ گرامی سامی دراعز ازمنہ شرفِ ورود یافت بمطالعۂ آن مشرف گشت للہ الحمد سبحانہ والمنۃ کہ میراثی از فقرِ محمدی علیہ وعلیٰ آلہ الصلوات والتحیات بدست آوردہ اند کہ محبتِ فقرا و ارتباط بایشان نتیجۂ آنست نمیداند کہ این مقصرِ بے سر و برگ درجوابِ آن چہ نویسد مگر آنکہ فقرۂ چند بعبارتِ عربی ماثور در فضائل جدِ بزرگوارِ ایشان کہ خیر العرب است بنویسد علیہ وعلیٰ آلہ من الصلوٰت انمہا و من التحیات اکملہا و آن سعادت نامہ را وسیلۂ نجاتِ اخروی خود سازد نہ آنکہ مداحی او

ترجمہ از شیخ	علیہ الصلوٰۃ والتحیۃ نماید بلکہ مقولۂ خود بآن شاید	اصل

شعر — بہ سخن نہ من ستودم ذاتِ محمدی را	شعر ما ان مدحت محمدا بمقالتی
لکن باسمِ احمد بستودہ ام سخن را	لکن مدحت مقالتی بمحمد
پس میگویم و از خدای پاک عصمت میخواہم	فاقول وباللہ سبحانہ العصمۃ والتوفیق
و توفیق میجویم کہ ہر آئینہ محمد رسول اللہ بہتر و مہتر	ان محمدا رسول اللہ سید ولد آدم
و بزرگترین فرزندانِ آدم است و بیشترین	واکثر الناس تبعا یوم القیامۃ واکرم
مردم است از روی تابعان روزِ قیامت	الاولین والاخرین علی اللہ واول من
و بزرگترین پیشینان و پسینان است نزد خدای	ینشق عنہ القبر واول شافع واول مشفع

سنتِ سَنیّهٔ او بنوازند و بمتابعتِ شریعتِ رضیّهٔ او سرفراز سازند آمروز عملِ قلیل را که مقرون بتصدیقِ حقیقتِ دینِ اوست علیهِ الصّلوٰةُ والسّلامُ بعملِ کثیر برمیدارند اصحابِ کهف این همه درجات که یافتند بواسطهٔ یک حَسَنه است و آن هجرت بود از دشمنانِ حق سبحانه و تعالیٰ بنورِ یقینِ ایمانی در وقتِ استیلاءِ معاندان مثلاً سپاهیان در وقتِ غلبهٔ دشمنان و استیلاءِ مخالفان اگر اندک تر تردّدی کنند آن قدر نمایان می شود و اعتبار میگیرد که در وقتِ اَمن اَضعافِ آن در حیّزِ اعتبار نمی آید و ایضاً چون آن سرور محبوبِ ربّ العالمین است متابعانِ او بواسطهٔ متابعت بمرتبهٔ محبوبیّت میرسند چه محبّ در هر که از شمائل و اَخلاقِ محبوبِ خود می بیند آنکس را محبوبِ خود میدارد و مخالفان را ازینجا قیاس باید کرد شعر محمدِ عربی کآبروی هر دو سرا است کسی که خاکِ درش نیست خاک بر سرِ او * اگر هجرتِ ظاهری میسّر نه شود هجرتِ باطنی بالکمال مرعی میباید داشت با ایشان بے ایشان می باید بود لعلَّ اللّٰهَ یُحدِثُ بعدَ ذٰلِکَ اَمراً موسمِ نوروز رسیده است و معلوم است که آن ایّام اهالیِ آن معامله را در تفرقه میدارد و بعد از مضیِّ آن هنگامه اگر ارادهٔ خداوندی جلّ سلطانه مساعدت نمود امیدوار است که شرفِ ملاقات گرامی میسّر شود زیاده اطناب موجبِ املال است ثبّتکمُ اللّٰهُ سبحانه علیٰ جادّةِ آبائکمُ الکرامِ السّلامُ علیکم و علیهم اِلیٰ یومِ القیامِ

مکتوب چهل و پنجم

نیز بسیادت و نقابت پناهی شیخ فرید صدور یافت این مکتوب بعد از ارتحالِ پیر دستگیرِ خود ازین عالمِ فانی نوشته بودند و چون تقویتِ ظاهری فقراءِ خانقاه منسوب بجنابِ سیادت پناهی بود اظهارِ شکرِ آن نموده و وجهِ جامعیّتِ انسان که هم سببِ کمالِ اوست و هم سبب

است بسوی آیۂ کریمہ کہ در سورۂ توبہ وپارۂ یعتذرون واقع شدہ است یعنی صحرانشینان سخت تراند در کفر ونفاق الخ ۱۲ لمصححہ سلمہ اللہ تعالی

وَاَنَا اَوَّلُ النَّاسِ خُرُوْجًا
اِذَا بُعِثُوْا وَاَنَا قَائِدُهُمْ اِذَا وَفَدُوْا
وَاَنَا خَطِيْبُهُمْ اِذَا اَنْصَتُوْا
وَاَنَا مُسْتَشْفِعُهُمْ اِذَا حُبِسُوْا
وَاَنَا مُبَشِّرُهُمْ اِذَا يَئِسُوْا
اَلْكَرَامَةُ وَالْمَفَاتِيْحُ
يَوْمَئِذٍ بِيَدِيْ وَلِوَاءُ الْحَمْدِ
يَوْمَئِذٍ بِيَدِيْ وَاَنَا اَكْرَمُ
وُلْدِ اٰدَمَ عَلٰى رَبِّيْ يَطُوْفُ عَلَيَّ
اَلْفُ خَادِمٍ كَاَنَّهُمْ بَيْضٌ مَّكْنُوْنٌ
وَاِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيٰمَةِ كُنْتُ اِمَامَ
النَّبِيِّيْنَ وَخَطِيْبَهُمْ وَصَاحِبَ
شَفَاعَتِهِمْ غَيْرَ فَخْرٍ لَوْلَاهُ لَمَا خَلَقَ اللّٰهُ
سُبْحَانَهُ الْخَلْقَ وَلَمَا اَظْهَرَ الرُّبُوْبِيَّةَ وَكَانَ
نَبِيًّا وَّاٰدَمُ بَيْنَ الْمَاءِ وَالطِّيْنِ۔

ومنم نخستین مردم از روئے بیرون آمدن وقتیکہ
برانگیختہ شوند ومنم کشندۂ مردم وقتیکہ بیایند
بدرگاہ خداتعالی ومنم خطبہ خوانندۂ ایشان
وقتیکہ خاموش شوند ومنم کہ طلب کردہ شوو از من
شفاعت وقتیکہ حبس کردہ شوند ومنم بشارت دہندۂ
ایشانرا وقتیکہ نومید شوند بزرگی دادن وکلیدہا
آن روز بدست من است ورایت ثنا حق تعالی
دران روز بدست من است ومنم گرامیترین فرزندان
آدم نزد پروردگار خود گرد من گردند ہزار خدمتگار
گویا آنان بیضہای مکنون اند وچون باشد
روز قیامت باشم امام پیغامبران وخطیب ایشان
وخداوند شفاعت میان ایشان بغیر فخر واگر
نمی بودی آنسرور بدرستی نیافریدی خدای پاک خلق
را وہرآئینہ ظاہر نساختے ربوبیت خود را وبودو علیہ الصلوۃ
والسلام پیغامبر حالیکہ آدم میان آب وگل بود۔

شعر۔ نماند بعصیان کسے در گرو ٭ کہ دارد چنین سید پیشرو ٭ پس ناچار مصدقان
اینچنین پیغمبر سید البشر علیہ الصلوۃ والسلام خیر الامم باشند کُنْتُمْ خَيْرَ اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ
نقد وقت ایشانست ومکذبان او علیہ الصلوۃ والسلام بدترین بنی آدم اَلْاَعْرَابُ
اَشَدُّ كُفْرًا وَّنِفَاقًا نشان حال ایشان است تا کدام صاحب دولت را باتباع

خداوندی جلّ سلطانه پس محروم ترین جمیع خلائق ازین راه انسان گشت ۵
پایهٔ آخر آدمست و آدمی * گشت محروم از مقام محرمی * گر نه گردد باز مسکین زین سفر *
نیست از وی هیچکس محروم تر * و حال آنکه سبب افضلیت او از جمیع خلائق هم همین وجه
جامعیت است ازین راه آئینه او اتم آمد و آنچه در مرایای جمیع خلائق ظاهر است در یک
مرآت او لائح است پس بهترین خلائق ازین جهت انسان گشت و بدترین جمیع موجودات
ازین جهت هم او اذ کان منه محمد علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات و ابوجهل
علیه اللعنة و شک نیست که بتوفیق خداوندی عزوجل کفیل جمعیت ظاهری این فقرا
ایشانند و در جمعیت باطنی نیز بحکم الولد سرّ لابیه امیدواری تمام است و چون عنایة
نامهٔ سامی و صحیفهٔ گرامی در ماه مبارک رمضان شرف ورود یافت بخاطر فاتر گذشت که شمهٔ از
فضائل این شهر عظیم القدر بنویسد باید دانست که ماه رمضان بزرگست عبادت نافله از نماز
و ذکر و صدقه و امثال آنها که درین ماه صادر شود برابر اداے فرض از ایام دیگر است و اداے
فرض درین ماه برابر اداے هفتاد فرائض است در ماههائے دیگر کسی که افطار بخشاند صائمے
را درین ماه او را بخشند و رقبهٔ او را از آتش دوزخ آزاد سازند و مر او را مثل اجر آن صائم عطا
فرمایند بے آنکه از اجر آن صائم نقصان کنند و همچنین کسیکه در خدمت مملوک تخفیف نماید حق
سبحانه و تعالی او را بخشد و آزاد گرداند از آتش دوزخ و در ماه رمضان آنحضرت علیه الصلوة
والتحیة رها میکردند هر اسیر را و هر کسی هر چه از ایشان سوال میکرد میدادند اگر کسی درین ماه
بخیرات و اعمال صالحه موفق شد در تمام سال او را توفیق رفیق گردانند و اگر بتفرقه گذشت در تمام
سال در تفرقه است مهما امکن هر قدر که میسر شود بجمعیت باید کوشید و این ماه را غنیمت
می باید شمرد و در هر شبی از شبهای این ماه چندین هزار کس را که لایق دوزخ اند آزاد می سازند

۱؎ رواه ابن ماجه و احمد فی حدیث طویل و لله عتقاء من النار و ذلک کل لیلة ای من رمضان ۱۲ مشکوٰة لمصححه سلمه الله تعالی

نقصانِ او نیز مذکور کرده اند با ذکرِ فضائلِ شهرِ مبارک رمضان وَمَا بِنَا بِسَبَبِ ذٰلِكَ ثَبَّتَكُمُ اللهُ
سُبْحَانَهُ عَلٰى جَادَّةِ آبَائِكُمُ الْكِرَامِ وَسَلَّمَكُمْ عَنْ مُوجِبَاتِ التَّلَهُّفِ وَالتَّأَسُّفِ بِمُرُورِ
الشُّهُورِ وَالْأَيَّامِ دوستانِ خدائے عزوجل بحکم اَلْمَرْءُ مَعَ مَنْ اَحَبَّ با خدا اند تعالیٰ وتقدس
تعلق به بدن بنحوی از موانعِ آن معیّت واتّصال هست بعد از انفصال ازین پیکرِ هیولانی
ومفارقت ازین هیکلِ ظلمانی همه قرب در قرب واتصال در اتصال است اَلْمَوْتُ جِسْرٌ
يُوْصِلُ الْحَبِيْبَ اِلَى الْحَبِيْبِ بیانِ این معنی است وکریمهٔ مَنْ كَانَ يَرْجُوْ لِقَاءَ اللهِ فَاِنَّ
اَجَلَ اللهِ لَاٰتٍ که تسلیه است مر مشتاقان را رمزے ازین بیان میفرماید لیکن حالِ باپس ماندگان
بدولتِ حضورِ بزرگان خراب وابتر است واستفاضه از روحانیاتِ اکابر قدس الله تعالیٰ
اسرارهم مشروط بشرائط است که هر کسی را در ایفائے آن مجال نیست اَمَّا الْحَمْدُ لِلّٰهِ ذِی الْاِنْعَامِ
وَالْمِنَّةِ که با وجود این حادثهٔ هائله واین واقعهٔ متوحشه این فقرا بے سر وپا را مربّی ومعین هم
از اهلبیتِ آن سرورِ دنیا ودین بود علیه وعلیٰ آله الصلوات والتسلیمات که سببِ انتظامِ
این سلسلهٔ علیه وواسطهٔ جمعیتِ نسبتِ نقشبندیه گشت آرے این نسبتِ علیه که درین دیار
بسیار غریب است واهلِ آن درین ممالک اقلِّ قلیل چون نسبتِ اهلبیت است مربّی آن هم از
اهلِ بیت مناسب است وشایانِ تقویتِ آن هم از اهالیِ آن اولیٰ تا تکمیلِ آن دولتِ
عظمیٰ بغیر لازم نباید همچنانکه شکرِ این نعمتِ قصوی بر فقرا لازم است شکرِ این دولت بر ذمهٔ
ایشان نیز لازم است آدمی همچنانکه به جمعیتِ باطن محتاج است به جمعیتِ ظاهر نیز احتیاج دارد
بلکه این احتیاج مقدّم است بلکه محتاج ترینِ خلائق انسان است واین شدّتِ احتیاجِ او را
بواسطهٔ جامعیتِ او آمده است وآنچه همه را در کار است او را تنها در کار است وهر چه محتاج
است تعلق دارد پس تعلقاتِ او از همه بیش آمد وهر تعلق مستلزمِ اعراض است از جنابِ قدس

سلمه الله تعالی

بسیارند کور ساخته اند ثبّتکم اللّٰه سبحانه علی جادّة آبائکم الکرام علی اوّلهم وافضلهم اوّلًا وعلی بواقیهم ثانیًا الصلوة والسلام وجود باری تعالی وتقدّس وہمچنین وحدت او سبحانه بلکه نبوّت محمد رسول الله نیز صلّی الله تعالی علیه وآله وسلّم بلکه جمیع ما جاء به من عند الله بدیهی اند بر تقدیر سلامتی مدرکه از آفات ردیه وامراض معنویه محتاج ہیچ فکر ودلیل نیستند نظر وفکر در آنها تا زمان وجود علت وثبوت آفت است امّا بعد از نجات از مرض قلبی ورفع غشاوهٔ بصری غیر از بداهت ہیچ نیست مثلًا صفرائی تا زمانی که بعلت صفرا گرفتار است شیرینی قند ونبات نزد او محتاج بدلیل است لیکن بعد از خلاصی از آن علت ہیچ احتیاج بدلیل ندارد واحتیاجی که منشأ آن وجود آفت است ببداهت جنگ ندارد وبیچارهٔ احول که شخص واحد را اثنین می بیند وحکم بعدم وحدت آن شخص میکند معذور است که وجود آفت در احول وحدت شخص را از بداهت نمی برارد وبنظریت نمی کشد ومحقق است که جولانگاه استدلال بسیار تنگ است ویقینی که از راه دلیل پیدا شود بسی متعذر است پس در تحصیل ایمان یقینی فکر ازالهٔ مرض قلبی نمودن ضروری آمد صفرائی را ازالهٔ علت صفرا نمودن در تحصیل یقینی بشیرینی نبات ضروری تر آمد از آنکه دلیل بر یقین حلاوت نبات اقامت نماید از دلیل چه طور یقینی حاصل شود که وجدان او بسبب علت صفرا به تلخی نبات حاکم است ہمچنین در ما نحن فیه نفس اماره بالذات منکر احکام شرعیه است وبالطبع بمناقضت آن حاکم پس تحصیل یقین باین احکام صادقه بدلیل با وجود انکار وجدان مستدل بسی دشوار است پس نفس را تزکیه ساختن ضروری آمد یقین را بدون تزکیه حاصل نمودن دشوار نمود قد افلح من زکّٰها وقد خاب من دسّٰها پس مقرر شد که منکر این شریعت باهره واین ملت ظاهره وطاهره در رنگ منکر حلاوت نبات است مصرعه خورشید نه مجرم ار کسی بینا نیست پس مقصود از سیر وسلوک وتزکیهٔ نفس وتصفیهٔ قلب ازالهٔ آفات معنویه است وامراض قلبیه

ل بخلاف احکام شرعیه حکم کننده ۱۲

ودرین ماه درهائے بهشت رامیکشایند ودرهای دوزخ رامی بندند وشیاطین رازنجیر میکنند ودرهای رحمت میکشایند وتعجیل افطار وتاخیر تسحر از سنن است ودرین باب آن سرور علیه الصلوٰة والسلام مبالغه میفرمودند ومانا که در تاخیر تسحر وتعجیل افطار اظهار عجز واحتیاج خود است که مناسب مقام بندگیست وبخرما افطار کردن سنت است ودروقت افطار این دعا می خوانند ذَهَبَ الظَّمَاءُ وَابْتَلَّتِ الْعُرُوْقُ وَثَبَتَ الْاَجْرُ اِنْ شَاءَ اللّٰهُ تَعَالٰی اداے تراویح وختم قرآن درین ماه از سنن مؤکده است ومثمر نتائج کثیره وَفَّقَنَا اللّٰهُ سُبْحَانَهٗ بِحُرْمَةِ حَبِیْبِهٖ عَلَیْهِ وَعَلٰی اٰلِهِ الصَّلَوَاتُ وَالتَّسْلِیْمَاتُ وَالتَّحِیَّاتُ بقیة التصدیع آنکه عنایت نامه درعین ماه رمضان رسید والا در امتثال امر خود را معاف نمیداشت سخن از بعد ماه مذکور گفتن حکم بغیب کردنست ومنبئ از طول امل بالجمله آنچه مرضی ایشان خواهد بود به هیچ وجه خود را معاف نخواهد داشت که حقوق ظاهری وباطنی ایشان بر ذمهائے ما فقرا ثابت است حضرت قبله گاهی قدس الله تعالی سره میفرمودند که حقوق شیخ جیو بر همه شما ثابت ومقرر است باعث این جمعیت ایشانند حق سبحانه وتعالی همواره بتوفیق اعمال مرضیه موفق گرداناد بِحُرْمَةِ النَّبِیِّ وَاٰلِهِ الْاَمْجَادِ عَلَیْهِ وَعَلَیْهِمُ الصَّلَوَاتُ وَالتَّسْلِیْمَاتُ زیاده برین تصدیع تمام است

مکتوب چهل وششم ۴۶

نیز بسیادت ونقابت پناهی میان شیخ فرید صدور یافت در بیان آنکه وجود باری تعالی وتقدس وهمچنین وحدت او تعالی بلکه نبوت محمد رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم بلکه جمیع مَا جَاءَ بِهٖ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ بدیهی اند ومحتاج بهیچ فکر ودلیل نیستند ودر ایضاح این مقدمات

یعنی قبیل از ین ۱۲

ودر قرنِ ماضی کفار برملا بطریقِ استیلا اجراءِ احکامِ کفر در دارِ اسلام میکردند و مسلمانان از اظهارِ احکامِ اسلام عاجز بودند، اگر میکردند بقتل میرسیدند وآویلاوا مصیبتاوا حسرتاوا حزنا محمد رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ وسلم کہ محبوبِ رب العالمین است مصدقانِ او ذلیل وخوار بودند ومنکرانِ او بعزت واعتبار مسلمانان باولہای ریش در تعزیتِ اسلام بودند ومعاندان بسخریہ واستہزا بر جراحتہای ایشان نمک می پاشیدند آفتابِ ہدایت در تتقِ ضلالت مستور شدہ بود ونورِ حق در حجبِ باطل منزوی ومعزول امروز کہ نویدِ زوالِ مانعِ دولتِ اسلام وبشارتِ جلوسِ بادشاہِ اسلام بگوش خاص وعام رسیدہ اہلِ اسلام بر خود لازم دانستند کہ ممد ومعاونِ بادشاہ باشند وبر ترویجِ شریعت وتقویتِ ملت دلالت نمایند این امداد وتقویت خواہ بزبان میسر شود خواہ بدست سابق ترینِ دولتِ مدد ہا تبیینِ مسائلِ شرعیہ است واظہارِ عقائدِ کلامیہ بر طبقِ کتاب وسنت واجماعِ امت تا مبتدعی وضالی درمیان آمدہ از راہ نبرد وکار بفساد نہ انجامد این قسم امداد مخصوص بعلماءِ اہلِ حق است کہ رو بآخرت دارند علماءِ دنیا کہ ہمتِ ایشان دنیای دنیہ است صحبتِ ایشان زہرِ قاتل است وفسادِ ایشان فسادِ متعدی ع عالمی کہ کامرانی وتن پروری کند ٭ او خویشتن گم است کرا رہبری کند ٭ در قرنِ ماضی ہر بلائی کہ بر سر آمد از شومی این جماعہ بود وپادشاہان را ایشان از راہ میبرند ہفتاد ودو ملت کہ راہِ ضلالت اختیار کردہ اند مقتدایان اینہا علماءِ سوء بودند غیر از علما ہر کہ بضلالت رفت کم است کہ ضلالتِ او بدیگرے تعدی کند واکثر جہلاے صوفی نما این زمانہ حکمِ علماءِ سوء دارند فسادِ اینہا نیز فسادِ متعدی است وظاہرا اگر کسے باوجودِ استطاعۃ امداد ہر قسم مددی کہ باشد تقصیر نماید ودر کارخانۂ اسلام فتورے واقع شود آن مقصر معاتب گردد بناءً علی ذلک این حقیر قلیل البضاعت نیز می خواہد کہ خود را در جرگۂ ممدانِ دولتِ اسلام اندازد ودرین باب

یکسر مایہ کہ بدان تجارت کنند ۱۲ — جرگہ بالفتح وکاف فارسی بمعنی صف کشیدن وانبوہ مردم یعنی گروہ وجماعہ ۱۲

ع کہ ضرر بدیگران نیز میرسد وبر ذوات شان مقصور نمیماند ۱۲

که کریمۂ فِی قُلُوبِهِم مَّرَضٌ مشعر از آنست تا حقیقتِ ایمان متحقق شود و با وجود این آفات اگر ایمان است بحسب ظاهر است و بس چه وجدانِ اماره بخلافِ آن حاکم است و در حقیقت کفرِ خود مُصر است مَثَل این ایمان و تصدیق صوری ایمان صفرائی است بحلاوتِ قند و نبات که وجدانِ او بخلافِ آن شاهد است یقین حقیقی بحلاوت شکر بعد از زوالِ مرضِ صفرا صورت بندد پس بعد از تزکیۂ نفس و اطمینان آن حقیقت ایمان صورت دارد و وجدانی میگردد و این قسم ایمان از زوال محفوظ است کریمۂ اَلَا اِنَّ اَوْلِیَاءَ اللّٰهِ لَا خَوْفٌ عَلَیْهِمْ وَلَا هُمْ یَحْزَنُوْنَ در شانِ ایشان صادق است شَرَّفَنَا اللّٰهُ سُبْحَانَهٗ بِشَرَفِ هٰذَا الْاِیْمَانِ الْکَامِلِ الْحَقِیْقِیِّ بِحُرْمَةِ النَّبِیِّ الْاُمِّیِّ الْقُرَشِیِّ عَلَیْهِ وَعَلٰی اٰلِهٖ مِنَ الصَّلَوَاتِ اَفْضَلُهَا وَمِنَ التَّسْلِیْمَاتِ اَکْمَلُهَا

مکتوب چہل و ہفتم

نیز بسیادت پناهی شیخ فرید صدور یافت در شکایت از قرنِ سابق که کفار استیلا پیدا کرده بودند و اهل اسلام خوار و بے اعتبار گشته و در ترغیب آنکه در ابتداء پادشاهت اگر ترویج دین متیسر شود بهتر است مبادا ضالی و مضلی در میان آمده خلل در کارخانۂ اهل اسلام اندازد و در رنگ قرنِ سابق سازد ثَبَّتَکُمُ اللّٰهُ سُبْحَانَهٗ عَلٰی جَادَّةِ اٰبَائِکُمُ الْکِرَامِ عَلٰی اَفْضَلِهِمْ سَیِّدِ الْکَوْنَیْنِ اَوَّلًا وَعَلٰی بَوَاقِیْهِمْ ثَانِیًا الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ وَالتَّحِیَّةُ پادشاه نسبت بعالم در رنگِ دل است نسبت ببدن که اگر دل صالح است بدن صالح است و اگر فاسد است فاسد صلاحِ پادشاه صلاحِ عالم است و فساد او فسادِ عالم میدانند که در قرنِ ماضی بر سرِ اهل اسلام چها گذشته است زبونی اهل اسلام با وجود کمال غربت در قرون سابقه ازین نگذشته بود که مسلمانان بر دینِ خود باشند و کفار بر کیشِ خود کریمۂ لَکُمْ دِیْنُکُمْ وَلِیَ دِیْنِ بیان این معنی است

وملتِ مصطفویه علیه وعلیٰ آلهِ الصلوٰاتُ والتسلیماتُ بایشان برپاست فردای
قیامت از شریعت خواهند پرسید از تصوّف نخواهند پرسید دخولِ جنت وتجنّب از نار
وابسته باتیانِ شریعت است انبیا صلواتُ اللهِ تعالیٰ وتسلیماته علیهم که بهترینِ
کائنات اند بشرائع دعوت کرده اند ومدارِ نجات بر آن مانده ومقصودِ ازبعثتِ این اکابر
تبلیغِ شرائع است پس بزرگترینِ خیرات سعی در ترویجِ شریعت واحیایٔ حکمی از احکامِ آن
علی الخصوص در زمانیکه شعائرِ اسلام منهدم شده باشند کرورها در راهِ خدای عزّ وجلّ وعلا
خرج کردن برابرِ آن نیست که مسئله از مسائلِ شرعیه را رواج دادن چه درین فعل اقتدا
بانبیاست که بزرگترینِ مخلوقات اند علیهم الصلوٰاتُ والتسلیماتُ ومشارکت است
بآن اکابر ومقرر است که کاملترینِ حسنات بایشان مسلَّم فرموده اند وخرج کردنِ کرورها غیرِ این
اکابر را نیز میسر است وایضا در اتیانِ شریعت مخالفتِ تمام است بانفس که شریعت برخلافِ
نفس وارد شده است ودر انفاقِ اموال گاه است که نفس موافقت کند بلی انفاقِ اموال
راکه برای تائیدِ شریعت باشد وترویجِ ملت درجهٔ علیا است وانفاق جیتلی باین نیت
خرج کردن برابرِ خرجِ لکها است در غیرِ این نیت اینجا کسی سوال نکند که طالبِ علمِ گرفتار از
صوفی وارسته چون مقدم باشد جواب گوئیم که او هنوز حقیقتِ سخن را در نیافته است طالبِ علم
باوجودِ گرفتاری سببِ نجاتِ خلائق است چه تبلیغِ احکامِ شرعی از وی میسر است اگرچه
خود بآن منتفع نشود وصوفی باوجودِ وارستگیِ نفس خود را خلاص ساخته است بخلائق کاری
ندارد شخصے که کثرتِ نجاتها وابسته باشد مقرر است که بهتر باشد از ان شخصی که به نجاتِ خود
درمانده باشد آرے صوفی راکه بعد از فنا وبقا وسیرِ عن الله وبالله بعالم گردانیده باشند
وبدعوتِ خلق فرود آورده از مقامِ نبوت نصیبی دارد وداخلِ مبلّغانِ شریعت است حکمِ علماء

ه یعنی بملت است مر اقبل خود را ۱۲ ه این چنین صوفی ۱۲

عه هکذا فی النسخ المخطبة لوجدته عندنا والله اعلم بالصواب ۱۲

دست و پائی بزند بحکم مَنْ كَثَّرَ سَوَادَ قَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ محتمل که این بے استطاعت را
داخل آن جماعۂ کرام سازند مثل خود را مثل آن زال می انگارد که ریسمانِ چند تنیده خود را در
سلک خریداران حضرت یوسف علی نبینا و علیه الصلوة والسلام ساخته بود امید
است که درین نزدیکی ان شاء الله العزیز بشرفِ حضور مشرف گردد متوقع از جناب شریف
ایشان آنست که چون استطاعت و قربِ بادشاه بروجه اتم ایشان را حق سبحانه و تعالی میسر
ساخته است در خلا و ملا در ترویج شریعت محمدی علیه و علی آله من الصلوات افضلها
و من التسلیمات اکملها کوشند و مسلمانان را از غربت برآرند حامل رقیمه نیاز مولانا حامد از
سرکارِ اقبال آثار وظیفهٔ مقرره دارد پارسال ظاهرا از حضور یافته بود امسال نیز امیدوار آمده
است دولت حقیقی و مجازی میسر باد

مکتوب چهل و هشتم ۴۸

نیز بسیادت و نقابت دستگاه شیخ فرید بخاری صدور یافته در ترغیب بر تعظیم علما و طلبۂ
علوم که حاملانِ شریعت اند نَصَرَكُمُ اللّٰهُ سُبْحَانَهٗ عَلَى الْاَعْدَاءِ بِحُرْمَةِ سَيِّدِ الْاَنْبِيَاءِ
عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمُ الصَّلَوَاتُ وَالتَّسْلِيمَاتُ وَالتَّحِيَّاتُ مرحمت نامهٔ گرامی که فقرا را بآن
نواخته بودند بمطالعهٔ آن مشرف گشت در کتابتِ مولانا محمد قلیج موفق مرقوم فرموده بودند
جزوی خرچے برائے طالب علمان و صوفیان فرستاده شد ذکرِ تقدیم طالب علمان بر صوفیان
در نظر همت بسیار زیبا در آمد بحکم اَلظَّاهِرُ عُنْوَانُ الْبَاطِنِ امید است که در باطن شریف نیز
این جماعهٔ کرام تقدیم پیدا کرده باشند كُلُّ اِنَاءٍ يَتَرَشَّحُ بِمَا فِيْهِ ع از کوزه برون همان تراود
که در وست ۞ و در تقدیم طالب علمان ترویج شریعت است حاملانِ شریعت ایشانند

ــه یعنی ظاهر دیباچه باطن است ۱۲ — همان برون — از کوزه همان تراود که در وست

ــه قوله من کثر الخ یعنی کسی که جماعت قومی را زیاده کرد پس آن کس از ان قوم معدود است حکی علامه محمود او گفت روایت کرد این حدیث را ابو یعلی از حضرت عبدالله بن مسعود رضی الله تعالی عنه مرفوعا یعنی از ان سرور کائنات علیه الصلوات و التسلیمات بزیادة و من

مکتوبات امام ربانی — دفتر اول — حصه دوم

ــه یعنی باوجودیکه محاسبه دنیویه نسبت محاسبه اخرویه بدرجها آسانست از محاسبه دنیویه هراسان است ۱۲

درین سن و سال گرفتارِ گروری گری است باوجود این گرفتاری همواره از محاسبهٔ عاجله که در کمالِ آسانی است نسبت بمحاسبه آجله هراسانست وثیقهٔ عظمی در عالمِ اسباب توجهِ شریف میداند امیدوار است که بدیوانِ جدید نیز ظاهر شود که ایشان از خادمانِ آن درگاهِ عالی اند

تو مرا دل ده و دلیری بین ❊ روبهٔ خویش خوان و شیری بین ❊ دولتِ صوری و معنوی محصّل باد بحُرمةِ النّبیِّ الاُمّیِّ وَاٰلِهِ الاَمجادِ عَلَیهِ وَعَلَیهِم مِنَ الصَّلَوٰاتِ افضلها وَمِنَ التَّسلیماتِ اَکملها

ــه بالکسر و تشدید نون بمعنی دندان و بمعنی سال و مقدار عمر ۱۲

مکتوب پنجاه و یکم ۵۱

نیز بسیادت پناهی شیخ فرید صدور یافت در ترغیب بترویجِ شریعتِ غرّا علیٰ صاحبها الصَّلوٰةُ وَالسَّلَامُ از حق سبحانه و تعالیٰ خواسته می آید که بتوسُّلِ وجودِ شریفِ آن سُلالهٔ عِظام ارکانِ شریعتِ غرّا و احکامِ ملّتِ زهرا قوّت گیرند و رواج پذیرند ع کار این است و غیرِ این همه هیچ ❊ امروز غُربا اهلِ اسلام را درین طور گرداب ضلالت امیدِ نجات هم از سفینهٔ اهلِ بیتِ خیر البشر است علیهِ وَعَلیٰ آلِهِ مِنَ الصَّلَوٰاتِ اَتمّها وَمِنَ التَّحِیّاتِ وَالتَّسلیماتِ اَکمَلُها قَالَ عَلَیهِ الصَّلوٰةُ وَالسَّلَامُ مَثَلُ اَهلِ بَیتِی کَمَثَلِ سَفِینَةِ نُوحٍ مَن رَکِبَهَا نَجَا وَمَن تَخَلَّفَ عَنهَا هَلَكَ همّتِ علیا را اهتمام بران گمارند که این سعادتِ عظمی را بدست آرند بعنایت الله سبحانه از قسمِ جاه و جلال و عظمت و شوکت همه میسّر است باوجودِ شرفِ ذاتی اگر این علاوه بآن منضم شود گوی سبقت بچوگانِ سعادت از همه پیش برده باشند این حقیر باراده اظهارِ امثالِ این سخنان در تائید و ترویجِ شریعتِ حقّه متوجهِ خدمتِ ایشان است هلالِ ماهِ مبارکِ رمضان در حضرتِ دهلی دیده شد مرضیِ حضرتِ والدهٔ بزرگوار در توقّف مفهوم گشت بضرورت تا استماعِ ختمِ قرآن توقّف نموده

تعالیٰ سلمه الله مصحح

شریعت وارد ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيْهِ مَنْ يَّشَاءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ

مکتوب چہل ونہم ٤٩

نیز بسیادت پناہی شیخ فرید صدور یافتہ در ترغیب بر جمع کردن این دو دولت کہ ظاہر را باحکام شرعیہ متحلّی ساختن است وباطن را از گرفتاری ما دون حق سبحانہ آزاد کردن حق سبحانہ وتعالی بدولت صوری وسعادت معنوی مستسعد گرداند فی الحقیقت دولت صوری متحلّی شدن ظاہر است باحکام شرعیہ مصطفویہ علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام والتحیۃ وسعادت معنوی خلاصی باطن است از گرفتاری ما دون حق سبحانہ تا کدام صاحب دولت را باین دو کرامت مشرف سازند ؏ کار اینست وغیر این ہمہ ہیچ ؛ زیادہ تصدیع است والسلام

ف این فضل حق است سبحانہ بخشد ومید بدان ہر کرا خواہد وحق تعالی صاحب فضل عظیم است این کریمہ واقع است در سورۂ جمعہ ١٢

مکتوب پنجاہم ٥٠

نیز بسیادت پناہی شیخ فرید صدور یافت در مذمت دنیای دنیہ حق سبحانہ وتعالی از رقیت ما دون خود آزادی کرامت فرمودہ بتمام گرفتار جناب خود گرداند بحرمت سید البشر المطہر عن زیغ البصر علیہ وعلی آلہ الصلوات والتسلیمات دنیا بظاہر شیرین است وبصورت طراوت دارد وفی الحقیقت سمّی است قاتل ومتاعی است باطل وگرفتاریست لاطائل مقبول او مخذولست مفتون او مجنون حکم او حکم نجاستی است زر اندودہ ومثل او مثل زہریست شکر آلودہ عاقل آنست کہ باین چنین متاع کاسد فریفتہ نشود وبچنین کالای فاسد گرفتار نگردد گفتہ اند اگر شخصے وصیت کرد کہ مال مرا بعاقل زمانہ بدہند بزاہدی باید داد کہ از دنیا بی رغبت است وآن بی رغبتی از کمال فطانت اوست زیادہ برین اطناب است بقیۃ التصدیع آنکہ فضائل مآب شیخ زکریا

ف کالا اسباب درخت ومتاع کہ غیر حیوان باشد ١٢

رِدَائِی وَالعَظمَةُ اِزَارِی فَمَن نَازَعَنِی فِی شَیءٍ مِنهُمَا اَدخَلتُهُ فِی النَّارِ وَلَا اُبَالِی

دُنیائی دَنِی که مَلعُونه و مَبغُوضهٔ حق است سبحانه تعالی بواسطهٔ آنست که حصول دنیا ممد و معاونِ

حصولِ مراداتِ نفس است پس هرکه بدشمن مدد نماید ناچار لعنت را شاید و فقر فخر محمّدی گشت

عَلَیهِ وَعَلٰی اٰلِهِ الصَّلَوَاتُ وَالتَّسلِیمَاتُ زیراکه در فقر نامرادی نفس است و حصولِ عجز آن مقصود

از بعثتِ انبیا عَلَیهِمُ الصَّلَوَاتُ وَالتَّسلِیمَاتُ و حکمت در تکلیفاتِ شرعیه تعجیز و تخریبِ همین

نفسِ امّاره است شرائع برای رفع هواهای نفسانی وارد شده اند هر قدر که بمقتضای شریعت

بعمل در آید همان قدر هوای نفسانی رو بزوال آرد لهذا اتیانِ یک حکم از احکامِ شرعیه در ازالهٔ

هوائی نفسانی بهتر است از ریاضات و مجاهداتِ هزار ساله که از نزدِ خود کرده شود بلکه این ریاضات

و مجاهدات که بمقتضای شریعتِ غرّا واقع نشده اند مؤیّد و مقوّیِ هواهای نفسانی اند برهمنان

و جوگیان در ریاضات و مجاهدات تقصیر نکرده اند امّا هیچ از ینها سودمند گشته و غیر از تقویتِ

نفس و تربیتِ آن نموده مثلاً بکدام درادای زکوة که شریعت بآن امر فرموده است در تخریبِ

نفس سودمندتر است از آنکه هزار دینار از پیش خود صرف کند و طعام خوردن در عیدِ فطر بحکمِ

شریعت نافع تر است در رفعِ هوا از آنکه از نزدِ خود سالها صائم باشد و دو رکعتِ نمازِ بامداد را بجماعت

ادا کردن که سنّتی از سنن بجا آوردن است بمراتب بهتر است از آنکه تمام شب بصلوةِ نافله

قیام نماید و نمازِ بامداد را بی جماعت ادا کند بالجمله تا نفس مزکّی نشود و از خبث ماخولیائی مهتری

پاک نگردد نجات محال است فکرِ ازالهٔ این مرض ضروری آمد تا بموتِ ابدی نرساند کلمهٔ طیّبه

لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ که موضوع است برائے نفیِ آلههٔ آفاقی و انفسی در تزکیهٔ نفس و تطهیر آن انفع و

انسب است اکابرِ طریقت قَدَّسَ اللّٰهُ تَعَالٰی اَسرَارَهُم از برائی تزکیهٔ نفس همین کلمهٔ طیّبه را

اختیار فرموده اند ؎ تا بجاروبِ لا نروبی راه ✤ نرسی در سرای الّا اللّٰه ✤ هرگاه نفس در

٭ وعلم آخر کار نزد خدای پاک است ۱۲

وَالْاَمْرُ عِنْدَ اللّٰہِ سُبْحَانَہٗ سعادتِ دارین محصّل باد

مکتوب ۵۲ پنجاہ و دوم

نیز بسیادت پناہی شیخ فرید صدور یافتہ در مذمت نفس امّارہ و بیانِ مرضِ ذاتی او و علاجِ ازالۂ آن مرض مرحمت نامۂ گرامی کہ از روئی شفقت و مہربانی داعی مخلصِ خود را بآن ممتاز فرمودہ بودند بمطالعۂ مضمونِ آن مشرّف گشت عَظَّمَ اللّٰہُ سُبْحَانَہٗ اَجْرَکُمْ وَرَفَعَ قَدْرَکُمْ وَشَرَحَ صَدْرَکُمْ وَیَسَّرَ اَمْرَکُمْ بِحُرْمَۃِ جَدِّکُمُ الْاَمْجَدِ عَلَیْہِ وَعَلٰی اٰلِہٖ مِنَ الصَّلَوَاتِ اَفْضَلُہَا وَمِنَ التَّسْلِیْمَاتِ اَکْمَلُہَا ثَبَّتَنَا اللّٰہُ سُبْحَانَہٗ عَلٰی مُتَابَعَتِہٖ ظَاہِرًا وَّبَاطِنًا وَیَرْحَمُ اللّٰہُ عَبْدًا قَالَ اٰمِیْنًا ثانیاً فقرۂ چند در شکایتِ مُصاحبِ سُوء و ندیمِ بدخوی مسوّدہ مینماید بسمعِ قبول استماع خواہند فرمود مخدوما مکرّما نفسِ امّارۂ انسانی مجبول است بر حُبِّ جاہ و ریاست و ہمگی ہمت او ترفّع بر اقرانِ است و بالذّات خواہانِ آنست کہ خلائق ہمہ بوی محتاج باشند و منقاد او امر و نواہی او گردند و او ہیچ کس محتاج نباشد و محکوم احدی نبود این دعوی الوہیّت است از وی و شرکت است بخدای بے ہمتا جَلَّ سُلْطَانُہٗ بلکہ آن بے سعادت بشرکت ہم راضی نیست میخواہد کہ حاکم او باشد و بس و ہمہ محکوم او باشند فقط در حدیث قدسی آمدہ است عَادِ نَفْسَکَ فَاِنَّہَا انْتَصَبَتْ بِمُعَادَاتِیْ یعنی دشمن دار نفس خود را زیرا کہ بدرستی آن نفس ایستادہ است بدشمنی من پس تربیتِ نفس نمودن بہ تحصیل مرادات او از جاہ و ریاست و ترفّع و تکبّر فی الحقیقت امداد کردن است بدشمن خدای عزّ و جلّ و تقویت نمودن است مر او را شناعت این امر را نیک باید دریافت در حدیث قدسی وارد است اَلْکِبْرِیَاءُ

ف ع - با خودی کہ عزو بیخودی دین است ۱۲

ص تفوق و فوقیت و بلندی ۱۲

علـ٥ کہ از دنیا بے رغبت اند و اجب جاہ وریاست و ترفع بر اقران متبری ١٢

سُبْحَانَهٗ مِنْ ذٰلِكَ وَمِنْ فِتْنَةِ الْعُلَمَاءِ السُّوْءِ اگر یک عالم را از براے این غرض انتخاب کنند بهتر مینماید اگر از علماءِ آخرت پیدا شود چه سعادت که صحبتِ او کبریتِ احمر است واگر پیدا نشود بعد از تأملِ صحیح بهترینِ این جنس را اختیار کنند مَا لَا يُدْرَكُ كُلُّهٗ لَا يُتْرَكُ كُلُّهٗ نمیدانم چه نویسیم همچنانکه خلاصیِ خلائق وابسته بوجودِ علما است خسرانِ عالم نیز بایشان مربوط است بهترینِ علما بهترینِ عالم است وبدترینِ ایشان بدترینِ خلایق هدایت واضلال را بایشان مربوط ساخته اند عزیزی ابلیسِ لعین را دید که فارغ وبیکار نشسته است سرّ آنرا پرسید گفت علماء این وقت کارِ ما میکنند ودرِ اغوا واضلال کافی اند ٥ عالمی که کامرانی وتن پروری کند او خویشتن گم است کرا رهبری کند غرض که درین باب فکرِ صحیح وتأملِ صادق مرعی داشته اقدام خواهند نمود چون کار از دست برود علاجی نمی پذیرد هرچند شرم می آید که کسی امثالِ این سخنان یا اربابِ فطانتِ صحیحه اظهار سازد امّا این معنی را وسیلهٔ سعادتِ خود دانسته مُصدّع می گردد ؛

مکتوب پنجاه وچهارم ٥٤

نیز بسیادت ونقابت پناهی شیخ فرید صدور یافته در بیانِ آنکه اجتناب از صحبتِ مُبتدِع لازم است ضررِ صحبت مبتدع فوقِ ضررِ صحبتِ کافر است وبدترینِ فِرَقِ مبتدعه شیعه شنیعه اند وَمَا يُنَاسِبُ ذٰلِكَ عَظَّمَ اللّٰهُ تَعَالٰى اَجْرَكُمْ وَرَفَعَ قَدْرَكُمْ وَيَسَّرَ اَمْرَكُمْ وَشَرَحَ صَدْرَكُمْ بِحُرْمَةِ سَيِّدِ الْبَشَرِ الْمُطَهَّرِ عَنْ زَيْغِ الْبَصَرِ عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ مِنَ الصَّلَوَاتِ اَفْضَلُهَا وَمِنَ التَّسْلِيْمَاتِ اَكْمَلُهَا مَنْ لَّمْ يَشْكُرِ النَّاسَ لَمْ يَشْكُرِ اللّٰهَ هر کسی که شکر آدمی بجا نیاورد شکرِ خدائی عز وجل بجا نیاورد پس بر ما فقیران شکر احسانهائی شما لازم است اوّلا سببِ جمعیتِ حضرتِ خواجهٔ ما شما بوده اید بطفیل شما در ان جمعیت طلبِ حق سبحانه وتعالی کردیم وحظهای وافر بردیم وثانیاً چون بحکم

ملـ؎ پلہ بالفتح وتشدید لام درجہ ومرتبہ وترازو وپایۂ نردبان - از برہان قاطع ۱۲ ع   صہ؎ یعنی آسمانہا و زمین ہا واہل این ہر دو بجز حق تعالی چنانکہ در مشکوۃ است ۱۲

مقامِ سرکشی آید و نقضِ عہد نماید بتکرار این کلمہ تجدیدِ ایمان باید نمود قَالَ عَلَیْہِ الصَّلٰوۃُ وَالسَّلَامُ جَدِّدُوْا اِیْمَانَکُمْ بِقَوْلِ لَا اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ بلکہ ہمہ وقت از تکرار این کلمہ چارہ نبود زیرا کہ نفسِ امّارہ ہموارہ در مقامِ خبث است در حدیث آمدہ است در فضائلِ این کلمہ اگر آسمانہا و زمین ہا را در پلہ نہند و این کلمہ را در پلۂ دیگر ہر آئینہ این پلہ راجح آید بر پلۂ دیگر وَالسَّلَامُ عَلٰی مَنِ اتَّبَعَ الْھُدٰی وَالْتَزَمَ مُتَابَعَۃَ الْمُصْطَفٰی عَلَیْہِ وَعَلٰی اٰلِہِ الصَّلَوَاتُ وَالتَّسْلِیْمَاتُ

یعنی غالب گرامی ۱۲

مکتوب پنجاہ و سیوم

نیز بسیادت انتساب شیخ فرید صدور یافتہ در بیانِ آنکہ اختلافِ علماءِ سوء موجبِ فسادِ عالم است وَمَا یُنَاسِبُ ذٰلِکَ ثَبَّتَکُمُ اللّٰہُ سُبْحَانَہٗ عَلٰی جَادَّۃِ اٰبَائِکُمُ الْکِرَامِ شنیدہ شد کہ پادشاہِ اسلام از حُسنِ نشاءِ مسلمانی کہ در نہادِ خود دارند بایشان فرمودہ اند کہ چہار کس از علماءِ دیندار پیدا کنند کہ ملازم باشند و بیانِ مسائلِ شرعیہ میکردہ باشند تا خلافِ شرع امری واقع نشود وَالْحَمْدُ لِلّٰہِ سُبْحَانَہٗ عَلٰی ذٰلِکَ مسلمانان را بہ ازین چہ بشارت و ماتم زدگان را بہ ازین چہ نوید لیکن چون حقیر بواسطۂ ہمین غرض متوجہ خدمتِ علیہ است چنانچہ مکرر اظہارِ آن نمودہ بضرورت درین باب بگفتن و نوشتن خود را معاف نخواہد داشت امید است کہ معذور خواہند فرمود صَاحِبُ الْغَرَضِ مَجْنُوْنٌ معروض میگرداند کہ علماءِ دیندار خود اقلِ قلیل اند کہ از حبِّ جاہ و ریاست گرسنہ باشند و مطلبی غیر از ترویجِ شریعت و تائیدِ ملت نداشتہ باشند بر تقدیرِ حبِّ جاہ ہر کدام ازین علما طرفی خواہد گرفت و اظہارِ فضیلتِ خود خواہد نمود و سخنانِ اختلافی درمیان خواہد آورد و آن را توسلِ قربتِ پادشاہ خواہد ساخت ناچار مہمِ دین ابتر خواہد شد و در قرنِ سابق اختلافاتِ علما عالم را در بلا انداخت و ہمان صحبت در پیش است ترویج چہ گنجایش دارد کہ باعثِ تخریبِ دین خواہد شد وَالْعِیَاذُ بِاللّٰہِ

یعنی صحبت علماء سوء ۱۲   بمعنی بلکہ است یا از برای علت ۱۲

بندگی مخدومؒ جہانیان ہر روز جزے خوانده شود تا معلوم شود که اصحاب پیغمبر را علیه وعلیهم الصلوة والسلام چه طور ستائش کرده اند و بکدام ادب یاد نموده اند تا مخالفان بد اندیش شرمنده ومخذول گردند درین ایام این طائفهٔ بد اندیش بسیار غلو کرده اند و باطراف و جوانب منتشر گشته اند بواسطهٔ آن درین باب چند کلمه نوشته آمد تا در صحبت شریف این قسم بد اندیشان را جا نباشد

ثبتکم الله تعالی علی الطریقة المرضیة +

مکتوب پنجاه و پنجم ۵۵

بسیادت پناهی شیخ عبدالوهاب بخاری صدور یافته در اظهار محبت چندگاه است که دل را محبتی نسبت بملازمان شما پیدا شده است غیر آن ارتباطی که سابقاً متحقق بود بناءً علیه بدعا ظهر الغیب بے اختیار مشغول است و چون سرور کائنات و مفخر موجودات علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات والتحیات فرموده اند که من احب اخاه فلیعلمه ایاه اظهار حب خود نمودن اولی و انسب دانست و باین محبت که نسبت بقربا آنحضرت علیه الصلوة والسلام والتحیة پیدا شده است رشتهٔ امیدواری تمام بدست آورده است حق سبحانه و تعالی بر محبت ایشان استقامت ارزانی فرماید

بحرمة سید البشر علیه وعلی آله الصلوة والسلام

مکتوب پنجاه و ششم ۵۶

نیز بشیخ عبدالوهاب صدور یافته در سفارش سیدی جناب قدس سادات کثیر البرکات بواسطهٔ جزویت آنسرور دین و دنیا علیه وعلی آله الصلوات والتحیات ازان برتر است که بزبان قاصر بیان منقبت و مدحت آن تواند کرد مگر آنکه آنرا وسیلهٔ سعادت خود دانسته درین باب جرأت نماید بلکه

كثرتِ بموتِ الكبراءِ نوبت باين طبقه رسيد واسطهٔ اجتماعِ فقرا و باعثِ انتظامِ طالبان نيز شما ئيد جزاكم الله سبحانه عنا خير الجزاء

گر برتنِ من زبان شود هر موی
يک شکرِ تو از هزار نتوانم کرد

آرزو آنست که حق سبحانه و تعالی در دنیا و آخرت شما را از آنچه نباید و نشاید محفوظ دارد بحرمةِ جدکم سيدِ المرسلين عليه وعلى آله وعليهم من الصلوات والتسليمات أتمها وأكملها اين فقير از صحبتِ گرامی شما دور افتاده است معلوم نه دارد که در مجلسِ شريف از کدام قسمِ مردم را گنجايش است و انيسِ خلوت و جلوت کيست

خوابم بشد از دیده درین فکرِ جگر سوز
کآغوشِ که شد منزل و آسايشِ خوابت

يقين تصور فرمايند که فسادِ صحبتِ مبتدع زياده از فسادِ صحبتِ کافر است و بدترينِ جميعِ فرقِ مبتدعان جماعه اند که با اصحابِ پيغمبر عليه وعليهم الصلوة والسلام بغض دارند الله تعالى در قرآنِ مجيد خود ايشان را کفار می نامد ليغيظ بهم الكفار قرآن و شريعت را اصحاب تبليغ نموده اند اگر ايشان مطعون باشند طعن در قرآن و شريعت لازم می آيد قرآن جمعِ حضرتِ عثمان است عليه الرضوان اگر عثمان مطعون است قرآن هم مطعون است أعاذنا الله سبحانه عما يعتقد الزنادقة خلافی و نزاعی که درميان اصحاب عليهم الرضوان واقع شده بود محمول بر هوای نفسانی نيست در صحبتِ خير البشر نفوسِ ايشان به تزکيه رسيده بودند و از امارگی آزاد گشته اينقدر ميدانم که حضرتِ امير دران باب برحق بوده اند و مخالفِ ايشان بر خطا بود اما اين خطا خطاءِ اجتهادی است تا بحدِ فسق نميرساند بلکه ملامت را هم درين طور خطا گنجايش نيست که مخطی را نيز يک درجه است از ثواب و يزيدِ بيدولت از اصحاب نيست در بدبختیِ او کرا سخن است کاری که آن بدبخت کرده هيچ کافرِ فرنگ نکند بعضی از علماءِ اهلِ سنت که در لعنِ او توقف کرده اند نه آنکه از وی راضی اند بلکه رعايتِ احتمالِ رجوع و توبه کرده اند ميبايد که در مجلسِ شريف از کتبِ معتبرهٔ قطبِ زمان

ابن معاويه رضـ ولد سنة خمس او ست وعشرين ١٢

انکرده خویش ١٢

مکتوب پنجاه و هشتم

بسیادت مآبی سید محمود صدور یافته در بیان آنکه این راه که ما در صدد قطع آنیم همگی هفت گام است و در بیان آنکه مشائخ نقشبندیه ابتدائی سیر از عالم امر اختیار کرده اند بخلاف مشائخ سلاسل دیگر و طریق این بزرگواران طریق اصحاب کرام است و ما یناسب ذلک ٭ التفات نامهٔ گرامی ورود یافت از انجا شوق استماع سخنان این طائفهٔ علیه مفهوم گشت لاجرم سخنی چند به تحریر آورد و اجابةً للمسئول و ترغیباً الی المامول مخدوما این راه که ما در صدد قطع آنیم همگی هفت گام است بعدد هفت لطیفهٔ انسانی دو قدم در عالم خلق اند که بقالب و نفس تعلق دارند و پنج قدم در عالم امر اند که بقلب و روح و سر و خفی و اخفی مربوط اند و در هر قدمی از این اقدام سبعه هفتاد هزار حجب خرق مینمایند نورانیةً کانت تلک الحجب او ظلمانیة ان لله سبعین الف حجاب من نور و ظلمة و بگام اول که در عالم امر میزنند تجلی افعال رومیدهد و بگام دوم تجلی صفات و بگام سوم شروع در تجلیات ذاتیه می افتد ثم و ثم علی تفاوت درجاتها کما لا یخفی علی اربابها و بهر خطوه از خطوات سبع از خود دور می افتد و بحق سبحانه نزدیک حتی یتم القرب بتمام هذه الاقدام فیشرفوا بالفناء و البقاء و یبلغوا الی درجة الولایة الخاصة مشائخ طریقهٔ علیهٔ نقشبندیه قدس الله تعالی اسرارهم ابتداء این سیر از عالم امر اختیار کرده اند و عالم خلق را نیز در ضمن این سیر قطع مینمایند بخلاف مشائخ سلاسل دیگر قدس الله تعالی اسرارهم لهذا طریق نقشبندیه اقرب طرق آمد لاجرم نهایت دیگران در بدایت ایشان مندرج گشت. مصرعه قیاس کن ز گلستان من بهار مرا ٭ طریق این بزرگواران بعینه طریق اصحاب کرام است رضوان الله تعالی علیهم اجمعین چه این بزرگواران را در اول صحبت خیر البشر علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات طریق اندراج

خود را بتوسل آن می ستاید و اظهار مودت ایشان که بآن مامورست می نماید اللّٰهُمَّ اجْعَلْنَا مِنْ مُحِبِّيْهِمْ بِحُرْمَةِ سَيِّدِ الْمُرْسَلِيْنَ عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَعَلَيْهِمُ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ

حامل عریضه نیاز میر سید احمد از سادات سامانه اند و طالب علم و صالح از ممر ضیق معیشت متوجه آن حدود گشته اگر در سرکار عالی گنجائش باشد مشار الیه لائق و سزاوار آنست و الا به یکی از مخلصان خود سفارش نمایند که از ممر معیشت خاطر جمع سازد چون یقین بود که خادمان ایشان در باب فقرا و محتاجان توجه اتم دارند علی الخصوص در امداد سادات عظام بچند کلمه جرأت نمود در وقت رفتن هرچند بسعادت رخصت مستسعد نگشت اما داخل جرگهٔ مخلصان است حق سبحانه و تعالی بر اخلاص و محبت ایشان استقامت ارزانی فرماید زیاده گستاخی نرفت

مکتوب پنجاه و هفتم

بشیخ محمد یوسف صدر در یافته در نصیحت حق سبحانه و تعالی بر جادهٔ آبای کرام خود استقامت ارزانی فرماید بحرمة سید المرسلین علیه و علی آله و علیهم من الصلوات افضلها و من التسلیمات اکملها بزرگی در خاندان شما موروثی است بر نهجی زندگانی نمایند که استحقاق این وراثت میسر گردد ظاهر را بظاهر شریعت و باطن را بباطن شریعت که عبارت از حقیقت است متحلی و متزین دارند چه حقیقت و طریقت عبارت از حقیقت شریعت است و طریقت آن حقیقت نه آنکه شریعت امری دیگر است و طریقت و حقیقت دیگر که آن الحاد و زندقه است بزعم فقیر در مادهٔ شما بسیار نیک است بعضی وقائع را برین معنی شاهد دارد و شمه ازین ماجرا بوالد بزرگوار شما علیه الرحمة اظهار نموده بود و بقیة المقصود آنکه شیخ عبد الغنی مردی بصلاح آراسته و نیک نهاد اگر بخدمت علیه در امری از امور رجوع نماید التفات خواهند فرمود والسلام و الاکرام

بیان فوائد مطلوبه ۱۲

مخدوما آدمی را از سه چیز چاره نیست تا نجات ابدی میسر گردد علم و عمل و اخلاص علم دو قسم است علمی است که مقصود از ان عمل است که علم فقه متکفل آنست و علمی است که مقصود ازان مجرد اعتقاد و یقین قلبی است که در علم کلام به تفصیل ذکر یافته است بمقتضای آرائے صائبه اہل سنت و جماعت که فرقۂ ناجیه اند و نجات بی اتباع این بزرگواران متصور نیست و اگر سر مو مخالفت است خطر در خطر است این سخن بکشف صحیح و الهام صریح نیز بیقین پیوسته است احتمال تخلف ندارد

فطوبی لمن وفق لمتابعتهم و شرف بتقلیدهم وویل لمن خالفهم واعتزل عنهم ورفض عن اصولهم وخرج عن زمرتهم فضلوا واضلوا فانکروا الرؤیة والشفاعة وخفي عليهم فضيلة الصحبة وفضل الصحابة وحرموا عن محبة اهل بيت الرسول ومودة اولاد البتول فمنعوا عن خير كثير نالها اهل السنة واتفقت الصحابة على ان افضلهم ابو بكر الصديق ... قال الشافعي وهو اعلم باحوال الصحابة اضطر الناس بعد رسول الله صلى الله تعالى عليه واله وسلم فلم يجدوا

پس خوشحالی است مر کسی را که بمتابعت اہل سنت موفق گردید و بتقلید شان مشرف گشت و وای برانکه خلاف آنان ورزید و انحراف و یکسوی ازیشان گزید و قوانین آنها را گذاشت و از گروه شان برآمد پس این چنین کسان هم خود گمراه شدند و هم دیگران را گمراه کردند پس انکار کردند از رویت حق و شفاعت پیغمبر و مخفی ماند

یعنی رویت خدا تعالیٰ بروز قیامت ۱۲

برایشان فضیلت صحبت پیغمبر و فضیلت اصحاب آن سرور و بی بهره ماندند از دوستی اہلبیت رسول و دوستی اولاد زہراء بتول پس بازداشته شدند از خیر

یعنی سیدة النساء فاطمة الزهراء ۱۲

کثیر که بدست آوردند آنرا اہل سنت و اجماع آوردند صحابه برآن که بزرگترین ایشان ابوبکر صدیق است شافعی که داناترین مردم است باحوال اصحاب گفته بیچاره شدند مردم بعد رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم پس نیافتند

یعنی لابد بود ایشان را از امیرے ۱۲

نهایت در بدایت آن میسر می شد که کُمّلِ اولیاءِ اُمّت را در نهایت کم ست که دست دهد لهذا
وحشی قاتل حضرت حمزه علیه الرحمة که یکبار در صحبت خیر البشر رسیده بود از اُویس قرنی که خیر التابعین
است افضل آمد سُئِلَ عَبدُ اللهِ بنُ المُبارَکِ رضی الله تعالی عنه اَیُّهُما اَفضَلُ مُعاوِیَةُ
اَم عُمَرُ بنُ عَبدِ العَزیزِ فَقالَ الغُبارُ الَّذی دَخَلَ اَنفَ فَرَسِ مُعاوِیَةَ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّی اللهُ
عَلَیهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ خَیرٌ مِن عُمَرَ بنِ عَبدِ العَزیزِ کَذا مَرَّةً پس باید اندیشید گروهی که در بدایت
ایشان نهایت دیگران مندرج گردد نهایت ایشان چه خواهد بود و درک دیگران چه طور خواهد گنجید
وَما یَعلَمُ جُنُودَ رَبِّکَ اِلّا هُوَ ٥ قاصری گر کند این طایفه را طعن قصور ؛ حاش لله که
که برآرم بزبان این گله را ؛ همه شیران جهان بستهٔ این سلسله اند ؛ روبه از حیله چسان بگسلد
این سلسله را ؛ رَزَقَنَا اللهُ سُبحانَهُ وَاِیّاکُم مَحَبَّةَ هٰذِهِ الطّائِفَةِ العَزیزِ وُجُودُها کاغذ
هر چند مختصر افتاده است امّا معارف بلند و حقایق ارجمند دران اندراج یافته اند عزیز خواهند داشت والسلام

مکتوب پنجاه و نهم

بالفتح وجیم موقوف بروزن نقشبند گرامی قدر وعزیز ۱۲

نیز به سید محمود صدور یافته در بیان آنکه آدمی را از سه چیز چاره نیست تا نجات ابدی میسر گردد
و در بیان آنکه نجات بی اتباع اهل سنت و جماعت متصور نیست و در بیان آنکه علم و عمل مستفاد
از شریعت اند و اخلاص منوطه بسلوک طریق صوفیه است و در بیان آنکه اخلاص عمل مر اولیا را
در جمیع افعال و اعمال و حرکات و سکنات است حضرت حق سبحانه و تعالی بر جادهٔ شریعت مصطفویه
علی صاحبها الصلوٰة والسلام والتحیة استقامت کرامت فرموده بالکلیت گرفتار جناب
قدس خود گرداناد مفاوضهٔ شریفه و مراسلهٔ لطیفه ورود یافت موجب فرحت گشت و مقدمات
محبت فقرا و اخلاص به این طائفهٔ علیا بوضوح انجامید اَللّٰهُمَّ زِد طلب فواید رفته بود

٥ واقع است در سورة مدثر در پاره تبارک یعنی و نمیداند لشکرهای پروردگار ترا مگر او تبارک و تعالی ۱۲

صحبة خير البشر مشتركون. وفضيلة
الصحبة فوق جميع الفضائل والكمالات
ولهذا لم يبلغ ويس القرني الذي
هو خير التابعين مرتبة ادنى من
صحبه عليه الصلوة والسلام فلا تعدل
بفضيلة الصحبة شيئا كائنا ما كان
فان ايمانهم ببركة الصحبة ونزول
الوحي يصير شهوديا ولم يتفق
لاحد بعد الصحابة هذه الرتبة
من الايمان والاعمال متفرعة على
الايمان كمالها على حسب كمال
الايمان. وما جرى بينهم من المنازعات
والمحاربات فمحمول على محامل صالحة
وحكم بالغة ما كانت عن هوى وجهل
ولكن عن اجتهاد وعلم وان اخطأ
بعضهم في الاجتهاد فللمخطي درجة
ايضا عند الله سبحانه هذا هو
الطريق الوسط بين الافراط والتفريط
الذي اختاره اهل السنة وهو

صحبت خیر البشر مشترکند وفضیلت صحبت
بالاتر است از جمیع فضائل وکمالات وازینجا
است که اویس قرنی که برگزیدهٔ تابعین است
بمرتبهٔ ادنائی صحابی آن سرور علیه الصلوة
والسلام نرسیده پس بفضیلت صحبت چیزے
را برابر نباید ساخت هرچه باشد زیرا که ایمان
ایشان ببرکت صحبت نبی علیه الصلوة والسلام
ومشاهدهٔ نزول وحی شهودی شده بود وباین
چنین مرتبهٔ ایمان بعد اصحاب کرام هیچکس
مشرف نگشته واما اعمال پس متفرع اند بر
ایمان کمال اینها باندازهٔ کمال ایمان است
وآنچه از منازعات ومحاربات میان ایشان
بوقوع درآمده محمول است بر معانی صحیحه وحکم بلیغه
از هوای نفسانی وجهالت ونادانی صادر
نبوده اند بلکه از اجتهاد وعلم. واگر بعضی شان
در اجتهاد براه خطا رفته پس مخطی را نیز یک
درجهٔ ثواب ثابت است نزد حق سبحانه وتعالی
این است راه راست میان افراط وتفریط
که اختیار نموده اند ویرا اهل سنت وهمین است

مکتوبات امام ربانی

تَحْتَ اَدِيْمِ السَّمَاءِ خَيْرًا مِّنْ اَبِيْ بَكْرٍ فَوَلَّوْهُ رِقَابَهُمْ - وَهٰذَا تَصْرِيْحٌ مِّنْهُ بِاَنَّ الصَّحَابَةَ مُتَّفِقُوْنَ عَلٰى اَفْضَلِيَّةِ الصِّدِّيْقِ فَيَكُوْنُ اِجْمَاعًا فِي الصَّدْرِ الْاَوَّلِ عَلٰى اَفْضَلِيَّتِهٖ فَيَكُوْنُ قَطْعِيًّا لَا يَسُوْغُ اِنْكَارُهٗ

وَاَهْلُ بَيْتِ الرَّسُوْلِ مَثَلُهٗ كَمَثَلِ سَفِيْنَةِ نُوْحٍ مَنْ رَكِبَهَا نَجَا وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا هَلَكَ

قَالَ بَعْضُ الْعَارِفِيْنَ - اِنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَاَصْحَابِهٖ وَسَلَّمَ جَعَلَ اَصْحَابَهٗ كَالنُّجُوْمِ وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُوْنَ وَشَبَّهَ اَهْلَ بَيْتِهٖ بِسَفِيْنَةِ نُوْحٍ - اِشَارَةً اِلٰى اَنَّ رَاكِبَ السَّفِيْنَةِ لَا بُدَّ لَهٗ مِنْ رِعَايَةِ النُّجُوْمِ لِيَاْمَنَ مِنَ الْهَلَاكِ وَبِدُوْنِ رِعَايَةِ النُّجُوْمِ النَّجَاةُ مُمْتَنِعَةٌ قَطْعًا —

وَمِمَّا يَنْبَغِيْ اَنْ يُعْلَمَ اَنَّ الْاِنْكَارَ عَنْ بَعْضٍ اِنْكَارٌ عَنْ جَمِيْعِهِمْ فَاِنَّهُمْ فِيْ فَضِيْلَةِ

زیر سقفِ آسمان شخصی را بهتر و مهتر از ابوبکر (رض) لاجرم والی گردانیدند او را بر گردنهائی خویش واین قول نص است از شافعی (امیر علمران) (ذاتهائے) بر اینکه صحابه متفق اند بر افضلیتِ صدیق پس اجماع متحقق شد در قرنِ اول بر افضلیتِ او (رض) پس قطعی خواهد بود که انکارِ آن روا نه بود۔

واہل بیت پیغمبر (ص) حالِ شان در رنگِ حالِ کشتی نوح است کسیکه سوار شد بر آن مخلصی یافت وکسیکه واماند از ان بهلاکت رسید

بعضے از اکابر فرموده اند بدرستیکه گردانید رسول خدا صلی اللہ تعالی علیه وعلی آله واصحابه وسلم اصحاب خود را بمشابه ستاره‌ها۔ وبستاره‌ها مردم راه می یابند (جملہ معترضہ ۱۲) وتشبیه داد اہل بیت خود را بکشتی نوح علیه الصلوة والسلام از جهت اشارت بدین که سوار کشتی را چاره نیست از رعایت ستاره‌ها تا از بیم ہلاک مامون بود ومصون وبدون رعایت ستاره‌ها مخلصی از ہلاک بوجهی متصور نیست

ومی باید دانست که بدرستی انکار از بعض صحابه انکار است از همگنان زیرا که همه شان در فضیلت

ص۵ ازرازالحقائق ومعارف ۱۲

مکتوبات امام ربانی دفتر اول حصہ دوم

مکتوب ششم (۶)

نیز بسیادت پناهی سید محمود صدور یافته در بیانِ نفیِ خواطر و دفعِ وساوس بالکلیه وما یناسبُ ذٰلِكَ حق سبحانه وتعالی بدوامِ گرفتاری بجناب قدس خود مشرف گرداند که حقیقتِ رستگاری درین گرفتاری است منعِ خواطر و دفعِ وساوس در طریقهٔ حضرات خواجگان قَدَّسَ اللّٰهُ تعالیٰ اَسرَارَهُم بروجهِ اَتَم حاصل است حتی که بعضی از مشائخ این خانوادهٔ بزرگ چلهٔ خواطر کشیده اند و در تمامِ آن اربعین باطنِ خود را از ورود خاطر باز داشته اند حضرت خواجه احرار قَدَّسَ اللّٰهُ تعالیٰ سِرَّهٗ درین مقام فرموده اند که مراد از دفعِ خواطر خواطریست که مانعِ دوام توجه مطلوب بند نه دفعِ خواطر مطلقاً و درویشی از مخلصانِ این سلسلهٔ علیه بحکم وَاَمَّا بِنِعمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّث از حالِ خود چنین خبر می دهد که خواطر از قلب بحدی منتفی میگردد که اگر فرضاً عمرِ حضرت نوح علیٰ نبینا وعلیه الصلوٰة والسلام بصاحب آن قلب بدهند هرگز خاطری بر قلب عبور نکند نه آنکه او در دفعِ متکلف باشد چه هرچه بتکلف است موقت است دوام نمی پذیرد بلکه در اتیانِ خاطر اگر سالها تکلف نماید هم میسر نشود تعیینِ اربعین از تعمل و تکلف خبر میدهد و تعمل در مرتبهٔ طریقت است حقیقت آنست که از تعمل و تکلف وارهاند یا دکرد در طریقت است و یادداشت در حقیقت پس محقق شد که بر تقدیرِ منعِ خواطر بتکلف که موقت بتوقیت است از عشره و اربعین دوامِ توجه بمطلوب محالست چه تکلف در مرتبهٔ طریقت است و در طریقت دوام متصور نیست این که دوام در حقیقت است بواسطهٔ آنست که تکلف را در ان موطن مجال نیست پس ورود خاطر در مرتبهٔ تکلف البته مانعِ دوامِ توجه است و دوام نگرانی که قلوب مبتدیانِ این سلسلهٔ علیه را دست می دهد امرے دیگرست و دوام توجه که ما در صدد بیان آنیم

تعالیٰ سلّمہ اللّٰہ مصحّحہ

سے معبودات بیرونی واندرونی ۱۲

الطریق الاسلم والسبیل الاحکم | طریق اسلم وسبیل محکم۔

بالجملہ علم وعمل مستفاد از شرع است وتحصیل اخلاص کہ ہمچو روح است مر علم وعمل را وابستہ بسلوک طریق صوفیہ است تا سیر الی اللہ قطع ننماید وسیر فی اللہ متحقق نشود از حقیقت اخلاص دور است واز کمالات مخلصان مہجور آرے عامۂ مومنان را نیز بتعمّل وتکلّف در بعضی از اعمال اخلاص ولو فی الجملہ متحقق میشود اما اخلاصی کہ ما در صدد بیان آنیم اخلاص در جمیع اقوال وافعال وحرکات وسکنات است بی تعمّل وتکلّف واین اخلاص منوط بانتفاء آلہۂ آفاقی وانفسی است کہ بفنا وبقاء منوط است ووصول است بمرتبۂ ولایت خاصہ اخلاصی کہ بہ تعمّل وتکلف محتاج است دوام نمی پذیرد بی تکلف بودن وحصول دوام درکار است کہ در مرتبۂ حق الیقین است پس اولیاء اللہ ہرچہ میکنند برای حق میکنند جل وعلا نہ برای نفس خود چہ نفس ایشان فدای حق شدہ است در حصول اخلاص ایشان را تصحیح نیت درکار نیست نیت ایشان بفنا فی اللہ وبقا باللہ تصحیح یافتہ مثلاً شخصی کہ گرفتار نفس خود است ہرچہ میکند برای نفس خود میکند نیت کند یا نکند وچون این گرفتاری نفس زائل شود وگرفتاری حق جل وعلا بجای آن نشیند ناچار ہرچہ کند برای حق کند نیت دست دہد یا نہ نیت در تعمّل درکار است ودر متعیّن احتیاج بہ تعیین نیست ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ صاحب دوام اخلاص مخلَص ست بفتح لام وآنکہ دوام ندارد وکسب اخلاص می نماید مخلِص ست بکسر لام شتّان ما بینہما وتفعیکہ از طریق صوفیہ بعلم وعمل میرسد آنست کہ علوم کلامیۂ استدلالیہ کشفی می گردد وتیسر تام در ادائی اعمال پیدا می شود وکسلی کہ از جانب نفس وشیطان بود زائل میگردد ع این کار دولت است کنون تا کرا رسد

والسلام اولاً وآخراً۔

سلہ یعنی سیر الی اللہ وسیر فی اللہ در مکتوب صد وسی وچہارم از جلد اول در آید ۱۲

سلہ اگرچہ اقل قلیل بود ۱۲

سلہ قولہ بتعمّل [illegible] نفس خود را وحیلہ بخود [illegible] نمودن [illegible] کرده نباشد ۱۲

مکتوبات امام ربانی رح حصہ دوم دفتر اول

سلہ [illegible] یعنی [illegible] نفس [illegible] ۱۲

سلہ یعنی تعلق [illegible] فرق است بسیار میان این دو یعنی صاحب دوام [illegible] ۱۲

این محافظت تا زمان وصول بشیخ کامل مکمل است بعد ازان تفویض مرادات خود است بآن
بزرگ و در رنگ میت شانست در دست غسال فنای اول فنائی فی الشیخ است وآن فنا
ثانیا وسیلهٔ فنائی اللہ می گردد زان روی که چشم تست احول معبود تو پیر تست اول
زیرا که طریق افاده و استفاده مبنی بر مناسبت طرفین است ابتداء طالب را بواسطهٔ کمال
دنائت و خساست مناسبتی بجناب اقدس عز سلطانه نیست برزخی ذی جهتین در کار است
وآن شیخ کامل مکمل است و قوی ترین اسباب فتور در طلب انابت است بشیخ ناقص که بسلوک
وجذبه کار را تمام ناکرده بمسند شیخی خود را کشیده است طالب را صحبت او سم قاتل است و انابت
او مرض مهلک استعداد بلند طالب را این چنین صحبت به پستی می آرد و از ذروه به حضیض می اندازد
مثلا مریضیکه از طبیب ناقص دارو خورد در از دیاد مرض خود می کوشد و قابلیت ازالهٔ مرض خود ضائع
می سازد هر چند آن دارو در ابتدا نحوی از تخفیف بخشد اما فی الحقیقت نفس مضرت است این
مریض اگر قضاء بطبیب حاذق برسد آن طبیب اول فکر ازالهٔ تاثیر آن دارو می نماید و مسهلات معالج
میفرماید بعد از زوال آن تاثیر فکر ازالهٔ مرض میکند مدار طریق این بزرگواران قدس الله تعالی
اسرارهم بر صحبت است و بگفت و شنود کاری نمی کشاید بلکه سستی در طلب پیدا می آرد احتمال
دارد که بعد از چند گاه بجانب دهلی و اگر سیری واقع شود اگر جریده خود را رسانند و مشافهة چیزی اخذ
نموده بسرعت باز گردند گنجایش دارد زیاده برین تصدیع است بقیة الاجوبة المسئول عنها
آنکه جناب مشیخت پناهی معارف دستگاهی میان شیخ تاج در آن صوبه مغتنم اند و بزرگ اما
استعداد شما را بطریق ایشان مناسبت کم است بی رابطهٔ مناسبت حصول مطلوب متعسر است
والامر عندکم اگر گاه گاه چیزی از احوال خود می نوشته باشند تا بآن تقریب ازین جانب هم چیزی
نوشته شود مناسب است چه سلسلهٔ اخلاص ازین راه همواره در حرکت می باشد والسلام

عبارت از یادداشت است که نهایت مرتبهٔ کمال است حضرت خواجه عبد الخالق غجدوانی
فرموده اند قدس الله تعالی سره که ورائے یادداشت پنداشت است یعنی مرتبهٔ دیگر نیست
مقصود از اظهار این قسم احوال ترغیب طالبان این طریقهٔ علیه است هرچند که منکران را
غیر از انکار نخواهد افزود یُضِلُّ بِهٖ كَثِیْرًا وَّ یَهْدِیْ بِهٖ كَثِیْرًا **مثنوی** هر کس افسانه بخواند افسانه است
وانکه دیدش نقد خود مردانه است : آب نیل است و بقبطی خون نمود * قوم موسی را نه خون بود
آب بود : والسلام والاکرام

مکتوب شصت و یکم ۶۱

نیز بسیادت مآبی سید محمود صدور یافته در ترغیب بر صحبت شیخ کامل مکمل و اجتناب از صحبت
ناقص وما یناسب ذلک حق سبحانه وتعالی ازدیادی در طلب خود کرامت فرموده از هرچه
منافی وصول مطلب است اجتناب تام میسر گرداناد بحرمة سید البشر المحرر عن زیغ البصر
علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات التفات نامهٔ گرامی مشرف ساخت چون منبی
از طلب و شوق و مشعر از درد و تعطش بود در نظر بسیار زیبا در آمد چه طلب مبشر حصول مطلوب
است و درد مقدمهٔ وصول مقصود عزیزی میفرماید اگر نخواستی داد ندادی خواست حصول این دولت
طلب را نعمت عظمی دانسته از هرچه مخالف اوست احتراز باید نمود مبادا فتوری در وی راه یابد
و برودتی در آن حرارت تاثیر نماید و معظم ترین اسباب محافظت آن قیام بشکر است بحصول
آن دولت لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَاَزِیْدَنَّكُمْ و دوام التجا و تضرع است بجناب قدس خداوندی جل
سلطانه تا توجه طلب او را از کعبهٔ جمال لایزال خود مصروف نگرداند اگر حقیقت التجا و تضرع میسر نشود
صورت تضرع و نیازمندی را از دست نمی باید داد وَاِنْ لَّمْ تَبْكُوْا فَتَبَاكَوْا بیان این معنی است

عه اسم فاعل از انبا یعنی خبر دادن ۱۲ — نیازمندی ۱۲ عبودیت و تضرع

اللهِ تعالیٰ وتسلیماتهٗ علیهم دراصولِ دین متفقند واختلافِ این بزرگواران درفروعِ دین است و دربیانِ بعضی از کلماتِ متفقهٔ ایشان ثبّتنا الله سبحانهٗ وایّاکم علیٰ جادّةِ اٰباءِکم الکرام علیٰ افضلِهم اصالةً وعلیٰ بواقیهم متابعةً الصلوٰة والسلام انبیا صلوات اللهِ تعالیٰ وتسلیماتهٗ وتحیاتهٗ وبرکاتهٗ علیٰ اجمعهم عمومًا وعلیٰ افضلِهم خصوصًا رحمتهای اند که بتوسّطِ این بزرگواران عالمی بنجاتِ ابدی مستسعد گشته است وازگرفتاریِ سرمدی خلاصی یافته اگر وجودِ شریفِ شان نمی بود حق سبحانه وتعالیٰ که غنیِ مطلق است عالم را از ذات وصفاتِ خود تعالیٰ وتقدس خبر نمیداد وبآن راه نمی نمود وهیچکس اورا نمی شناخت وبه اوامر ونواهی که عباد را بمحض کرم از برای نفعِ ایشان مکلّف ساخته است تکلیف نمی فرمود ومرضیاتِ او تعالیٰ از نامرضیات جدا نمیگشت پس شکرِ این نعمتِ عظمیٰ بکدام زبان راست آید وکرا مجال آنکه از عهدهٔ آن برآید الحمد للهِ الذی انعم علینا وهدانا الی الاسلام وجعلنا من مصدقی الانبیاء علیهم الصلوٰة والسلام واین بزرگواران دراصولِ دین متفقند کلمهٔ ایشان واحد است در ذات وصفاتِ تعالیٰ وتقدس وحشر ونشر وارسالِ رسل ونزولِ ملک ووروِدِ وحی ونعیمِ جنت وعذابِ جحیم بطریقِ خلود وتابید اختلافِ ایشان وبعضِ احکام است که بفروعِ دین تعلق دارد حق سبحانه وتعالیٰ درهریک زمانی برهر پیغمبرِ اولی العزم ابناءِ آن زمان را ببعض احکام مناسبهٔ آنها وحی فرستاده وباحکامِ مخصوصه تکلیف فرموده نسخ وتبدیل دراحکامِ شرعیه از حِکَم ومصالحِ حق سبحانه وبسیار است که بریک پیغمبرِ صاحبِ شریعت دراوقاتِ مختلفه احکامِ متضاده بطریقِ نسخ وتبدیل وارد شوند واز جملهٔ کلماتِ متفقهٔ این بزرگواران نفیِ عباداتِ غیرِ حق است سبحانه ومنعِ اشراک است باو تعالیٰ وتقدس وناگرفتنِ بعضی مخلوقات است مر بعض دیگر را ارباب غیر از حق سبحانه این حکم مخصوص بانبیا است غیر از متابعانِ ایشان به این دولت مشرف نشده اند وغیر از

مکتوب شصت و دوم ۶۲

بجناب میرزا حسام الدین احمد صدور یافته در بیان آنکه جذبه که پیش از سلوک است از مقاصد نیست بلکه وسیله ایست از برای قطع منازل سلوک بسهولت و جذبه که بعد از سلوک ست از مقاصد است وما یناسب ذلک الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی طریقه وصول را دو جزو است جذبه و سلوک و بعبارت دیگر تصفیه و تزکیه جذبه که مقدم بر سلوکست از مقاصد نیست و تصفیه که پیش از تزکیه است از مطالب نه جذبه که بعد از تمامی سلوکست و تصفیه که بعد از حصول تزکیه است که در سیر فی الله است از مقاصد مطلوبه است جذبه و تصفیه سابقه از برای تسهیل مسالک سلوکست بی سلوک کاری نمی کشاید و بی قطع منازل جمال مطلوب نمی نماید جذبه اولی کالصورت است مر جذبه اخری را فی الحقیقت بایکدیگر مناسبت ندارند پس مراد از اندراج نهایت در بدایت که در عبارت مشائخ این سلسله علیه واقع است اندراج صورت نهایت است در بدایت والا حقیقت نهایت در بدایت نمی گنجد و نهایت بابدایت نسبت ندارد تحقیق این مبحث در رساله که در تحقیق حقیقت جذبه و سلوک و امثال آنها تحریر یافته بتفاصیل ذکر یافته است القصه عبور از صورت بحقیقت ضروریست واکتفا از حقیقت بصورت از دوریست حققنا الله سبحانه بالحقیقة الحقة وجنبنا عن الصورة الباطلة بحرمت النبی المختار وآله الابرار علیه وعلیهم من الصلوات اکملها ومن التحیات افضلها

مکتوب شصت و سوم ۶۳

بسیادت پناهی و نقابت دستگاهی شیخ فرید صدور یافت در بیان آنکه انبیا صلوات

از بهارش پیداست اظهارِ امثال این سخنان برای ازدیادِ ایضاح است والّا حق از باطل جدا است و نور از ظلمت هویدا جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا اَللّٰهُمَّ ثَبِّتْنَا عَلٰى مُتَابَعَةِ هٰؤُلَاءِ الْأَكَابِرِ عَلَيْهِمُ الصَّلَوَاتُ وَالتَّحِيَّاتُ أَوَّلًا وَاٰخِرًا بقیهٔ المقصود آنکه سیادت پناهی میان پیر کمال ایشان بهتر میدانند چه احتیاج است که درین باب چیزی نوشته آید لیکن این قدر هست که حقیر چندگاه هست که از آشنائی ایشان محظوظ است مدتی است که ایشان اشتیاقِ عتبه بوسی داشتند امّا درین اثنا ضعفی بر ایشان طاری شده بود و تا زمانی صاحبِ فراش بودند بعد از فراغ متوجه ملازمتِ علیّه گشته اند امیدوارِ عنایت اند

مکتوب شصت و چهارم ۶۴

ـــه یعنی روح خالص یا که از ظلمات و کدورات جسمانی نجات یافته باشد و بر اصل فطرت خود دیده باشد ۱۲

ـــه یعنی برانگیخته نمودن بر برداشتن مصیبتها و دردها که بجسم تعلق دارند ۱۲

نیز بسیادت و نقابت پناهی شیخ فرید صدور یافته در بیانِ لذّت و اَلَمِ جسمانی و روحانی و تحریضِ بر تحمّلِ مصائب و آلامِ جسمانی و ما یناسب ذٰلک سَلَّمَكُمُ اللّٰهُ سُبْحَانَهٗ وَعَافَاكُمْ فِي الدَّارَيْنِ بِحُرْمَةِ سَيِّدِ الثَّقَلَيْنِ عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهِ الصَّلَوَاتُ وَالتَّسْلِيمَاتُ لذّت و اَلَم دنیا بر دو قسم است جسمانی و روحانی هر چیز که جسم را ازان لذّت است روح را ازان اَلَم است و هر چه جسم ازان متألّم است روح را ازان التذاذ است پس روح و جسم نقیضِ یکدیگر باشند و درین نشأه که روح بمقامِ جسم تنزّل نموده است و گرفتارِ جسم و جسمانی شده روح نیز حکم جسم پیدا کرده بلذّت او متلذّذ گشته است و باَلَمِ او متألّم اینست مرتبهٔ عوام کَالْأَنْعَامِ کریمهٔ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ در شانِ ایشان صادق است وای هزار وای اگر روح ازین گرفتاری خلاص نشود و به وطنِ اصلی رجوع ننماید پایهٔ آخر آدم است و آدمی

گشت محروم از مقامِ محرمی ✽ گر نگردد باز مسکین زین سفر ✽ نیست از وی هیچکس محروم تر ✽

انبیا کسی باین کلمات تکلم نموده است منکران نبوت اگرچه خدا را سبحانه واحد میگویند حال ایشان از دو امر خالی نیست یا تقلید اہل اسلام می کنند یا در وجوب وجود واحد میدانند نه در استحقاق عبادت ونزد اہل اسلام ہم در وجوب وجود واحد است وہم در استحقاق عبادت مراد از کلمۂ طیبہ لا اله الا الله نفی عبادت آلہۂ باطلہ است واثبات معبودیت حق است سبحانه وکلمۂ دیگر که مخصوص باین بزرگواران است آنست که خود را بشر میدانند مثل سایر مردم واله ومعبود حق را میدانند سبحانه ومردم را دعوت باو میکنند تعالی واو را سبحانه از حلول واتحاد منزه میگویند ومنکران نبوت نه چنین اند بلکه رؤسای ایشان مدعیان الوہیت اند وحق را سبحانه در خود حلول اثبات میکنند واز استحقاق عبادت واطلاق اسم الوہیت بر خود تحاشی نمی نمایند لاجرم پا از بندگی برآورده در منکرات افعال ومستقبحات اعمال می افتند وراه اباحت بدینها کشاده میگردد وگمان می برند که آلہه از ہیچ چیز ممنوع نیستند ہرچه می گویند صواب می دانند وہرچه می کنند مباح می انگارند ضلّوا فأضلّوا فویل لهم ولأتباعهم ولأشیاعهم وکلمۂ دیگر که انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات بران متفق اند ومنکران ایشان را از ان دولت نصیبی نیست آنست که این بزرگواران بنزول ملائکه که معصوم مطلق اند وہیچ تعلق وتلوث ندارند قائل اند وامناء وحی وحملۂ کلام ربانی تعالی وتقدس ایشان را میدانند پس این بزرگواران ہرچه می گویند از حق میگویند تعالی وتقدس وہرچه میرسانند از حق میرسانند واحکام اجتهادیۂ ایشان نیز مؤید بوحی اند اگر بالفرض زلّتی واقع می شد فی الحال حق سبحانه تدارک آن بوحی قطعی میفرمود ورئیسان منکران که مدعیان الوہیت اند ہرچه گویند از خود گویند وہمان را صواب دانند بواسطۂ زعم الوہیت پس انصاف در کار است شخصیکه از کمال بیخبردی خود را اله بگیرد ومستحق عبادت داند وافعال ناشائسته باین زعم فاسد بوقوع آرد سخنان او را چه اعتبار است وبه اتباع او چه مدار مصراع سالیکه نکوست

له یعنی ہست برقول بجواز اجتهاد نبی علیه الصلوة والسلام که راجح ترین اقوال است ۱۲ ـ زلت بالفتح وبالکسر لام مشدد ومفتوح بمعنی لغزش ولغزیدن یعنی خطا در اجتهاد ۱۲

یعنی از خود گمراه شدند پس دیگران را گمراه کردند پس وائی است برایشان ومتابعان ایشان وشیعیان ایشان ۱۲

مکتوب شصت وپنجم ۶۵

بخانِ اعظم صدور یافته در تأسف وتلهف بر ضعفِ اسلام وزبونیِ مسلمانان وتحریض واغرا بر تقویتِ اہلِ اسلام واجراءِ احکام اَیَّدَکُمُ اللّٰہُ سُبْحَانَہٗ وَنَصَرَکُمْ عَلٰی اَعْدَاءِ الْاِسْلَامِ فِیْ اِعْلَاءِ الْاَحْکَامِ مخبرِ صادق عَلَیْہِ وَعَلٰی اٰلِہٖ مِنَ الصَّلَوٰتِ اَفْضَلُہَا وَمِنَ التَّسْلِیْمَاتِ اَکْمَلُہَا فرموده است اَلْاِسْلَامُ بَدَأَ غَرِیْبًا وَسَیَعُوْدُ کَمَا بَدَأَ فَطُوْبٰی لِلْغُرَبَاءِ غربتِ اسلام تا بحدّی رسیده است که کفار برملا طعنِ اسلام وذمِّ مسلمانان می نمایند وبی تحاشی اجراءِ احکامِ کفر ومداحیِ اہلِ آن در کوچه وبازار می کنند ومسلمانان از اجراءِ احکامِ اسلام ممنوع اند ودر اتیانِ شرائع مذموم ومطعون بیت پری نهفته رخ ودیو در کرشمه وناز * بسوخت عقل ز حیرت که این چه بو العجبی ست * سُبْحَانَ اللّٰہِ وَبِحَمْدِہٖ اَلشَّرْعُ تَحْتَ السَّیْفِ گفته اند ورونقِ شرعِ شریف را بسلاطین وابسته اند قضیه منعکس گشته است ومعامله انقلاب پیدا کرده است واحسرتا واندامتا واویلا امروز وجودِ شریفِ شما را مغتنم می شمریم ومبارز درین معرکهٔ ضعیف وشکست خورده جز شما را نمی دانیم حق سبحانه وتعالیٰ مؤید وناصرِ شما باد بحرمة النبی وآله الامجاد علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات والتحیات والبرکات ودر خبر وارد است لَنْ یُّؤْمِنَ اَحَدُکُمْ حَتّٰی یُقَالَ اِنَّہٗ مَجْنُوْنٌ درین وقت آن جنون که مبنائی آن فرطِ غیرتِ اسلام است در نهادِ شما محسوس است اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ سُبْحَانَہٗ عَلٰی ذٰلِکَ امروز آن روز است که عملِ قلیل را اجرِ جزیل باعتناءِ تمام قبول میفرمایند از اصحابِ کهف غیر از هجرت عملی نمایان نیست که این همه اعتبار پیدا کرده است سپاهیان در وقتِ غلبهٔ اعداء اگر اندک تردّدی کنند اعتبارِ بسیار پیدا می کنند بخلاف در وقتِ امن وتسکینِ اعداء واین جهادِ قولی که امروز شما را میسر شده است

مصححه سلمه الله تعالیٰ

ازبیماری روح است که اَلم خود را لذت می انگارد و لذت را اَلم می شناسد در رنگ صفرائی که بواسطهٔ علتِ صفرا شیرینی را تلخ مے یابد پس بر عُقلا فکرِ ازالهٔ این مرض لازم است تا در آلام و مصائبِ جسمانی خرم و شادان زندگانی نمایند بیت از پیٔ این عیش و عشرت ساختن؛ صدہزاران جان ببایدباختن ‫و چون نیک ملاحظه کرده بیشود معلوم میگردد که اگر در دنیا درد و الم و مصیبت نمی بود بجوے نمی ارزید ظلمتهای آنرا وقائع و حوادث زائل میگردانند تلخی حوادث در رنگِ تلخی داروے نافع است که ازالهٔ مرض می نماید محسوسِ این فقیر شده است در دعوتهاے عام که طعام می پزند و خلوصِ نیّت نمی توانند کرد و جمعی از طعام خواران بشکوے می خیزند و منقصتِ طعام و صاحبِ طعام می نمایند و صاحبِ طعام را ازین معنی شکستگیٔ دل حاصل میگردد و همین شکستگیٔ صاحب طعام ظلمتی را که در طعام رفته بود بواسطهٔ عدم خلوصِ نیت ازاله مینماید و در معرضِ قبول می آرد اگر شکوهٔ آن جماعه نمی بود و انکسارِ قلب صاحب طعام نمیشد طعام سراسر پُر از ظلمت و کدورت بود و احتمالِ قبول را درین صورت چه گنجایش پس مدار کار بر شکستگی و آوارگی آمد و ما نازپروردگان جویانِ عیش و تنعّم را مشکل کار است وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ نصِّ قاطع است و عبادت عبارت از تذلّل و انکسار است پس مقصود از خلقتِ انسان خواری اوست علی الخصوص مسلمانان و دینداران که دنیا سجنِ ایشان است در زندان عیش جویان بودن از عقل دور است پس آدمی را از مشق محنت کشی چاره نبود و از ورزشِ باربرداری گذر نه حضرتِ حق سبحانه و تعالی ما بی طاقتان را برین معنی استقامت کرامت فرماید بحرمتِ جدّکم الأمجد علیه و علی آله من

الصَّلَوَاتِ أَتَمُّهَا وَمِنَ التَّحِيَّاتِ أَكْمَلُهَا ه

مکتوب شصت و ششم ۶۶

نیز بجانب اعظم صدور یافته در مدّاحی طریقهٔ علیه نقشبندیه قدّس اللّٰه تعالی اسرارهم و مناسبت این طریق بطریق اصحاب کرام علی صاحبهم و علیهم الصلوٰة والسلام و بیان افضلیت اصحاب کرام بر دیگران اگرچه ویس قرنی باشد یا عمر مروانی الحمد للّٰه و سلام علی عباده الذین اصطفٰی طریق حضرات خواجگان قدّس اللّٰه تعالی اسرارهم مبنی بر اندراج نهایت در بدایت است حضرت خواجه نقشبند قدّس اللّٰه تعالی سرّه فرموده اند که ما نهایت را در بدایت درج می کنیم و این طریق بعینه طریق اصحاب کرام است رضی اللّٰه تعالی عنهم چه این بزرگواران را در اوّل صحبت آنسرور علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات آن میسّر می شد که اولیاء امّت را در نهایت النهایت شمّه ازان کمال دست میدهد لهٰذا وحشی قاتل حضرت حمزه علیه الرحمة که یک مرتبه در بدو اسلام خود بشرف صحبت سید اولین و آخرین علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات والتحیات مشرف شده بود از ویس قرنی که خیر التابعین است افضل آمد آنچه وحشی را در اوّل صحبت خیر البشر علیه و علی آله الصلوٰة والسلام میسّر شد ویس قرنی را بآن خصوصیت در انتها میسّر نشد لاجرم بهترین قرون قرن اصحاب گشت رضوان اللّٰه تعالی علیهم کلمهٔ ثمّ کار دیگران را در پس انداخت و اشارت به بُعد درجه نمود شخصی از عبد اللّٰه بن مبارک قدّس سرّه سوال کرد ایّهما افضل معاویة ام عمر بن عبد العزیز قال الغبار الذی دخل انف فرس معاویة مع رسول اللّٰه صلی اللّٰه تعالی علیه و آله وسلّم خیر من عمر بن عبد العزیز کذا مرّة پس ناچار سلسلهٔ این حضرات سلسلة الذهب آمد و مزیّهٔ این طریقهٔ عالی بر سائر طرق در رنگ مزیّهٔ قرن اصحاب کرام بر سائر قرون مبرهن

عـ۵ بفتح اول و سکون دال بمعنے ابتدا و آغاز ۱۲ غ

جهادِ اکبر است مغتنم دانید وَهَلْ مِنْ مَزِیْدٍ بگویید واین جهادِ گفتن را به از جهادِ کشتن دانید
امثالِ ما مردم فقرا بی دست و پا ازین دولت محرومیم ۵ هَنِیْئًا لِاَرْبَابِ النَّعِیْمِ نَعِیْمُهَا
وَلِلْعَاشِقِ الْمِسْکِیْنِ مَا یَتَجَرَّعُ ؎ دادیم تراز گنج مقصود نشان * گر ما نرسیدیم تو شاید
برسی * حضرت خواجهٔ احرار قَدَّسَ اللّٰهُ تعالیٰ سِرَّهٗ می فرمودند که اگر من شیخی کنم هیچ شیخی در
عالم مرید نیابد اما مرا کارِ دیگر فرموده اند و آن ترویج شریعت و تائیدِ ملت است لاجرم بصحبتِ
سلاطین میرفتند و بتصرفِ خود ایشان را منقاد می ساختند و بتوسلِ ایشان ترویج شریعت
میفرمودند ملتمس آنست که چون حق سبحانه ببرکت محبت شما باکابرِ این خانوادهٔ بزرگ قَدَّسَ اللّٰهُ
تعالیٰ اَسْرَارَهُمْ سخن شما را تاثیری بخشیده است و عظمتِ مسلمانیِ شما در نظرِ اقران ظاهر گشته
سعی فرمایند که لا اقل احکامِ کبیرهٔ اهلِ کفر که در اهلِ اسلام شیوع پیدا کرده اند منهدم و مندرس
گردند و اهلِ اسلام ازان منکرات محفوظ مانند جَزَاکُمُ اللّٰهُ سُبْحَانَهٗ عَنَّا وَعَنْ جَمِیْعِ الْمُسْلِمِیْنَ
خَیْرَ الْجَزَاءِ در سلطنتِ پیشین عنادی بدینِ مصطفوی عَلَیْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ مفهوم می شد
و درین سلطنت ظاهر آن عناد نیست اگر هست از عدمِ علمست ترس آنست که مبادا این جا
هم کار بعناد انجامد و بر مسلمانان معامله تنگ تر افتد مصرع چو بد برم ایمانِ خویش میلرزم *
ثَبَّتَنَا اللّٰهُ سُبْحَانَهٗ وَاِیَّاکُمْ عَلٰی مُتَابَعَةِ سَیِّدِ الْمُرْسَلِیْنَ عَلَیْهِ وَعَلٰی اٰلِهِ الصَّلَوَاتُ وَالتَّسْلِیْمَاتُ
فقیر بتقریبے اینجا آمده بود خواست که از آمدنِ خود ایشان را اطلاع دهد و بعضی سخنانِ نافعه بنویسد
و از محبت غریزے که بواسطهٔ مناسبتِ فطرتیست خبر کند قَالَ عَلَیْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ مَنْ
اَحَبَّ اَخَاهُ فَلْیُعْلِمْهُ اِیَّاهُ یعنی کسیکه دوست دارد برادرِ مسلم خود را پس گو اعلام کند او را ازان
محبت وَالسَّلَامُ عَلَیْکُمْ وَعَلٰی جَمِیْعِ مَنِ اتَّبَعَ الْهُدٰی

ے یعنی فطرت و خلقت ما بایان باہم مناسب افتاده موجب محبت گشته قال علیه الصلوة والسلام الارواح جنود مجندة فما تعارف منها ائتلف وما تناکر اختلف

مکتوب شصت و ششم

نیز بخان خانان صدور یافته در بیان آنکه تواضع از ارباب غنا می زیبد و استغنا از ارباب فقر

وما یناسب ذلک الخیر فیما صنع الله سبحانه مخدوما من آنچه شرط بلاغ است با تو

میگویم ؛ تو خواه از سخنم پند گیر و خواه ملال ؛ تواضع از ارباب غنا زیبا است و استغنا از اہل فقر

لان المعالجة بالاضداد در مکاتیب ثلاثه شما غیر از استغنا امری مفهوم نشد هرچند مقصود

شما تواضع بود مثلاً در مکتوب اخیر مسطور بود بعد الحمد والصلوة نموده می آید این عبارت را

نیک دریابند که در کجا باید نوشت آری خدمت فقرا بسیار کرده اند اما رعایت آداب خدمت

هم ضروریست تا ثمره بر آن مترتب شود وبدونها خرط القتاد بلے اتقیاء امت او علیه

وعلی آله الصلوات والتسلیمات اتمها واکملها از تکلف بری اند اما التکبر مع المتکبرین

صدقة حضرت خواجه نقشبند را قدس الله تعالی سره شخصے گفت که متکبر است فرمودند که

تکبر من از کبریائی اوست این طائفه را ذلیل و خوار نه انگارند رب اشعث مدفوع بالابواب

لو اقسم علی الله لابره حدیث نبویست علیه الصلوة والسلام اندکی پیش تو

گفتم غم دل ترسیدم ؛ که دل آزرده شوی ورنه سخن بسیار است ؛ محبان عزیزی و مخلصان

صمیمی شما می باید که ملاحظه نفس امر داشته باشند و بشما هرچه رسانند از نفس الامر رسانند و هرکه اشتی

که بهبند صلاح شما را می باید که منظور دارند نه مصالح خود را که آن خیانت محض است بعضی از

منافع شما نیز از علل غائیه این سفر بود اما در عالم اسباب محبان و مخلصان شما نگذاشتند تقصیری

ازین طرف ندانند هرچند این مقدمات تلخ نماند اما خوش آید گویندگان شما بسیار اند بهان

اکتفا کنند مقصود از آشنائی فقرا اطلاع بر عیوب مکنونه است و ظهور رذائل مخزونه لیکن

گشت جماعه را که از کمال فضل در آغاز شربی ازان جام ارزانی دارند اطلاع بحقیقت کمالات ایشان غیر ایشان را متعذر است نهایت ایشان فوق نهایت دیگران خواهد بود مصرع قیاس کن زگلستان من بهار مرا * مصرعه سالی که نکوست از بهارش پیداست * ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيْهِ مَنْ يَّشَآءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ حضرت خواجه نقشبند میفرمودند که ما فضلیانیم جَعَلَنَا اللّٰهُ سُبْحَانَهٗ وَاِيَّاكُمْ مِنْ مُحِبِّيْ هٰؤُلَآءِ الْاَكَابِرِ وَمُتَابِعِيْ اٰثَارِهِمْ بِحُرْمَةِ النَّبِيِّ الْقُرَشِيِّ عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهِ مِنَ الصَّلَوَاتِ اَفْضَلُهَا وَمِنَ التَّحِيَّاتِ اَكْمَلُهَا *

مکتوب شصت و هفتم

بخان خانان صدور یافته در سفارش محتاجی ثَبَّتَنَا اللّٰهُ سُبْحَانَهٗ وَاِيَّاكُمْ عَلٰى مُتَابَعَةِ سَيِّدِ الْمُرْسَلِيْنَ عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهِ الصَّلَوَاتُ وَالتَّسْلِيْمَاتُ ظَاهِرًا وَّبَاطِنًا وَيَرْحَمُ اللّٰهُ عَبْدًا قَالَ اٰمِيْنًا * دو امر اهم بی اختیار بران آوردند که بتصدیع ایشان جرأت نماید اول اظهار رفع مظنه آزارست بلکه حصول مودت و اخلاص و امر ثانی ایماء احتیاج محتاجی است که بفضیلت وصلاح متحلی است و بمعرفت و شهود متزین از روی نسب کریم است و از روی حسب شریف مخدوما اظهار حق نوعی از مرارت است اگرچه بحسب شدت و ضعف متفاوت باشد خیلے سعادتمندی می باید که این مرارت را برنگ عسل بیاشامد وَهَلْ مِنْ مَّزِيْدٍ گوید تلوینات احوال از لوازم صفت امکان است جماعه که بتمکین رسیده اند نیز از تلوین سرشته اند بیچاره ممکن گاہے مغلوب سلطان صفات جلالیه است و گاهی محکوم صفات جمالیه است وقتے محل قبض است و وقتی موطن بسط و هر موسم را احکام جدا است دی روز آن بود امروز این است قَلْبُ الْمُؤْمِنِ بَيْنَ اِصْبَعَيْنِ مِنْ اَصَابِعِ الرَّحْمٰنِ يُقَلِّبُهَا كَيْفَ يَشَآءُ وَالسَّلَامُ

بآن آستانہ علیہ دارد و در سلک دعا گویان منتظم است بر ذمہ کرم لازم است کہ دستگیری فرمایند کہ اوان فقر و پیری را با اہل و عیال خود بفراغ خاطر گذرانند و بدعای سلامتی دارین ایشان مشغول باشند

مکتوب ہفتادم

نیز بجانب خانان صدور یافتہ در بیان آنکہ آدمی را جامعیت او سبب بعد اوست ہمچنانکہ ہمین جامعیت او سبب قرب اوست وما بنا سبب ذلک ثبتکم اللہ سبحانہ علی جادۃ الشریعۃ المصطفویۃ علی صاحبہا الصلوۃ والسلام والتحیۃ رحم اللہ عبدا قال امینا آدمی را ہمچنانکہ جامعیت سبب قرب و تکریم و تفضیل است سبب بعد و تضلیل و تجہیل نیز ہمان جامعیت است بواسطہ انسیت مرآت اوست و قابلیت ظہور مر جمیع اسما و صفات را بلکہ تجلیات ذاتیہ را نیز حدیث قدسی لا یسعنی ارضی ولا سمائی ولکن یسعنی قلب عبدی المؤمن رمزی ازین بیان ہست و بعد او بسبب احتیاج اوست بہر جزئی از جزئیات عالم چہ او را ہمہ چیز درکار است خلق لکم ما فی الارض جمیعا بواسطہ این احتیاج او را بجمیع اشیا گرفتاری ہست کہ سبب بعد و تضلیل گشتہ است ؎ پایہ آخر آدم است و آدمی ٭ گشت محروم از مقامی محرمی ٭ گر نہ گردد باز مسکین زین سفر ٭ نیست از وے ہیچکس محروم تر ٭ پس بہترین ہمہ موجودات انسان آمد و بدترین ہمہ کائنات ہم او اذ کان منہ محمد حبیب رب العلمین علیہ وعلی الہ الصلوات والتسلیمات والتحیات وابوجہل اللعین عدو رب السموات والارضین پس ناچار تا از گرفتاری ہمہ نجات میسر نشود گرفتاری یکی کہ منزہ است از یکی نیز حاصل نباید خرابی در خرابی است لیکن بمقتضاے ما لا یدرک کلہ لا یترک کلہ زندگانی چندروزہ را بر وفق اتباع صاحب شریعت علیہ وعلی الہ الصلوۃ والتحیۃ باید بسر برد کہ رستگاری از

بدانند که اظهارِ این قسم سخنان نه از روی آزار است بلکه از روی نیکخواهی و دلسوزی ست یقین تصور نمایند خواجه محمد صدّیق اگر یک روز پیشتر می آمدند محتمل که فقیر بهر حال خود را بشما میرسانید اما در اثنای راهِ سرهند ملاقی شدند معذور خواهند داشت اَلْخَیْرُ فِیْمَا صَنَعَ اللہُ سُبْحَانَهٗ

مکتوب شصت و نهم ۶۹

نیز بجانبِ خانان صدور یافته در بیانِ تواضع که موجبِ رفعت و زینت است و در بیانِ آنکه نجات وابسته بمتابعتِ اهلِ سنّت و جماعت است که فرقهٔ ناجیه اند اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ وَالصَّلٰوۃُ وَالسَّلَامُ عَلٰی رَسُوْلِ اللہِ التفات نامهٔ گرامی که مصحوبِ اخوی مولانا محمد صدیق ارسال داشته بودند وصول یافت کرم فرمودند جَزَاکُمُ اللہُ سُبْحَانَهٗ عَنَّا خَیْرَ الْجَزَاءِ در رعایتِ آداب فقرا نموده اند و بتواضع سخن رانده اند امید هست که بحکم مَنْ تَوَاضَعَ لِلّٰہِ رَفَعَهُ اللہُ این تنزل موجبِ رفعتِ دینی و دنیوی گردد بلکه گشت بُشْرٰی لَکُمْ چون الفاظ انابت و رجوع در میان آورده اند چنان تصور فرمایند که این انابت بدست درویشی از درویشان واقع شده است مترصد است که بمقتضای آن با دای حقوق آن را یابد که مَهْمَا اَمْکَنَ مرعی دارند و از وصایا و نصائح چه نویسد از علوم و معارف چه اظهار نماید که علمای مجتهدین و صوفیهٔ محققین شَکَرَ اللہُ تَعَالٰی سَعْیَهُمْ در بسط و تفصیل آن تقصیر جائز نداشته اند و پاره از مسوّدات این کم بضاعت نیز طالب العلمی از یاران بخدمتِ شما برده اند بنظرِ شریف گذشته باشد بِالْجُمْلَةِ طَرِیْقُ النَّجَاتِ مُتَابَعَةُ اَهْلِ السُّنَّةِ وَالْجَمَاعَةِ کَثَّرَهُمُ اللہُ سُبْحَانَهٗ فِی الْاَقْوَالِ وَالْاَفْعَالِ وَفِی الْاُصُوْلِ وَالْفُرُوْعِ فَاِنَّهُمُ الْفِرْقَةُ النَّاجِیَةُ وَمَا سِوَاهُمْ مِنَ الْفِرَقِ فَهُمْ فِیْ مَعْرِضِ الزَّوَالِ وَشَرَفِ الْهَلَاکِ عَلِمَهٗ الْیَوْمَ اَحَدٌ اَوْ لَمْ یَعْلَمْ اَمَّا فِی الْغَدِ فَیَعْلَمُهٗ کُلُّ اَحَدٍ وَلَا یَنْفَعُ اَللّٰهُمَّ نَبِّهْنَا قَبْلَ اَنْ یُنَبِّهَنَا الْمَوْتُ سیادت مآبی سید ابراهیم از قدیم چون انتسابی

ای خدا هوشیار کن ما را پیش از انکه هوشیار کند ما را موت ۱۲

عه قولہ براہمہ جمع برہمن است گروہی از علماء مشرکان ہند ۱۲ عه جمع ریاضت بالکسر توسن را رام کردن در رنج کشیدن ۱۲

است بر طبقِ سلوکِ صوفیہ علیہ این فرقہ سنیہ و وجوبِ این رکن اخیر استحسانی است بخلافِ رکنینِ سابقین چہ اصلِ اسلام مربوط باین دو رکن است وکمال اسلام منوط بآن یک رکن و عملی کہ مخالفِ این ارکانِ ثلثہ است اگرچہ از جنسِ ریاضاتِ شاقہ و مجاہداتِ شدیدہ باشد داخلِ معصیت است و نافرمانی و ناسپاسی منعمِ جلّ سلطانہ براہمۂ ہند و فلاسفۂ یونان در ریاضات و مجاہدات خود را معاف نداشتہ اند اما آن ریاضات چون بر وفقِ شرائعِ انبیا صلوات اللہ تعالی وتسلیماتہ علی اجمعہم عموما وعلی افضلہم خصوصا واقع نشدہ اند مردود اند واز نجاتِ اخروی بے نصیب نعلیکم بمتابعۃِ سیدنا ومولانا وشفیعِ ذنوبنا وطبیبِ قلوبنا محمدٍ رسول اللہ صلی اللہ تعالی علیہ وعلی آلہ وسلم ومتابعۃِ خلفائہ الراشدین المہدیین رضوان اللہ تعالی علیہم اجمعین

مکتوب ہفتاد و دوم ۷۲

بخواجہ جہان صدور یافتہ در بیانِ آنکہ جمع ساختنِ دین بادنیا دشوار است پس طالبِ آخرت را از ترکِ دنیا چارہ نباشد واگر ترکِ حقیقی میسر نشود از ترکِ حکمی چارہ نہ ومایناسبُ ذلک

سلّمکم اللہُ سبحانہ وعافاکم ما احسن الدینَ والدنیا لو اجتمعا جمع ساختنِ دین ودنیا را از قبیلِ جمعِ اضداد است پس طالبِ آخرت را ترکِ دنیا لابد آمد وچون درین اوان حقیقتِ ترکِ آن میسر نیست بلکہ متعسر است بضرورت بترکِ حکمی باید قرار داد وترکِ حکمی عبارت از انست کہ در امورِ دنیویہ بمقتضائے حکمِ شریعتِ غرا محکوم باید شد و در مطاعم ومشارب ومساکن حدودِ شرعیہ را رعایت باید نمود وتجاوز از ان حدود تجویز نباید کرد ودر اموال نامیہ وانعام سائمہ زکوۃ مفروضہ را ادا باید کرد وچون تحلی باحکامِ شرعیہ میسر شد از مضرتِ دنیا نجاتی حاصل گشت وبآخرت جمع شد واگر این قسم ترکِ حکمی ہم میسر نشود از بحث خارج است حکمِ منافق دارد کہ صورتِ ایمان در آخرت سودمندش

وصورتِ ایمان نہ حقیقتِ آن ۱۲

عذاب اُخروی و فوز بتنعمات سرمدی وابسته بسعادت این اتباع است پس در اموال نامیه و انعام سائمه ادای زکوٰة کما حقه باید نمود و آن را وسیله عدم گرفتاری باموال و انعام باید ساخت و در مطعومات و ملبوسات لذیذه و نفیسه حظ نفس منظور نباید داشت بلکه از اطعمه و اشربه غیر از حصول قوت برادای طاعات نیتی دیگر نباید کرد و جامه نفیس بحکم کریمه خُذُوا زِینَتَکُمْ عِنْدَ کُلِّ مَسْجِدٍ ای عند کل صلوٰة به نیت تزئین مامور باید پوشید و مشوب به نیت دیگر نباید ساخت و اگر حقیقت نیت میسر نشود خود را به تکلف برین نیت باید آورد فَاِنْ لَمْ تَبْکُوا فَتَبَاکَوْا و دوام بحق سبحانه و تعالی ملتجی و متضرع باید بود که حقیقت نیت میسر شود و از تکلف وارهد شعر

میتواند که دهد اشک مرا حسن قبول * آنکه دُر ساخته است قطرهٔ بارانی را * علی هذا القیاس

در جمیع امور بمقتضای فتوی علماء دین وار که راه عزیمت را اختیار نموده اند و از رخصت اجتناب کرده زندگانی باید کرد و وسیله نجات ابدی باید دانست مَا یَفْعَلُ اللّٰهُ بِعَذَابِکُمْ اِنْ شَکَرْتُمْ وَاٰمَنْتُمْ

مکتوب هفتاد و دوم

بمیرزا داراب ابن خان خانان صدور یافته در بیان آنکه شکر منعم بر منعم علیه واجب است و حصول شکر باتیان شریعت است لاغیر ایدکم اللّٰه سبحانه و نصرکم شکر منعم بر منعم علیه واجب عقلاً و شرعاً معلوم است که وجوب شکر به اندازهٔ وصول نعمت است پس هر چند وصول نعمت بیشتر وجوب شکر زیاده تر پس بر اغنیا علی تفاوت درجاتهم نسبت به فقرا اضعاف مضاعف شکر واجب آمد لهذا فقرای این امت پیش از اغنیا به پانصد سال و بهشت خواهند درآمد و شکر منعم تعالی اولاً تصحیح عقائد است بمقتضای آرای فرقهٔ ناجیه که اهل سنت و جماعت اند و ثانیاً باتیان احکام شرعیه عملیه است بر وفق آرای مجتهدین این فرقهٔ علیه و ثالثاً بتصفیه و تزکیه

جیفه ایست عطر اندوده و مزبله ایست پر از ذباب و دوده و سرابیست آب نما و شکریست زهر آسا باطن او سراسر
خراب و آبتر ست معامله او با ابنای خود با اینهمه گندگی از هر چه گوئی بدتر فریفته او دیوانه و مسحور ست گرفتار او
مجنون و مخدوع هر که بظاهر او مفتون گشت بداغ خسارت ابدی متسّم شد و هر که بحلاوت و طراوت او نظر کرد
ندامت سرمدی نصیب او آمد سرور کائنات حبیب رب العلمین علیه و علی اله الصلوات و التحیات
فرموده است ما الدنیا و الآخرة الا ضرتان ان رضیت احدهما سخطت الاخری پس هر که دنیا را راضی
ساخت آخرت از وی در سخط ست پس ناچار از آخرت بی نصیب آمد اعاذنا الله سبحانه و ایاکم من محبتها
و محبة اهلها ای فرزند هیچ میدانی که دنیا چیست آنچه ترا از حق سبحانه و تعالی باز دارد پس از
زن و فرزند و مال و جاه و ریاست و لهو و لعب و اشتغال بما لا یعنی همه داخل دنیا است
علومی که بآخرت کار نیاید هم از دنیا اند اگر تحصیل نجوم و منطق و هندسه و حساب و امثال آنها
از علوم لاطائل بکاری آمد فلاسفه از اهل نجات می بودند قال علیه الصلوة والسلام علامة
اعراضه تعالی عن العبد اشتغاله بما لا یعنیه ٥ هر چه جز عشق خدای احسن ست *
گر شکر خوردن بود جان کندن است * و آنکه گفته اند که علم نجوم از برای معرفت اوقات صلوة
درکار است نه باین معنی است که معرفت اوقات بمعرفت نجوم حاصل نیست بلکه باین معنی است
که علم نجوم یکی از طرق معرفت اوقات است بسیاری از مردم هستند که از علم نجوم خبر ندارند
و اوقات صلوة را به از عالمان نجوم می شناسند قریب باین سخن است وجهیکه در تحصیل
علم منطق و حساب و مانند اینها که فی الجمله در بعضی علوم شرعیه درکار اند گفته اند بالجمله بعد از
تمحلات بسیار وجه جواز از برای اشتغال باین علوم پیدا می شود اما اگر مقصود از خواندن
اینها غیر از معرفت احکام شرعیه و تقویت ادلهٔ کلامیه امری دیگر نباشد و الا لا یجوز اصلا انصاف
باید کرد ارتکاب امر مباح که مستلزم فوت امور واجبه باشد از حد اباحت می براید یا نه شک نیست

نخواهد گشت نتیجهٔ او عصمت وما دو اموال دنیوی است فقط من آنچه شرط بلاغ است
با تو میگویم :: تو خواه از سخنم پند گیر وخواه ملال :: تا کدام صاحب دولت باشد که باین طمطراق
دنیاوی وباین خدم وحشم وباین طعامهای لذیذ وچرب وباین لباسهای فاخر
وبرشق کلمهٔ حق را بسمع قبول استماع نماید گوشش از بار در گران شده است :: نشنود
ناله وفغان مرا :: وفقنا الله سبحانه وایاکم متابعة الشریعة المصطفویة علی
صاحبها الصلوة والسلام والتحیة بقیة المراد میان شیخ زکریا که سابقا کروری بود الحال
محبوس است مرد عالم وفاضل است بشومی اعمال مدتیست که بزندان محبوس است بواسطهٔ
ضعف پیری وضیق معیشت وتمادی مدت حبس بستوه آمده است بفقیر نوشته بود که در عسکر
آمده سعی در مخلص ما نماید کثرت مسافت راه مانع آمد چون اخوی خواجه محمد صادق بخدمت ایشان
میرفتند بضرورت بچند کلمه مصدع گشت امید است که توجه عالی درباره آن ضعیف مرعی
خواهند داشت که عالم است وپیر والسلام اولاً وآخراً

مکتوب هفتاد وسوم ٧٣

به قلیج الله بن قلیج خان صدور یافته در مذمت دنیا وابنای آن ودر نکوهش تحصیل
علوم غیر نافع ودر اجتناب از فضول مباحات وتحریض بر خیرات واعمال صالحه علی الخصوص
در زمان عنفوان جوانی وما یناسب ذلک حق سبحانه وتعالی بر جادهٔ شریعت سنیهٔ مصطفویه
علی صاحبها الصلوات والتسلیمات والتحیات الابدیة السرمدیة استقامت ارزانی فرماید ای
فرزند دنیا محل آزمایش وابتلاست ظاهر او را بانواع مزخرفات مموّه ومزین گردانیده اند صورت او را بخال
وخط وزلف وخال مموهه مزیّن ساخته اند ودر نمود شیرین است وبطراوت ونضارت متخیّل لیکن فی الحقیقت

جمعیت همه میسر است و وجود والدین هم از جملهٔ انعامات حق است سبحانه که غم معیشت
این کس بر سر آنهاست و موسم فرصت است و زمان قوت و استطاعت بکدام عذر
امروز را به فردا باید انداخت و رخت بتسویف باید کشید قال علیه الصلوة والسلام هلک
المسوفون آری اگر مهمات دنیائی دنی را بر فردا اندازند و امروزه باعمال آخرت پردازند
بس مستحسن است چنانکه عکس این مستقبح است و در عنفوان جوانی که استیلاء
دشمنان دین است از نفس و شیطان اندک عمل را آنقدر اعتبار است که در وقت
عدم استیلاء آنها اضعاف مضاعف آنرا اعتبار نیست و در توره سپاهیگری سپاهیان
کارگزار را در وقت استیلاء اعدا اعتبار بیشتر است اندک تردد هم اعتبار می گیرد و نمایان میشود
و در وقت امن از شر اعداء این قسم اعتبار نمیماند ای فرزند مقصود از خلقت انسانی که خلاصه
موجودات است نه لهو و لعب و نه خوردن و خفتن است مقصود از وی ادای وظائف
بندگیست و ذل و انکسار و عجز و افتقار و دوام التجا و تضرع بجناب قدس خداوندی جل سلطانه
عباداتی که شرع محمدی علیه الصلوة والسلام بآن ناطق است و مقصود از ادای
آن منافع و مصالح عباد است و بجناب قدس خداوندی عز شانه هیچ از آن عائد نمی شود
بجان ممنون گشته می باید ادا کرد و به انقیاد تمام در امتثال اوامر و انتهاء از مناهی باید کوشید
حق سبحانه با وجود غناء مطلق عباد را با اوامر و نواهی سرفراز ساخته است ما محتاجان را
شکر این نعمت بر وجه اتم باید کرد و منت داری تمام در امتثال احکام باید کوشید آن فرزند
میداند که اگر از ابنای دنیا که بشوکت و جاه صوری متحقق است اگر از متعلقان زیردست
خود را بخدمتی سرفراز میسازد و دران خدمت نفعی بآمر نیز عائد است این زیردست حکم اورا
چه بلا عزیز میدارد و میداند که شخصی عظیم القدر این خدمت را فرموده است بممنونیت تمام

که اشتغال باین علوم مفوّت اشتغال بعلوم شرعیهٔ ضروریه است ای فرزند حق سبحانه وتعالی
از کمال عنایت بیغایت خویش ترا در ابتدای جوانی توفیق توبه کرامت فرموده بود وبدست یکی
از درویشان سلسلهٔ علیهٔ نقشبندیه قدس الله تعالی اسرارهم انابت داده نمیدانم از دست نفس
وشیطان ترا ثبات بران توبه میسر شده باشد یا نه استقامت مشکل مینماید موسم عنفوان جوانی است
واسباب دنیوی همه میسر وبیشتر از قرنا بیمناسب ونا ملائم ع همه اندر زمن بتو این است
که تو طفلی وخانه رنگین است ای فرزند کار اینست که از فضول مباحات اجتناب باید نمود
واز مباحات بقدر ضرورت اکتفا باید کرد وآنهم به نیت جمعیت از برای ادای وظائف بندگی مثلاً
مقصود از خوراک قوت بر ادای طاعات است واز پوشاک ستر عورت ودفع حر وبرد وعلی هذا
القیاس سائر المباحات الضروریة اکابر نقشبندیه قدس الله تعالی اسرارهم عمل بعزیمت اختیار
کرده اند واز رخصت مهما امکن اجتناب فرموده از جملهٔ عزائم اکتفاست بقدر ضرورت واگر
این دولت میسر نشود باری از دائرهٔ مباحات بیرون نباید نهاد ومحرمات ومشتبهات نباید رفت
تنعمات بامور مباحات بر وجه اتم واکمل حق سبحانه وتعالی از کمال کرم تجویز فرموده است ودائرهٔ
این تنعمات را بر وسیع ساخته قطع نظر ازین تنعمات کدام عیش برابر آنست که مولای این کس از
کردار این شخص راضی باشد وکدام جفا برابر آنست که سید او از اعمال او در سخط باشد رضاء الله
تعالی فی الجنة خیر من الجنة وسخط الله تعالی فی النار شر من النار این کس بنده ایست
محکوم بحکم مولی او را بسر خود نساخته اند وبهرچه افتد وا نگذاشته اند فکر باید کرد وعقل دور اندیش را
کار باید فرمود فردا غیر از ندامت وخسارت هیچ بدست نخواهد آمد وقت کار موسم جوانی است
جوانمرد آنست که این وقت را از دست ندهد وفرصت غنیمت شمرد وتحمل که او را تا زمان پیری
نگذارند واگر گذارند جمعیت میسر نشود واگر میسر شود هنگام ضعف وسستی کار نمیتواند کرد حالاکه اسباب

مال نیز از جملهٔ ارکان اسلام است آنرا البته ادا کند طریقی که ادای آن سهل باشد آنست
که از مال خود آنچه حق فقرا است سالیانه جدا سازد و به نیت زکوة نگهداشته در تمام سال بمصارف
زکوة خرج نماید برین تقدیر هر مرتبه تجدید نیت ادای زکوة لازم نیست یک دفعه جدا کردن کفایت
می کند معلوم است که در سال تمام چه قدر خرج میکنند بفقرا و مستحقان اما چون به نیت زکوة نیست
محسوب نمی‌شود و در صورت مرقومه هم زکوة از ذمه ادا میشود و هم از خرج بے تقریب خلاصی است
و اگر بالفرض آن قدر در سال خرج فقرانه شود و بقیه بماند آنرا همان طور جدا از مال خود نگهدارند
در هر سال همین قسم عمل بکار برند چون مال فقرا جدا میشود اگر امروز توفیق ادای آن روزی نشد
شاید که فردا موفق سازند ای فرزند چون نفس بالذات بسیار بخیل است و در امتثال احکام
الهی جل سلطانه سرکش بضرورت سخن بصرفه گفته می شود والا اموال و املاک همه از حق است
سبحانه این کس را چه مجال است که دران مکث نماید باید که بمنت تمام ادا کند و همچنین در سائر
عبادات خود را به هیچ وجه معاف ندارد و در ادای حقوق عباد سعی بلیغ مبذول باید داشت
و کوشش باید نمود که حق هیچکس در ذمه نماند اینجا ادای آن حق آسان است بملایمت و تملق
هم رفع می شود در آخرت کار مشکل است علاج پذیر نیست احکام شرعیه را از علماء آخرت باید
استفسار نمود سخن ایشان را تاثیرے هست شاید به برکت انفاس ایشان بعمل آن موفق
شود از علماء دنیا که علم را وسیلهٔ مال و جاه ساخته اند دور باید بود مگر آنکه علماء متقی پیدا نشود لضرورت
بقدر ضرورت با ایشان باید پرداخت آنجا میان حاجی محمد اتره از علماء دیندار اند و میان شیخ علی
اتره خود آشنائی شما اند غرض این هر دو عزیز دران نواحی مغتنم اند در تفتیش مسائل شرعیه
با ایشان رجوع نمودن انسب است ای فرزند ما فقرا را به ابنائے دنیا چه مناسبت که از نیک
و بد ایشان سخن کنیم نصائح شرعیه درین باب بر وجه اتم و اکمل وارد شده اند فلله الحجة

بجا باید آورد چه بلا شد عظمت خداوندی جل سلطانه از عظمت این شخص هم در نظر کمتر می آید که در امتثال احکام خداوندی جل عظمته نمی کوشند شرم باید کرد و از خواب خرگوش خود را باید بر آورد عدم امتثال اوامر الهی جل سلطانه از دو چیز خالی نیست یا آنکه اخبارات شرعیه را دروغ میدانند و باور نمیکنند یا عظمت آمر تعالی و تقدس در نظر حقیر تر از عظمت ابناء دنیا می آید شناعت این امر را باید ملاحظه نمود اے فرزند شخصی که کذب او را بارها تجربه کرده اند بگوید که اعدا با استیلاء تمام بر فلان قوم شب خون خواهند ریخت عقلاء آن قوم از پے محافظت خود می شوند و فکر دفع آن بلیه می نمایند با وجود میدانند که آن مخبر بکذب متهم است لیکن میگویند که در محل توهم خطر نزد عقلا احتراز لازم است مخبر صادق علیه الصلوٰة والسلام به مبالغها تمام از عذاب اخروی خبر دار ساخته است هیچ متاثر نمی شوند اگر متاثر شوند فکر دفع آن بکنند و حال آنکه علاج دفع آنرا نیز از مخبر صادق علیه الصلوٰة والتحیة معلوم کرده اند پس چه ایمانست که خبر مخبر صادق در رنگ خبر دروغگو اعتبار ندارد و صورت اسلام نجات نمی بخشد یقین می باید حاصل کرد یقین کجاست که ظن هم نیست بلکه وهم هم نیست چه عقلا در خطرها وهم را نیز اعتبار می نهند و همچنین حق تعالی در کلام مجید خود میفرماید وَاللّٰهُ بَصِيْرٌ بِمَا تَعْمَلُوْنَ با وجود این اعمال قبیحه بوقوع می آرند اگر بدانند که شخص حقیرے بر اعمال اینها مطلع است هرگز عمل شنیع در نظر او نمی کنند پس حال اینها از دو حالت خالی نیست خبر حق سبحانه باور نمی کنند یا اطلاع حق سبحانه تعالی را اعتبار نمیدهند پس این قسم کردار از ایمانست یا از کفر پس بر آن فرزند لازم است که از سر تجدید ایمان بکند قال علیه الصلوٰة والسلام جَدِّدُوْا اِيْمَانَكُمْ بِقَوْلِ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ و از نامرضیات حق سبحانه توبه نصوح از سر اعاده نماید از امور یکه نهی فرموده است و محرم ساخته مجتنب باشد پنجوقت نماز بجماعت گزارد اگر قیام لیل و نماز تهجد نیز میسر شود زهی سعادت و ادای زکوٰة

۵۸ قوله از امور یکه الخ و قوله پنجوقت الخ و بحذف حرف عطف معطوف است بر قول او قدس سره از سر و از نامرضیات ۱۲

لأنهم جلساء الله سبحانه وهم قوم لا يشقى جليسهم وكان رسول الله صلى الله تعالى
عليه وعلى آله وسلم يستفتح بصعاليك المهاجرين وقال عليه الصلوة والسلام في
شأنهم رب أشعث مدفوع بالأبواب لو أقسم على الله لأبره سعادت آثار فقره در صحیفه
گرامی اندراج یافته بود که خداوندی نشاید این نعتیست که مخصوص بحضرت واجب الوجود است
جل سلطانه عبد مملوک لا یقدر علی شیء را چه رسد که بوجهی از وجوه بخداوند خود جل سلطانه
مشارکت جوید در راه خداوندی پوید علی الخصوص نشأ اخرویه که مالکیت وملکیت چه بطریق حقیقت
وچه بطریق مجاز مخصوص بحضرت ملک یوم الدین است حضرت حق سبحانه وتعالی در روز
قیامت ندا در دهد که لمن الملک الیوم وخود در جواب آن فرماید لله الواحد القهار عبادرا
دران روز غیر از هول ودهشت متحقق نیست وجز حسرت وندامت متصور نه الله تعالی در قرآن
مجید خود از شدت آن روز واز غایت اضطراب خلائق خبر میدهد حیث قال تبارک وتعالی
إن زلزلة الساعة شیء عظیم یوم ترونها تذهل کل مرضعة عما أرضعت وتضع
کل ذات حمل حملها وتری الناس سکاری وما هم بسکاری ولکن عذاب الله شدید
دران روز کز فعل پرسند وقول ٭ اولو العزم را دل بلرزد ز هول ٭ بجائیکه دهشت
برند انبیا ٭ تو عذر گنه را چه داری بیا ٭ بقیة النصح اتباع صاحب الشریعة علیه الصلوة
والسلام والتحیة فإن النجاة بدونه محال وعدم الالتفات إلی زخارف الدنیا
وعدم الاعتبار بوجودها وعدمها فإن الدنیا مبغوضة الله سبحانه لیس لها قدر
عنده تعالی فینبغی أن یکون عدمها خیرا من وجودها عند العباد وقصة عدم
وفائها وسرعة زوالها مشهورة بل مشهودة فاعتبروا بأبنائها الذین مضوا
من قبل وفقنا الله سبحانه وإیاکم متابعة سید المرسلین علیه وعلی آله الصلوة والسلام

اَلْبَالِغَۃُ اما آن فرزند چون از راہِ انابت بہ فقرا رجوع آوردہ بود دل را بواسطۂ آن مناسبت در اکثر اوقات توجہ بحالِ آن فرزند میشود وہمان توجہ باعثِ این گفتگو شدہ است میدانم کہ اکثر این نصائح و مسائل بگوشِ آن فرزند رسیدہ باشد اَمّا مقصود عمل است نہ مجرّد علم بیمارے کہ علم بداروئی مرضِ خود دارد تا آن دارو را نخورد صحت نمی یابد علم بدارو فائدہ نمیکند این ہمہ ابرام و مبالغہ برای عَمل است علم خود حجت را درست می سازد قال علیہ الصلوٰۃ والسلام اِنَّ اَشَدَّ النَّاسِ عَذَابًا یَوْمَ الْقِیَامَۃِ عَالِمٌ لَمْ یَنْفَعْہُ اللّٰہُ بِعِلْمِہٖ آن فرزند بداند کہ انابتِ سابق بواسطۂ قلتِ صحبتِ اربابِ جمعیّت اگرچہ ثمرہ نداوہ باشد اَمّا از نفاستِ جوہرِ استعدادِ آن فرزند خبر میدہد امید است کہ حق سبحانہٗ وتعالیٰ ببرکت آن انابت در آخر بتوفیقِ مرضیاتِ خویش موفق گرداند و از اہل نجات سازد و بہر حال رشتۂ محبت این طائفہ را از دست ندہد و التجا و تضرّع باین قوم شعار خود سازد و منتظر باشد کہ حق سبحانہٗ وتعالیٰ بتوسّلِ محبتِ این طائفہ بمحبتِ خود مشرّف سازد و بتمام بجانبِ خود کشد و ازین خرخشہا بالکل خلاص سازد مثنوی عشق آن شعلست کو چون بر فروخت ٭ ہر چہ جز معشوق باقی جملہ سوخت ٭ تیغِ لا در قتلِ غیرِ حق براند ٭ در نگر زان پس کہ بعدِ لا چہ ماند ٭ ماند الا اللہ باقی جملہ رفت ٭ شاد باش اے عشق شرکت سوز زفت ٭

مکتوب ہفتاد و چہارم

بمیرزا بدیع الزمان صدور یافتہ در تحریض بر محبتِ فقرا و توجہ بایشان والنصح باتباع صاحب الشریعۃ علیہ وعلیٰ آلہ الصلوٰۃ والسلام مراسلۂ شریفہ و مفاوضۂ لطیفہ ورود یافت حمداً للّٰہ سبحانہٗ کہ از فحوائے آن محبتِ فقرا و توجہ درویشان مفہوم گشت کہ سرمایۂ سعادت است

مکتوب ہفتاد و ششم

به قلیچ خان صدور یافته در بیان آنکه ترقی وابسته بورع و تقوی است و در تحریض بر ترک فضول مباحات و اگر میسر نشود اجتناب از محرمات ساخته دائرہ فضول مباحات را تنگ‌تر باید گرفت و در بیان آنکه اجتناب از محرمات نیز بر دو قسم است بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

وَبِهٖ نَسْتَعِیْنُ عَصَمَکُمُ اللهُ سُبْحَانَهٗ عَمَّا یَصِمُکُمْ وَصَانَکُمْ عَمَّا شَانَکُمْ بِحُرْمَةِ سَیِّدِ الْبَشَرِ الْمَنْفِیِّ عَنْهُ زَیْغُ الْبَصَرِ عَلَیْهِ وَعَلٰی اٰلِهٖ مِنَ الصَّلَوَاتِ اَکْمَلُهَا وَمِنَ التَّسْلِیْمَاتِ اَفْضَلُهَا قَالَ اللهُ تَعَالٰی مَا اٰتٰکُمُ الرَّسُوْلُ فَخُذُوْهُ وَمَا نَهٰکُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوْا مدار نجات بر دو جزو آمد امتثال اوامر و انتهاء از نواهی و معظم‌ترین این دو جزو جزو اخیر است که معبر بورع و تقوی است ذُکِرَ رَجُلٌ عِنْدَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ تَعَالٰی عَلَیْهِ وَعَلٰی اٰلِهٖ وَسَلَّمَ بِعِبَادَةٍ وَاجْتِهَادٍ وَذُکِرَ اٰخَرُ بِرِعَةٍ فَقَالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللهُ تَعَالٰی عَلَیْهِ وَعَلٰی اٰلِهٖ وَسَلَّمَ لَا تَعْدِلْ بِالرِّعَةِ شَیْئًا یَعْنِی الْوَرَعَ وَقَالَ اَیْضًا عَلَیْهِ مِنَ الصَّلَوَاتِ اَتَمُّهَا وَمِنَ التَّسْلِیْمَاتِ اَکْمَلُهَا مِلَاکُ دِیْنِکُمُ الْوَرَعُ و فضیلت انسان بر ملک ازین جزو متحقق است و ترقی بر مدارج قرب هم ازین جزو ثابت می‌شود چه ملائکه در جزو اول مشارکند و ترقی در ایشان مفقود است پس رعایت جزو ورع و تقوی از اهم مهام اسلام آمد و از اشد ضروریات دین و رعایت این جزو که مدار آن بر اجتناب از محارم است بر وجه کمال وقتی میسر شود که از فضول مباحات اجتناب نموده آید و بقدر ضرورت از مباحات اکتفا کرده شود زیرا که ارخاء عنان در ارتکاب مباحات بامور مشتبهات میرساند و مشتبه بحرم نزدیک است مَنْ حَامَ حَوْلَ الْحِمٰی یُوْشِكُ اَنْ یَّقَعَ فِیْهِ پس حصول کمال

مکتوب ۷۵ ہفتاد و پنجم

نیز بہ میرزا بدیع الزمان صدور یافتہ در تحریض بر متابعتِ سیدِ کونین علیہ و علی
آلہ الصلوٰۃ والسلام اولاً بتصحیح عقائد و ثانیاً بہ اتیانِ احکامِ ضروریۂ فقہیہ و در بیان آنکہ
از حق سبحانہ و تعالیٰ بوسیلہ یا بیوسیلہ او را تعالیٰ مے باید طلبید سلمکم اللہ سبحانہ
و عافاکم نقدِ سعادتِ دارین منوط بمتابعۃ سیدِ کونین است علیہ و علیٰ آلہ الصلوات
والتسلیمات اتمہا و اکملہا بر نہجیکہ علماء اہلِ سنت شکر اللہ تعالیٰ سعیہم بیان فرمودہ اند
اولاً تصحیح عقائد بمقتضائے آرائے صائبۂ این بزرگواران باید کرد و ثانیاً علمِ حلال و حرام
و فرض و واجب و سنت و مندوب و مباح و مشتبہ حاصل باید نمود و عمل بمقتضای این علم نیز
در کار است بعد از حصولِ این دو جناحِ اعتقادی و عملی اگر سعادتِ ازلی مدد فرماید طیرانِ
عالمِ قدس میسر آید و بدونہما خرط القتاد دنیائے دنی گرائی آن نمیکند کہ آن را از
مطالب شمرند و حصولِ مال و جاہ او را از مقاصد انگارند بلند ہمت باید بود و از حق سبحانہ
و تعالیٰ بوسیلہ یا بیوسیلہ او را تعالیٰ باید طلبید مصرعہ کار اینست و غیر این ہمہ ہیچ :: چون
التفات نمودہ ہمتے خواستہ اند بشریٰ لکم بسلامۃ و غنائم راجعت خواہند نمود اما یک
شرط را مرعی دارند و آن وحدتِ قبلۂ توجہ است قبلۂ توجہ را متعدد ساختن خود را در تفرقہ
انداختن است مثل مشہور است کہ ہر کہ یکجا ہمہ جا و ہر کہ ہمہ جا ہیچ جا حضرتِ حق سبحانہ و تعالیٰ
بر جادۂ شریعتِ مصطفویہ علیٰ صاحبہا الصلوٰۃ والسلام والتحیۃ استقامت کرامت
فرماید والسلام علیٰ من اتبع الہدیٰ والتزم متابعۃ المصطفیٰ علیہ و علیٰ آلہ
الصلوات والتحیات

ثانیاً اظہار محمدت وشکر گزاری ایشان می نماید کہ در بلدۂ معظمۂ لاہور بوجود ایشان بسیارے از احکام شرعیہ درین طور زمانہ رواجے پیدا کردہ است وتقویت دین وترویج ملت دران بقعہ حاصل گشتہ است وآن بلدہ نزد فقیر ہمچو قطب ارشاد است نسبت بہ سائر بلاد ہندوستان خیر وبرکت آن بلدہ بجمیع بلاد ہندوستان ساریست اگر آنجا دین را ترویج است در ہمہ جا نحوے از رواج متحقق است حق سبحانہ وتعالیٰ مؤید وناصر ایشان باد قال رسول اللہ صلے اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ وسلم لایزال طائفۃ من امتی ظاہرین علی الحق لایضرہم من خذلہم حتی یأتی امر اللہ وہم علی ذلک چون ایشان را رشتۂ ارتباط حبی بحضرت معرفت پناہی قبلہ گاہی خواجہ ما محکم بود بنا بران بتسوید چند کلمہ محرک آن نسبت حبی گشت زیادہ برین اطناب است حامل رقیمہ دعا از مردم نیک وصحابہ وآدمی زادہ است حاجی بجناب ایشان آوردہ است امید است کہ توجہ شریف بایراد او مرعی داشتہ روائی حاجت او خواہند فرمود دولت حقیقی وسعادت سرمدی محصل باد بحرمۃ النبی وآلہ الامجاد علیہ وعلی آلہ الصلوات والتسلیمات بسیادت آبی میر سید جمال الدین دعوات غریبانہ تبلیغ فرمایند

مکتوب ہفتاد وہفتم

بجباری خان صدور یافتہ در بیان آنکہ عبادت خداے تعالیٰ بیچون وبیچگون کے میسر شود ومناسب ذلک الحمد للہ وسلام علی عبادہ الذین اصطفےٰ بعد از خداے ہرچہ پرستند ہیچ نیست بے دولت است آنکہ بہیچ اختیار کردہ عبادت خداے بیچون وبیچگون جل سلطانہ وقتے میسر شود کہ از رقیت تمام ماسوی آزاد شدہ قبلہ

٦٤

وَرَع و تقویٰ اکتفا از مباحات بقدرِ ضرورت لابدّ آمد و آن ہم مشروط بہ نیتِ اداءِ وظائف
بندگی والّا آن قدر ہم وبال است و قلیلِ آن نیز حکمِ کثیر دارد و چون اجتناب از فضولِ مباحات
بالکلیہ در ہمہ اوقات خصوصاً درین وقت بسیار عزیز الوجود است اجتناب از محرّمات لازم
ساختہ مَہما اَمکن دائرہ ارتکابِ فضولِ مباحات را تنگ تر باید ساخت و درین ارتکاب
ہموارہ نادم و مستغفر می باید بود و دریچہ از برائے دخولِ محرّمات دانستہ ہمیشہ بحق سبحانہ
ملتجی و متضرع باید شد این ندامت و استغفار و التجا و تضرع یحتمل کہ کارِ آن اجتناب
بکند کہ بفضولِ مباحات تعلّق داشت و از آفتِ آن مصون و محفوظ دارد عزیزی میفرماید
اِنْکِسَارُ الْعَاصِیْنَ اَحَبُّ اِلَیَّ مِنْ صَوْلَةِ الْمُطِیْعِیْنَ و اجتناب از محرّمات نیز بر دو قسم
است قسمی است کہ بحقوقِ اللہ سبحانہ تعلق دارد و قسمی است کہ بحقوقِ عباد متعلق است
و رعایتِ قسمِ ثانی اہم تر است حق سبحانہ و تعالیٰ غنی مطلق است و ارحم الراحمین و عباد فقرا
و محتاجانند و بالذات بخیل و لئیم اند قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ
مَنْ كَانَتْ لَهٗ مَظْلِمَةٌ لِأَخِيْهِ مِنْ عِرْضِهٖ أَوْ شَيْءٍ فَلْيَتَحَلَّلْهُ مِنْهُ الْيَوْمَ قَبْلَ أَنْ لَا يَكُوْنَ دِيْنَارٌ
وَلَا دِرْهَمٌ إِنْ كَانَ لَهٗ عَمَلٌ صَالِحٌ أُخِذَ بِقَدْرِ مَظْلِمَتِهٖ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهٗ حَسَنَاتٌ أُخِذَ
مِنْ سَيِّئَاتِ صَاحِبِهٖ فَحُمِلَ عَلَيْهِ وَقَالَ أَيْضًا صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ
أَتَدْرُوْنَ مَا الْمُفْلِسُ قَالُوا الْمُفْلِسُ فِيْنَا مَنْ لَا دِرْهَمَ لَهٗ وَلَا مَتَاعَ فَقَالَ صَلَّى اللّٰهُ
تَعَالٰى عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ إِنَّ الْمُفْلِسَ مِنْ أُمَّتِيْ مَنْ يَأْتِيْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِصَلَاةٍ وَصِيَامٍ وَزَكَاةٍ
وَيَأْتِيْ قَدْ شَتَمَ هٰذَا وَقَذَفَ هٰذَا وَأَكَلَ مَالَ هٰذَا وَسَفَكَ دَمَ هٰذَا وَضَرَبَ هٰذَا فَيُعْطٰى هٰذَا مِنْ حَسَنَاتِهٖ
وَهٰذَا مِنْ حَسَنَاتِهٖ فَإِنْ فَنِيَتْ حَسَنَاتُهٗ قَبْلَ أَنْ يُقْضٰى مَا عَلَيْهِ أُخِذَ مِنْ خَطَايَاهُمْ فَطُرِحَتْ عَلَيْهِ
ثُمَّ طُرِحَ فِي النَّارِ صَدَقَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَعَلٰى آلِهٖ وَسَلَّمَ

روایت فرمودہ است آنحضرت علیہ الصلوٰۃ والسلام ۱۲

وصول بجزویست از اجزاء این ولایت خاصه و سبب عدم الوصول الی تلک الولایة القصور فی کمال متابعته علیه الصلوة والسلام وللقصور درجات فلاجرم حصل التفاوت فی درجات الولایة ولو تیسر کمال الاتباع لامکن الوصول الی تلک الولایة اعتراض وقتی وارد می شود که متابعان شرائع انبیاء دیگر را ولایت خاصه محمدی علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات والتحیات حاصل میشد ولیس فلیس الحمد لله الذی انعم علینا وهدنا الی الصراط المستقیم والدین القویم صراط مستقیم عبارت ازین طریق متین وشریعت مبین است انک لمن المرسلین علی صراط مستقیم دلیل اینمعنی است رزقنا الله سبحانه وایاکم کمال اتباع شریعته علیه الصلوة والسلام بحرمة کمل اتباعه ومعظم اولیائه رضوان الله تعالی علیهم اجمعین امین حامل رقیمه دعا متردد آن حدود بود بجهت کلمه محرک سلسله محبت گشت والسلام علیکم ورحمة الله سبحانه لدیکم

مکتوب ہفتاد و ہشتم ٧٨

نیز بجبار خان صدور یافته در بیان معنی سفر در وطن و سیر آفاقی و انفسی و در بیان آنکه حصول این دولت وابسته باتباع صاحب شریعت است علیه وعلی آله الصلوة والسلام حق سبحانه وتعالی بر جادهٔ شریعت حقه علی مصدرها الصلوة والسلام والتحیة استقامت ارزانی فرماید چند روز است که از سفر دهلی و آگره مراجعت واقع شده است بوطن مالوف آرامی حاصل گشته حب الوطن من الایمان نقد وقت است بعد از وصول بوطن اگر سفر است در وطن است سفر در وطن از اصول مقرره اکابر خانوادهٔ علیه نقشبندیه است قدس الله تعالی اسرارهم چاشنی ازین سفر درین طریق ابتداء میسر می گردد بطریق اندراج النهایة

انتقال ہے بمناسبت لفظی ١٢

توجہ جذباتِ احدیت ہیچ نماند و مصداقِ این توجہ استواءِ انعام و ایلام اوست تعالیٰ بلکہ
در ابتداءِ حصولِ این مقام ایلام مرغوب تر می آید از انعام اگرچہ در آخر کار بہ تفویض مے
کشد و ہر چہ میرسد اَولیٰ و انسب میداند عبادتے کہ برغبت و رہبت تعلق دارد فی الحقیقت
آن عبادت عبادتِ خود است مقصود از آن نجات و سرورِ خویش است ع تا تو در بند
خویشتن باشی ٭ عشق گوئی دروغ زن باشی ٭ حصولِ این دولت وابستہ بفناءِ مطلق
است و این توجہ نتیجہ محبت ذاتیہ است و مقدمہ ظہورِ ولایت خاصہ محمدیہ علیٰ صاحبہا
الصلوٰۃ والسلام والتحیۃ حصولِ این نعمت عظمیٰ موقوفست برکمالِ اتباعِ شریعت او
علیہ من الصلوات اتمہا ومن التحیات اکملہا چہ شریعت ہر نبی علیہم الصلوات والتسلیمات
کہ از راہِ نبوت بروے عطا فرمودند مناسبِ ولایتِ اوست چہ در ولایت روبحق است
سبحانہ بالکلیہ و چون بہ نبوت فرود می آرند ہمان نور فرود می آید و ہمان کمال را با توجہ خلق
جمع می کند و سبب حصولِ کمالاتِ مقامِ نبوت ہم ہمان نور است و لہٰذا گفتہ اند
ولایت نبی افضل است از نبوتِ او پس لاجرم شریعت ہر پیغمبر مناسبِ ولایتِ او باشد
و اتباعِ آن شریعت مستلزمِ وصول است بآن ولایت و اگر سوال کنند کہ بعضی متابعانِ
شریعتِ آنسرور را علیہ الصلوٰۃ والسلام از ولایتِ آنسرور نصیبی نیست بلکہ بر قدمِ انبیاءِ دیگر اند
و از ولایتِ ایشان نصیبی دارند جواب گویم کہ شریعتِ پیغمبر ما علیہ الصلوٰۃ والسلام جامع جمیع
شرائع است و کتابیکہ بروے منزل شدہ است شاملِ تمامِ کتبِ سماوی است پس اتباع
این شریعت گویا اتباعِ جمیعِ شرائع است پس باندازہ استعدادِ خود مناسبتی بہ نبی از انبیا
دارد کہ ولایتِ او را اخذ میکند و لا حذر فیہ بلکہ گویم کہ ولایتِ او علیہ الصلوٰۃ والسلام
حاوی ولایت ہائے جمیع انبیا است علیہم الصلوات والتسلیمات پس وصول بآن ولایتہا

از عنایاتِ حق سبحانہ است ہمیشہ از حق سبحانہ خواہان این معنی باشند و درویشانی که قدمِ راسخ در شریعت دارند و از عالمِ حقیقت نیک شناسا اند از ایشان ہمتے باید طلب نمود و مددی باید جست تا عنایتِ حق سبحانہ از دریچۂ ایشان ظاہر شدہ تمام بجانب جنابِ قدسِ خود تعالی جذب نماید و مخالفت را در وی گنجایش نماند تا سرِ موئے راہِ مخالفتِ شریعت کشادہ است محلِّ خطر است تمام سُبلِ مخالفت را باید مسدود ساخت بیت محال است سعدی که راهِ صفا ۔ توان رفت جز در پے مصطفےٰ ۔ صَلَوَاتُ اللّٰہِ وَسَلَامُہٗ عَلَیْہِ وَعَلٰی اٰلِہٖ اعتراض بر اہل اللہ خصوصاً که اسمِ پیری و مرشدی درمیان باشد و راهِ افادہ کشادہ شدہ باشد نباید کرد و آن را سمّ قاتل باید انگاشت زیادہ برین اطناب است این چند حروف بواسطۂ ارتباطِ محبت و اخلاص تحریر آوردہ امید است که موجبِ ملال نشود ثانیاً مصدع میگردد که ملا عمر و شاہ حسن آدمی زادہ اند خواہانِ ملازمتِ ایشان اند امید است که داخلِ ملازمانِ خاصہ گردند اسمٰعیل نیز ہمین ارادہ بخدمت آمدہ است اگرچہ پیادہ است امیدوار است کہ فراخورِ حالتِ خود بہرہ یابد زیادہ

مکتوب ۷۹ ہشتاد و نہم

نیز بجبار یخان صدور یافتہ در بیانِ آنکہ این شریعتِ غرّا جامعِ شرائعِ ما تقدم است و اتیان بمقتضائے این شریعت اتیان است بمقتضائے جمیعِ شرائع و ما یناسب ذلک اللہ تعالی بر جادۂ شریعتِ مصطفویہ علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام والتحیۃ ثبات و استقامت ارزانی فرمودہ بالکلیّۃ متوجہِ جنابِ قدسِ خود گرداند چونکہ مقرر شدہ است کہ محمد رسول اللہ صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ وسلم جامعِ جمیعِ کمالاتِ اسمائی و صفاتی است و مظہرِ جمیعِ ایضا

فی البدایة حاصل می شود جمعی را ازین طائفه اگر خواهند مجذوب سالک گردانند در سیر برونی
می اندازند بعد از تمامِ آن سیرِ آفاقی در سیرِ انفسی که سفر در وطن عبارت از آن است آرامی
مید هند مصرعه این کار دولتست کنون تا کرا رسد ؛ مصرع هَنِیئًا لِاَرْبَابِ النَّعِیْمِ نَعِیْمُهَا ؛
وصول باین نعمتِ عظمیٰ وابسته باتّباعِ سیّد اولین و آخرین است عَلَیْهِ وَعَلٰی اٰلِهِ مِنَ الصَّلَوٰتِ
اَفْضَلُهَا وَمِنَ التَّحِیَّاتِ اَکْمَلُهَا تا تمامِ خود را در شریعت گم نسازد و بامتثالِ اوامر و انتها از نواهی
متحلّی نه گردد بوئی ازین دولت بمشامِ جانِ او نرسد با وجودِ مخالفتِ شریعت اگرچه برابر سرِ موی
باشد اگر بالفرض احوال و مواجید دست دهد داخلِ استدراج است آخر او را رسوا خواهند
ساخت خلاصی بے اتباعِ محبوبِ ربّ العالمین عَلَیْهِ وَعَلٰی اٰلِهِ مِنَ الصَّلَوٰتِ اَفْضَلُهَا وَ
مِنَ التَّسْلِیْمَاتِ اَکْمَلُهَا ممکن نیست حیوةِ چندروزه را در مرضیاتِ حق سبحانه باید صرف نمود
چه زندگانی است و کدام عیش است که مولائی این کس از کردارِ او نا راضی باشد حق سبحانه وتعالیٰ
بر احوالِ جزئی و کلّیِ او مطّلع است و حاضر و ناظر شرم باید کرد بالفرض اگر دانند که شخصی
از عیوب و افعالِ ناپسندیدهٔ ایشان اطلاع خواهد یافت و حضورِ او امر ناشایسته بوقوع نمی آید
و نمی خواهند که او مطّلع بر عیوبِ ایشان گردد چه بلاشد با وجودِ علمِ حضورِ حق سبحانه هیچ باک نمیکنند
این چه اسلام است حق سبحانه را برابر آن شخص اعتبار نمی نهند نَعُوْذُ بِاللّٰهِ سُبْحَانَهٗ مِنْ شُرُوْرِ
اَنْفُسِنَا وَمِنْ سَیِّئَاتِ اَعْمَالِنَا بحکم حدیثِ جَدِّدُوْا اِیْمَانَکُمْ بِقَوْلِ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ در هر آنی
تجدیدِ ایمان باین قولِ عظیم الشان مے باید کرد و توبه و انابت بحق سبحانه از جمیع افعال
ناپسندیده باید نمود شاید که فرصتِ توبه تا وقتِ دیگر ندهند هَلَکَ الْمُسَوِّفُوْنَ حدیثِ نبویست
عَلَیْهِ وَعَلٰی اٰلِهِ الصَّلَوٰتُ وَالتَّسْلِیْمَاتُ یعنی هلاک گشتند سَوْفَ اَفْعَلُ گویندگان یعنی
تاخیر کنندگان فرصت را غنیمت باید شمرد و در مراضیِ حق سبحانه صرف باید نمود توفیق توبه

وفرامین همراه آورده امیدوار است که بتوسّل ایشان جمعیت پیدا کند زیاده مصدّع نشد
مشارالیه را بصدور عظام نیز بجهی سفارش فرمایند که کارگر شود و سبب جمعیّت ارباب تفرقه گردد
والسّلام والاکرام

مکتوب هشتادم

بمیرزا فتح الله حکیم صدور یافته در بیان آنکه فرقهٔ ناجیه از هفتاد و سه فرقه فرقهٔ اهلسنت و جماعت
است و ذکر تشنیع فرق مبتدعه و ما یناسب ذلک حق سبحانه و تعالی بر جادهٔ شریعت مصطفویه
علی صاحبها الصلوٰة والسلام والتحیة استقامت ارزانی فرماید مصرعه کار این است غیر
این همه هیچ هر فرقه از هفتاد و سه گروه مدعی اتباع شریعت است و جازم نجات خود
کُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَیْهِمْ فَرِحُوْنَ نقد وقت شان است اما دلیلی که پیغمبر صادق علیه من
الصلوات افضلها ومن التسلیمات اکملها بهر فرقهٔ واحدهٔ ناجیه از ان فرق متعدده
فرموده است آنست اَلَّذِیْنَ هُمْ عَلٰی مَا اَنَا عَلَیْهِ وَاَصْحَابِیْ یعنی آن فرقهٔ واحدهٔ ناجیه
آنانند که ایشانان بر طریقه اند که من بر آن طریقم واصحاب من بر آن طریق اند ذکر اصحاب
با وجود کفایت ذکر صاحب شریعت علیه الصلوٰة والتحیة درین موطن برای آن تواند
بود که تا بدانند که طریق من همان طریق اصحاب است و طریق نجات منوط باتباع طریق ایشانست
وبس چنانکه حق سبحانه فرموده مَنْ یُّطِعِ الرَّسُوْلَ فَقَدْ اَطَاعَ اللهَ پس اطاعت رسول عین اطاعت
حق آمد سبحانه وخلاف اطاعت او صلی الله تعالی علیه وعلی آله وسلم عین معصیت او تعالی
وتقدس جماعه که اطاعت خدائی را جل سلطانه خلاف اطاعت رسول تصور کرده اند
حق سبحانه از حال آنها خبر میدهد وحکم بکفر ایشانان مینماید آنجا که می فرماید یُرِیْدُوْنَ اَنْ
یُّفَرِّقُوْا بَیْنَ اللهِ وَرُسُلِهٖ وَیَقُوْلُوْنَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَّنَکْفُرُ بِبَعْضٍ وَّیُرِیْدُوْنَ اَنْ یَّتَّخِذُوْا

بر سبیل اعتدال کتابی که بروی منزّل شده است خلاصهٔ جمیع کتب سماوی است که بر سائر انبیاء علی نبیّنا و علیهم الصلوات والتسلیمات منزّل شده اند و ایضاً شریعتی که آن سرور را عطا فرموده اند زبدهٔ جمیع شرائع ماتقدم است و اعمالیکه بمقتضای این شریعت حقّه است منتخب از اعمال شرائع سابقه است بلکه از اعمال ملائکه نیز صلوات الله تعالی و سلامه علی نبیّنا و علیهم چه بعضی از ملائکه مامور برکوع اند و بعضی دیگر بسجود و بعضی بقیام و همچنین امم سابقه بعضی بنماز بامداد مامور بودند و بعضی دیگر بنماز هاے دیگر درین شریعت از اعمال امم سابقه و ملائکه مقرّبه خلاصه و زبدهٔ آن را انتخاب کرده مامور ساخته اند پس تصدیق باین شریعت و اتیان اعمال بمقتضاے آن فی الحقیقت تصدیق است بجمیع شرائع و اتیان است باعمال مقتضیات آن شرائع پس لاجرم مصدقان این شریعت خیر الامم باشند و همچنین تکذیب این شریعت و عدم اتیان بمقتضای آن تکذیب است مر جمیع شرائع ماتقدم را و عدم اتیان است بمقتضای آنها و همچنین است انکار از آن سرور علیه الصلوٰة والسلام انکار از جمیع کمالات اسمائی و صفاتی و تصدیق او تصدیق است بجمیع آنها پس ناچار منکر آن سرور و مکذّب این شریعت بدترین امم باشد ازینجا است اَلْاَعْرَابُ اَشَدُّ کُفْرًا وَّنِفَاقًا ؎ محمد عربی کآبروی هر دو سرا ست ٭ کسی که خاک درش نیست خاک بر سر او ٭ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ذِی الْاِنْعَامِ وَالْمِنَّةِ که حسن اعتقاد و کمال ایقان ایشان را نسبت باین شریعت و صاحب آن شریعت علیه الصلوٰة والسلام والتحیة باحسن وجوه مشهود شده بود و ندامت بر اوضاع نا ملائمه همواره دامنگیر شان بوده حق سبحانه و تعالی از دیاد بران عطا فرماید ثانیاً ملتمس آنکه حامل رقیمهٔ دعا میان شیخ مصطفی از نسل قاضی شریح اند درین دیار از بزرگان ایشان بزرگ شده آمده اند وجوه معاش و وظائف بسیار داشتند مشار الیه از بی معاشی متوجه لشکر شده است و اسناد

لمعجمه سلمه الله تعالی

و بتقدیر انکار از بعض متابعت بعض دیگر متحقق نمیشود زیرا که حضرت امیر مثلاً توقیر و تعظیم خلفاء
ثلثه رضوان الله تعالی علیهم اجمعین کرده اند و شایان اقتدائیه ایشان را دانسته
بایشان بیعت نموده اند پس باوجود انکار خلفاء ثلثه ادعاء متابعت حضرت امیر نمودن
محض افتراست بلکه آن انکار فی الحقیقت انکار حضرت امیر است و رد است صریح مر اقوال
و افعال ایشان را و احتمال تقیه را در مادهٔ اسد الله راه دادن نیز از سخافت عقل است عقل صحیح
هرگز تجویز نمی کند که اسد الله باوجود کمال معرفت و شجاعت بغض خلفاء ثلثه را تا سالها مبطن
دارند و اظهار خلاف آن نمایند و صحبت نفاق بایشان دارند از ادنیاء اهل اسلام این قسم
نفاق متصور نیست شناعت این فعل را باید دریافت که بحضرت امیر چه قسم زبونی و چه نوع خداع
و نفاق منتسب می شود و اگر بطریق فرض محال تقیه در مادهٔ اسد الله مجوز باشد تعظیم و توقیری که
که حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم خلفاء ثلاثه را میکردند و از ابتدا تا انتها ایشان را
بزرگ داشته اند چه جواب خواهند گفت آنجا تقیه گنجایش ندارد و تبلیغ حق بر پیغمبر واجب
مر تقیه را آنجا راه دادن بزندقه می کشد قال الله تعالی یا ایها الرسول بلغ ما انزل الیک
من ربک فان لم تفعل فما بلغت رسالته والله یعصمک من الناس کفار میگفتند
که محمد از وحی آنچه موافق اوست اظهار میکند و آنچه مخالف اوست اظهار نمی کند و می پوشد
و مقرر است که نبی را بر خطا مقرر داشتن جایز نیست والا خللی در شریعت او پیدا می شود پس
چون خلاف تعظیم و توقیر خلفاء ثلثه از آنحضرت بظهور نیامد معلوم شد که تعظیم ایشان از خطا
مصئون بود و از زوال محفوظ باز بر سر اصل سخن رویم و جواب اعتراض ایشان را منقح تر گوییم
که متابعت جمیع اصحاب در اصول دین لازم است و هرگز در اصول اختلافی ندارند اگر اختلاف
است در فروع است و شخصی که طاعن بعض است از متابعت جمیع محروم است هرچند

له مرتبط است بقول او قدس سره بطریق نجات منوط باتباع ایشان است ۱۲

بَیْنَ ذٰلِكَ سَبِیْلًا اُولٰٓئِكَ هُمُ الْكٰفِرُوْنَ حَقًّا پس در ما نحن فیه دعوی اتباع آنسرور
نمودن علیه الصلوٰة والسلام بخلاف اتباع طریق اصحاب رضوان الله تعالیٰ علیهم
اجمعین دعوی باطل است بلکه آن اتباع فی الحقیقة عین معصیت رسول است علیه
الصلوٰة والسلام پس نجات را دران طریق مخالف چه مجال وَیَحْسَبُوْنَ اَنَّهُمْ عَلٰی شَیْءٍ
اَلَا اِنَّهُمْ هُمُ الْكٰذِبُوْنَ مطابق حال ایشانست وشک نیست فرقه که ملتزم اتباع اصحاب
آنسرور اند علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات اهل سنت وجماعت اند شکر الله تعالیٰ سعیهم
فهم الفرقة الناجیة چه طاعنان اصحاب پیغمبر علیه وعلیهم الصلوات والتحیات
خود از اتباع ایشان محروم اند کالشیعة والخوارج ومعتزله خود مذهب محدث وارند واصل
بن عطا ئیس ایشان از تلامذهٔ امام حسن بصری است که باثبات واسطه میان ایمان
وکفر از امام جدا شده وامام در شان او فرموده اِعْتَزَلَ عَنَّا علیٰ هذا القیاس سائر الفرق المبتدعة
وطعن کردن در اصحاب فی الحقیقة طعن کردن ست به پیغمبر خدا جل شانه ما آمن برسول الله
من لم یوقر اصحابه چه خبث ایشان منجر بخبث صاحب ایشان میشود نعوذ بالله سبحانه
من هذا الاعتقاد السوء وایضًا شرائع که از راه قرآن واحادیث بما رسیده است
بتوسط نقل ایشانست هرگاه ایشان مطعون باشند نقل ایشان نیز مطعون خواهد بود
واین نقل مخصوص ببعض دون بعض نیست بل کلهم فی العدالة والصدق والتبلیغ
سواء پس طعن ایشان ای واحد کان منهم مستلزم طعن در دین است والعیاذ
بالله سبحانه منه واگر طاعنان بگویند که ما هم متابعت اصحاب میکنیم لازم نیست که جمیع
اصحاب را متابع باشیم بلکه ممکن نیست متابعت جمیع لتناقض آرائهم واختلاف
مذاهبهم جواب گوئیم متابعت بعضی وقتی سودمند افتد که انکار از بعض دیگر آن منضم نشود

والبعد عنه عن بعض الخصائص والنقائص التی هی خلاف مقتضی الهمة ۱۲

اصحابِ پیغمبر علیہ وعلیہم الصلوٰتُ والتسلیماتُ واقع شدہ نہ از ہوائی نفسانی بود چہ نفوسِ شریفۂ ایشان تزکیہ یافتہ بودند و از امّارگی باطمینان رسیدہ ہوای ایشان تابعِ شریعت شدہ بود بلکہ آن اختلاف مبنی بر اجتہاد بود و اِعلائے حق پس مخطیِ ایشان نیز درجہ واحدہ وارد عند اللہ و مصیب را خود دو درجہ است پس زبان را از جفائی ایشان باز باید داشت و ہمہ را بنیکی یاد باید کرد قالَ الشافعیُّ رحمہُ اللہ سبحانہٗ تِلکَ دِماءٌ طَہَّرَ اللہُ عنہا اَیدِیَنا فَلنُطَہِّر عنہا اَلسِنَتَنا و نیز شافعی فرمودہ است اِضطرَّ الناسُ بعدَ رسولِ اللہِ صلّی اللہُ تعالی علیہ وآلہٖ وسلّم فَلَم یَجِدُوا تحتَ اَدیمِ السَّماءِ خیرًا مِن اَبی بکرٍ فَوَلَّوہُ رِقابَہُم این قول تصریح است بنفیِ تقیہ بناءً حضرتِ امیر بیعتِ حضرتِ صدیق نمودند بقیۃُ المقصود آنکہ میان سیدن ولد میان شیخ ابو الخیر از مردمِ بزرگ زادہ است در ملازمتِ شما بسفر دکن ہم رفتہ بود امیدوار عنایت والتفات است و نیز مولانا محمد عارف طالبِ علم و بزرگ زادہ است پدر او مردِ ملا بود بتقریبِ مددِ معاش آمدہ توجہ را امیدوار است والسلام والاکرام

مکتوب ہشتاد و دوم

بہ لالا بیگ صدور یافتہ در تحریض بر ترویجِ اسلام و بیانِ ضعف و زبونی اسلام و مسلمانان و تذلیلِ کفار نگونسار زَادَنَا اللہُ سبحانہٗ وَاِیَّاکُم حَمِیَّۃَ الاِسلامِ غربتِ اسلام نزدیک بیک قرن است بر نہجے قرار یافتہ است کہ اہلِ کفر بمجرد اجرای احکامِ کفر بر ملا در بلادِ اسلام راضی نمی شوند میخواہند کہ احکامِ اسلامیہ بالکلیہ زائل گردند و اثرے از مسلمانان و مسلمانی پیدا نشود دکار را تا بآن سرحد رسانیدہ اند کہ اگر مسلمانی از شعارِ اسلام اظہار نماید بقتل میرسد ذبحِ بقرہ در ہندوستان از اعظمِ شعارِ اسلام است کفار بجزیہ دادن شاید راضی شوند اما بذبحِ بقرہ ہرگز

کلمۂ ایشان متفق است اما شومیِ انکارِ اکابرِ دین در اختلاف می اندازد و از اتفاق می برآرد بلکه انکارِ قائل بانکارِ مقول او می رساند و ایضاً مبلّغانِ شریعت جمیع اصحاب اند کما مرّ لِاَنَّ الصَّحَابَةَ کُلَّهُمْ عُدُوْلٌ از هر یکی چیزی از شریعت بما رسیده است و همچنین قرآن را از هر واحدی آیةً فما فوقها گرفته جمع ساخته اند پس انکار از بعض انکار است از مبلّغ او پس ایمان جمیع شریعت در ماده منکرِ متحقق نه گشت فکیف النجاتُ والفلاحُ قال اللّٰه تعالیٰ اَفَتُؤْمِنُوْنَ بِبَعْضِ الْکِتَابِ وَتَکْفُرُوْنَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَآءُ مَنْ یَّفْعَلُ ذٰلِکَ مِنْکُمْ اِلَّا خِزْیٌ فِی الْحَیٰوةِ الدُّنْیَا وَیَوْمَ الْقِیٰمَةِ یُرَدُّوْنَ اِلٰی اَشَدِّ الْعَذَابِ با آنکه گوئیم که قرآن جمع حضرت عثمان است بلکه جامع فی الحقیقة حضرت صدیق و حضرت فاروق اند جمع حضرت امیر سوای این قرآن ... پس باید اندیشید که انکارِ این اکابر فی الحقیقة بانکار قرآن میکشد ... سبحانه ... از مجتهدِ اہلِ تشیّع سوال کرد که قرآن جمع حضرت عثمان است در حق این قرآن چه اعتقاد دارید گفت ... انکار او مصلحت نمی بینم که از انکار او دین تمام برهم میشود ... کہ اصحابِ آن سرور علیه و علیهم الصلوات و التسلیمات ... حضرت برامر باطل اجتماع نمایند ... که در روز رحلت آن حضرت ... حاضر بودند ... صدیق بیعت کردند این همه اصحاب پیغمبر را بر ضلالت جمع شدن از جمله محالات است ... آنکه آنحضرت علیه الصلوٰة والتحیة فرموده لَا تَجْتَمِعُ اُمَّتِیْ عَلَی الضَّلَالَةِ و توقّفی ... حضرت امیر واقع شده است بواسطۂ آن بود که در آن مشوره حضرت امیر را نه طلبیده بودند چنانکه حضرت امیر فرموده اند مَا غَضِبْنَا اِلَّا لِتَاَخُّرِنَا عَنِ الْمَشُوْرَةِ وَاِنَّا لَنَعْلَمُ اَنَّ اَبَابَکْرٍ خَیْرٌ مِّنَّا الخ و نا طلبیدن ایشان مبنی بر مصلحت خواهد بود کالتَّسْلِیَةِ لِاَهْلِ الْبَیْتِ بِوُجُوْدِ الْاَمِیْرِ عِنْدَهُمْ فِی الصَّدْمَةِ الْاُوْلٰی مِنَ الْمُصِیْبَةِ اَوْ نَحْوِ ذٰلِکَ و اختلافاتی که درمیان

حق سبحانه وتعالی از تعلقاتِ شتّی نجاتی ارزانی فرموده بکلیّة گرفتارِ جنابِ قدسِ خود گرداناد بحرمةِ سیّدِ المرسلین علیه وعلی آله وعلیهم من الصلوات افضلها ومن التسلیمات اکملها

بیت هرچه جز عشقِ خدای احسن است ٭ گر شکر خوردن بود جان کندن است ٭

ظاهر را بظاهرِ شریعتِ غرّا آراستن و باطن را همواره با حق جلّ وعلا داشتن کاری عظیم است تا کدام صاحبِ دولت را باین دو نعمتِ عظمی مشرف سازند امروز جمعِ این دو نسبت بلکه استقامت بر ظاهرِ شریعت تنها نیز بسیار عزیز الوجود است اعزّ من الکبریتِ الاحمر حق سبحانه وتعالی از کمالِ کرمِ خود استقامت بر متابعتِ سیّدِ الاولین والآخرین ظاهرا وباطنا کرامت فرماید علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات

مکتوب هشتاد و چهارم ۸۴

به سید احمد قادری صدور یافته در بیانِ آنکه شریعت وحقیقت عینِ یکدیگر اند وعلامتِ وصول بحق الیقین مطابقتِ علوم ومعارفِ آن مقام است بعلوم ومعارفِ شرعیه وما یناسب ذلک حق سبحانه وتعالی بر جادهٔ شریعت استقامت ارزانی داشته بهمگی همت متوجه جنابِ قدسِ خود گردانیده ما را تمام از ما بستاند وبکلیّت اعراض از ما دون خود میسّر گرداند بحرمةِ سیّدِ البشرِ المقدّسِ عن زیغِ البصر علیه من الصلوات افضلها ومن التسلیمات اکملها وعلی آله واصحابه اجمعین آمین

مصرعه از هرچه میرود سخن دوست خوشتر است ٭

هرچند هرچه گفته می شود از دوست نه سخنِ اوست لیکن چون آن سخن را نحوی از مناسبت با جنابِ او تعالی وتقدس ثابت است آن معنی مناسب را مغتنم شمرده در آن باب جرأت و زبان درازی می نماید المقصود شریعت وحقیقت عینِ یکدیگر اند ودر حقیقت از یکدیگر جدا نیستند فرق اجمال وتفصیل است استدلال وکشف است غیبت وشهادت است تعمّل وعدم

اصلی نخواهند شد و ابتداء پادشاهت اگر مسلمانی رواج یافت و مسلمانان اعتبار پیدا کردند فبها
واگر عیاذاً باللہ سبحانه در توقف افتاد کار بر مسلمانان بسیار مشکل خواهد شد اَلْغِیَاثُ اَلْغِیَاثُ
ثُمَّ اَلْغِیَاثُ اَلْغِیَاثُ تا کدام صاحب دولت باین سعادت مستسعد گردد و کدام شاهباز
این دولت دست برد نماید ذٰلِکَ فَضْلُ اللّٰهِ یُؤْتِیْهِ مَنْ یَّشَاءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِیْمِ
ثَبَّتَنَا اللّٰهُ سُبْحَانَهٗ وَاِیَّاکُمْ عَلٰی مُتَابَعَةِ سَیِّدِ الْمُرْسَلِیْنَ عَلَیْهِ وَعَلَیْهِمْ وَعَلٰی اٰلِهٖ مِنَ
الصَّلَوَاتِ اَفْضَلُهَا وَمِنَ التَّسْلِیْمَاتِ اَکْمَلُهَا وَالسَّلَامُ

مکتوب ۸۲ هشتاد و دوم

عـه تا ت و پیام بخشد خدای پاک ما را و شما را بمتابعت سر مرسلان ۱۲

بسکندر خان لودی صدور یافته در بیان آنکه سلامتی قلب بی نسیانِ ماسوای حق جل و علا
صورت نه بندد و این نسیان معبر بفنا است حق سبحانه و تعالی همواره با خود دارد و بغیر خود نگزارد
بِحُرْمَةِ سَیِّدِ الْبَشَرِ الْمُطَهَّرِ عَنْ زَیْغِ الْبَصَرِ عَلَیْهِ وَعَلٰی اٰلِهِ الصَّلَوٰتُ وَالتَّسْلِیْمَاتُ آنچه بر ما و شما
لازم است سلامتی قلب است از ما دون حق سبحانه و این سلامتی وقتی میسر گردد که غیر حق را سبحانه
بر دل عبوری نماند و عدم عبور غیر وابسته به نسیانِ ماسوا است که معبر بفنا است نزد این طائفه علیه
بالفرض اگر غیر را بتکلّف در دل گزرانند هرگز نه گذرد و تا کار باین مرتبه نرسد سلامتی محال است امروز
این نسبت عنقاء قاف است بلکه اگر گفته شود باور نکنند سه هَنِیْئًا لِاَرْبَابِ النَّعِیْمِ نَعِیْمُهَا
وَلِلْعَاشِقِ الْمِسْکِیْنِ مَا یَتَجَرَّعُ ۔ زیاده برین چه نوشته آید وَالسَّلَامُ اَوَّلًا وَّ اٰخِرًا

مکتوب ۸۳ هشتاد و سیوم

به بهادر خان صدور یافته در تحریض بر جمع کردن جمعیتِ ظاهر و باطن بالشریعت و حقیقت

بر نہجے توجہ فرمایند کہ سبب حصولِ جمعیت شود و از اضطراب و تفرقہ نجات یابد زیادہ مصدع نشد

مکتوب ہشتاد و پنجم

بمیرزا فتح اللہ حکیم صدور یافتہ در ترغیب بر اتیانِ اعمالِ صالحہ خصوصاً ادای صلوات بجماعات وما یناسب ذلک وفقکم اللہ سبحانہ لمرضیاتہ آدمی را ہمچنانکہ از درستی اعتقادات چارہ نیست از اتیانِ اعمالِ صالحہ نیز چارہ نیست و جامع ترین عبادات و مقرب ترین طاعات ادای صلوٰۃ است قال علیہ الصلوٰۃ والسلام الصلوٰۃ عماد الدین فمن اقامہا فقد اقام الدین ومن ترکہا فقد ہدم الدین وکسی اگر بر مواظبتِ ادای صلوٰۃ موفق سازند از فحشا و منکر باز دارند کریمۂ ان الصلوٰۃ تنہی عن الفحشاء والمنکر مؤید این سخن است و صلوٰتے کہ نہ چنین است صورتِ صلوٰۃ است حقیقت ندارد ولیکن تا زمانِ حصولِ حقیقت صورت را از دست نمی باید داد ومالا یدرک کلہ لا یترک کلہ اکرم الاکرمین اگر صورت را بحقیقت اعتبار نماید مستبعد نیست فعلیکم بمواظبۃ اداء الصلوات مع الجماعات مع الخشوع والخضوع فانہا سبب النجات والفلاح قال اللہ سبحانہ وتعالی قد افلح المؤمنون الذین ہم فی صلوتہم خٰشعون

کار آنست کہ با وجودِ مخاطرہ کردہ شود سپاہیان در وقتِ غلبۂ غنیم اگر اندک تردد می کنند اعتبار بسیار پیدا مے کنند صلاحِ جوانان بآن سبب اعتبار دارد کہ با وجودِ غلبۂ شہوتِ نفسانی خود را بصلاح آوردہ اند اصحاب کہف این ہمہ بزرگی بواسطۂ یک ہجرت از مخالفِ دین یافتند در حدیثِ نبوی علیہ الصلوٰۃ والسلام وارد است عبادۃ فی الہرج کہجرۃ الیّ پس منافی فی الحقیقت عین باعث است زیادہ ازین چہ نوشتہ آید فرزندی شیخ بہاء الدین را صحبتِ فقرا مرغوب نمی افتد و باہلِ غنا و تنعم مائل و منجذب است نمی داند کہ صحبتِ ایشان سم قاتل است

تعمّل است احکام و علومیکه بموجب شریعت غرّا مبیّن و معلوم شده اند بعد از تحقّق به حقیقتِ
حق الیقین همین احکام و علوم بعینها به تفصیل منکشف میگردند و از غیب بشهادت
می آیند و تجشّم کسب و تحمّل عمل از میان برمیخیزد و علامت وصول بحقیقت حق الیقین
مطابقت علوم و معارف آن مقام است بعلوم و معارف شرعیه و تا سر موی مخالفت ست
دلیل است بر عدم وصول بحقیقت الحقائق و هر خلافیکه بشریعت در علم و عمل از هر که واقع شده
است از مشائخ طریقت مبنی بر سکر وقت است و سکر وقت نمی باشد الا در اثنای راه منتهیان
نهایت النهایة را همه صحو است وقت مغلوب ایشانست حال و مقام تابع کمال شان بیت
صوفی ابن الوقت آمد در مثال لیک صافی فارغ است از وقت و حال پس متحقق شد که
خلاف شریعت علامت عدم وصول است بحقیقت کار و در عبارت بعضی از مشائخ واقع است
که شریعت پوست است و حقیقت مغز شریعت این عبارت هرچند از نااستقامتی متکلم
این کلام خبر میدهد لیکن تواند بود که مراد وی آن باشد که مجمل نسبت به مفصّل حکم پوست دارد و نسبت
مغز و استدلال نسبت بکشف نیز حکم قشر است نسبت به لب اما اکابر مستقیم الاحوال اتیان
امثال این عبارات موهمه را نمی پسندند و فرق جز به اجمال و تفصیل و استدلال و کشف مذکور
نمی سازند سائلی از حضرت خواجه نقشبند قدس الله تعالی سرّه الاقدس سوال کرد که مقصود از
سیر و سلوک چیست فرمودند تا معرفت اجمالی تفصیلی گردد و استدلالی کشفی شود رزقنا الله
سبحانه الثبات و الاستقامة علی الشریعة علماً و عملاً الصلوات لله تعالی و سلامه
علی صاحبها بقیة التصدیع آنکه حامل رقیمه دعاگو میان شیخ مصطفی شرحی از نسل قاضی شریح
اند پدران ایشان بزرگ بوده اند وظائف و وجوه مدد معاش بسیار داشتند مشار الیه از فقدان
اسباب معاش مضطر است اسناد و فرامین همراه گرفته متوجه لشکر شده است التفات نموده

نماید چه جای آنکه محبت و قربت ممتاز سازندهم قوم لا یشقی جلیسهم بالجمله صحبت ایشانرا غنیمت شمرند و آداب صحبت را مرعی دارند تا موثر افتد زیاده چه نویسد والسلام اولاً و آخراً

مکتوب هشتاد و هشتم

نیز به پهلوان محمود صدور یافته در بیان آنکه چه نعمتی است که کسی با ایمان و صلاح موی سیاه خود را سفید کرده باشد و در جوانی خوف غالب باید و در پیری رجا حق سبحانه و تعالی همواره با خود دارد چه نعمتی است که کسے با ایمان و صلاح موے سیاه خود را سفید سازد و در حدیث نبویست علیه الصلوة والسلام من شاب شیبة فی الاسلام غفر له جانب امید را ترجیح دهند و ظن مغفرت را غالب سازند که در جوانی خوف بیشتر در کار است و در پیری رجا غالب میباید والسلام اولاً و آخراً

مکتوب هشتاد و نهم

به میرزا علیجان صدور یافته در عزا پرسی حق سبحانه و تعالی بر جادهٔ شریعت علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة استقامت ارزانی فرماید آدمی را بحکم کل نفس ذائقة الموت از مرگ چاره نیست طوبی لمن طال عمره وکثر عمله همین موت است که مشتاقانرا بآن تسلی مے دهند و وسیلهٔ وصول دوست بدوست میسازند من کان یرجو لقاء الله فان اجل الله لآت آری حال این ماندگان و گرفتاران بیدولت حضور مطلب رسیدگان و آزادگان خراب و ابتر است ولی نعمت مرحومهٔ شما درین آوان بسے مغتنم بودند الحال بر شمایان لازم است که مکافات احسان باحسان بکنید و بدعا و صدقه ساعت فساعت مدد نمایید فان المیت کالغریق ینتظر دعوة تلحقه من اب او ام او اخ او صدیق و نیز می باید که از

[غ]نعمه چه پرشان ظلمت افزا است الحذر الحذر ثم الحذر الحذر و در حدیث صحیح وارد است علی مصدرها الصلوة والسلام من تواضع لغنی لغناه ذهب ثلثا دینه فویل ثم ویل لمن تواضع لهم لغناهم والله سبحانه الموفق

مکتوب هشتاد و ششم ۸۶

به یکی از حکام پرگنه جرک صدور یافته در بیان سلامتی قلب از ما دون حق سبحانه حق سبحانه و تعالی بر جادۀ عدالت و مرکز عدالت استقامت کرامت فرماید بحرمة سید المرسلین علیه و علی آله و علیهم من الصلوات افضلها و من التحیات والتسلیمات اکملها آنچه بر ما و شما است سلامتی قلب است از گرفتاری ما دون حق سبحانه و این سلامتی بر تقدیری است که غیر او را سبحانه بر دل خطوری نماند اگر فرضاً تا هزار سال حیات وفا کند غیر بر دل نگذرد و بواسطۀ نسیان که دل را از ما سوی حاصل شده است مصرعه کار اینست و غیر این همه هیچ در وقت ملاقات از روی کرم گفته بودند که در مهمی و کاری اگر رجوع افتد بما خواهی نوشت بناءً علی ذلک مصدع گشت که شیخ عبد الله صوفی از نیکان است بواسطۀ بعضی حوائج قرضدار گشته است امید است که مددی در تخلیص ذمۀ او خواهند فرمود والسلام

مکتوب هشتاد و هفتم ۸۷

به پهلوان محمود صدور یافته در بیان آنکه چه سعادت است که دوستان خدا جل و علا کسی را قبول فرمایند سلمکم الله تعالی و ثبتکم علی جادة الشریعة علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة نخستین بشارت نامه آن ایشان را قدوه میان شیخ مزمل است برکات صحبت ایشان را چه شرح دهد چه سعادت که دوستان خدا جل و علا کسی را قبول

والتسلیمات آن کمالات میسر میشد که اولیاء امت را در نهایت شاید میسر شود و این بطریق اندراج نهایت در بدایت است فعلیکم بمحبة هؤلاء الاکابر فانها ملاک الامر والسلام علیکم وعلی سائر من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه وعلی آله الصلوة والسلام

مکتوب (۹۱) نود و یکم

بشیخ کبیر صدور یافته در بیان آنکه تصحیح عقائد و اتیان اعمال صالحه هر دو جناح اند از برای طیران عالم قدس و مقصود از اعمال شریعت و احوال حقیقت تزکیهٔ نفس و تصفیهٔ قلب است رزقنا الله سبحانه وایاکم الاستقامة علی متابعة السنة السنیة علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة کار اینست که اولاً تصحیح عقائد بر وفق آرای علمای اهل سنت و جماعت که فرقهٔ ناجیه اند باید کرد ثانیاً علم و عمل بمقتضای احکام فقهیه لازم باید ساخت بعد از تحصیل این دو جناح اعتقادی و عملی قصد طیران عالم قدس باید نمود مصرع کار اینست و غیر این همه هیچ + مقصود از اعمال شریعت و احوال طریقت و حقیقت تزکیهٔ نفس و تصفیهٔ قلب است تا نفس مزکی نشود و قلب سلامتی پیدا نکند ایمان حقیقی که نجات وابسته بآنست میسر نشود و سلامتی قلب وقتی صورت بندد که غیر او تعالی اصلاً بر دل خطور نکند اگر هزار سال گزرد غیر را در دل عبور نباشد زیرا که این زمان دل را نسیان ماسوا بتمام میسر شده است که اگر بتکلف یادش دهند یاد نکند این حالت معبر بفناست و قدم اول است درین راه و بدونه خرط القتاد والسلام اولاً و آخراً

مکتوب (۹۲) نود و دوم

نیز بشیخ کبیر صدور یافته در بیان آنکه اطمینان قلب بذکر است نه بنظر و استدلال وما یناسب

مرگِ ایشان بمرگِ خود عبرت بگیرید و بتمام خود را بمرضی حق سپرید وحیاتِ دنیا را غیر از متاعِ غرور نشمارید اگر تمتعاتِ دنیوی را اندک اعتبارے بود برابر سرموئے برکفارِ بدکردار تجویز نمی فرمودند رزقنا اللّٰہ سبحانہ وایاکم الاعراض عن ما سوی اللّٰہ سبحانہ والاقبال الی جنابِ قدسہ بحرمۃ سید المرسلین علیہ وعلی آلہ وعلیہم من الصلوات افضلہا ومن التسلیمات اکملہا والسلام والاکرام

مکتوب (٩٠) نودم

بخواجہ قاسم صدور یافتہ در ترغیب بر آنکہ بکلیت متوجہ حق سبحانہ باید بود و امروز حصولِ این دولت وابستہ بتوجہ واخلاص باین طبقہ علیہ نقشبندیہ است قدس اللّٰہ تعالی اسرارہم حضرتِ حق سبحانہ وتعالی دنیائے دنیہ را در نظرِ ہمتِ ایشان خوار و بی اعتبار گردانیده حسن و جمالِ آخرت را در مرآۃِ باطن متجلی و متزین گرداناد بحرمۃِ سید البشر المطہر عن زیغ البصر علیہ وعلی آلہ من الصلوات افضلہا ومن التسلیمات اکملہا التفات نامہ گرامی معہدایا محترمہ وصول یافت کرم نمودند جزاکم اللّٰہ سبحانہ خیر الجزاء نصیحتے کہ بمحبان و مخلصان کردہ میشود ہمہ آنست کہ بکلیت اقبالی بجنابِ قدس خداوندی عز شانہ بیسّر گردد و اعراضی از ما دونِ او تعالی حاصل آید مصرعہ کار اینست وغیر این ہمہ ہیچ ٭ امروز حصولِ این دولت عظمی وابستہ بتوجہ واخلاص باین طبقہ علیہ نقشبندیہ است بریاضاتِ شاقہ و مجاہداتِ شدیدہ آن میسّر نگردد کہ بیک صحبتِ ایشان حصول یابد چہ در طریقِ این بزرگواران اندراجِ نہایت در بدایت است و در اول صحبت آن می بخشند کہ منتہیان را در نہایت بدست می افتد طریقِ این بزرگواران طریقِ اصحابِ کرام است کہ ایشان را در اولِ صحبتِ خیر البشر علیہ وعلیہم الصلوات

تا این دو جناح طیران عالم حقیقة نماید حضرت حق سبحانه وتعالی بر جادهٔ شریعت مصطفویه علی صاحبها الصلوٰة والسلام والتحیة استقامت کرامت فرماید آنچه لابد است وناچار تصحیح عقائد است اولاً بموجب آرائے صائبهٔ اہل سنت وجماعت که فرقهٔ ناجیه اند وثانیاً اتیانِ اعمال است بموجب احکام فقهیه بعد از دانستن آن احکام از فرائض وسنن وواجبات ومستحبات وحلال وحرام ومکروه ومشتبه چون این دو جناح اعتقادی وعملی میسر شد اگر توفیق خداوندی جل سلطانه مساعدت نماید میتواند که بعالم حقیقت طیران نماید وبی حصول این دو باز وطیران ووصول بعالم حقیقت محالست

بیت
محال است سعدی که راه صفا * توان رفت جز در پی مصطفی * ثبتنا الله سبحانه وایاکم علی متابعته علیه وعلی آله الصلوٰة والسلام

مکتوب (۹۵) نود و پنجم

بسید احمد بجواڑه صدور یافته در بیان آنکه آدمی نسخهٔ جامع است وقلب او نیز بصفت جامعیت مخلوق است واقوال بعضی از مشائخ که در مرتبهٔ سکر واقع شده است در وسعت قلب وامثال آن محمول بر توجیهات اند ودر بیان آنکه صحو افضل است از سکر ومایناسب ذلک آدمی نسخه ایست جامع هرچه در تمام موجودات است در انسان تنها ثابت است لیکن از عالم امکان بطریق حقیقت واز مرتبهٔ وجوب بطریق صورت ان الله خلق آدم علی صورته وبهمین جامعیت است قلب انسان که هرچه در کلیت انسان است در قلب تنهاست لهذا آنرا حقیقت جامعه میگویند وبجهت همین جامعیت بعضی از مشائخ از وسعت قلب چنین خبر داده اند که اگر عرش ومافیه در زاویهٔ قلب عارف اندازند هیچ محسوس نشود زیرا که قلب جامع عناصر وافلاک است وعرش وکرسی وعقل ونفس وشامل مکانی ولامکانی پس هرآئینه عرش ومافیه را بواسطهٔ شمول لامکانیة

ذٰلِكَ ثَبَّتَنَا اللّٰهُ سُبْحَانَهٗ وَاِيَّاكُمْ عَلَى الشَّرِيْعَةِ الْمُصْطَفَوِيَّةِ عَلٰى صَاحِبِهَا الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ وَالتَّحِيَّةُ
اَلَا بِذِكْرِ اللّٰهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوْبُ راهِ اطمینانِ قلب ذکر اللہ است سبحانہ نہ نظر و استدلال
بیت پای استدلالیان چوبین بود * پای چوبین سخت بی تمکین بود * چه در ذکر
کسب مناسبت است با آنجناب قدس هرچند هیچ مناسبت نیست * مَا لِلتُّرَابِ وَرَبِّ الْاَرْبَابِ
لیکن یک قسم علاقه در میان ذاکر و مذکور پیدا می شود که موجب محبت می گردد و چون محبت
مستولی شد غیر اطمینان هیچ نیست و چون کار با طمینانِ قلب رسید دولتِ ابدی نقد
وقت او گشت * ذکر گو ذکر تا ترا جانست * پاکی دل ز ذکر یزدانست * وَالسَّلَامُ اَوَّلًا وَّاٰخِرًا

مکتوب نود و سیوم (۹۳)

به سکندر خان لودی صدور یافته در بیانِ آنکه در جمیع اوقات بذکرِ الٰهی جلّ شانهٗ
باید پرداخت بعد از ادای نماز پنجگانه بجماعت و ادای سُننِ رواتب اوقات خود را مصروف
ذکرِ الٰهی جلّ سلطانهٗ باید ساخت و به غیرِ آن نباید پرداخت چه در خوردن و چه در خفتن و چه در آمدن
و چه در رفتن طریقِ ذکر را بشما معلوم کرده شده است بر همان طریق استعمال نمایند اگر در جمعیت
فتور یابند اول باید تعیینِ سببِ فتور کرد و بعد از ان تلافیِ تقصیرِ آن باید نمود و بالتجا و تضرع تمام
بحضرتِ حق سبحانهٗ رو باید آورد و دفعِ ظلمتِ آن خواست و شیخی را که از وی ذکر یافته باشند
وسیله باید ساخت وَاللّٰهُ سُبْحَانَهُ الْمُيَسِّرُ كُلِّ عَسِيْرٍ وَالسَّلَامُ

مکتوب نود و چهارم (۹۴)

به خضر خان لودی صدور یافته در بیانِ آنکه آدمی را از تصحیحِ عقائد و اتیانِ اعمالِ صالحه چاره نیست

بمقام نبوت تعلّق دارد که کُمّل تابعانِ انبیا را علیہم الصّلوات والتّسلیمات بواسطه صحو ازین
مقام بطریق تبعیت نیز نصیب است بسطامیه سکر را بر صحو تفضیل میدهند لهذا شیخ ابو یزید
بسطامی قدس سرّه میگوید لوائی ارفع من لواء محمّدٍ لوائے خود را لوائے ولایت میداند و لوائے
محمّد را علیه الصّلوات والتّسلیمات لوائے نبوت لوائے ولایت را که رو بسکر دارد ترجیح میدهد
بر لوائے نبوت که رو بصحو دارد و ازین عالم است سخن بعضی که گفته اند الولایة افضل من النّبوة
میدانند که در ولایت رو بحق دارند و در نبوت رو بخلق و شک نیست که رو بحق افضل است
از رو بخلق و بعضے در توجیه این سخن گفته اند که ولایت نبی افضل است از نبوت او نزد این حقیر
امثال این سخنان دور از کار مینماید چه در نبوت رو بخلق فقط نیست بلکه با این توجه رو بحق نیز
دارد و باطنش با حق است سبحانه و ظاهرش با خلق و آنکه تمام رو بخلق دارد از مذبذبان است انبیا
علیہم الصّلوات والتّسلیمات بهترین جمیع موجودات اند بهترین دولت بایشان مسلّم داشته اند
ولایت جزو نبوت است و نبوت کل است لا جرم نبوت افضل باشد از ولایت خواه ولایت
نبی باشد خواه ولایت ولی پس صحو افضل است از سکر چه در صحو سکر مندرج است همچو اندراج ولایت
در نبوت صحوے تنها که عوام النّاس راست از مبحث خارج است بر آن صحو ترجیح و اولی معنی ندارد
و صحوی که متضمن سکر است البته افضل است از سکر علوم شرعیه که مصدر آنها مرتبهٔ نبوت است
سراسر صحو است و مخالف آن علوم هر چه باشد از سکر است صاحب سکر معذور است شایان
تقلید علوم صحو است نه علوم سکر ثبّتنا الله سبحانه علی تقلید العلوم الشّرعیة علی
مصدرها الصّلوة والسّلام والتّحیة یرحم الله عبدًا قال آمینا و آنچه در حدیث قدسی
واقع است لا یسعنی ارضی ولا سمائی ولکن یسعنی قلب عبدی المؤمن مراد ازین گنجایش
گنجایش صورت مرتبهٔ وجوب است نه حقیقت که حلول در آنجا محال است چنانچه بالا گذشت پس

در قلب مقداری نباشد چه عرش و مافیه با وجود وسعت داخل دائرهٔ مکانست مکانی هر چند وسیع است تنگ است در جنب لامکانی قدری ندارد و امّا ارباب صحو از مشائخ قدّس اللّٰه تعالیٰ اسرارهم میدانند که این حکم مبنی بر سکر است و محمول بر عدم تمایز میان حقیقت شئ و انموذج او عرش مجید که محلّ ظهور تام است ازان رفیع تر است که در قلب تنگ آنرا گنجایش باشد آنچه در قلب از عرش مینماید آن انموذج عرش است نه حقیقت عرش و شک نیست که آن انموذج را هیچ مقداری نیست در جنب قلب که او جامع انموذجات بی نهایت است آئینه که در روی آسمان با این بزرگی با اشیائے دیگر نماید نمی توان گفت که آئینه از آسمان وسیع تر است آری تمثال آسمان که در آئینه است در جنب آئینه صغیر است نه حقیقت آسمان این مبحث بمثالی روشن گردد مثلاً در انسان انموذجے از کرهٔ عنصر خاک مکنون است نظر بجامعیت انسان نمیتوان گفت که وجود انسان از کرهٔ عنصر خاک اوسع است بلکه وجود انسان را در جنب کرهٔ خاک هیچ مقداری نیست جز محقّر شئے بلکه انموذج حقیر شئے را شئے دانسته این حکم بوقوع می آید از همین قبیل است کلام بعضی از مشائخ در غلبه سکر که گفته اند جمع محمدی اجمع است از جمع الٰهی جلّ سلطانه چون محمد را علیه الصّلوٰة والسّلام والتّحیّة جامع حقیقت امکان و مرتبهٔ وجوب دانسته اند حکم کرده اند که جامعیت محمد از جامعیت اللّٰه تعالیٰ شانه زیاده است اینجا نیز صورت را حقیقت تصور نموده این حکم کرده اند محمد علیه وعلیٰ آله الصّلوات والتّسلیمات جامع صورت مرتبهٔ وجوب است نه حقیقت وجوب واللّٰه تعالیٰ وتقدس واجب الوجود حقیقی است واگر فرق میکردند درمیان حقیقت وجوب و صورت وجوب چنین حکم نمی کردند حاشا وکلا من امثال هٰذه الاحکام السّکریّة محمد بنده ایست محدود و متناهی واو تعالیٰ وتقدس غیر محدود است و نامتناهی باید دانست که هر چه از احکام سکریه است از مقام ولایة است وهر چه از صحو است

افضلها و من التسلیمات اکملها ازان اخبار فرموده و عصاة را ازان ایعاد نموده در پیش
است تخلفی ندارد و امروز شیطان بغرور کرم پروردگار جل سلطانه در مداهنت می اندازد
و عفو او را سبحانه بهانه ساخته مرتکب معاصی مے سازد و باید دانست که در دار دنیا که محل
آزمایش و ابتلا است دشمن و دوست را ممتزج ساخته اند و هر دو را مشمول رحمت گردانیده
کریمه و رحمتی وسعت کل شیء ازان مشعر است و در روز قیامت دشمن را از دوست جدا
خواهند ساخت کریمه وامتازوا الیوم ایها المجرمون مخبر ازانست و دران وقت قرعه رحمت
را بنام دوستان خواهند انداخت و دشمنان را محروم مطلق و ملعون محقق خواهند فرمود و کریمه
فساکتبها للذین یتقون و یؤتون الزکوة والذین هم بآیاتنا یؤمنون شاهد این معنی ست
یعنی بتحقیق اثبات خواهم کرد آن رحمت را از برای آن جماعت که پرهیز می کنند از کفر
و معاصی و ادا می کنند زکوة را پس کرم و رحمت را در آخرة مخصوص بابرار و اهل اسلام نیک کردار
داشت آرے مطلق اهل اسلام را بر تقدیر خیریت خاتمت از رحمت نصیب است اگرچه
بعد از ازمنه متطاوله از عذاب دوزخ نجات یابند اما ظلمات معاصی و عدم مبالات باحکام منزله
سماوی کے بگذارد که نور ایمان را بسلامت ببرد علما فرموده اند که اصرار بر صغیره به کبیره می رساند
و اصرار بر کبیره مفضی به کفر است عیاذاً بالله سبحانه فرداً که پیش تو گفتم غم دل ترسیدم
که دل آزرده شوی ورنه سخن بسیار است حق سبحانه و تعالی توفیق مرضیات خود رفیق گرداند
بحرمة محمد رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم بقیة المقصود آنکه مولانا اسحق حامل رقیمه
آشنا و مخلص فقیر است و حق جوار از قدیم نیز دارد اگر بدی و اعانتی طلبد توجه را مرعی خواهند
داشت مشار الیه در فن کتابت و انشا بقدر اطلاع دارد والسلام

ف فی الحدیث المتفق علیه انما الاعمال بالخواتیم یعنی هست اعتبار اعمال گر بخاتمها تا خاتمه بر کدام عمل ست همان اعتبار وارد ۱۲

ظاہر شد کہ شمولِ قلب مر لامکانیۃ را باعتبارِ صورتِ لامکانیۃ است نہ حقیقتِ آن تا عرش و مافیہ
را در وی مقدارے نباشد این حکم مخصوص بحقیقتِ لامکانیت است

مکتوب (۹۶) نود و ششم

بہ محمد شریف صدور یافتہ در منع و زجر بر تسویف و تاخیر و در تحریض بر متابعت شریعت علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام والتحیۃ وما یناسب ذلک ای فرزند امروز کہ اوان فرصت است و اسباب جمعیت ہمہ میسّر گنجایش تسویف و تاخیر نیست بہترین اوقات را کہ زمانِ عنفوانِ جوانیست در بہترینِ اعمال کہ طاعت و عبادتِ مولیٰ است تعالیٰ و تقدس میباید مصروف داشت از محرمات و مشتبہاتِ شرعیہ اجتناب نمودہ پنج وقت نماز بجماعت لازم باید ساخت و اداءِ زکوٰۃ بر تقدیرِ وجودِ نصاب نیز از ضروریاتِ اسلام است آن را ہم برغبت بلکہ بمنت میباید ادا نمود از کمالِ کرمِ خود حق تعالیٰ در تمام روز و شب پنج وقت از برای عبادات معین ساخت و از اموالِ نامیہ و انعامِ سائمہ ربعِ عشر را تحقیقاً او تقریباً از برای فقراء تعیین فرمودہ و میدانِ تصرفِ مباحات را فراخ گردانیدہ خیلی بے انصافی است کہ در شصت گھڑی روز و شب دو گھڑی صرفِ طاعتِ حق سبحانہ نشود و از چہل سہم یک سہم بہ فقراء ادا نیابد و از دائرہ وسیعہ مباحات پا بیرون کشیدہ بمحرمات و مشتبہات در رفتہ شود در موسم جوانی کہ اوانِ سلطانِ نفسِ امارہ است و قہرانِ شیطانِ لعین قلیل عمل را کثیر اجر می برارند و فردا کہ بارذلِ عمر رسانند و حواس و قویٰ سستی پیدا کنند و اسبابِ جمعیت تشتت نمایند غیر از ندامت و پشیمانی محصل نخواہد بود و بسیار است کہ تا فردا نگذارند و فرصتِ ندامت و پشیمانی کہ نحوی از توبہ است میسر نہ شود و عذابِ ابدی و عقوبتِ سرمدی کہ پیغمبرِ صادق علیہ من الصلوات

وجمعے کثیر بایشان وابسته درماده از مواد اگر معونتی طلبند امید است که توجه شریف بحال ایشان مرعی خواهند فرمود والسلام علیکم وعلی من اتبع الهدی

مکتوب (۹۸) نود و هشتم

بہ عبد القادر پسر شیخ زکریا صدور یافته در ترغیب بر رفق وترک عنف بایراد احادیث نبویه علی مصدرها الصلوة والسلام والتحیة حق سبحانه وتعالی بر مرکز عدالت استقامت ارزانی فرماید چند حدیث نبوی علیه من الصلوات افضلها ومن التسلیمات اکملها که درباب تذکیر ووعظ ونصیحت وارد شده اند ایراد نموده حق سبحانه وتعالی عمل بمقتضای آنها میسر گرداند

اصل	ترجمه از مصحح
قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِنَّ اللّٰهَ رَفِیْقٌ یُحِبُّ الرِّفْقَ وَیُعْطِیْ عَلَی الرِّفْقِ مَا لَا یُعْطِیْ عَلَی الْعُنْفِ وَمَا لَا یُعْطِیْ عَلٰی مَا سِوَاهُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَفِیْ رِوَایَةٍ لَهٗ قَالَ لِعَائِشَةَ رض عَلَیْكِ بِالرِّفْقِ وَاِیَّاكِ وَالْعُنْفَ وَالْفُحْشَ اِنَّ الرِّفْقَ لَا یَکُوْنُ فِیْ شَیْءٍ اِلَّا زَانَهٗ وَلَا یُنْزَعُ مِنْ شَیْءٍ اِلَّا شَانَهٗ وَقَالَ اَیْضًا عَلَیْهِ وَعَلٰی اٰلِهِ الصَّلٰوةُ وَالتَّحِیَّةُ مَنْ یُحْرَمِ الرِّفْقَ	رسول فرمود صلی الله تعالی علیه وآله وسلم هر آئینه خدای تعالی لطف ونرمی کننده است دوست میدارد آسانی را ومیدهد بر رفق چیزے که نمیدهد بر درشتی وچیزے که نمیدهد بر هر چه جز نرمی است روایت نمود این را مسلم وبروایت دیگر نزد مسلم گفت آنحضرت مر عایشه رض را لازم بگیر بر خود نرمی را ودور دار خود را از درشتی واز حد درگذشتن بسخن بدیده که نرمی یافته نشود در چیزی مگر بیاراید آنرا وکشیده نشود از چیزی مگر عیبناک کند آنرا ونیز فرمود آنحضرت علیه وعلی آله الصلوة والتحیه کسیکه محروم گردانیده شود از لطف

مکتوب نود و هفتم (٩٧)

بشیخ درویش صدو ریافته در بیانِ آنکه مقصود از عباداتِ ماموره تحصیلِ یقین است و ما یناسب ذٰلک حق سبحانه و تعالیٰ ما مفلسان را بحقیقتِ ایمان مشرف گرداند بحرمةِ سیّدِ المرسلین علیه و علیٰ آلهٖ و علیهم من الصلوات اتمها و من التسلیمات اکملها همچنانکه مقصود از خلقتِ انسانی اداءِ عباداتِ ماموره است مقصود از اداءِ عبادات تحصیلِ یقین است که حقیقتِ ایمانست تواند بود که کریمهٔ واعبد ربک حتیٰ یأتیک الیقین رمزی بهمین معنے باشد چه کلمه حتّیٰ همچنانکه از برای معنے غایت مے آید از برای معنی علیّت نیز می آید ای لِاَجلِ ان یأتیک الیقین گویا ایمانی که پیش از ادای عبادت است صورتِ ایمان است نه حقیقتِ ایمان که تعبیر از ان بیقین کرده شده قال عزّ شانه یا ایها الذین آمنوا آمنوا ای الذین آمنوا صورةً آمنوا حقیقةً باداءِ وظائفِ العباداتِ المامورة و مقصود از فنا و بقا که ولایت عبارت از تحصیلِ این دولت است همین یقین است و بس و اگر از فنا فی الله و البقاء به معنی دیگر خواهند که بجالیت و محلیت موهم باشد خود عینِ الحاد و زندقه است و در غلبه حال و سکرِ وقت چیزی ظاهر میشود که آخر از ان باید گذشت و مستغفر باید شد ابراهیم بن شیبان که از مشائخِ طبقات است قدس الله تعالیٰ ارواحهم میگوید که علمُ الفناء و البقاء یدور علیٰ اخلاصِ الوحدانیة و صحةِ العبودیة و ما سوی ذٰلک مغالیط و زندقة و الحق که راست می فرماید و این کلام از استقامتِ او خبر می دهد فنا فی الله عبارت از فنا در مرضیاتِ اوست سبحانه و علیٰ هذا القیاس السیر الی الله و السیر فی الله و نحوهما

ثانیاً مصدع می گردد که صلاح آثاری میان شیخ اله بخش اصلاح و تقوی و فضیلت آراسته اند

فنائی

رُؤُسِ الْخَلَائِقِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتّٰى
يُخَيِّرَهٗ فِيْ اَيِّ الْحُوْرِ شَاءَ
اِنَّ رَجُلًا قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى
عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَوْصِنِيْ قَالَ
لَا تَغْضَبْ فَرَدَّ مِرَارًا قَالَ لَا تَغْضَبْ
اَلَا اُخْبِرُكُمْ بِاَهْلِ الْجَنَّةِ
كُلُّ ضَعِيْفٍ مُتَضَعَّفٍ لَوْ اَقْسَمَ
عَلَى اللّٰهِ لَاَبَرَّهٗ اَلَا اُخْبِرُكُمْ
بِاَهْلِ النَّارِ كُلُّ عُتُلٍّ جَوَّاظٍ
مُسْتَكْبِرٍ اِذَا غَضِبَ اَحَدُكُمْ
وَهُوَ قَائِمٌ فَلْيَجْلِسْ فَاِنْ
ذَهَبَ عَنْهُ الْغَضَبُ وَاِلَّا فَلْيَضْطَجِعْ
اِنَّ الْغَضَبَ لَيُفْسِدُ الْاِيْمَانَ
كَمَا يُفْسِدُ الصَّبِرُ الْعَسَلَ مَنْ تَوَاضَعَ
لِلّٰهِ رَفَعَهُ اللّٰهُ فَهُوَ فِيْ نَفْسِهٖ
صَغِيْرٌ وَفِيْ اَعْيُنِ النَّاسِ عَظِيْمٌ
وَمَنْ تَكَبَّرَ وَضَعَهُ اللّٰهُ فَهُوَ
فِيْ اَعْيُنِ النَّاسِ صَغِيْرٌ وَفِيْ
نَفْسِهٖ كَبِيْرٌ حَتّٰى لَهُوَ اَهْوَنُ عَلَيْهِمْ

قیامت روبروی همگنان خلائق تا آنکه
مخیر گرداند او را در هر حور که خواهد۔
هر آئینه مردی گفت مر پیغمبر را صلی الله تعالی علیه
وعلی آله وسلم اندرز کن مرا فرمود آنحضرت خشم
مگیر پس باز گردانید آن مرد قول خود را چند بار فرمود
خشم مگیر۔ آیا خبر دهم شما را باهل بهشت هر ضعیف
حقیر پنداشته شده اگر سوگند خورد بر خدا هر آئینه
راست گرداند حق تعالی او را آیا خبر دهم شما را
باهل آتش دوزخ هر مردی درشت وسخت گوی
خصومت کننده بباطل تکبر کننده چون خشم آرد
یکی از شما وحال آنکه وی استاده است پس باید
که بنشیند پس اگر برود خشم ازو بهتر ورنه پس باید
که بر پهلو افتد بدرستی خشم گرفتن تباه میگرداند ایمان
را چنانکه تباه میگرداند صبر شهد را کسی که تواضع
کند از برای خدا بلند گرداند او را خدا پس آن
در نفس خود حقیر وخورد است ودر چشمان مردم
بزرگ وکسی که تکبر کند پست گرداند او را حق تعالی
پس آنکس در چشمان مردم حقیر است ودر نفس خود
بزرگ تا آنکه هر آئینه وی خوارتر وسبکتر است بر مردم

غایت است مر بودن وی را حقیر در چشمان مردم ۱۲

يُحرمِ الخيرَ وقالَ ايضاً عليه
وعلى آلهِ الصلوةُ والتحيّةُ والسلامُ
انّ من احبّكم الىّ احسنكم
اخلاقاً وقالَ ايضاً عليهِ الصلوةُ
والسلامُ من اُعطى حظّهُ من الرفقِ
اُعطى حظّهُ من الدنيا والاخرةِ
وقالَ ايضاً عليهِ وعلى آلهِ الصلوات
والتسليماتُ الحياءُ من الايمانِ
والايمانُ فى الجنّةِ والبذاءُ من
الجفاءِ والجفاءُ فى النارِ +
انّ اللهَ يُبغضُ الفاحشَ البذىّ -
الا اُخبرُكم بمن يحرُمُ على النارِ
وبمن تحرُمُ النارُ عليهِ (رواه احمد والترمذى)
على كلِّ هيّنٍ ليّنٍ قريبٍ
سهلٍ - المؤمنونَ هيّنونَ ليّنونَ
كالجملِ الانفِ ان قيدَ انقادَ
وانِ استُنيخَ على صخرةٍ استناخَ
من كظمَ غيظاً وهو يقدرُ
على ان يُنفذَهُ دعاهُ اللهُ على

(رواه البخارى)
(رواه فى شرح السنة)
(رواه احمد)
(رواه الترمذى)
(رواه الترمذى)
(رواه الترمذى)

و نرمی محروم گردانیده شود از نیکی و نیز ارشاد نمود
آنحضرت علیه الصلوة والسلام بدرستی از
جمله محبوب ترین شما بسوی من نیکوترین شما اند
از روی اخلاق و نیز فرمود علیه الصلوة والسلام
کسیکه داده شد از نصیب وے از نرمی
و لطف داده شد از نصیب وے از نیکی
دنیا و آخرت و نیز فرمود آنحضرت علیه وعلی آله الصلوات
والتسلیمات شرم داشتن از ایمان است و ایمان
در بهشت - و فحش و بیهوده گفتن از بدی
است و بدی در آتش دوزخ است ـــ
بدرستیکه خدای تعالی دشمن میدارد از حد گزرنده
بیهوده گوئی را - آیا خبر ندهم شما را که کیست که حرام
است وے بر آتش دوزخ و کیست که حرام است آتش
دوزخ بروے - بر هر آرمیده آهسته رو نرم طبع
نزدیک بمردم نرم خو - مسلمانان آرمیده نرم
طبع منقاد اند مانند شتریکه در بینیش مهار انداخته
اند اگر کشیده شود گردن می نهد و اگر بر سنگی نشانده
شود می نشیند هرکه فرو برد خشمی را و حالانکه او قدرت
داشته باشد بر اجراء آن بخواند آن را حق تعالی روز

جاری کردن ۱۲

الْمُفْلِسُ فِيْنَا مَنْ لَا دِرْهَمَ لَهٗ وَلَا
مَتَاعَ فَقَالَ اِنَّ الْمُفْلِسَ مِنْ اُمَّتِيْ
مَنْ يَّاْتِيْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِصَلٰوةٍ
وَّصِيَامٍ وَّزَكٰوةٍ وَّيَاْتِيْ قَدْ شَتَمَ
هٰذَا وَقَذَفَ هٰذَا وَاَكَلَ مَالَ
هٰذَا وَسَفَكَ دَمَ هٰذَا وَضَرَبَ هٰذَا
فَيُعْطٰى هٰذَا مِنْ حَسَنَاتِهٖ وَهٰذَا مِنْ
حَسَنَاتِهٖ فَاِنْ فَنِيَتْ حَسَنَاتُهٗ
قَبْلَ اَنْ يُّقْضٰى مَا عَلَيْهِ اُخِذَ مِنْ خَطَايَا
هُمْ فَطُرِحَتْ عَلَيْهِ ثُمَّ طُرِحَ فِي النَّارِ
وَعَنْ مُعَاوِيَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ
اَنَّهٗ كَتَبَ اِلٰى عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى
عَنْهَا اَنِ اكْتُبِيْ اِلَيَّ كِتَابًا تُوْصِيْنِيْ
فِيْهِ وَلَا تُكْثِرِيْ فَكَتَبَتْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ
اَمَّا بَعْدُ فَاِنِّيْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ
صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ
وَصَحْبِهٖ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَنِ الْتَمَسَ
رِضَى اللّٰهِ بِسَخَطِ النَّاسِ كَفَاهُ اللّٰهُ
مُؤْنَةَ النَّاسِ وَمَنِ الْتَمَسَ

رواه الترمذی وهذا کله ملتقط من مشکوٰة المصابیح

مفلس در میان ما کسی است که نیست درہم
اورا و نه متاع پس گفت بدرستی که مفلس از
امت من کسی است که بیاید روز قیامت بنماز
و روزه و زکوة و بیاید که بتحقیق دشنام کرد این را
و نسبت بزنا کرد این را و خورد مال این را و بریخت
خون این را و بزد این را پس داده شود این شخص
را از نیکیهاے او و دیگر را از نیکیهای وے
پس اگر فانی شود نیکیهاے او پیش از ان که
ادای نموده شود آنچه بروی است گرفته شود از
گناهان ایشان پس انداخته شود بروی پس انداخته
شود در آتش دوزخ و مروی است از معاویه رضی الله
تعالی عنه که بتحقیق نوشت او بسوی عائشه رضی الله
تعالی عنها این که بنویس بسوی من کتابی که نصیحت
کنی مرا در آن و اکثار مکن پس نوشت سلام علیکم
اما بعد پس بتحقیق من شنیدم پیغمبر خدا را
صلی الله تعالی علیه وعلی آله وصحبه وسلم
میگفت کسیکه طلب کند خوشنودی خدا را بناخوشنودی
مردم کفایت کند او را خدای تعالی بار و گرانی
مردم و هر که طلب کند . . . . . .

من كلب او خنزير قال موسى بن
عمران على نبينا وعليه الصلوة (رواه البيهقي)
والتسليمات يا رب من اعز
عبادك قال من اذا قدر غفر
وقال ايضا عليه الصلوة والسلام
والتحية من خزن لسانه ستر الله (رواه البيهقي)
عورته ومن كف غضبه كف الله عنه
عذابه يوم القيامة ومن اعتذر
الى الله قبل الله عذره وقال
ايضا عليه الصلوة والسلام (رواه البخاري)
من كانت له مظلمة لاخيه من
عرضه او شيء فليتحلل منه
اليوم قبل ان لا يكون
دينار ولا درهم ان كان له
عمل صالح اخذ بقدر مظلمته
وان لم يكن حسنات
اخذ من سيئات صاحبه
فحمل عليه وقال ايضا عليه الصلوة
والسلام اتدرون ما المفلس قالوا (رواه مسلم)

از سگ و خوک گفت حضرت موسی پسر عمران
علی نبینا وعلیه الصلوات والتسلیمات
ای پروردگار من کیست عزیزترین بندگان تو
فرمود کسی است که چون قدرت یابد درگذرد
ونیز فرمود علیه الصلوة والسلام والتحیة
کسی که نگاهدارد زبان خود را بپوشد خدای تعالی
عیب و نقصان او را و هر کسیکه باز دارد و فرو
خورد خشم خود را باز دارد حق تعالی از ان کس
عذاب خود را روز قیامت و کسی که عذر خواهی
کند بسوی حق تعالی بپذیرد خدا عذر او را
ونیز فرمود علیه الصلوة والسلام کسیکه هست
بروی حق برادر او یعنی آنچه گرفته باشد از وبطریق
ظلم از آبروی وی یا چیزی دیگر پس باید که عفو کناند
از وامروز پیش از آنکه نباشد دیناری و نه درهمی اگر
باشد او را کاری نیک گرفته شود از وی باندازه
ظلم وی و اگر نباشد او را نیکیها گرفته شود از بدیهای
صاحب وی پس برداشته شود و بار کرده شود
بران کسیکه ظالم است ونیز فرمود آنحضرت علیه
الصلوة والسلام آیا میدانید که مفلس کیست گفتند

بملا حسن کشمیری صدور یافته در جواب استفساری که نموده بود از کیفیت دوام آگاهی و جمع
آن با حالت نوم که سراسر غفلت و تعطیل است۔ التفات نامهٔ گرامی مشرف ساخت
استفساری که رفته بود از کیفیت دوام آگاهی و جمع آن با حالت نوم که سراسر غفلت و تعطیل است که
بعضی از اکابر این خانوادهٔ بزرگ از حصول آن دولت خبر داده اند مخدوما حل این اشکال مبنی
بر مقدمه ایست که بیان آن ضروری است گوئیم روح انسانی را پیش از تعلق باین پیکر هیولانی
راه ترقی و عروج مسدود بود و در قفس وَمَا مِنَّا اِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَّعْلُوْمٌ محبوس و مقید لیکن در نهاد
آن جوهر نفیس استعداد عروج بشرط نزول ودیعت نهاده بودند و مرتبهٔ او از ین راه بر ملک
مقرر فرموده حق سبحانه و تعالی از کمال کرم خویش آن جوهر نورانی را باین هیکل ظلمانی جمع فرموده
سُبْحَانَ مَنْ جَمَعَ بَيْنَ النُّوْرِ وَالظُّلْمَةِ وَقَرَنَ الْاَمْرَ بِالْخَلْقِ و چون این دو امر فی الحقیقت
بر دو طرف نقیض واقع شده بودند حکیم مطلق جل سلطانه از برای تحقق این اجتماع و تقرر این
انتظام روح را با نفس نسبت تعشق و گرفتاری داد و این گرفتاری را سبب انتظام اینها گردانید
کریمهٔ لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِيْ اَحْسَنِ تَقْوِيْمٍ ثُمَّ رَدَدْنٰهُ اَسْفَلَ سٰفِلِيْنَ رمزی
ازین بیان میفرماید و این تنزل روح و گرفتاری آن فی الحقیقة از قبیل مدح بما یشبه الذم
است پس بواسطهٔ آن نسبت حُبّی روح تمام خود را بعالم نفس انداخت و خود را تابع او گردانید
بلکه خود را نیز فراموش ساخت و تعبیر از خود بنفس امّاره نمود و این لطافت دیگر است در نهاد روح که از کمال
لطافت بهر چه رو می آرد حکم او میگیرد پس هر گاه خود را فراموش کرده باشد ناچار نسبت آگاهی سابق خود را
که بمرتبهٔ وجوب تعالت و تقدست داشت نیز فراموش گرداند و تمام خود را بغفلت سپارد و حکم ظلمت گیرد الله تعالی
از کمال مهربانی و بنده نوازی انبیاء علیهم الصلوات والتسلیمات مبعوث ساخت و او را بتوسل این
اکابر بخود دعوت فرمود و بمخالفت نفس مر روح را که معشوقهٔ اوست امر نمود فَمَنْ رَجَعَ الْقَهْقَرٰی

رضی الناس بسخط الله وکله الله الی الناس والسلام علیک	خوشنودی مردم را بنا خوشنودی خدا بگذار و اور ا بسوئے خلق وسلام باد ابر تو۔

صدق رسول الله صلی الله تعالی علیه وعلی آله وصحبه وسلم وبارک رزقنا الله سبحانه وایاکم التوفیق بالعمل بما اخبر المخبر الصادق والسلام این احادیث اگرچه بے ترجمه نوشته شده است اما بخدمت شیخ جیو رجوع نموده معانی اینها را فهمیده سعی خواهند کرد که عمل بمقتضائے اینها میسر شود بقائے دنیا بس اندک است و عذاب آخرت بسیار شدید و دائمی است عقل دور اندیش را کار باید فرمود و بطراوت بی حلاوت دنیا مغرور نباید شد و اگر بدنیا کسی را عزت و آبرو باشد بکفار دنیا وار باید که از همه عزیز تر باشند و بظاهر دنیا فریفته گشتن از بیخردیست فرصت چند روزه را غنیمت باید شمرد و در مرضی خدائی عزوجل باید کوشید و بخلق خدائے باید احسان نمود التعظیم لامر الله والشفقة علی خلق الله هر دو اصل عظیم اند ازبرائے نجات اخروی مخبر صادق علیه الصلوة والسلام هرچه فرموده است مطابق نفس الامر است هزل و هذیان نیست خواب خرگوش تا چند خواهد بود آخر رسوائی است و بینوائی کیف رسوای و بینوائی قال الله سبحانه وتعالی افحسبتم انما خلقناکم عبثا وانکم الینا لا ترجعون هرچند میداند که وقت شما تقاضائی استماع امثال این سخنان نمی کند عنفوان جوانی است و تنعمات دنیوی میسر و حکومت و تسلط بر خلائق حاصل اما شفقت بر احوال شما باعث این گفتگوی گردد هنوز هیچ نرفته است وقت توبه و انابت است۔ خبر شرط است ع

در خانه اگر کس است یک حرف بس است

مکتوب ۹۹ نود و نهم

او تمام شود و او را از دوار فنا بدار بقا انتقال دہند آن زمان ندائے اَللّٰہُمَّ الرَّفِیقَ الْاَعْلیٰ نقد
وقت اوست مشائخ طریقت قدّس اللہ تعالیٰ اسرارہم در تعیّن مقام دعوت سخنان فرمودہ
اند جمعے جمع توجّہ بین الحق والخلق گفتہ اند اختلاف آن مبتنی بر اختلاف احوال و مقامات ست
ہر کسے از مقام خود خبر دادہ وَالْاَمْرُ عِنْدَ اللہِ سُبْحَانَہٗ وآنچہ سید الطائفہ جنید رضی اللہ تعالیٰ عنہ
فرمودہ است کہ اَلنِّہَایَۃُ ہِیَ الرُّجُوْعُ اِلَی الْبِدَایَۃِ موافق مقام دعوت است کہ درین مسودہ
تحریر یافتہ چہ در بدایت تمام رو بخلق است حدیث تَنَامُ عَیْنَایَ وَلَا یَنَامُ قَلْبِیْ کہ تحریر یافتہ بود
اشارت بدوام آگاہی نیست بلکہ اخبار است از عدم غفلت از جریان احوال خویش وامت
خویش لہذا نوم در حق آنسرور علیہ الصلوٰۃ والسلام ناقض طہارت نگشت وچون نبی
در رنگ شبان است در محافظت امت خود غفلت شایان منصب نبوت او نباشد
وحدیث لِیْ مَعَ اللہِ وَقْتٌ لَا یَسَعُنِیْ فِیْہِ مَلَکٌ مُقَرَّبٌ وَلَا نَبِیٌّ مُرْسَلٌ بر تقدیر صحت اشارت
بتجلی ذاتی برقی تواند بود وآن تجلی نیز مستلزم اقبال بجناب قدس خداوندی جلّ سلطانہ
نیست بلکہ این تجلی از ان جانب است متجلی لہ را دران صنعی نیست از قبیل سیر معشوق در
عاشق است عاشق از سیر گشتہ است **بیت** آئینہ صورت از سفر دور است *
کان پذیرای صورت از نور است * باید دانست کہ بر تقدیر رجوع بخلق حجب مرتفعہ عود نمیکنند
با وجود بے پردگی او را بخلق مشغول داشتہ اند وفلاح خلائق را با او مربوط ساختہ مثل این
بزرگواران مثل شخصے است کہ کمال تقرب بپادشاہ دارد و درمیان او و پادشاہ حائلے صورت
ومعنی ہیچ نیست مع ذلک او را بخدمات ارباب حوائج مشغول داشتہ است این فرق دیگر
است درمیان مبتدی ومنتہی مرجوع چہ مبتدی صاحب حجب است ومنتہی مرتفع الحجب
وَالسَّلَامُ عَلَیْکُمْ وَعَلیٰ سَائِرِ مَنِ اتَّبَعَ الْہُدیٰ

فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا وَمَنْ لَمْ يَرْفَعْ رَأْسَهٗ وَاخْتَارَ الْخُلُوْدَ اِلَى الْاَرْضِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا
بَعِيْدًا **هذا** جوابِ آن اشکال گوئیم که ازین مقدمه اجتماع روح بانفس مفهوم گشت بلکه فنائے آن
در نفس وبقاءِ آن بدو پس ناچار تا زمانے که این اجتماع و انتظام برپاست غفلت ظاہر
عین غفلتِ باطن است و نوم که غفلتِ ظاہر است عین غفلتِ باطن باشد و چون این
انتظام خلل پذیرد و باطن از محبتِ ظاہر اعراض نموده رو بمحبت اَبْطَنُ الْبُطُوْن آرد و فنائے
وبقائے که بفانی پیدا کرده بود رو بزوال آورده فنائے وبقائے بباقی حقیقی تعالیٰ وتقدس
حاصل کند این زمان غفلتِ ظاہر در حضور باطن تاثیر نکند چرا تاثیر کند باطن را تمام پشت بجانب
ظاہر گشته است و از ظاہر بباطن ہیچ در نمیرود پس روا است که ظاہر غافل باشد و باطن آگاه و کلا
مَحْذُوْر مثلاً روغن بادام تا زمانے که بکنجاره ممتزج و مختلط است حکم ہر دو متحد است و چون
روغن از کنجاره جدا گشت احکام متمایزه پیدا شد پس حکم یکے به دیگرے متعدی نشود ہمچنین صاحب
دولتے را اگر خواہند بعالم باز گردانند و عالمے را بتوسطِ وجود شریف او از ظلماتِ نفسانی وارہانند
و راہِ طریقِ سیر عَنِ اللهِ بِاللهِ بعالم فرود می آرند روی او بتمام بخلق میگردد بے آنکه گرفتاری
بایشان پیدا کند چه او برہمان گرفتاریِ سابقِ خود است بے اختیار او او را درین عالم آورده اند
پس این منتہی با سائر مبتدیان در اعراض از جنابِ قدس او تعالیٰ وتقدس و اقبال بخلق در صورت
شرکت دارد اما فی الحقیقت ہیچ مناسبت ندارد از گرفتاری تا عدمِ گرفتاری تفاوتِ فاحش
است و ایضاً اقبال بخلق در حقِ این منتہی بے اختیار است رغبتی درین ندارد بلکه رضائی حق
سبحانه تعالیٰ درین اقبال است و در مبتدی ذاتی است و برغبت است و نامرضی حق است
سبحانه و فرقے دیگر گوئیم مبتدی را میسر است که از عالم رو گردانیده رو بحق تعالیٰ وتقدس آرد و
منتہی را اعراض از خلق محال است و دوام اقبال بخلق لازمِ مقامِ اوست مگر آنکه کار دعوة

چه او مامور باقبال است و خلاف امر حق تعالیٰ از و محال است که او معصوم است ۱۲

رضامندی

باید بضرورت در آن باب سخن سرآید و علم الغیب عند الله سبحانه آنکه گفته اند که غیب معدوم
باشد علم بمعدوم نباشد یعنی چون غیب نسبت بحق سبحانه معدوم مطلق است و لاشیء محض
تعلق علم را بوی معنی نباشد چه معلومیت او را از عدمیت مطلق و لاشیئیه محض مے برآرد و نتوان
گفت که حق سبحانه و تعالی عالم بشریک خود است چه شریک او تعالی و تقدس اصلا موجود نیست
و لاشیء صرف است آری مفهوم غیب و مفهوم شریک را تصور کردن ممکن است اما کلام در ماصدق
علیه اینها است نه در مفهوم همچنین است حال جمیع محالات که مفهومات آنها ممکن التصور اند
و ماصدقات ممتنع التصور چه معلومیت از استحاله مے برآرد و لا اقل وجود ذهنی می بخشد و اعتراض
که بر توجیه مولانا محمد روجی کرده اند درست است نفی نسبت علمیت در مرتبه احدیت مجرده مستلزم
نفی مطلق علم است تخصیص بنفی علم غیب کردن وجهے ندارد و اشکال دیگر بر توجیه مولانا آنست
که اگرچه در مرتبه احدیت مجرده نسبت علمیت منتفی است اما عالمیت او تعالی بر حال خود است
چه بذات عالم است نه بصفت که صفت آنجا منتفی است نفاة صفات حق را سبحانه عالم
میگویند باآنکه صفت علم را ازوے تعالی مسلوب می سازند انکشافی که بر صفت مترتب می شد
بر ذات مترتب میدانند فکذا اندرا توجیهیکه خود کرده اند و از غیب غیب ذات تعالی و تقدس اراده
نموده اند و تعلق علم را بآن جائز نداشته اند اگرچه علم واجب باشد تعالی و تقدس اقرب
توجیهات است اما فقیر را در عدم جواز تعلق علم واجب را تعالی بذات بحت او سبحانه بحث
است چه وجهے که در عدم جواز گفته اند اقتضاء حقیقت علم است مر احاطه معلوم را و ذات
مطلق تعالی مقتضی عدم احاطه است فلا یجتمعان بهذا التعلق اینجا محل خدشه است
زیراکه در علم حصولی این معنی در کار است که آنجا حصول صورت معلوم است در قوت علمیه اما در علم
حضوری هیچ در کار نیست و در ما نحن فیه علم حضوری است نه حصولی فلا محذور فی ان

یعنی تقاضائے علم مر احاطه را و تقاضائے ذات مطلقه مر عدم احاطه را جائے خدشه است زیراکه الخ ۱۲

یعنی کلام شیخ عبدالکبیر یمنی قدس سره که حق سبحانه و تعالی عالم الغیب نیست ۱۲

مکتوب (۱۰۱) صدم

نیز بملا حسن کشمیری صدور یافته در جواب سؤالیکه نموده بود که شیخ عبدالکبیر یمنی گفته است که حق سبحانه و تعالی عالم الغیب نیست التفات نامهٔ گرامی مشرف ساخت آنچه از روی کرم مرقوم بود بوضوح انجامید نوشته بودند که شیخ عبدالکبیر یمنی گفته است که حق سبحانه و تعالی عالم الغیب نیست مخدوما فقیر را تاب استماع امثال این سخنان اصلا نیست بی اختیار رگ فاروقیم در حرکت می آید و فرصت تاویل و توجیه آن نمیدهد قائل آن سخنان شیخ کبیر یمنی باشد یا شیخ اکبر شامی کلام محمد عربی علیه و علی آله الصلوة والسلام در کار است نه کلام محی الدین عربی و صدر الدین قونوی و عبدالرزاق کاشی ما را بانص کار است نه بفص فتوحات مدنیه از فتوحات مکیه مستغنی ساخته است حق تعالی در کلام مجید خود را بعلم غیب خود می ستاید و خود را عالم الغیب می فرماید نفی علم غیب کردن از وسبحانه بسیار مستقبح و مستنکر است و فی الحقیقت تکذیب است مر حق را سبحانه غیب را معنی دیگر گفتن از شناعت نمی برآرد کبرت کلمة تخرج من افواههم نیالیت شعری ما حملهم علی التفوه بامثال هذه الکلمات الصریحة فی خلاف الشریعة منصور اگر انا الحق گوید و بسطامی سبحانی معذور اند و مغلوب در غلبات احوال اما این قسم کلام از احوال نیست تعلق بعلم دارد و مستند بتاویل است عذر را نمی شاید و هیچ تاویلی درین مقام مقبول نیست فان کلام السکاری یحمل و یصرف عن الظاهر لا غیره و اگر متکلم این کلام مقصود از اظهار این کلام ملامت خلق داشته باشد و نفرت ایشان آن نیز مستنکر است و مستهجن از برای تحصیل ملامت خلق راهها بسیار است بچه ضرورت که تا بسر حد کفر رساند و چون در تاویل این کلام سخن کرده اند و استفسار نموده بحکم سوالی را جوابی

مثلاً شخصی ده تنکه را قرض گرفت بدوازده تنکه درینصورت مجموع دوازده تنکه حرام است نه دو تنکه
زیادتی وَمَا یَتَعَلَّقُ بِذٰلِکَ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَسَلَامٌ عَلٰی عِبَادِهِ الَّذِیْنَ اصْطَفٰی شما آنروز میفرمودید که ربا در قرض
بسود همان فضل است و بس و محرّم در قرضِ ده تنکه بدوازده تنکه همان دو تنکهٔ زیادتی است
چون ببعضِ کتبِ فقهیه رجوع کرده شد ظاهر گشت که در شریعت هر عقدیکه درو فضل است نیز
ربا است پس ناچار این عقد هم محرّم باشد و هرچه بسببِ محرّم تحصیل نماید محرم خواهد بود پس آن
ده تنکه نیز ربا باشد و محرّم مقصود از فرستادنِ کتاب جامع الرموز و روایات کتاب ابراهیم
شاهی اظهارِ همین معنی بود باقی ماند صورتِ احتیاج مخدوما حرمتِ ربا بنصِّ قطعی ثابت شده
است که شاملِ محتاج و غیرِ محتاج است تخصیص محتاج از آنجا نمودن نسخِ این حکم قطعی است و روایت
قنیه رتبهٔ آن ندارد که نسخِ حکم قطعی کند و حالانکه مولانا جمال لاهوری که اعلمِ علماء لاهور اند
میفرمودند که بسیاری از روایاتِ قنیه اعتماد را شایان نیست و مخالف است بروایات کتب
معتبره وَلَوْ سُلِّمَ صِحَّةُ هٰذِهِ الرِّوَایَةِ پس احتیاج را باضطرار و مخمصه می باید فرود آورد تا مخصصِ
آن حکم قطعی کریمهٔ فَمَنِ اضْطُرَّ فِیْ مَخْمَصَةٍ باشد که مثل اوست در قوت ع که رستم را کشد هم خصمِ
رستم ٭ و ایضاً اگر از محتاج عام تر گرفته شود پس باید که مورد ی از برائی حکم حرمتِ ربا
پیدا نشود چه هر که زیادتی قبول میکند علتش احتیاجی از احتیاجهای خواهد بود بی احتیاج
هیچکس بضررِ خود اقدام نخواهد نمود فَلَا یَبْقٰی لِهٰذَا الْحُکْمِ الْمُنَزَّلِ مِنَ الْحَکِیْمِ الْحَمِیْدِ
مَزِیْدُ فَائِدَةٍ تَعَالٰی کِتَابُهُ الْعَزِیْزُ مِنْ اَمْثَالِ هٰذَا التَّوَهُّمِ وَلَوْ سُلِّمَ عُمُوْمُ الْاِحْتِیَاجِ وَلَوْ عَلٰی
سَبِیْلِ فَرْضِ الْمُحَالِ گوئیم که احتیاج از جملهٔ ضروریات است وَالضَّرُوْرَةُ تَتَقَدَّرُ بِقَدَرِهَا
پس طعام از آن مبلغ سود پختن و بمردم خوراندن داخلِ احتیاج نیست و ضرورتی بآن متعلق نه
لهذا در ترکهٔ میت احتیاجِ میت مستثنی است و آنرا مقصور بر کفن ساخته اند و طعامی بروحِ میت

يَتَعَلَّقُ الْعِلْمُ الْوَاجِبِيُّ سُبْحَانَهٗ بِذَاتِهٖ تَعَالٰى بِطَرِيْقِ الْحُضُوْرِ لَا بِطَرِيْقِ الْحُصُوْلِ وَاللّٰهُ سُبْحَانَهٗ اَعْلَمُ بِحَقِيْقَةِ الْحَالِ وَصَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَّاٰلِهِ الطَّاهِرِيْنَ وَسَلَّمَ وَبَارَكَ وَالسَّلَامُ اَوَّلًا وَّاٰخِرًا

مکتوب صد و یکم (۱۰۱)

نیز بملا حسن کشمیری صدور یافته در رد بر جماعه که کاملان را ناقص تصور کرده زبان اعتراض دراز می نمایند اَحْسَنَ اللّٰهُ سُبْحَانَهٗ حَالَكُمْ وَاَصْلَحَ بَالَكُمْ مفاوضهٔ شریفه مولانا محمد صدیق رسانیدند اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ سُبْحَانَهٗ که دور افتادگان را فراموش نساخته اند مخاطباتی که بنفس بحسب ظاهر ایراد نموده بودند فی الجمله بوضوح پیوست آری هر اعتراضے که بر نفس دارند در زمان امارگی مسلم است اما بعد از حصول اطمینان مجال اعتراض نیست چه نفس درین موطن از حق سبحانه راضی است و حق سبحانه از وی راضی پس او مرضی و مقبول است بر مقبول اعتراض نمیرود و مراد او مراد حق است سبحانه زیرا که حصول این دولت در زمان تخلق باخلاق الله است ساحت قدس او از اعتراض ماپست فطرتان بلند است هر چه میگوییم با عائد است **بیت**

آنکه از خویشتن چو نیست چنین ٭ چه خبر دارد از چنان و چنین ٭

بسا است که جاهلان از کمال جهل نفس مطمئنه را با امارگی تصور میکنند و احکام امارگی بر مطمئنه اجرا می نمایند چنانکه کفار انبیا را علیهم الصلوات والتسلیمات در رنگ سائر بشر دانسته از کمالات نبوت انکار نموده اند اَعَاذَنَا اللّٰهُ سُبْحَانَهٗ عَنْ اِنْكَارِ هٰؤُلَاءِ الْاَكَابِرِ وَاِنْكَارِ مُتَابِعِيْهِمْ عَلَيْهِمُ الصَّلَوَاتُ وَالتَّحِيَّاتُ

مکتوب صد و دوم (۱۰۲)

بملا مظفر صدور یافته در بیان آنکه محرم در قرض لیسو و مجموع مبلغ است نه زیادتی فقط

ع پناه دہد مارا خدائے پاک از انکار این بزرگواران و از انکار متابعان ایشان ..

بحیلت کرده اند احتیاج را دامن فراخ است اگر رهن کنند هیچ ربا نماند و حکم نص قطعی بحرمت ربا عبث می افتد چنانکه بالا گزشت امّا اینقدر ملاحظه بایستے نمودند که دیگر آنرا طعام خورانید چه قسم احتیاج است مر مستقرض بسود را روایت قنیه بعد اللتیا والتی مجوز استقراض بسود است مر محتاج را نه دیگران را اگر کسے گوید که محتاج این طعام را شاید به نیت کفارت یمین یا ظهار یا صوم بخته باشد وشک نیست که او بأدای این کفارت محتاج است گوییم اگر استطاعت اطعام ندارد روزه دارد نه آنکه قرض به سود بگیرد و اگر اقسام احتیاج ازین قبیل دیگر هم پیدا شود باندک توجه ببرکت تقوی مندفع خواهند شد وَمَن يَتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَل لَّهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ زیاده اطناب نه رفت والسلام علیکم وعلی من اتبع الهدی

مکتوب صد و سیوم (۱۰۳)

بسیادت ونقابت پناهی شیخ فرید صدور یافته در بیان معنی عافیت وطلب کردن قاضی از برائے سرهند حق سبحانه وتعالی باعافیت دارد آن عافیت خواسته می آید که عزیزی همواره دعا می کرد وتمنائے عافیت یک روزه می نمود شخصے ازان عزیز سوال کرد این همه میگزرانی اگر عافیت نیست گفت آن میخواهم که روزے از صباح تا شام مرتکب معصیتی از معاصی حق سبحانه نباشم مدتیست که سرهند قاضی ندارد ودر اجرای بعضے احکام شرعیه کار بعجز میرسد مثلاً برادرزاده یتیم داریم از پدر او پاره میراث مانده است وصی ندارد ودر تصرف آن مال بے اذن شرعی مضطر است اگر قاضی باشد باذن او کار می کشاید علی هذا القیاس

مکتوب صد و چهارم (۱۰۴)

ع پل بالضم بمعنی فلس ۱۲

او نختن و داخلِ احتیاج نداشته اند با آنکه او محتاج تر است بصدقه پس در صورتِ متنازع فیه ملاحظه
فرمایند که مستقرضان بسود محتاج اند یا نه و بر تقدیر احتیاج طعامیکه ایشان از برای جماعه از ان پل
مے پزند آن جماعه را آن طعام خوردن حلال است یا نه جماعه داری و سپاه گری را حیله احتیاج
ساختن و قرض بسود را باین علت گرفتن و آن را جائز و حلال دانستن از تدیّن دور است میباید
که شیوهٔ امر معروف و نهی منکر را مرعی داشته جماعه که باین بلا گرفتار باشند منع نمایند و بعدم
صدقِ این حیله آگاه سازند چرا کسبے را باید اختیار کرد که آخر بارتکاب این قسم محظور مبتلا
باید شد وجوهِ معیشت بسیار است منحصر در سپاه گری نیست چون شما از اہلِ صلاح و تقوی اید
روایتِ طیّب در اکل فرستاده شد نوشته بودند که درین زمان بے شبه پیدا نمی شود درست
اما مهما امکن از شبه باید احتراز نمود زراعتِ بے طهارت که منافی طیّب داشته اند در هندوستان
اجتناب ازان ممکن نیست لا یُکلّفُ اللهُ نفساً الّا وُسعها اما ترک طعام بسود نمودن در کمال
آسانی است حلال را حلال دانستن و حرام را حرام دانستن در حلال و حرام قطعی است که انکار آن
بکفر میکشد و ظنیات نه چنین است بسا امور مباحه اند نزد حنفی که شافعی آنرا مباح نمیداند
و بالعکس پس در ما نحن فیه اگر کسے در حلّیت قرض بسود محتاج مشکوک را که بظاهر مخالفِ
حکم نصِ قطعی است توقف نماید نمیتوان او را تضلیل نمود و تکلیف باعتقاد حلّیت او فرمود بلکه
صواب بجانبِ او راجح است بل متیقن و مخالف او در خطر است بعضی از یارانِ شما نقل کردند
که روزے مولانا عبد الفتاح در حضورِ شما گفت که اگر قرض بسود پیدا شود بهتر است چرا
کسے بسود بگیرد شما او را زجر کردید و گفتید که از حلال انکار میکنی مخدوما امثالِ این سخنان
در حلالِ قطعی گنجایش دارند و اگر حلال باشد شک نیست که ترکِ آن اولی است اہلِ ورع
برخصت امر نے کنند و بعزیمت دلالت می نمایند متقیانِ لاهور احتیاج را دخل داده حکم

نافع نیست بلکه مضر است رُبَّ تَالٍ لِلقُرآنِ وَالقُرآنُ یَلعَنُهُ حدیث معروف است و رُبَّ
صَائِمٍ لَیسَ لَهُ مِن صِیَامِهِ اِلَّا الجُوعُ وَالظَّمَاءُ خبرِ صحیح اَطبّائی امراضِ قلبیه نیز اول بازالهٔ
مرض امر میفرمایند و آن مرض عبارت از گرفتاری بغیر حق ست سبحانه بلکه گرفتاریست بخود چه
هر کسی هر چیز را که میخواهد برای خود میخواهد اگر فرزند را دوست می دارد برای خود دوست میدارد
و همچنین اموال و ریاست و حُبِّ جاه پس فی الحقیقت معبود او هوای نفس اوست تا زمانیکه
ازین گرفتاری خلاصی نشود امید نجات بسی مستبعد است پس بر علماء اُولی الالباب
و حکماء ذوی الابصار فکر ازالهٔ این مرض لازم است مصرعه در خانه اگر کس است یک حرف بس است

مکتوب صد و ششم (۱۰۶)

بمحمد صادق کشمیری صدور یافته در بیانِ آنکه محبتِ این طائفه که متفرع بر معرفتِ ایشان
است از اجلِّ نعمِ خداوندیست جلّ شانه مکتوبِ مرغوب که مُنبی از فرطِ محبت و کمال
وداد بود وصول یافت لِلّٰهِ سُبحَانَهُ الحَمدُ وَالمِنَّةُ عَلیٰ ذٰلِکَ محبتِ این طائفه که
متفرع بر معرفت است از اجلِّ نعم خداوندیست جلّ سلطانه تا کدام صاحبِ دولت را
باین نعمت مشرف سازند شیخ الاسلام هروی میفرماید الٰهی چیست اینکه دوستانِ خود را
کردی که هر که ایشان را شناخت ترا یافت و تا ترا نیافت ایشان را نشناخت بغضِ این
طائفه سمِّ قاتل است و طعنِ ایشان موجبِ حرمانِ ابدی است نَجَّانَا اللهُ سُبحَانَهُ
وَاِیَّاکُم عَن هٰذَا الاِبتِلَاءِ شیخ الاسلام فرموده الٰهی هر کرا خواهی براندازی او را با ما در اندازی
بیت بلی عنایاتِ حق و خاصانِ حق ۞ گر ملک باشد سیاهستش ورق ۞ این رجوع
و انابت که حق سبحانه و تعالی بتجدید شمار اکرامت فرموده است نعمتِ عظمی تصور فرمایند

به قضات پرگنه متکن صدور یافته در عزاء چند مصیبتی که از فوت مغفرت پناهی رسیده بسیار شدید است و بسی مستصعب اما بند گیست غیر از رضی بودن از فعل مولی تعالی و تقدس چاره نیست از برای بودن بنا ورده اند از برای کار کردن آورده اند کار باید کرد و اگر کار کرده رفت باکی نیست بلکه بادشاه است اَلْمَوْتُ جِسْرٌ یُوصِلُ الْحَبِیْبَ اِلَی الْحَبِیْبِ در شان او ثابت مصیبت بر رفتن نیست بر حال رونده اِلَی الْحَبِیْبِ است تا با او چه معامله کنند بدعا و استغفار و تصدق امداد باید نمود قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مَا الْمَیِّتُ فِی الْقَبْرِ اِلَّا کَالْغَرِیْقِ الْمُتَغَوِّثِ یَنْتَظِرُ دَعْوَةً تَلْحَقُهٗ مِنْ اَبٍ اَوْ اُمٍّ اَوْ اَخٍ اَوْ صَدِیْقٍ فَاِذَا لَحِقَتْهُ کَانَ اَحَبَّ اِلَیْهِ مِنَ الدُّنْیَا وَمَا فِیْهَا وَاِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰی لَیُدْخِلُ عَلٰی اَهْلِ الْقُبُوْرِ مِنْ دُعَاءِ اَهْلِ الْاَرْضِ اَمْثَالَ الْجِبَالِ مِنَ الرَّحْمَةِ وَاِنَّ هَدِیَّةَ الْاَحْیَاءِ اِلَی الْاَمْوَاتِ الْاِسْتِغْفَارُ لَهُمْ التفات نامه رسیده هوای سر ما بر فقرا بسیار شدید است والا خود را معاف نمیداشت سفارش بتاکید نوشته است انشاء الله تعالی سودمند گردد زیاده تصدیع است محبت شعاری قاضی حسن و سائر اعزه دعوات فراوان مطالعه نمایند و از حق تعالی در جمیع امور راضی و شاکر باشند

قوله فی قلوبهم الخ یعنی در دلهای ایشان رنج است واقع شده است در رکوع دوم از سوره بقره ۱۲	# مکتوب صد و پنجم (۱۰۵)	مثنوی: این خورد گردد پلیدی زین جدا / وان خورد گردد همه نور خدا / این خورد زاید همه بخل و حسد / وان خورد زاید همه عشق احد ۱۲

به حکیم عبد القادر صدور یافته در بیان آنکه مریض تا زمانیکه از مرض به نشود هیچ غذای او را سودمند نیست وَمَا یُنَاسِبُ ذٰلِکَ چونکه نزد حکما مقرر است که مریض تا زمانیکه از مرض به نشود هیچ غذای او را سودمند نیست اگر چه مرغ مسمن باشد بلکه مقوی مرض است مصرعه هر چه گیرد علتی علت شود پس اول فکر ازالهٔ مرض او میباید بعد از ان بغذاهای مناسب بتدریج او را القوت اصلی او می رند پس آدمی تا زمانیکه بمرض قلبی مبتلا است فِیْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ هیچ عبادتی و طاعتی او را

شایانِ قبولِ فیوضِ نبوت و ولایت جماعه اند که استعدادِ تقلیدی در ایشان غالب باشد
بر قوتِ نظری ایشان صدیقِ اکبر رضی الله تعالیٰ عنه بواسطهٔ قوتِ استعدادِ تقلیدی در
تصدیقِ نبی علیه و علیٰ آله الصلوة والسلام اصلاً محتاجِ دلیل نگشت و ابوجهلِ لعین بواسطهٔ
همین استعداد با وجودِ ظهورِ چندین آیاتِ باهره و معجزاتِ قاهره بدولتِ تصدیقِ نبوت مشرف
حضرتِ حق سبحانه در شانِ این بے دولتان می فرماید وَاِنْ یَّرَوْا کُلَّ اٰیَةٍ لَّا یُؤْمِنُوْا بِهَا حَتّٰیۤ
اِذَا جَآءُوْكَ یُجَادِلُوْنَكَ یَقُوْلُ الَّذِیْنَ كَفَرُوْۤا اِنْ هٰذَاۤ اِلَّاۤ اَسَاطِیْرُ الْاَوَّلِیْنَ با آنکه گوئیم که ظهورِ خوارق
از اکثرِ متقدمین و طولِ عمر زیاده از پنج و شش خوارق نقل نکرده اند جنید که سیدِ این طائفه
است معلوم نیست که از وی ده خوارق نقل کرده باشند و حضرت حق سبحانه و تعالیٰ از حالِ
کلیمِ خود علیٰ نبینا و علیه الصلوٰة والسلام چنین خبر داده است حیث قال عزّ وجلّ
وَلَقَدْ اٰتَیْنَا مُوْسٰی تِسْعَ اٰیٰتٍۭ بَیِّنٰتٍ و از مشائخِ این وقت از کجا معلوم شد که امثالِ این
خوارق بظهور نے آید بلکه اولیاء الله را چه متقدم و چه متاخر در هر ساعت ظهورِ خوارق است
مدعی آنرا داند یا ندانند مصرع خورشید نه مجرم ار کسے بینا نیست سوالِ دوم آن بود
که در کشف و شهودِ طالبانِ صادق القاءِ شیطان را دخل باشد یا نه اگر هست وضوحِ کیفیتِ
کشفِ شیطانی چگونه است و اگر نیست سببِ آنکه در امورِ ملهمه بعضے غلطها یافته میشود
چیست جوابش اینست والله سبحانه اعلم بالصواب هیچکس از القاءِ شیطانی محفوظ نیست
هرگاه که در انبیا متصور باشد بلکه متحقق در اولیا بطریقِ اولیٰ خواهد بود و طالبِ صادق چه باشد
غایت ما فی الباب انبیا را علیهم الصلوات والتسلیمات بر آن القا متنبه می سازند و باطل را
از حق جدا مینمایند کریمهٔ فَیَنْسَخُ اللّٰهُ مَا یُلْقِی الشَّیْطٰنُ ثُمَّ یُحْكِمُ اللّٰهُ اٰیٰتِهٖ دال است بدین معنی
و در اولیا این تنبیه لازم نیست که او متابعِ نبی است هرچه مخالفِ نبی خواهد یافت ردّ خواهد

آگاه و هوشیار کردن ۱۲

عـــه یعنی سبب وقوعِ بعضی غلطها در امورِ الهامیه چیست ۱۲

واز حضرت حق سبحانه استقامت بر آن طلبند والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات

مکتوب صد و هفتم (۱۰۷)

نیز بمحمد صادق کشمیری صدور یافته در اجوبه و اسولهٔ چند که نوشته بود که از آنجا بوی تعنت می آمد و این مکتوب مشتمل است بر فوائد ضروریه که در ایمان این طائفهٔ علیّه نافع اند حق سبحانه وتعالی بسعادت ایمان این طائفهٔ علیه مستسعد گرداناد کتابتی که ارسال داشته بودند مشتمل بر اسولهٔ چند رسید هر چند سوالیکه شائبهٔ تعنت و تعصب داشته باشد مستحق جواب نیست معذلک تنزل نموده در جواب اقدام می نماید اگر یکی را نفع نکند شاید که دیگری را نافع آید سوال اوّل آن بود سبب چیست که از اولیاء متقدمین کرامات و خوارق بسیار ظهور می کردند و از بزرگان این زمان کم ظاهر میشود اگر مقصود ازین سوال نفی بزرگان این وقت است بواسطهٔ قلت ظهور خوارق از ایشان چنانکه ظاهر از فحوای عبارت است فالعیاذ بالله سبحانه من تسویلات الشیطان ظهور خوارق نه از ارکان ولایت است و نه از شرائط آن بخلاف معجزه مر نبی را علیه الصلوة والسلام که از شرائط مقام نبوت است لیکن ظهور خوارق از اولیاء الله شائع و ذائع است کم است که تخلف کند اما کثرت ظهور خوارق بر افضلیت دلالت ندارد تفاضل آنجا باعتبار درجات قرب الٰهیست جل سلطانه تواند بود که از ولی اقرب ظهور خوارق اقل باشد و از ابعد اکثر خوارقی که از بعضی اولیای این امت بظهور آمده از اصحاب کرام رضوان الله تعالی علیهم اجمعین عشر عشیر آن بظهور نیامده با آنکه افضل اولیا بمرتبهٔ ادنای صحابی نرسد نظر بر ظهور خوارق از کوته نظریست و دلیل است بر قصور استعداد و تقلیدی

ف۵ یعنی امور خارجه موقوف علیها ۱۲

ف۱ تعنت خطا گناه و عیب کسی جستن و بدگوئی ۱۲ تعصب حمایت کردن و یاری دادن و پختگی کردن و خویشاوندی کردن ۱۲ غیاث
ف۲ یعنی پس پناه بخدا پاک از وارداتهای شیطان ۱۲
ف۳ اعلم ان الخارق للعادة ان صدر من النبی الصادق المصدق فمعجزة وان صدر من المؤمن المتقی العارف بالله الفانی فیه الباقی به فکرامة وان صدر من المؤمن العاصی فمعونة وان ...

پس از ولایت ولی بطریق اولی افضل باشد ۱۲ — چه توجه ولی بخلق مانع توجه بحق است ۱۲

افضل است در ولایت از تنگی سینه رو بخلق نمی تواند آورد و در نبوت از کمال انشراح صدری نه توجه حق سبحانه مانع توجه خلق است و نه توجه خلق مانع توجه حق تعالی در نبوت تنها رو بخلق نیست تا ولایت را که رو بحق دارد ترجیح بر وے بدهند عیاذاً باللّٰہ سبحانہ رو بخلق تنها مرتبۂ عوام کالانعام است شان نبوت از آن برتر است فهم این معنی ارباب سکر را دشوار است اکابر مستقیم الاحوال باین معرفت ممتاز اند مصرعه هَنِیْئًا لِاَرْبَابِ النَّعِیْمِ نَعِیْمُهَا ﴿ بقیة المقصود میان شاه عبد الله ولد میان شیخ عبد الرحیم باین فقرا قوت قرابت دارند والد ایشان مدت ها ملازم بهادر خان بودند وجاهمند الحال عذر بصارت دارند پسر خود را فرستاده اند که پیش بهادر خان نوکر شود درین باب اگر از جانب ایشان نیز اشارت رود و سود مند خواهد بود والسلام

یعنی سید احمد مکتوب الیه ۱۲

لہ نقیض ذی عزت، باجاه و وجاهت بفتح خوبرو و درو ستان یا ی دعزت ۱۲

مکتوب صد و نهم (۱۰۹)

ے یعنی نبی من حیث نبی جامع است بین التوجهین بخلاف ولی من حیث ولی که صرف رو بحق دارد ۱۲

به حکیم صدر صدر و با فته در بیان سلامتی قلب و نسیان او مر ما دون حق را سبحانه اہل الله اطباء امراض قلبیه اند ازاله علل باطنیه منوط بتوجه این بزرگواران است کلام ایشان دوا و نظر ایشان شفا هم قوم لا یشقی جلیسهم و هم جلساء الله بهم یمطرون و بهم یرزقون - امراض باطنیه و رئیس علل معنویه گرفتاری قلب است بما دون حق سبحانه و تعالی و تا ازین گرفتاری بتمام آزادی میسر نشود سلامتی محالست چه شرکت را در ان حضرت جل سلطانه اصلا یا نسبت الا لله الدین الخالص فکیف که شریک را غالب ساخته باشند نهایت بیحیائی است محبت غیر حق را سبحانه بنهجی غالب ساختن که محبت او تعالی در جنب آن معدوم گردد یا مغلوب الحیاء شعبة من الایمان مگر این حیا را گفته باشند و علامت عدم گرفتاری قلب نسیان اوست مر ما سوا را کلیة و ذهول اوست از اشیا جملة که اگر بتکلف

بضمتین غفلت و فراموشی ۱۲

سرِ موے مخالفت را گنجایش نیست این خصوصیّت علامتِ صحتِ علوم ست حضرتِ خواجۂ ما قدس سرہ نوشتہ بودند کہ علومِ شما ہمہ صحیح ست امّا چہ فائدہ کہ سخن حضرت خواجہ بر شما حجت نیست ہر چند خود را ہمبر ریست نامید زیادہ چہ نوشتہ آید واین اسولۂ شما اولاً ہر چند گران نمود امّا چون باعثِ چندین علوم و معارف گشتہ واین ہمہ سخن بتقریب آنہا در گفت آمدہ آست نیک است بیت ہیچ زشتی نیست کو را خوبی ہمراہ نیست ؛ زنگیِ شب زنگ را وندان چو دُرّ و گوہر است ؛ عجب کاریست کہ در مکتوبِ سابق اخلاصِ بسیار ظاہر ساختہ بودید و سبب آن را ظہورِ دو واقعہ پی در پے نمودہ نوشتہ بودید کہ اثرِ آن را در افاقت نیز یافت بحدیکہ ندامت تمام از وضعِ سابق متحقق گشت و بہ توبہ و انابت آورد و بتجدید ایمان مشرف ساخت یک ماہ نگذشتہ بود کہ تغیّرے درین وضع مفہوم گشت و برجوعِ قہقری بوضعِ سابق انتقال حاصل آمد و در صدد آن آمدید کہ آن دو واقعہ را وجہی پیدا شود کہ بالقاءِ شیطانی منجر گردد و یا بغلطِ کشفی کشیدہ آن چہ بود و این چیست بیت بگفتا فلانے چہ بد میکند ؛ نہ با من کہ با نفسِ خود مے کند ؛ والسّلام علی منِ اتّبع الھدیٰ والتزم متابعۃ المصطفیٰ علیہ وعلیٰ آلہِ الصّلوات والتحیّات والتسلیمات۔

مکتوب صد و ہشتم (١٠٨)

بمیان سیّد احمد بجواری صدور یافتہ در بیان آنکہ نبوت افضل از ولایت است بر عکس آنچہ گفتہ اند کہ ولایت افضل از نبوت است ثبّتنا اللہ سبحانہ وایّاکم وجمیع المسلمین علیٰ متابعۃِ سیّدِ المرسلین علیہ وعلیٰ آلہ وعلیہم من الصّلوات افضلہا ومن التسلیمات اکملہا بعضے از مشائخ در سُکرِ وقت گفتہ اند کہ ولایت افضل از نبوت است و بعضی دیگر ازین ولایت ولایتِ نبی خواستہ اند تا وہمِ افضلیتِ ولی بر نبی رفع شود امّا فی الحقیقت کار بر عکس است زیرا کہ نبوتِ نبی از ولایتِ او

مکتوب (۱۱۱) صد و یازدهم

بشیخ حمید سنبهلی صدور یافته در بیانِ آنکه توحید عبارت از تخلیصِ قلب است از ما دونِ حق سبحانه وتعالی وما یناسب ذلک الحمد لله وسلام علی عبادہ الذین اصطفی توحید عبارت از تخلیصِ قلب است از توجه با دونِ او سبحانه تا زمانیکه دل را گرفتاری با سوای متحقق است اگرچه اقل قلیل باشد از ارباب توحید نیست بی تحصیل این دولت واحد گفتن و واحد دانستن نزد ارباب حصول از فضول است آری از واحد گفتن و دانستن که در تصدیق ایمان معتبر است لابد است امّا معنی دیگر است فرقے در میانِ لا معبود الا الله و در میانِ لا موجود الا الله بیّن است تصدیق ایمان علمی است و ادراک وجدانی حالی پیش از حال سخن از آن اندن مخظور است جمعی از مشائخ که درین باب سخن رانده اند از دو حالت خالی نیست یا معذور اند در غلبهٔ حال مستور یا مقصود از نوشتن و اظهار احوال نمودن آن بوده باشد که دیگران را محک احوال شود و استقامت احوال و اعوجاج آن را بمیزان احوال ایشان بسنجند بی این دو حالت افشای اسرار ممنوع است حق سبحانه شمه از احوال ارباب کمال نصیب با مدبران گردانیده استقامت بر متابعت سنت سنیهٔ مصطفویه علی مصدرها الصلوٰة والسلام والتحیة روزی گرداناد بحرمة النبی وآله الامجاد علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات

بقیة التصدیع آنکه حاملِ رقیمهٔ دعا میان شیخ عبد الفتاح حافظ از مردم ذی عزت و آدمی زاده اند و کثیر العیال و البنات قلت اسباب معیشت بر آن آورده که خود را بکریمان رساند امید است که بمقصود برسد زیاده تصدیع است .

یادِ اشیا کند هرگز بیادش نیاید پس گرفتارے اشیا را در آن موطن چه مجال این حالت نزدِ اہل الله معتبر بفنا است و قدمِ اول ست درین راه و مَبدأ ظهورِ انوارِ قدم ست و منشأ ورودِ معارف و حِکم و بِدُونِها خرطُ القتاد بیت هیچکس را تا نه گردد او فنا ❊ نیست ره در بارگاهِ کبریا ❊

سه عبادات مقرره از جانب مولائے حقیقی حق جل و علا ۱۲

مکتوب صد و دهم (۱۱۰)

بشیخ صدر الدین صدور یافته در بیانِ آنکه مقصود از خلقتِ انسانی ادائی وظائفِ بندگیست و کمالِ اقبال است بجنابِ حق سبحانه و تعالی حق سبحانه و تعالی بمنتهائے متمنائی اربابِ کمال رساند مقصود از خلقتِ انسانی ادائے وظائفِ بندگیست و دوامِ اقبال است بجنابِ حق سبحانه و تعالی و اینمعنی بے متحقق شدن بکمالِ اتباعِ سیدِ اولین و آخرین ظاهرًا و باطنًا علیه من الصلوات اتمها و من التحیات ایمنها میسّر نیست رزقنا الله سبحانه و ایاکم کمالَ اتباعِهٖ صلی الله تعالی علیه و آله و سلم قولًا و فعلًا ظاهرًا و باطنًا عملًا و اعتقادًا آمین یا رب العلمین

ے بعد از خدائے هر چه پرستند هیچ نیست ❊ بیدولت است آنکه بهیچ اختیار کرد ❊

هر چه غیر از حق سبحانه مقصود است معبود است از عبادتِ غیر وقتی نجات یابد که غیر از خداوند جل و علا مقصودے نماند اگرچه از مقاصدِ اخروی و تنعّماتِ بهشتی باشد هرچند این مقاصد از حسنات است اما نزدِ مقربان از سیئات است هرگاه در امورِ اخروی حال بدین منوال باشد از امور دنیویه چه گوید که دنیا مغضوبهٔ حق است سبحانه و تا آفریده است هرگز بجانب او نگاه نه کرده و حبِ او سرِ گناهان است و طالبانِ آن مستحقِ لعن و طرد اند الدنیا ملعونة و ملعونٌ ما فیها الا ذکر الله تعالی نجّانا الله سبحانه عن شرها و شرِ ما فیها بحرمة حبیبه محمدٍ سیدِ الاولین و الآخرین علیه الصلوة و السلام و آله الکرام

صه رواه الترمذی و ابن ماجه - و در آخر او ست و ما والاه و عالم و متعلم ۱۲ مشکوة

وَمِنَ التَّسْلِيمَاتِ اَفْضَلُهَا وَالسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَعَلٰى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدٰى ۔

مکتوب صد و سیزدہم (۱۱۳)

بجمال الدین حسین کولابی صدور یافتہ در بیان فرق درمیان جذبۂ مبتدی و جذبۂ منتہی و آنکہ مشہود مجذوبان در ابتدا نیست الا روح کہ فوق قلب است و ہمان شہود روح را شہود الٰہی جلّ شانہ تخیل میکنند اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ وَسَلَامٌ عَلٰی عِبَادِہِ الَّذِیْنَ اصْطَفٰی انجذاب و کشش نمی باشد الا بمقام فوق نہ بفوقِ فوق وَکَذَا الْحَالُ فِی الشُّهُوْدِ وَنَحْوِہٖ پس مجذوبان سلوک ناکردہ را کہ در مقامِ قلب اند انجذاب نیست الا بمقام روح کہ فوقِ مقام قلب است انجذاب الٰہی در جذبۂ منتہیان است کہ فوقِ آنہا مقام دیگر نیست و مشہود در جذبۂ بدایت نیست الا روح منفوخ و چون روح بصورت اصل خود موجود است اِنَّ اللّٰہَ خَلَقَ اٰدَمَ عَلٰی صُوْرَتِہٖ شہود روح را شہود حق میدانند تعالی و تقدس و چون روح را بعالم اجساد نحوے از مناسبت ثابت است گاہی آن شہود را شہود احدیت در کثرت میگویند و گاہے بمعیت قائل می شوند شہود حق جل و علا بے حصول فنائی مطلق کہ بنہایت سلوک متحقق است متصور نیست شعر

ہیچکس را تا نہ گردد او فنا ٭ نیست رہ در بارگاہ کبریا ٭

و این شہود را با عالم ہیچ کاری نیست فرق درمیانِ شہودین آنست کہ اگر با عالم بوجہ من الوجوہ مناسبت دارد شہود حق نیست تعالی و تقدس و اگر بی مناسبت است علامت شہود الٰہی است جل و علا شہود بواسطۂ تنگی عبارت اطلاق مے یابد و الا نسبت در رنگ منتسب الیہ بیچون و بیچگونہ است ع

چون را بہ بیچون راہ نیست ٭ لَا یَحْمِلُ عَطَایَا الْمَلِكِ اِلَّا مَطَایَاهُ ٭

مکتوب صد و دوازدهم (۱۱۲)

بشیخ عبد الجلیل التهانیسری ثم الجونفوری صدور یافته در بیان آنکه کار آنست که بمعتقدات اہل سنت وجماعت متحقق گردیم باین دولت اگر احوال ومواجید عطا فرمایند منت میداریم والا ہمین دولت را کافی میدانیم چون این ہست ہمہ ہست حق سبحانہ وتعالی شانہ مامفلسان را بحقیقت معتقدات حقہ اہل حق یعنی اہل سنت وجماعت متحقق ساختہ توفیق اعمال مرضیہ نقد وقت گرداند و احوالے که ثمرات این اعمال اند کرامت فرموده بتمام بجناب قدس خود جل سلطانہ جذب فرماید ع کار اینست وغیر این ہمہ ہیچ :: چه احوال ومواجید که بی تحقق بحقیقت معتقدات این فرقه ناجیه میسر شود جز استدراج ہیچ نمیدانیم وجز خرابی ہیچ نمی انگاریم باین دولت اتباع فرقه ناجیه ہرچه بدہند منت میداریم وشکر بجا می آریم واگر ہمین را بدہند وہیچ از احوال ومواجید ندہند باک نداریم وراضی ایم واز بعضی مشائخ قدس الله تعالی اسرارہم که در غلبه حال وسکر وقت بعضے از علوم ومعارف متضاده آرای صائبه اہل حق بظهور می آیند چون منشاے آن کشف است معذور اند وامید است که فردا آن مواخذه ننمایند حکم مجتهد مخطی دارند که خطائی او را نیز یک اجر خواہد بود وحق بجانب علماء اہل حق است شکر الله تعالی سعیهم زیرا که علوم علما مقتبس از مشکوة نبوت است علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة که مؤید است بوحی قطعی ومقتدای معارف این صوفیه کشف والہام است که خطا را بوی راه است ومصداق صحت کشف والہام مطابقت است بعلوم علماء اہل سنت اگر سر موے مخالفت است از دائره صواب بیرون است ہذا ہو العلم الصحیح والحق الصریح فماذا بعد الحق الا الضلال رزقنا الله سبحانه وایاکم الاستقامة علی متابعة سید المرسلین ظاهرا وباطنا عملا واعتقادا علیه وعلی آله من الصلوات اکملها

ف ۱ عن ابی ہریرة رضی الله تعالی عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم اذا حکم الحاکم فاجتہد فاصاب فله اجران واذا حکم فاجتہد فاخطأ فله اجر واحد متفق علیه ۱۲

ف ۲ نور مقتبس اسم مفعول است از اقتباس یعنی علم آموختن از کسے و آتش فرا گرفتن و فائده گرفتن ۱۲ منه

مکتوبات امام ربانی حصه دوم

ف ۵ ہمین است علم صحیح وحق آشکار پس چیست بعد حق مگر گمراہی ... روزی کناد ما را و شما را استقامت بر متابعت ... ظاہر و باطن از روی عمل واعتقاد ...

عمل اینها در نهایت قلت است واجر ایشان در غایت رفعت عمل یکساعت تواند بود
که باجر صد هزار برابر بود سر آنست عمل که بموافقت شریعت واقع می شود مرضی حق است سبحانه
وخلاف آن نامرضی اوتعالی پس در نامرضی چه جای ثواب بلکه متوقع عقاب است این معنی
را در عالم مجاز شاهد واضح است باندک التفات بظهور می آید بیت هرچه گیرد علتی علت شود
کفر گیرد کاملی ملت شود پس سرمایه جمیع سعادات متابعت سنت است وهیولای جمیع
فسادات خلاف شریعت ثبتنا الله سبحانه وایاکم علی متابعة سید المرسلین علیه وعلیهم
وعلی آله الصلوات والتسلیمات والسلام

مکتوب صد و پانزدهم (۱۱۵)

بملا عبد الحق دهلوی صدور یافته در بیان آنکه این راه که ما در صدد قطع آنیم همگی هفت
گام است مصرع از هرچه میرود سخن دوست خوشتر است :. این راه که ما در صدد قطع آنیم
همگی هفت گام است دو گام در عالم خلق است و پنج گام در عالم امر بگام اول که در عالم امر نهند
تجلی افعال رو میدهد وبگام دوم تجلی صفات وبگام سوم شروع در تجلیات ذاتیه می افتد
ثم وثم علی تفاوت درجات الکمال لما لا یخفی علی اربابها کل ذلک منوط بمتابعة سید الاولین
والآخرین علیه من الصلوات اکملها ومن التسلیمات افضلها وآنکه گفته اند که این راه دو خطوه
است مراد از آن عالم خلق وعالم امر داشته اند علی سبیل الاجمال تسهیلا للامر
علی نظر الطلاب وحقیقة الامر ما حققت بتوفیق الله سبحانه :. هذا :.

مکتوب صد و شانزدهم (۱۱۶)

مکتوب صد و چهاردهم (۱۱۴)

صوفی قربان نام قربان بود او بہ از گنج یزدان بود

بصوفی قربان صدور یافته در تحریض بر متابعت سید المرسلین علیه و علیهم و آله الصلوٰة والتسلیمات حق سبحانه و تعالیٰ ما مفلسان بے سر و برگ را بدولت اتباع سید اولین و آخرین که بطفیل دوستی او کمالات اسمائی و صفاتی خود را در عرصهٔ ظهور آورده و او را بهترین جمیع کائنات خلق کرده علیه من الصلوات افضلها و من التسلیمات اکملها مشرف گرداناد و بر آن استقامت بخشاد که ذرهٔ این متابعت مرضیه از جمیع تلذذات دنیاوی و تنعمات اخروی بمراتب بهتر است فضیلت منوط بمتابعت سنت سنیهٔ اوست و مزیت مربوط باتیان شریعت او علیه و علیٰ آله الصلوٰة والسلام والتحیة مثلاً خواب نیمروزی که از روی این متابعت واقع شود از کرور کرور احیای لیالی که نه از متابعت است اولیٰ و افضل است و همچنین افطار یوم فطر که شریعت مصطفوی بآن امر فرموده است از صیام ابد الآباد که نه ماخوذ از شریعت اند بهتر است اعطاء حبتی بامر شارع از انفاق کوه زر که از نزد خود باشد فاضلتر است امیر المومنین عمر رضی الله تعالیٰ عنه روزی نماز بامداد را بجماعت ادا کرده در اصحاب نگاه کرد یک کس را حاضر نیافت پرسید اصحاب عرض کردند که آنکس تمام شب را زنده میدارد شاید درین وقت خوابش برده باشد امیر المومنین فرمود که اگر او تمام شب خواب میکردی و نماز بامداد را بجماعت می گزاردی بهتر بودی اهل ضلالت ریاضات و مجاهدات بسیار کرده اند اما چون موافق شریعت حقه نیستند بی اعتبار و خوار اند اگر اجری بر آن اعمال شاقه مترتب میشود هم مقصور به بعضے منافع دنیویست تمام دنیا چیست تا بعضی منافع او را کسے اعتبار نهد مثل ایشان مثل کناسی است که ریاضتش از همه بیش است و اجرتش از همه کمتر مثل تابعان شریعت مثل آنجماعت است که در جواهر نفیسه بالماسات لطیفه کار میکنند

واز صحبتِ ناجنس بوجهِ ابلغ اجتناب نمایند قدوم میان شیخ مزمل مقدمهٔ سعادت دانسته صحبتِ ایشان را غنیمت شمرند واکثر اوقات با ایشان صحبت دارند که بسیار عزیز الوجود اند والسلام

مکتوب صد و هیزدهم (۱۱۸)

بملا نا قاسم علی بدخشی صدور یافته در بیانِ خسارت جماعهٔ که بر اہل اللہ اعتراض کنند کتابتی که محبت آثار سے مولانا قاسم علی فرستاده بودند رسید مضمون بوضوح پیوست قال اللہ تعالیٰ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهٖ وَمَنْ اَسَاءَ فَعَلَيْهَا خواجه عبد اللہ انصاری میفرمایند الٰهی هر کرا خواهی که اندازی یا مادر اندازی بیت ترسم القوم که بر دُردکشان میخندند ٭ بر سر کار خرابات کنند ایمان را ٭ حق سبحانہ وتعالیٰ کافهٔ اہل اسلام را از انکار فقرا و طعن در ایشان نگاه دارد بحرمت سید البشر علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات والسلام

مکتوب صد و نوزدهم (۱۱۹)

بمیر محمد نعمان بدخشی صدور یافته در ترغیب بر صحبت شیخ مقتدا و در بیانِ آنکه گاه است که کاملان بعضی از مریدانِ ناقص خود را هم بتعلیم طریقت اجازت می نمایند بواسطهٔ بعضی نیات مکتوب شریف خدمت میر وصول یافت این راه دیوانگی مے طلبد در خبر آمده است لن یؤمن احدکم حتی یقال انه مجنون وچون جنون آمد از تدبیر زن و فرزند فارغ گشت و از اندیشه کذا وکذا جمعیت میسر شد این دیوانگی در نهاد شما هست اما بعوارض لاطائل آن را خس پوش ساخته اید چه توان کرد درین مفارقت کسب بے مناسبتی بسیار مفهوم میگردد

بملا عبد الواحد لاهوری صدور یافته در بیانِ آنکه سلامتی قلب موقوف بر نسیانِ ماسوی است از قلب و در منع کردن از کثرتِ اشتغالِ دنیوی مبادا رغبتے در دنیا پیدا شود مکتوبِ مرغوب اخوی اعزی رسید و از سلامتی قلب که تحریر یافته بود بوضوح انجامید بلی سلامتی قلب موقوف بر نسیانِ ماسوی است از قلب بحدیکه اگر به تکلف یاد دِهش دهند بیاد نیارد درین تقدیر خطور ماسوی را معنی نباشد این حالت معتبر بفنائے قلبی است و قدم اول است درین راه و مبشر کمالاتِ مراتبِ ولایت است علیٰ تفاوتِ درجاتِ الاستعداد همت را بلند دارند و بجزوے و موزی قناعت نکنند اِنَّ اللّٰهَ یُحِبُّ مَعَالِیَ الْهِمَمِ از کثرت اشتغال بامورِ دنیویه خوفِ رغبت است درین امورِ دنیّه زنهار بآن سلامتی قلب غرّه نشوند که امکانِ رجوع است و در اشتغالِ دنیوی مهما امکن اقدام ننمایند که مبادا رغبتی پیدا شود و در خسارت اندازد عِیَاذًا بِاللّٰهِ سُبْحَانَهٗ کناسی در فقر بمراتب بهتر است از صدر نشینی در غنا همگی همت آن باشد که به فقر و نامرادی زندگانیِ چند روزه بسر برده شود و فِرَّ مِنَ الْغِنَاءِ وَاَرْبَابِهٖ اَکْثَرَ مَا تَفِرُّ مِنَ الْاَسَدِ وَالسَّلَامُ

مکتوب صد و هفدهم (۱۱۷)

بملا یار محمد قدیم بدخشی صدور یافته در بیان آنکه در ابتدا قلب تابعِ حس است و در انتها این تبعیت نمی ماند مولانا یار محمد فراموش نه کرده باشند چندگاه قلب تابعِ حس است پس ناچار هر چه از حس دور ست از قلب نیز دور است حدیث مَنْ لَّمْ یَمْلِكْ عَیْنَهٗ فَلَیْسَ الْقَلْبُ عِنْدَهٗ اشاره باین مرتبه است و در نهایتِ کار چونکه قلب را تبعیتی بحس نماند دوری از حس در قربِ قلبی تاثیر نکند لهذا مشائخ طریقت مبتدی و متوسط را مفارقت از صحبت شیخ کاملِ مکمل تجویز نفرموده اند بالجمله بحکم مَا لَا یُدْرَكُ كُلُّهٗ لَا یُتْرَكُ كُلُّهٗ بر همان طریق باشند

یعنی هر چیزیکه تمام و کمال او درک کرده نشود کلیة هم ترک کرده نشود ۱۲

نیز بمیر محمد نعمان بدخشی صدور یافته در ترغیب بر صحبت ارباب جمعیت و ما یناسب ذٰلک
بانا که خدمت میر فراموشی گزیدند که بسلامی و پیامے ہم یاد آوری نمی نمایند فرصت یسیراست
و صرف آن در اہم مہام ضروریست و آن صحبت ارباب جمعیت است لا نعدل بالصحبة
شیئاً کائناً ما کان الا تری ان اصحاب رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وعلیہم
وسلم وبارک فضلوا بالصحبة علی من عداہم سوی الانبیاء علیہم السلام وان کان
ویسا قرنیا او عمر مروانیا مع بلوغہما نہایة الدرجات ووصولہما غایة الکمالات سوی
الصحبة فلاجرم صار خطاء معاویة خیرا من صوابہما ببرکة الصحبة وسہو عمرو بن
العاص افضل من صحوہما لما ان ایمان ہؤلاء الکبراء صار بالصحبة شہودیا برؤیة
الرسول وحضور الملک وشہود الوحی ومعاینة المعجزات وما اتفق لمن عداہم ہذہ الکمالات
التی ہی اصول سائر الکمالات کلہا ولو علم ویس فضیلة الصحبة بہذہ الخاصیة لم یمنعہ
مانع من الصحبة وما اثر شیئاً من الاشیاء علی ہذہ الفضیلة واللہ یختص برحمتہ من یشاء
واللہ ذو الفضل العظیم ٭ بیت ٭ سکندر را نمی بخشند آبی ٭ بزور و زر میسر نیست این کار
اللہم وان لم تخلقنا فی ہذہ النشأة فی قرن ہؤلاء الاکابر فاجعلنا فی النشأة الآخرة
محشورین فی زمرتہم بحرمة سید المرسلین علیہ وعلیہم الصلوات والتحیات والتسلیمات والسلام

مکتوب (۱۲۱) صد و بست و یکم

نیز بمیر محمد نعمان صدور یافته در بیان آنکه این راه ہمگی ہفت گام قرار یافته است بعضی
از یاران بہ شش گام رسیده اند خدمت میر دعوات فراوان مطالعه فرمایند مدتیست که از
احوال خود اطلاع نداده اند و از فقرائے اینجائی خبرے نگرفته الحمد للہ سبحانه والمنة که فقرا

زود تدارکِ آن نمایند و بی استطاعتی را عینِ استطاعت دانسته رفعِ بُعدِ صوری نمایند جمعیت
این طائفه در ماورائی جمعیتِ خلق است اسبابِ جمعیتِ خلق باعثِ تفرقهٔ ایشان است
دست در اسبابِ تفرقهٔ خلق باید زد تا جمعیت حاصل آید و اگر فرضاً در جمعیتِ خلائق این طائفه را
جمعیت بخشند از ان جمعیت باید ترسید و بجنابِ حق سبحانه التجا باید آورد تا آن جمعیت بلای
جان نه گردد و قیاس باحوالِ فلان و فلان نباید کرد که پیش از تمامی همه مراتب نقص است
علی تفاوتِ درجاتها غ فراقِ دوست اگر اندکست اندک نیست مشائخِ طریقت پیش
از تمامی بعضی مریدان را اجازتِ تعلیمِ طریقت داده اند حضرت خواجه نقشبند قدس الله تعالی
سرّه مولانا یعقوب چرخی را بعد از تعلیمِ طریقت و تسلیکِ بعضی از منازل فرموده بودند که ای
یعقوب هرچه از ما بتو رسیده است بخلق برسان و حال آنکه فرموده بودند که بعد از من در خدمت
علاؤالدین خواهی بود اکثر کار در خدمتِ خواجه علاؤالدین کرده اند حتی که خدمتِ مولانا عبدالرحمن
جامی در نفحات ایشان را اول از مریدانِ خواجه علاؤالدین میشمارند و ثانیاً بحضرت خواجه نقشبند
نسبت می دهند بالجمله علاجِ این تفرقه صحبتِ اربابِ جمعیت است مکرّراً و مؤکّداً نوشته
شده است و شنیده شد که مولانا محمد صدیق نوکری اختیار کرده وضعِ فقرا را گذاشته است
افسوس هزار افسوس که کسے را از اعلی علیین باسفل سافلین برند امر او از دو حال بیرون نخواهد
بود یا در نوکری جمعیتش خواهند داد یا نخواهند داد اگر جمعیت خواهند داد بد و اگر نخواهند
داد بدتر رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَّدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ

والسلام

مکتوب (۱۲۰) صد و بستم

مرفّہ الاحوال اند شمّہ بطریق اجمال درمعرض بیان مے آرد محبت آثارا این راہ ہمگی ہفت گام قراریافتہ است جمعی ازیاران کاررا تاشش گام رسانیدہ اند وجمعی تاپنج گام وطائفہ تا چہارگام وفرقہ تاسہ گام علےٰ تفاوت درجاتہم وصاحب سہ گام ہم بروم افادہ می نماید فکیف جماعۂ کہ بیش قدم باشند بلندہمتی درکار است تابہ حقیر وتقیر التفا نشود زیادہ برین گنجائش وقت نہ بود والسلام

مکتوب صد وبست ودوم (۱۲۲)

بملا طاہر بدخشی صدور یافتہ در ترغیب بر بلند ہمتی وعدم التفات بہرچہ دردست افتد: مولانا محمد طاہر معذور دارند مولانا یار محمد وجہ انتقال راخواہند گفت چون ارادہ سفر بجانب ہندوستان مصمم دارند بروند وازاہل وعیال خبری بگیرند الباقی عند التلاقی مثل مشہوراست دوام احضار واجتناب از اختلاط باغیار لابد است ہمت رابلند باید داشت وبہرچہ بدست افتد نباید پرداخت بیت ما از پی نوریکہ بود مشرق انوار: از مغربی وکوکب ومشکوٰۃ گذشتیم: فقراء این زمانہ اکثر درمقام رنگی والتفا اقامت دارند صحبت ایشان سم قاتل است فرّ منھم کما تفرّ من الاسد برہمین طریق ملازم باشند وواقعات راچندان اعتبار نہند کہ مجال تا وبل راامیدان وسیع است زنہار بخواب وخیال گول نشوند شعر کیف الوصول الی سعاد ودونہا: قلل الجبال ودونھن حیوف:

والسلام

قد تمّ القسم الثانی من الدفتر الاول بعون اللّٰہ تعالیٰ وحسن توفیقہ ویلیہ القسم الثالث ان شاء اللّٰہ تعالیٰ وصلی اللّٰہ تعالیٰ علی خیر خلقہ سیدنا محمد وعلی آلہ وصحبہ اجمعین وعلینا معھم برحمتہ وھو ارحم الراحمین

کتبہ غلام محمد امرتسری عفا اللہ عنہ

بماہ رجب المرجب روز دوشنبہ ۱۳۲۸ھ

ازرفاہیت ورفاہیت یعنی تن آسانی وفراخ عیش شدن ۱۲ — اند کے از احوال ایشان ۱۲ — خوش حال ۱۲ — تعلیم ۱۲ — یعنی نقل وحرکت ما ۱۲

بقیم ودواو محمول ابلہ ونادان واحمق یعنی مکروفریب ۱۲ غث — مشکوٰۃ بالکسر طاق فراخ کہ دران چراغ وقندیل گذارند ۱۲ غث

اعلان